

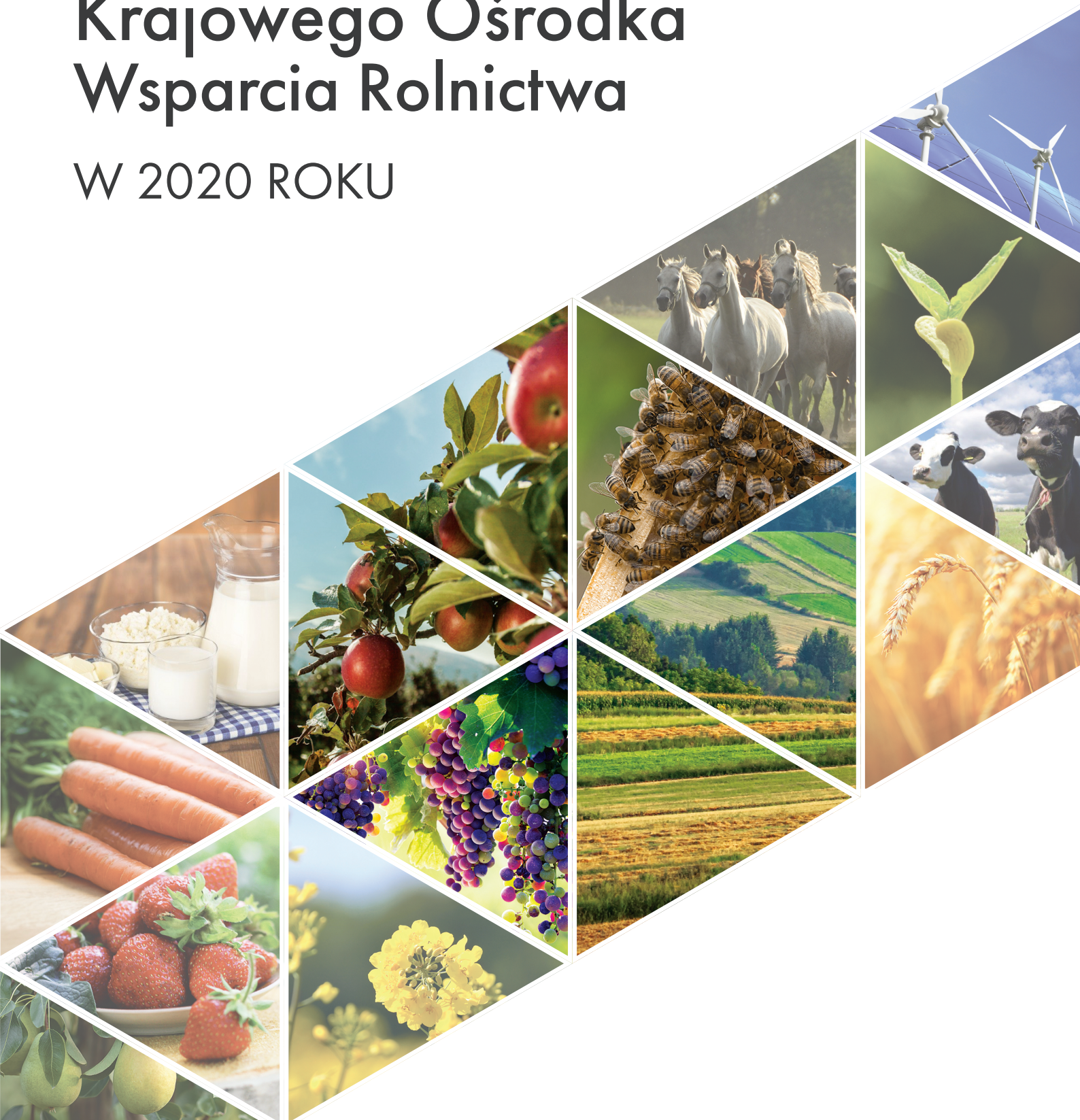

Krajowy Ośrodek
Wsparcia Rolnictwa

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI

Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

W 2020 ROKU

Krajowy Ośrodek
Wsparcia Rolnictwa

**Sprawozdanie z działalności
Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa
w 2020 roku**

**Zatwierdził
p.o. Dyrektor Generalny
Krajowego Ośrodka
Wsparcia Rolnictwa**

Małgorzata Gośniowska-Kola

Małgorzata Gośniowska-Kola

Warszawa 2021

#KUPUJŚWIADOMIE

#SolidarnizRolnikami

www.produktpolski.gov.pl

Spis treści

Spis treści	3
1. KRAJOWY OŚRODEK WSPARCIA ROLNICTWA – AGENCJA WYKONAWCZA.....	7
1.1. Status prawny Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa	7
1.2. Struktura organizacyjna Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.....	8
1.3. Zakres działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa	10
1.4. Beneficjenci i/lub kontrahenci Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.....	13
1.5. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa w badaniu „Polska Wieś i Rolnictwo”	14
2. GOSPODAROWANIE ZASOBEM WŁASNOŚCI ROLNEJ SKARBU PAŃSTWA.....	15
2.1. Przejmowanie mienia do Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	17
2.1.1. Przejmowanie mienia pochodzącego z byłych ppgr, Państwowego Funduszu Ziemi i innych gruntów rolnych Skarbu Państwa	17
2.1.2. Przejmowanie mienia w wyniku realizacji ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (ugnrSP).....	19
2.1.3. Przejmowanie mienia w wyniku realizacji ustawy o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne	19
2.2. Zagospodarowanie mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.....	20
2.2.1. Przetargi ograniczone i nieograniczone	21
2.2.2. Sprzedaż nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	23
2.2.3. Inne formy trwałego rozdysonowania mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	30
2.2.4. Dzierżawa nieruchomości Zasobu WRSP	34
2.2.5. Tworzenie ośrodków produkcji rolniczej.....	40
2.3. Grunty pozostające w Zasobie WRSP i ich rozdysonowanie.....	41
2.4. Inne zagadnienia związane z zagospodarowaniem mienia Zasobu	43
2.4.1. Zarząd i wieczyste użytkowanie nieruchomości Zasobu WRSP	43
2.4.2. Mieszkania i infrastruktura mieszkaniowa	43
2.4.3. Grunty do rozdysonowania	45
2.4.4. Pozostałe zagadnienia	46
2.5. Nadzór właścicielski nad mieniem Zasobu WRSP	47
2.6. Bezzwrotna pomoc finansowa	49
2.7. Gospodarka finansowa Zasobu WRSP w 2020 r.	50
2.7.1. Wpływy i wydatki związane z gospodarowaniem mieniem Zasobu WRSP w 2020 r.	50
2.7.2. Spłacalność należności bieżących z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP... ..	51
2.7.3. Windykacja należności zaległych z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP.... ..	52
2.7.4. Windykacja należności z tytułu użytkowania nieruchomości Zasobu WRSP bez tytułu prawnego	53
3. REALIZACJA ZADAŃ WYNIKAJĄCYCH Z USTAWY O KSZTAŁTOWANIU USTROJU ROLNEGO.....	54
3.1. Istotne zmiany przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego wprowadzone w 2020 r.	59
3.2. Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych oraz decyzje administracyjne wydawane na podstawie art. 2a ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.....	60
3.3. Realizacja obowiązku nabycia nieruchomości rolnych na pisemne żądanie zbywcy określonego w art. 2a ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	68
3.4. Prawo pierwokupu oraz prawo nabycia nieruchomości rolnych przysługujące na podstawie art. 3 ust. 4 i art. 4 ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	68
3.5. Prawo nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych przysługujące na podstawie art. 3b ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	71
3.6. Prawo nabycia nieruchomości rolnych od spółek akcyjnych przysługujące na podstawie art. 3c ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	72
3.7. Nabywanie na własność Skarbu Państwa nieruchomości rolnych w celu poprawy struktury obszarowej gospodarstw rolnych na podstawie art. 4b ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.....	73
3.8. Prawo pierwokupu oraz prawo nabycia udziałów/akcji w spółce kapitałowej przysługujące na podstawie art. 3a ust. 1 i art. 4 ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	73

3.9.	Wnioski o wyrażenie zgody na wcześniejsze zbycie lub oddanie w posiadanie innym podmiotom nieruchomości rolnych oraz decyzje administracyjne wydawane na podstawie art. 2b ust. 3 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.....	74
3.10.	Sprawowanie nadzoru nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnych zobowiązań określonych w ustawie (art. 8a ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)	75
3.11.	Uprawnienie w zakresie występowania do sądu z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej (art. 9 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)	76
4.	NADZÓR WŁAŚCICIELSKI NAD SPÓLKAMI	77
4.1.	Nadzór właścicielski nad spółkami hodowlanymi	77
4.1.1.	Hodowla roślin.....	80
4.1.2.	Hodowla zwierząt	82
4.1.3.	Stadniny koni i stada ogierów	86
4.1.4.	Nadzór bezpośredni nad spółkami hodowli roślin oraz hodowli zwierząt gospodarskich	89
4.2.	Wykonywanie praw z udziałów i akcji wobec spółek nabytych w ramach realizacji przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	90
4.3.	ELEWARR Sp. z o.o.....	91
4.4.	Inne realizowane projekty	92
5.	WSPARCIE RYNKU PRODUKTÓW PSZCZELICH	94
5.1.	Wsparcie rynku produktów pszczelich w sezonie pszczelarskim 2019/2020	95
5.2.	Wsparcie rynku produktów pszczelich w sezonie pszczelarskim 2020/2021	97
6.	DZIAŁANIA INTERWENCYJNE W CELU STABILIZACJI RYNKÓW ROLNYCH	100
6.1.	Dopłaty do prywatnego przechowywania masła	102
6.2.	Dopłaty do prywatnego przechowywania odtłuszczonego mleka w proszku	102
6.3.	Dopłaty do prywatnego przechowywania serów w ramach tymczasowego nadzwyczajnego systemu dopłat	102
6.4.	Dopłaty do prywatnego przechowywania wołowiny.....	103
6.5.	Dopłaty do prywatnego przechowywania baraniny i koziny	103
6.6.	Interwencyjny zakup i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku	103
6.7.	Interwencyjny zakup i sprzedaż masła	104
6.8.	Interwencyjny zakup i sprzedaż zbóż	105
7.	MONITOROWANIE RYNKÓW ROLNYCH I DZIAŁANIA KONTROLUJĄCE PROCESY PRODUKCJI ORAZ PRZETWÓRSTWA	107
7.1.	Monitorowanie obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych.....	107
7.2.	Monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego	109
7.3.	Rejestr pierwszych podmiotów skupujących i monitorowanie wielkości skupu mleka	111
7.4.	Rozliczenie roku kwotowego 2013/2014 i 2014/2015 na rynku mleka.....	114
7.5.	Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina	115
7.6.	Monitorowanie produkcji na rynku cukru	119
7.7.	Rafinacja cukru przywiezionego spoza UE.....	120
8.	MECHANIZMY W RAMACH REGULACJI HANDLU ZAGRANICZNEGO Z KRAJAMI SPOZA UNII EUROPEJSKIEJ	121
8.1.	Pozwolenia na przywóz/wywóz i kontyngenty taryfowe.....	123
9.	WSPIERANIE KONSUMPCJI I PROPAGOWANIE ZDROWYCH NAWYKÓW ŻYWIENIOWYCH – REALIZACJA „PROGRAMU DLA SZKÓŁ”	126
9.1.	Realizacja „Programu dla szkół” w roku szkolnym 2019/2020	130
9.2.	Realizacja „Programu dla szkół” w roku szkolnym 2020/2021	132
10.	PROMOCJA PRODUKTÓW ROLNO-SPOŻYWCZYCH.....	136
10.1.	Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych (w ramach WPR).....	138
10.2.	Wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą.....	143
10.3.	Branżowy program promocji polskich specjalności żywnościowych.....	151
10.4.	Działania promocyjne i informacyjne mające na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych.....	153
10.5.	Obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych.....	156

10.6.	Działanie 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020	160
10.6.1.	Poddziałanie 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości”	160
10.6.2.	Poddziałanie 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”	161
11.	WSPARCIE DZIAŁAŃ INNOWACYJNYCH I ROZWOJOWYCH W SEKTORZE ROLNO-SPOŻYWCZYM	163
11.1.	Platforma Żywnościowa (SELLFOOD)	167
11.2.	Opracowanie systemu monitorowania marnowanej żywności i efektywnego programu racjonalizacji strat i ograniczania marnotrawstwa żywności (PROM)	169
11.3.	Wykorzystanie teledetekcji w rolnictwie	169
11.4.	Paszportyzacja polskiej żywności	170
11.5.	Rozwój krajowej infrastruktury transportowo-logistycznej	171
11.6.	Pożyczki na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich z przeznaczeniem środków na finansowanie działań innowacyjnych lub rozwojowych	172
12.	POZOSTAŁE WSPARCIE PRODUCENTÓW ROLNYCH ORAZ INNYCH PODMIOTÓW Z SEKTORA ROLNO-SPOŻYWCZEGO	174
12.1.	Restrukturyzacja zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne	174
12.2.	Dopłaty do składek producentów rolnych z tytułu zawarcia umów ubezpieczenia od wystąpienia zdarzeń losowych	176
12.3.	Pomoc dla posiadaczy chryzantem w pełnej fazie dojrzałości przeznaczonych do sprzedaży, którzy ponieśli straty w związku z ograniczeniami na rynku spowodowanymi epidemią COVID-19	178
12.4.	Zagospodarowanie przejętego mienia	178
13.	DZIAŁANIA W ZAKRESIE ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII	180
13.1.	Wsparcie działań na rzecz odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie	180
13.2.	Monitorowanie rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych	180
13.3.	Monitorowanie produkcji biopłynów	186
13.4.	Monitorowanie produkcji biogazu rolniczego	186
13.5.	Ewidencja mikroinstalacji biogazu rolniczego	190
13.6.	Monitorowanie działalności spółdzielni energetycznych	191
14.	REALIZACJA ZADAŃ W RAMACH PROGRAMU OPERACYJNEGO POMOC ŻYWNOŚCIOWA 2014–2020	192
14.1.	Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD)	192
14.2.	Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020	192
14.2.1.	Realizacja Podprogramu 2019 w ramach POPŻ 2014–2020 w 2020 r.	194
14.2.2.	Realizacja Podprogramu 2020 w ramach POPŻ 2014–2020 w 2020 r.	196
15.	PODSUMOWANIE WYDATKÓW W RAMACH REALIZACJI MECHANIZMÓW WPR, KRAJOWYCH, POPŻ I INNYCH DZIAŁAŃ	198
16.	GOSPODARKA FINANSOWA KRAJOWEGO OŚRODKA WSPARCIA ROLNICTWA W 2020 R.	201
17.	FUNKCJA INFORMACYJNA I TRANSFER WIEDZY	202
17.1.	Opracowania KOWR w ramach upowszechniania informacji rynkowej	202
17.1.1.	Raporty rynkowe	202
17.1.2.	Doraźne opracowania analityczne	203
17.1.3.	Opracowania z zakresu polskiego handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi	204
17.2.	Upowszechnianie informacji o mechanizmach polityki rolnej	205
17.3.	Kreowanie wizerunku KOWR i polityka informacyjna	206
18.	SYSTEM KONTROLI	208
18.1.	Audyt wewnętrzny	208
18.2.	Kontrola wewnętrzna	210
18.3.	Kontrole na miejscu	211
18.4.	Inne zagadnienia	213
19.	WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA	216
19.1.	Realizacja porozumień o współpracy z instytucjami sektora rolno-spożywczego	216

1. KRAJOWY OŚRODEK WSPARCIA ROLNICTWA – AGENCJA WYKONAWCZA

1.1. Status prawny Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa jest **państwową osobą prawną** działającą na podstawie **ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa** (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) – zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.), która weszła w życie z dniem 1 września 2017 r. – a także na podstawie **statutu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa** nadanego rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 kwietnia 2017 roku¹.

KOWR, w świetle przepisów art. 2 ust. 1 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, posiada status **agencji wykonawczej** w rozumieniu art. 18 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 305).

Nadzór nad Krajowym Ośrodkiem Wsparcia Rolnictwa sprawuje minister właściwy do spraw rozwoju wsi. Organem Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa jest **Dyrektor Generalny**, który kieruje KOWR i reprezentuje go na zewnątrz. Dyrektora Generalnego powołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw rozwoju wsi. Dyrektor Generalny wykonuje zadania przy pomocy zastępców Dyrektora Generalnego oraz dyrektorów oddziałów terenowych KOWR.

Zastępców Dyrektora Generalnego powołuje minister właściwy do spraw rozwoju wsi na wniosek Dyrektora Generalnego. Kierowników komórek organizacyjnych w Centrali i ich zastępców, głównego księgowego oraz dyrektorów oddziałów terenowych KOWR i ich zastępców powołuje oraz odwołuje Dyrektor Generalny KOWR.

W 2020 r. p.o. Dyrektorem Generalnym KOWR byli Grzegorz Pięta (do 28 października), a następnie Małgorzata Gośniowska-Kola (od 29 października).

Funkcję Zastępców Dyrektora Generalnego KOWR w 2020 r. pełnili: Wojciech Kędzia (od 26 marca 2019 r.), Jan Białkowski (od 15 kwietnia 2019 r. do 27 stycznia 2020 r.), Marcin Wroński (od 2 grudnia 2019 r.), Sebastian Pieńkowski (od 17 lutego 2020 r.) oraz Michał

¹ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 kwietnia 2017 r. w sprawie nadania statutu Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 2233, z późn. zm.).

Wiśniewski (od 9 listopada 2020 r.), natomiast p.o. Zastępcą Dyrektora Generalnego KOWR była Małgorzata Gośniowska-Koła (od 1 kwietnia 2019 r. do 28 października 2020 r.).

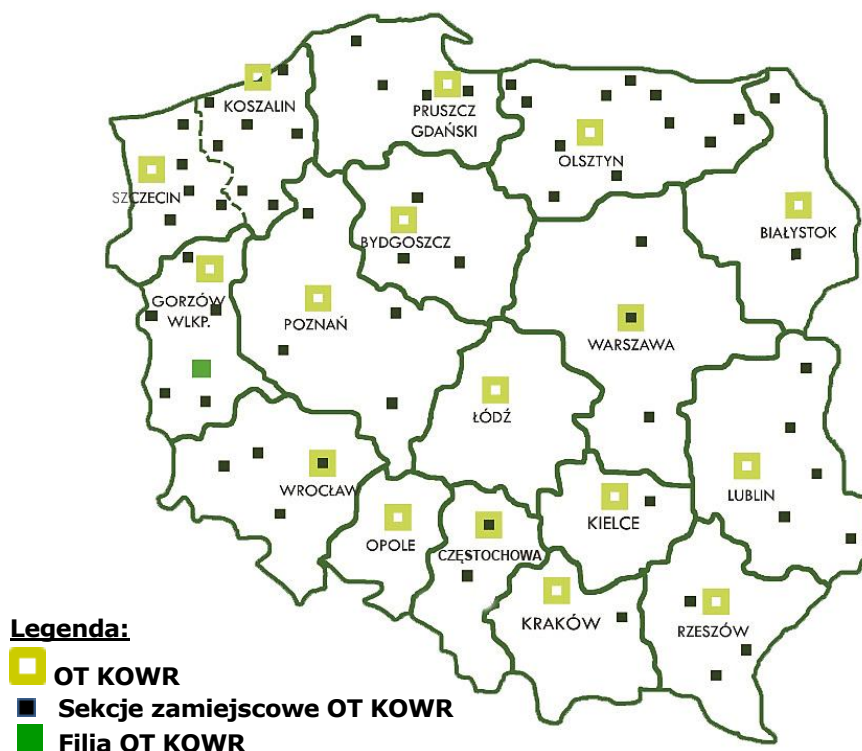
1.2. Struktura organizacyjna Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Struktura organizacyjna KOWR obejmuje cały kraj i umożliwia sprawną obsługę wszystkich beneficjentów oraz kontrahentów. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa posiada wyodrębnione jednostki organizacyjne – **Centralę w Warszawie** oraz **17 oddziałów terenowych (OT)**.

W każdym województwie znajduje się jeden OT KOWR, a w województwie zachodniopomorskim – ze względu na dużą koncentrację mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa po byłych państwowych przedsiębiorstwach gospodarki rolnej – funkcjonują 2 oddziały terenowe KOWR (w Koszalinie i Szczecinie).

Zgodnie z § 4 statutu KOWR oddziały terenowe mają siedzibę w następujących miastach: Wrocław, Bydgoszcz, Lublin, Gorzów Wielkopolski, Łódź, Kraków, Warszawa, Opole, Rzeszów, Białystok, Pruszcz Gdański, Częstochowa, Kielce, Olsztyn, Poznań, Koszalin oraz Szczecin.

Wykres 1. **Oddziały terenowe, filia i sekcje zamiejscowe OT KOWR**

Źródło: opracowano w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa.

Zgodnie z treścią § 5 statutu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa Dyrektor Generalny może **tworzyć i znosić filie oddziału terenowego KOWR** na wniosek dyrektora oddziału terenowego. Filią oddziału terenowego, w przypadku jej utworzenia, kieruje zastępca dyrektora oddziału terenowego KOWR. Do 31 grudnia 2020 r. w strukturze KOWR została utworzona jedna filia w Zielonej Górze w ramach OT KOWR w Gorzowie Wielkopolskim, która funkcjonuje od 1 grudnia 2017 r.

Ponadto w strukturze organizacyjnej KOWR funkcjonują **sekcje zamiejscowe**, których organizację i zakres działania ustala dyrektor OT KOWR.

Dane kontaktowe jednostek organizacyjnych KOWR zamieszczono w **aneksie nr 5**.

Zgodnie z § 2 statutu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w Centrali wydzielono następujące **piony**, w ramach których na podstawie regulaminu organizacyjnego KOWR wyodrębniono komórki organizacyjne (wg stanu na 31 grudnia 2020 r.):

- **pion innowacji i rozwoju:**
 - Departament Innowacji,
 - Biuro Teleinformatyki,
- **pion gospodarowania nieruchomościami:**
 - Departament Gospodarowania Zasobem,
 - Departament Kształtowania Ustroju Rolnego,
- **pion rynków rolnych:**
 - Departament Interwencji Rynkowych,
 - Departament Wspierania Konsumpcji,
 - Departament Rozwoju Rynku,
 - Departament Wsparcia Eksportu,
 - Departament Zagospodarowania Przejętego Mienia,
 - Biuro Analiz i Strategii,
- **pion nadzoru nad spółkami:**
 - Departament Nadzoru nad Spółkami,
- **pion finansowo-administracyjny:**
 - Biuro Finansowo-Księgowe,
 - Biuro Administracyjne,
- **pion operacyjny:**
 - Biuro Dyrektora Generalnego,
 - Biuro Prawne i Zamówień Publicznych,
 - Biuro Zarządzania Kapitałem Ludzkim,
 - Biuro Audytu i Kontroli,
 - Doradcy Dyrektora Generalnego KOWR.

W skład struktury organizacyjnej **OT KOWR** wg stanu na 31 grudnia 2020 r. wchodziły:

- Wydział Finansowo-Księgowy i Windykacji,
- Wydział Organizacyjno-Prawny,
- Wydział Rozwoju Rynków Rolnych,
- Wydział Kontroli na Miejscu,
- Wydział Kształtowania Ustroju Rolnego i Gospodarowania Zasobem.

Zgodnie z § 3 ust. 1 statutu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa Dyrektor Generalny może tworzyć **komisje opiniodawczo-doradcze i zespoły problemowe o charakterze stałym lub doraźnym**, określając ich nazwę, skład osobowy, zakres zadań oraz tryb pracy.

1.3. Zakres działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

KOWR, zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, realizuje zadania wynikające z polityki państwa, w szczególności w zakresie wdrażania i stosowania instrumentów wsparcia rolnictwa, aktywnej polityki rolnej oraz rozwoju obszarów wiejskich.

Według zapisów art. 9 ust. 3 ww. ustawy KOWR **wykonuje również zadania inne niż wymienione w ustawie o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, w szczególności zadania delegowane**, jeżeli odrębne przepisy tak stanowią.

Zgodnie z art. 10 ustawy o KOWR **jednostki sektora finansów publicznych mogą, za zgodą ministra właściwego do spraw rozwoju wsi, powierzać Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa realizację zadań dla nich określonych**, zapewniając KOWR na ten cel odpowiednie środki finansowe.

Wykres 2. Zakres działań Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Źródło: opracowano w Biurze Analiz i Strategii KOWR.

W 2020 r. do **zadań krajowych KOWR** (w tym realizowanych zgodnie z **art. 9 ust. 2 ustawy o KOWR**) w zakresie: **gospodarowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa, kształtowania ustroju rolnego, nadzoru nad spółkami** oraz **wykonywania praw z udziałów i akcji** należało:

- 1) tworzenie oraz poprawa struktury obszarowej gospodarstw rodzinnych,
- 2) tworzenie warunków sprzyjających racjonalnemu wykorzystaniu potencjału produkcyjnego Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa,
- 3) restrukturyzacja oraz prywatyzacja mienia Skarbu Państwa użytkowanego na cele rolnicze,
- 4) obrót nieruchomościami i innymi składnikami majątku Skarbu Państwa,
- 5) administrowanie zasobami majątkowymi Skarbu Państwa przeznaczonymi na cele rolne,
- 6) zabezpieczenie majątku Skarbu Państwa,
- 7) inicjowanie prac urzędniowo-rolnych,

- 8) popieranie organizowania gospodarstw rolnych na gruntach Skarbu Państwa,
- 9) udzielanie pożyczek na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich, z przeznaczeniem środków na finansowanie działań innowacyjnych lub rozwojowych,
- 10) realizacja zadań wynikających z ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego (ukur), w tym wydawanie decyzji administracyjnych dotyczących obrotu gruntami rolnymi w Polsce,
- 11) wykonywanie praw z udziałów i akcji oraz sprawowanie nadzoru właścicielskiego nad działalnością spółek (w tym: spółek hodowli roślin i zwierząt, ELEWARR Sp. z o.o. oraz spółek w ramach wykonywania ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego).

W 2020 r. do zadań KOWR (w tym realizowanych zgodnie z **art. 9 ust. 2 ustawy o KOWR**) w zakresie **promocji żywności i zwiększania konkurencyjności polskich produktów rolno-spożywczych, stabilizacji rynków rolnych, rozwoju obszarów wiejskich i innowacyjności** oraz **pomocy żywnościowej** należały:

I. Zadania krajowe, wspólnej polityki rolnej oraz w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (tzw. zadania własne KOWR):

– zadania krajowe:

- 1) monitorowanie rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych, produkcji biogazu rolniczego i biopłynów oraz działalności spółdzielni energetycznych,
- 2) wsparcie działań na rzecz odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie,
- 3) wsparcie działań innowacyjnych i rozwojowych w sektorze rolno-spożywczym,
- 4) prowadzenie działań promocyjnych i informacyjnych mających na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych,
- 5) obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych,
- 6) wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą,
- 7) monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego,
- 8) gromadzenie, analizowanie i udostępnianie informacji dotyczących rynków produktów rolnych i żywnościowych,
- 9) opracowywanie i upowszechnianie informacji związanych z realizacją mechanizmów aktywnej polityki rolnej na rynkach produktów rolnych i żywnościowych,
- 10) restrukturyzacja zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne (w tym udzielanie pomocy w formie przejęcia długu podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne, powstałego w związku z prowadzeniem działalności rolniczej, pod warunkiem przeniesienia własności całości albo części nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa),

– zadania wspólnej polityki rolnej:

- 1) monitorowanie obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych,
- 2) prowadzenie rejestru pierwszych podmiotów skupujących i monitorowanie wielkości skupu mleka,
- 3) rozliczenie roku kwotowego 2013/2014 i 2014/2015 na rynku mleka,

- **realizacja zadań w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020** jako instytucja pośrednicząca i beneficjent, o którym mowa w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym² (instytucją zarządzającą programem jest Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej).

II. Zadania delegowane z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w ramach wspólnej polityki rolnej (w tym w zakresie wspólnej organizacji rynków produktów rolnych)³:

- 1) wspieranie realizacji branżowych i/lub międzybranżowych programów promocyjnych i/lub informacyjnych w ramach mechanizmu WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”,
- 2) wdrażanie dwóch poddziałań w ramach działania 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (tj. poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” oraz poddziałania 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”),
- 3) realizowanie „Programu dla szkół”,
- 4) prowadzenie interwencyjnych zakupów i sprzedaży towarów rolno-spożywczych,
- 5) realizowanie dopłat do prywatnego przechowywania towarów rolno-spożywczych,
- 6) administrowanie obrotem z zagranicą towarami rolnymi w ramach wspólnej polityki rolnej oraz towarami przetworzonymi nieobjętymi załącznikiem I do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (towarami z grupy non-aneks I),
- 7) wspieranie rynku produktów pszczelich,
- 8) administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina,
- 9) działania na rynku cukru (w tym: monitorowanie produkcji na rynku cukru oraz kontrolowanie rafinacji cukru przywiezionego spoza UE).

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, jako agencja płatnicza, dokonuje płatności beneficjentom oraz dochodzi zwrotu nienależnych kwot pomocy.

III. Zadania powierzone z innych podmiotów:

- 1) prowadzenie branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych (działanie powierzone przez Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii).

² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym, z późn. zm.

³ Zadania, które ARiMR deleguje KOWR, są określone w art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505) i realizowane na podstawie umowy zadań delegowanych nr 17/2015_DDD-UM17 zawartej w dniu 28.05.2015 r. oraz umowy zadań delegowanych zawartej w dniu 01.09.2017 r. Skupienie zadań agencji płatniczej w jednym podmiocie (tj. w ARiMR) nie eliminuje możliwości delegowania zadań agencji płatniczej innym podmiotom, co wynika z art. 7 ust. 1 akapit drugi rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylającego rozporządzenia Rady (EWG) nr 352/78, (WE) nr 165/94, (WE) nr 2799/98, (WE) nr 814/2000, (WE) nr 1290/2005 i (WE) nr 485/2008, z późn. zm.

Ze względu na charakter działalności, jako agencji wykonawczej, katalog zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa ma charakter otwarty.

Misją Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa, określoną w strategii instytucji, jest wdrażanie i stosowanie instrumentów wsparcia aktywnej polityki rolnej oraz rozwoju obszarów wiejskich, na rzecz polskich rolników oraz innych podmiotów funkcjonujących w sektorze rolno-żywnościowym, zapewniając jednocześnie kompetentną obsługę.

Zarówno **misja**, jak i **cele strategiczne KOWR**, wytyczające obecne oraz przyszłe kierunki działalności instytucji, wpisują się w cel główny (tj. „**rozwój gospodarczy wsi umożliwiający trwały wzrost dochodów jej mieszkańców przy minimalizacji rozwarstwienia ekonomicznego, społecznego i terytorialnego oraz poprawie stanu środowiska naturalnego**”) oraz cele szczegółowe, kierunki interwencji i działania podstawowego dokumentu strategicznego polityki rolnej oraz rozwoju obszarów wiejskich państwa, tj. „**Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030**” **Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi**⁴. Z kolei strategia MRiRW jest zintegrowana ze strategią rozwoju kraju **Rady Ministrów – „Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)”**⁵.

1.4. Beneficjenci i/lub kontrahenci Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Beneficjentami i/lub kontrahentami działań KOWR są:

- producenci rolni (w tym rolnicy indywidualni i dzierżawcy) oraz rodzinne gospodarstwa rolne,
- przedsiębiorstwa zajmujące się produkcją, przechowywaniem lub przetwórstwem artykułów rolno-spożywczych oraz zakupem i sprzedażą tych towarów na terenie Polski, państw UE i/lub w krajach pozaunijnych,
- organizacje zrzeszające podmioty gospodarcze i rolników (grupy i organizacje producentów, organizacje branżowe oraz międzybranżowe),
- zbywcy i nabywcy nieruchomości rolnych,
- jednostki samorządu terytorialnego,
- mieszkańcy terenów wiejskich (w tym popegeerowskich),
- organizacje pożytku publicznego realizujące zadania związane z rolnictwem, rozwojem obszarów wiejskich lub promocją produktów rolno-spożywczych, a także inne podmioty gospodarcze działające lub zamierzające podjąć działania inwestycyjne na terenie kraju,
- konsumenci (w tym dzieci za pośrednictwem szkół podstawowych),
- osoby najuboższe (za pośrednictwem organizacji partnerskich),
- uczelnie wyższe i jednostki naukowo-badawcze oraz inne instytucje z otoczenia rolnictwa.

⁴ <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/strategia-zrownowazonego-rozwoju-wsi-rolnictwa-i-rybactwa-2030> (odczyt – kwiecień 2021 r.).

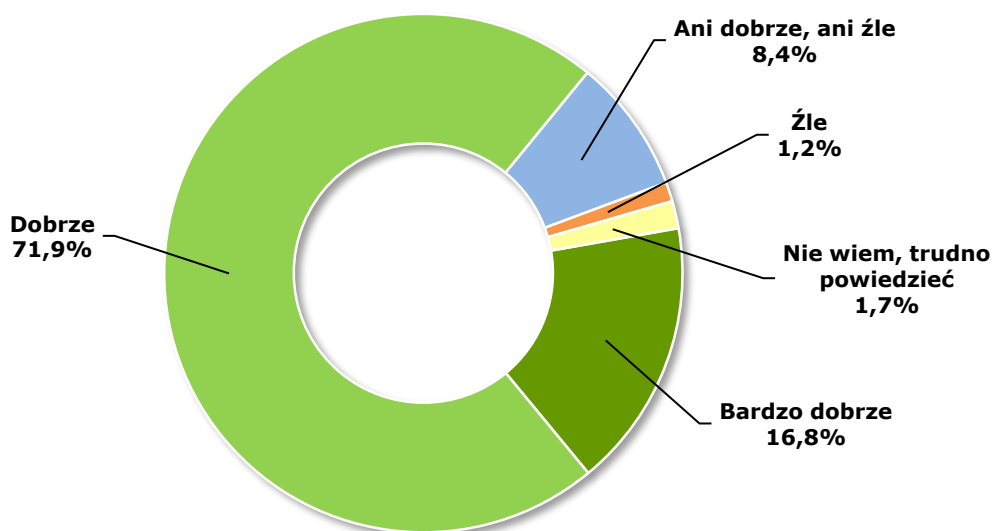
⁵ <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/informacje-o-strategii-na-rzecz-odpowiedzialnego-rozwoju> (odczyt – kwiecień 2021 r.).

1.5. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa w badaniu „Polska Wieś i Rolnictwo”

W 2020 r., podobnie jak w latach poprzednich, KOWR wraz z ARiMR i KRUS wziął udział w kolejnej edycji koordynowanego przez MRiRW badania „Polska Wieś i Rolnictwo”⁶. Celem głównym badania jest ocena postaw i opinii wobec dokonujących się przemian społeczno-gospodarczych w rolnictwie i na obszarach wiejskich, jak również poznanie opinii na temat działalności organów i instytucji państwa na rzecz rolnictwa oraz obszarów wiejskich.

Jak wynika z badania „Polska Wieś i Rolnictwo 2020” prawie 89% respondentów, którzy skorzystali z usług KOWR, oceniło jego działalność dobrze i bardzo dobrze⁷. W stosunku do poprzedniej edycji badania, która miała miejsce w 2019 r. – pomimo utrudnień z powodu epidemii COVID-19 – odsetek ten wzrósł o blisko 4 pp.

Wykres 3. **Odpowiedzi udzielone na pytanie „Jak ocenia Pan(i) jakość obsługi w jednostkach KOWR w 2020 r.?”***

* Mieszkańcy obszarów wiejskich, którzy załatwiali sprawy bezpośrednio w jednostkach terenowych KOWR (N=167). Źródło: raport z badania „Polska Wieś i Rolnictwo 2020”.

Z badania wynika również, że w 2020 r. co piąty rolnik załatwiał sprawy bezpośrednio w jednostkach KOWR, choć z uwagi na epidemię i panujące obostrzenia, był to najczęściej kontakt telefoniczny lub drogą e-mail.

Informacje o działalności KOWR mieszkańcy wsi chcieliby pozyskiwać przede wszystkim od jego pracowników (25,5%) oraz ze strony internetowej KOWR (23,0%). Równocześnie strona internetowa byłaby głównym źródłem pozyskiwania informacji o działalności KOWR dla mieszkańców miast (20,8%).

⁶ Raporty z badań „Polska Wieś i Rolnictwo” są dostępne pod adresem: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/polska-wies-i-rolnictwo>

⁷ W 2020 r. badanie przeprowadzono techniką wywiadów CAPI na reprezentacyjnej próbie ogólnopolskiej mieszkańców wsi (1 560 osób) oraz mieszkańców miast (1 067 osób) przez konsorcjum firm Grupa BST i EU Consult.

2. GOSPODAROWANIE ZASOBEM WŁASNOŚCI ROLNEJ SKARBU PAŃSTWA

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizuje zadania w zakresie gospodarowania mieniem Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (**zwanym dalej Zasobem lub Zasobem WRSP**) określone w **art. 9 ust. 2 pkt 1–8 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa** (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) oraz w **ustawie z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa** (Dz. U. z 2020 r. poz. 2243 – **zwaną dalej ugnrSP**), a także w innych przepisach i dokumentach wyznaczających kierunki i zakres działania KOWR na rzecz **prywatyzacji mienia rolnego Skarbu Państwa oraz realizacji założeń polityki społeczno-gospodarczej państwa, zwłaszcza na rzecz wsi, rolnictwa i gospodarki żywnościowej**. Zadania realizowane przez KOWR dotyczą m.in.:

- tworzenia oraz poprawy struktury obszarowej gospodarstw rodzinnych,
- tworzenia warunków sprzyjających racjonalnemu wykorzystaniu potencjału produkcyjnego Zasobu WRSP,
- restrukturyzacji oraz prywatyzacji mienia Skarbu Państwa użytkowanego na cele rolne,
- obrotu nieruchomościami i innymi składnikami majątku Skarbu Państwa.

KOWR realizuje również szereg zadań określonych zwłaszcza w **ustawie z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego** (Dz. U. z 2020 r. poz. 1655, z późn. zm.). Ponadto KOWR wykonuje zadania lub współuczestniczy w wykonywaniu zadań wynikających m.in. z przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej⁸ i związków wyznaniowych, o ubezpieczeniu społecznym rolników⁹, o ochronie środowiska¹⁰ i ochronie przyrody¹¹, przepisów o lasach¹² oraz przepisów prawa wodnego¹³.

Podstawowym kierunkiem rozdysponowania nieruchomości Zasobu WRSP jest ich wykorzystanie na cele rolnicze. Nieruchomości rolne Zasobu WRSP są w pierwszej kolejności przeznaczane dla rolników indywidualnych zamierzających

⁸ Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1347).

⁹ Ustawa z dnia z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2021 r. poz. 266).

¹⁰ Ustawa z dnia z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2020 r. poz. 1219, z późn. zm.).

¹¹ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2020 r. poz. 55, z późn. zm.).

¹² Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2020 r. poz. 1463, z późn. zm.).

¹³ Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2021 r. poz. 624).

powiększyć gospodarstwa rodzinne lub dla osób posiadających kwalifikacje rolnicze zamierzających utworzyć gospodarstwa rodzinne. W tym celu KOWR organizuje **przetargi ograniczone** dedykowane dla tych grup osób. Dzięki temu rolnicy mają możliwość skorzystania z szerokiej oferty nieruchomości rolnych przeznaczonych **głównie do dzierżawy** na warunkach określonych w ogłoszeniach przetargowych. KOWR podejmuje szereg działań sprzyjających zwiększeniu lub zapewnieniu wieloletniej stabilizacji potencjału produkcyjnego gospodarstw rodzinnych. Poza szeroką ofertą przetargową z zapewnieniem wieloletnich umów dzierżawy zapewnia rolnikom możliwość przedłużania okresu dzierżawy gruntów już dzierżawionych nawet na kolejne 15 lat.

Nieruchomości wydzierżawione oraz rozdysponowane w innych „nietrwałych” formach są objęte przez KOWR **nadzorem właścicielskim**. Nieruchomości rolne, którymi nie są zainteresowani rolnicy indywidualni, przeznaczane są do rozdysponowania w **przetargach nieograniczonych**. KOWR oferuje w ten sposób na **cele inwestycyjne** nieruchomości rolne z Zasobu WRSP, bardzo atrakcyjne z punktu widzenia rozwoju przedsiębiorczości, przeznaczone zarówno pod: inwestycje typu „greenfield”, parki technologiczne i przemysłowe, centra logistyczne, usługowe, handlowe oraz biznesowe, jak i nowoczesne osiedla mieszkaniowe. Nieruchomości te, ze względu na swój charakter, sprzyjają efektywnemu podnoszeniu walorów gospodarczych terenu i aktywizacji zawodowej okolicznej ludności. Dużym atutem nieruchomości oferowanych przez KOWR jest ich atrakcyjne położenie, bezpośrednio lub w bliskiej odległości od węzłów komunikacyjnych. Część nieruchomości wchodzi w skład Specjalnych Stref Ekonomicznych. KOWR gwarantuje również uregulowany stan prawny działek oraz procedury ich nabywania w drodze przetargów nieograniczonych.

Oferta KOWR obejmuje również **obiekty zabytkowe (zespoły dworskie i pałacowo-parkowe)**. Atutem nabycia od KOWR obiektów wpisanych do rejestru zabytków jest możliwość uzyskania przez kupującego do 50% obniżki ceny sprzedaży nieruchomości. Obniżka przyznawana jest tym nabywcom nieruchomości zabytkowych, którzy zobowiążą się do wykonania prac renowacyjnych obiektów i wykonają je w wyznaczonym terminie pod nadzorem wojewódzkiego konserwatora zabytków i w uzgodnieniu z nim. KOWR oferuje także grunty, które posiadają **pokłady złóż kopalin**, oraz nieruchomości, które kwalifikują się pod **budowę farm fotowoltaicznych**.

KOWR wspiera rozwój Polski lokalnej i wpływa na trwałe podnoszenie warunków życia ludności na obszarach wiejskich i miejsko-wiejskich m.in. poprzez **nieodpłatne przekazywanie nieruchomości na rozwój infrastruktury o charakterze publicznym**. Ważną działalnością jest **współpraca z jednostkami samorządu terytorialnego** polegająca na **nieodpłatnym przekazywaniu gruntów i mienia** Zasobu WRSP na realizację zadań własnych oraz udzielanie **bezzwrotnej pomocy finansowej**. Na bazie nieruchomości Zasobu WRSP jednostki samorządu terytorialnego realizują inwestycje infrastrukturalne m.in. w zakresie: wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, cmentarzy, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, edukacji publicznej, kultury oraz sportu.

KOWR uczestniczy jako strona w postępowaniach: administracyjnych, geodezyjnych, planistycznych i scaleniowo-wymiennych. Grunty Zasobu WRSP stanowią również bazę do realizacji **zadań o charakterze regionalnym i krajowym zawartych w ustawach oraz specustawach** (np. drogowych, teleinformatycznych, środowiskowych).

Założone cele KOWR w zakresie gospodarowania Zasobem WRSP realizowane są przez tworzenie warunków sprzyjających racjonalnemu wykorzystaniu jego potencjału z uwzględnieniem zabezpieczenia majątku Skarbu Państwa. W celu zapewnienia warunków do poprawy struktury obszarowej gospodarstw rodzinnych oraz do racjonalnego wykorzystania potencjału produkcyjnego kontynuowane są **procesy restrukturyzacji i prywatyzacji mienia Zasobu WRSP**.

2.1. Przejmowanie mienia do Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

Zgodnie z **art. 13 ugnrSP do 30 czerwca 2000 r.** do Zasobu WRSP przejmowane były: **nieruchomości rolne Skarbu Państwa**, niewydzielone geodezyjnie **lasy** wchodzące w skład tych nieruchomości, a także **inne nieruchomości i składniki mienia pozostałe po likwidacji państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej (ppgr) oraz ich zjednoczeń i zrzeszeń**. Nieruchomości nieprzekazane do Zasobu WRSP ostatecznymi decyzjami w tym terminie stały się z mocy prawa własnością gmin, na których terenie były położone.

Do Zasobu WRSP wchodzi także nieruchomości rolne **przejmowane na rzecz Skarbu Państwa na podstawie przepisów szczególnych i nabywane na własność Skarbu Państwa przez państwowe jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej**, a także nabywane **w trybie ugnrSP, ukur i ustawy o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne**¹⁴.

2.1.1. Przejmowanie mienia pochodzącego z byłych ppgr, Państwowego Funduszu Ziemi i innych gruntów rolnych Skarbu Państwa

Przejmowanie większości mienia pochodzącego z byłych ppgr zakończyło się w połowie lat 90-tych XX w. W kolejnych latach były przejmowane do Zasobu WRSP jedynie niewielkie powierzchnie – przeważnie lasy, grunty leśne i zadrzewione niewydzielone geodezyjnie oraz sporadycznie inne grunty przejmowane aneksami do wcześniejszych protokołów zdawczo-odbiorczych. Przejmowane były również grunty z Państwowego Funduszu Ziemi (PFZ) oraz inne grunty rolne Skarbu Państwa. Nieruchomości rolne Skarbu Państwa nieprzekazane do Zasobu WRSP ostatecznymi decyzjami do 30 czerwca 2000 r. z mocy prawa przeszły na własność jednostek samorządu terytorialnego¹⁵.

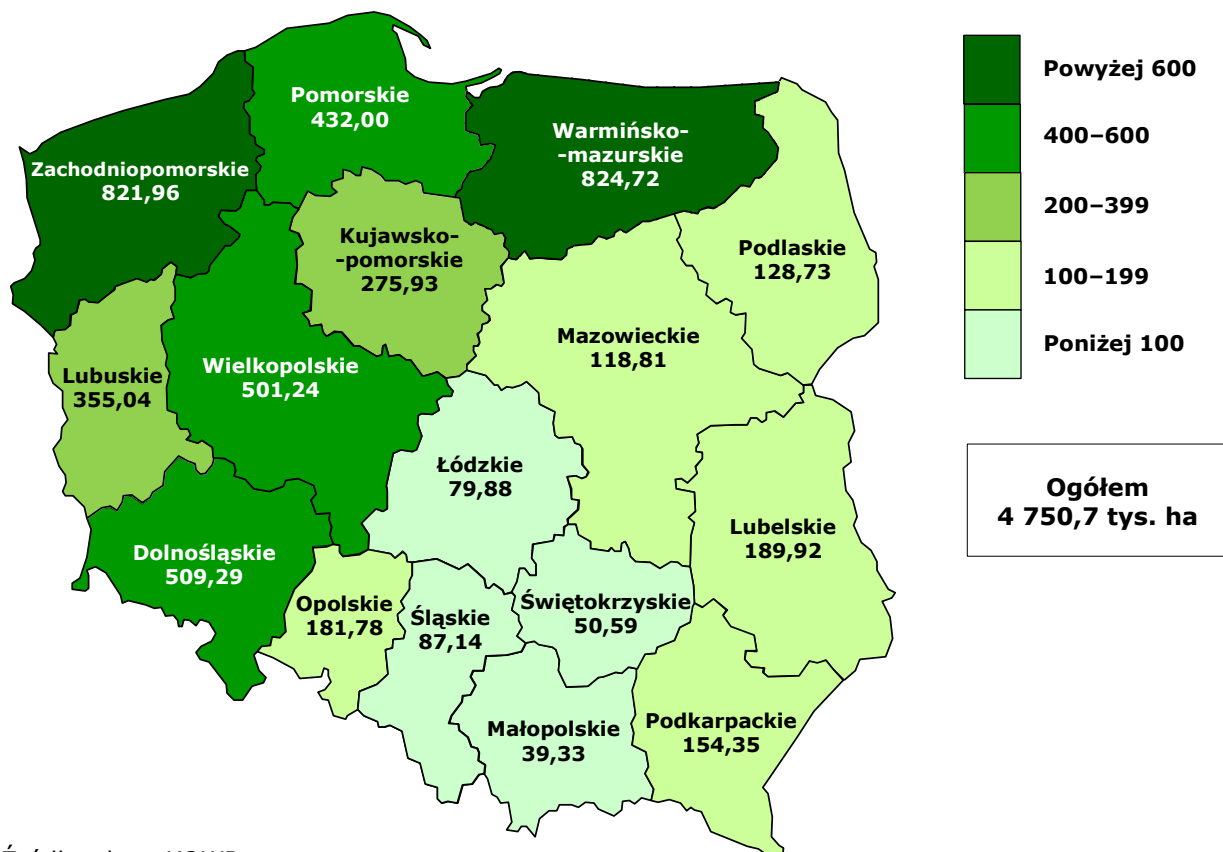
W 2020 r. przejęto do Zasobu WRSP grunty przede wszystkim w trybie przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego i o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne, a także grunty pochodzące z odkupów realizowanych w trybie ugnrSP.

¹⁴ Ustawa z dnia 9 listopada 2018 r. o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne (Dz. U. z 2019 r. poz. 33).

¹⁵ Por. np. art. 60 ustawy z 13 października 1998 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. z 1998 r. Nr 133, poz. 872, z późn. zm.).

Od początku gospodarowania Zasobem WRSP (tj. od 1992 r.) do końca 2020 r. przejęto ze wszystkich źródeł 4 750,7 tys. ha, w tym 3 762,1 tys. ha (79,2%) z byłych państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej.

Wykres 4. **Grunty Skarbu Państwa przejęte do Zasobu od 1992 r. wg stanu na 31 grudnia 2020 r. w podziale na województwa (w tys. ha)**

Źródło: dane KOWR.

Przejęte do Zasobu WRSP nieruchomości (głównie w wyniku uwarunkowań lokalizacyjnych byłych ppgr z uwagi na ich przeważającą powierzchnię) położone są przede wszystkim w rejonach północnej i zachodniej Polski. Miało to swoje konsekwencje również w **lokalizacji Zasobu WRSP w 2020 r., gdyż na terenie 6 województw (warmińsko-mazurskiego, pomorskiego, zachodniopomorskiego, lubuskiego, wielkopolskiego i dolnośląskiego) nadal znajdowało się 1,01 mln ha gruntów (74% ogółu gruntów Zasobu)**. Mniejsza powierzchnia Zasobu WRSP w pozostałych województwach ogranicza możliwości KOWR w zakresie aktywnego oddziaływania na poprawę struktury obszarowej rolnictwa indywidualnego w centralnych, południowych i wschodnich rejonach kraju.

Od 1992 r. do 2000 r., poza gruntami, do Zasobu WRSP przejęto także pochodzący z byłych ppgr i innych podmiotów majątek trwały i obrotowy o wartości księgowej **8,6 mld zł netto** oraz blisko **2 mld zł** zobowiązań byłych ppgr, w tym zobowiązania z tytułu kredytów i pożyczek w kwocie 887,4 mln zł¹⁶. W wyniku prowadzonych działań na rzecz restrukturyzacji

¹⁶ Stan na dzień przejmowania protokołami zdawczo-odbiorczymi.

zobowiązań, w tym zwłaszcza w trybie bankowych postępowań ugodowych, **przejęty dług został w całości uregulowany do końca 2000 r.**

W rzeczowej strukturze przejętego majątku trwałego dominują budynki i budowle. Obok **budynków gospodarczych**, służących bezpośrednio produkcji rolniczej, przejęto także **337,4 tys. mieszkań** wraz z towarzyszącą infrastrukturą (m.in. kotłownie, hydrofornie oraz oczyszczalnie ścieków), jak również obiekty przemysłu rolno-przetwórczego, handlowe i usługowe, w tym¹⁷: **849 gorzelni, 6 winiarni, 3 browary, 269 masarni i rzeźni, 898 suszarni zbóż i zielonek, 717 mieszalni pasz, 31 młynów i kaszarni, 75 chłodni**, a także **415 sklepów, 147 hoteli, zajazdów, restauracji i barów, 672 obiekty o charakterze socjalnym, kulturalnym i sportowym oraz 2 136 zabytkowych zespołów dworskich i pałacowo-parkowych**¹⁸.

2.1.2. Przejmowanie mienia w wyniku realizacji ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (ugnrSP)

Stosunkowo niewielkie powierzchnie gruntów pozyskiwano w trybie art. 29 ust. 4 i 5 ugnrSP, gdzie zastosowano prawo pierwokupu na rzecz Skarbu Państwa przy odsprzedaży nieruchomości przez nabywcę w okresie 5 lat od jej nabycia od ANR/KOWR, a także prawa odkupu [na podstawie ugnrSP lub ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1740, z późn. zm.), zwanej dalej Kodeksem cywilnym] – również w okresie 5 lat, licząc od dnia nabycia od ANR/KOWR¹⁹.

Łącznie notarialne oświadczenia woli skorzystania z prawa pierwokupu i odkupu złożono:

- **od początku działalności w 1992 r. do końca 2020 r. w stosunku do 2 658,1 ha,**
- **w 2020 r. w stosunku do 6,1 ha (0,1 ha dotyczyło pierwokupu, 6,0 ha dotyczyło odkupu, 0,04 ha dotyczyło nabycia gruntów w trybie art. 32a ust. 1).**

2.1.3. Przejmowanie mienia w wyniku realizacji ustawy o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne

Na podstawie ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne (Dz. U. z 2019 r. poz. 33) KOWR może przejąć dług podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne powstały w związku z prowadzeniem działalności rolniczej pod warunkiem przeniesienia własności całości albo części nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa.

¹⁷ Według stanów wymienionych w protokołach zdawczo-odbiorczych.

¹⁸ W Zasobie WRSP dokonuje się weryfikacji przejętych obiektów, a w miarę potrzeby – zmiany ich kwalifikacji, przeznaczenia lub funkcji, ewentualnie likwidacji. Zespoły dworskie i pałacowo-parkowe podlegają przeglądom przy udziale wojewódzkich służb konserwacji zabytków, w wyniku których weryfikowany jest m.in. status i zakres rzeczowy obiektów tworzących „zespół”, jak również są wprowadzane do ewidencji nowe zespoły dworskie i pałacowo-parkowe, uznane już w Zasobie przez służbę ochrony zabytków za obiekty zabytkowe.

¹⁹ Stosownie do treści art. 46 ust. 1 i 2 ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.), KOWR z dniem 1 września 2017 r. z mocy prawa wstąpił w ogół praw i obowiązków zniesionych Agencji Nieruchomości Rolnych (ANR) oraz Agencji Rynku Rolnego (ARR), z wyjątkiem praw i obowiązków, w które wstąpiła ARiMR. Wobec tego m.in. Zasób WRSP w całości został powierzony KOWR i gospodarowanie tym Zasobem odbywa się w sposób ciągły.

W latach 2019–2020 KOWR przejął protokolarnie ogółem **197,26 ha**, w tym **192,42 ha** (97,5%) w 2020 r. (więcej na ten temat w podrozdziale „**Restrukturyzacja zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne**”).

2.2. Zagospodarowanie mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

Przejęte do Zasobu WRSP nieruchomości, zwłaszcza pochodzące z większych obszarowo gospodarstw (zakładów, folwarków) pegeerowskich, przed ich dalszym rozdysponowaniem poddawano restrukturyzacji. Jej istotą było wydzielenie mniejszych jednostek gospodarczych, nie tylko zdolnych do samodzielnego, racjonalnego funkcjonowania, ale także „dopasowanych” do możliwości organizacyjnych i finansowych nowych użytkowników. Z uwagi na występujące pod wieloma względami zróżnicowanie ppgr (powierzchnia, rozłóg, ukierunkowanie produkcyjne, sposób organizacji gospodarstw itp.) dla każdego przedsiębiorstwa był opracowywany indywidualny program restrukturyzacji. W programach tych uwzględniano także potrzebę przygotowania możliwie szerokiej i zróżnicowanej oferty nieruchomości, w tym również niewielkich powierzchni, które – mimo że same nie tworzyły gospodarstwa – mogły służyć poprawie struktury obszarowej już istniejących, okolicznych gospodarstw indywidualnych.

Dodatковым efektem restrukturyzacji gospodarstw pegeerowskich było wyodrębnienie i wydzielenie majątku o charakterze „nieprodukcyjnym”, zwłaszcza budynków mieszkalnych wraz z towarzyszącą im infrastrukturą oraz obiektów służących działalności socjalnej (kulturalnej, oświatowej), obiektów sklepowych, hotelowych, zespołów dworskich i pałacowo-parkowych. Państwowe przedsiębiorstwa gospodarki rolnej w całym okresie swego istnienia spełniały szereg funkcji, także o charakterze społecznym i kulturalnym. Często w świadomości pracowników i okolicznych mieszkańców funkcjonowały, jako ośrodki wielokierunkowo aktywizujące lokalną społeczność. Państwowe przedsiębiorstwa gospodarki rolnej prowadziły też działalność gospodarczą inną niż rolniczą (np. handlową, usługową lub wytwórczą, nierzadko w tematycznie odległych branżach).

Wydzielenie składników mienia niezwiązanego z produkcją rolniczą, a zwłaszcza mienia „społeczno-socjalnego”, nie tylko odciążało finansowo „część gospodarczą”, ale było jednym z koniecznych warunków przygotowania tych nieruchomości do prywatyzacji. Równocześnie wyodrębnione obiekty najczęściej stanowiły przedmiot odrębnych transakcji trwałego rozdysponowania lub umów czasowego użytkowania (głównie dzierżawy). Zasób mieszkaniowy był trwale rozdysponowywany w osobnym trybie, przede wszystkim był sprzedawany dotychczasowym najemcom lub przekazywany nieodpłatnie uprawnionym podmiotom (gminom, spółdzielniom mieszkaniowym).

W stosunku do gospodarstw zajmujących się hodowlą roślin i zwierząt programy restrukturyzacji brały pod uwagę ocenę stopnia przydatności i potrzeby utrzymania tej działalności. W wyniku dokonanego przeglądu część ośrodków hodowlanych zlikwidowano, natomiast dla tych, które okazały się niezbędne dla rozwoju polskiej hodowli, ponownie określono zadania hodowlane (stosownie do aktualnych i przewidywanych potrzeb rolnictwa) oraz dostosowano powierzchnię i inny majątek do powierzonych zadań.

Pierwszy etap restrukturyzacji przejętego mienia zakończono w latach 90. XX wieku. Był to proces trudny, ale stosunkowo krótkotrwały. Znacznie bardziej długotrwałym procesem jest wykonywana tzw. wtórna restrukturyzacja. Dotyczy ona nieruchomości pozostających wprawdzie w Zasobie WRSP, ale w przeważającym stopniu rozdysponowanych w różnych formach czasowego zagospodarowania, nierzadko na podstawie wieloletnich umów – zwłaszcza umów dzierżawy. Restrukturyzacja takich nieruchomości musi być rozłożona w czasie. W tych przypadkach KOWR korzysta z prawa do wyłączenia gruntów z większych obszarowo dzierżaw (zwłaszcza powyżej 300 ha) i przeznaczają je do odrębnego zagospodarowania, przede wszystkim na potrzeby rolników indywidualnych powiększających gospodarstwa rodzinne. Ten etap restrukturyzacji polega także na dalszym racjonalizowaniu powierzchni gospodarstw spółek hodowlanych oraz przygotowywaniu kolejnych nieruchomości do prywatyzacji.

KOWR zagospodarowuje nieruchomości i inne mienie Zasobu WRSP w różnych formach przewidzianych przepisami prawa. Rozdysponowanie w sposób trwały, polegające na przeniesieniu prawa własności, obejmuje przede wszystkim: sprzedaż, nieodpłatne przekazanie uprawnionym podmiotom oraz wniesienie aportem do spółek prawa handlowego. Nieruchomości pozostające w Zasobie zagospodarowywane są również poprzez formy nietrwałego rozdysponowania, zwłaszcza dzierżawę. Część nieruchomości, które nie mogły być rozdysponowane również w tej formie (np. z powodu czasowego braku zainteresowania nimi), a także nieruchomości stanowiące zorganizowane gospodarstwa, które „wróciły” z dzierżawy, do czasu kolejnego rozdysponowania przekazywano okresowo w administrowanie. **Stosunkowo niewielkie powierzchnie pozostawały w takich formach rozdysponowania jak zarząd i wieczyste użytkowanie.**

2.2.1. Przetargi ograniczone i nieograniczone

Poprawie struktury obszarowej, a zwłaszcza tworzeniu warunków do powiększania części już istniejących gospodarstw rodzinnych, sprzyjają także uregulowania określone w ugrSP oraz stosowanie przez KOWR przetargów ograniczonych. Przetargi ograniczone są organizowane przede wszystkim dla rolników indywidualnych powiększających gospodarstwa rodzinne. Od początku obowiązywania tego uprawnienia (tj. od połowy czerwca 1999 r.) rozstrzygnięto przetargi ograniczone dla rolników **na zakup 232,9 tys. ha** oraz **na dzierżawę 413,9 tys. ha**.

Sprzedaż i dzierżawa nieruchomości Zasobu WRSP są realizowane w trybie przetargów publicznych organizowanych zgodnie z uregulowaniami określonymi w ugrSP oraz w przepisach wykonawczych wydanych przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi²⁰.

²⁰ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 30 kwietnia 2012 r. w sprawie szczegółowego trybu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa i ich części składowych, warunków obniżenia ceny sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków oraz stawek szacunkowych gruntów (Dz. U. poz. 540, z późn. zm.) oraz rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 stycznia 2009 r. w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania przetargów na dzierżawę nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz. U. z 2013 r. poz. 1142, z późn. zm.).

Od początku gospodarowania Zasobem (tj. od 1992 r.) do 31 grudnia 2020 r. odbyło się 1 478,0 tys. przetargów, z tego:

- **1 072,1 tys. przetargów na sprzedaż, w których zaoferowano grunty o łącznej powierzchni 3,7 mln ha, w tym rozstrzygnięto 340,0 tys. przetargów na powierzchnię 1,6 mln ha,**
- **405,9 tys. przetargów na dzierżawę, w których zaoferowano grunty o łącznej powierzchni 7,5 mln ha, w tym rozstrzygnięto 335,4 tys. przetargów dotyczących łącznej powierzchni 4,7 mln ha²¹.**

Skuteczność przetargów mierzona liczbą przetargów rozstrzygniętych w relacji do przetargów odbytych wyniosła w przypadku sprzedaży 32%, a w przypadku dzierżawy – 83%.

W 2020 r. przeprowadzono 32,4 tys. przetargów, z tego 27,6 tys. przetargów na sprzedaż i 4,8 tys. przetargów na dzierżawę. W przetargach tych zaoferowano do nabycia 18 tys. ha oraz 44,5 tys. ha do dzierżawy. Rozstrzygnięto 5,6 tys. przetargów na sprzedaż 3,9 tys. ha oraz 3,7 tys. przetargów na dzierżawę 37,6 tys. ha²².

W 2020 r. skuteczność **przetargów na sprzedaż** (ograniczonych i nieograniczonych) mierzona liczbą przetargów rozstrzygniętych do przetargów odbytych wyniosła 20% (w 2019 r. – 17%), zaś skuteczność przetargów mierzona powierzchnią rozstrzygniętych przetargów do zaoferowanej powierzchni do sprzedaży wyniosła 21% (w 2019 r. – 18%).

Skuteczność **przetargów na dzierżawę** nieruchomości Zasobu WRSP mierzona liczbą przetargów rozstrzygniętych w relacji do przetargów odbytych wyniosła 78% (w 2019 r. – 74%). Skuteczność przetargów mierzona powierzchnią rozstrzygniętych przetargów do powierzchni zaoferowanej do dzierżawy wyniosła 85% (w 2019 r. – 81%).

Dostosowując się do **sytuacji epidemicznej**, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi – w porozumieniu z KOWR – zmienił rozporządzenia w sprawie sprzedaży i dzierżawy gruntów Zasobu WRSP umożliwiając **przeprowadzanie przetargów przy użyciu środków komunikacji elektronicznej²³**. Dzięki ścisłej współpracy i działaniom podjętym przez Kierownictwo KOWR instytucja była przygotowana zarówno pod względem technicznym,

²¹ Część gruntów była oferowana i wystawiana do przetargów więcej niż jeden raz.

²² Należy zwrócić uwagę, że od momentu ogłoszenia przetargu do jego przeprowadzenia, a następnie do czasu zawarcia umowy upływa pewien okres – w szczególnych okolicznościach nawet kilku miesięcy. W rezultacie zdarza się – zwłaszcza na przełomie roku – że w innym okresie sprawozdawczym przeprowadza się przetarg, a w innym jest zawierana umowa. Dotyczy to zarówno przetargów nieograniczonych, jak i ograniczonych oraz odnosi się do transakcji zarówno sprzedaży, jak i dzierżawy. Ponadto samo rozstrzygnięcie przetargu (tj. wyłonienie potencjalnego nabywcy lub dzierżawcy) nie gwarantuje zawarcia stosownej umowy, gdyż niekiedy, mimo wygrania przetargu, kontrahent nie przystępuje do jej zawarcia.

²³ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 kwietnia 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego trybu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa i ich części składowych, warunków obniżenia ceny sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków oraz stawek szacunkowych gruntów (poz. 683) oraz rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 kwietnia 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania przetargów na dzierżawę nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (poz. 682).

jak i organizacyjnym, aby w dniu wejścia ww. rozporządzeń rozpocząć wdrażanie nowych przepisów, wykorzystując do tego celu środki komunikacji elektronicznej. Stosowne informacje dotyczące takich możliwości znajdowały się w ogłoszeniach o przetargu, w których wskazywano warunki dla uczestników przetargów jakie należy spełnić, aby w nich uczestniczyć i wydzierżawić lub kupić grunty Zasobu WRSP. **W 2020 r. KOWR przeprowadził 1 857 przetargów elektronicznych na sprzedaż i 167 przetargów elektronicznych na dzierżawę.**

Przepisy ustawy z dnia 6 maja 1999 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 49, poz. 484) i ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego umożliwiły ANR/KOWR aktywne kształtowanie zmian struktury agrarnej, poprzez nadanie jej prawa organizowania przetargów ograniczonych, w których uczestniczyć mogą osoby wskazane w tej ustawie. Najliczniejszą grupą, dla której organizuje się przetargi ograniczone, są rolnicy zamierzający powiększyć gospodarstwo rodzinne²⁴.

Łącznie – od połowy 1999 r. do końca 2020 r. – w ponad 46,7 tys. przetargach ograniczonych zaoferowano do sprzedaży 326,2 tys. ha oraz w 42,7 tys. przetargach ograniczonych – 525,9 tys. ha do dzierżawy. Rozstrzygnięto 21,6 tys. przetargów na sprzedaż 235,3 tys. ha (w tym 232,9 tys. ha dla rolników zamierzających powiększyć gospodarstwo rodzinne) oraz 34,1 tys. przetargów na dzierżawę 449,6 tys. ha (w tym 413,9 tys. ha dla rolników zamierzających powiększyć gospodarstwo rodzinne).

W 2020 r. zorganizowano 1 322 przetargi ograniczone na sprzedaż 2,3 tys. ha (wszystkie dla rolników zamierzających powiększyć gospodarstwo rodzinne) i **2 978 przetargów na dzierżawę 34,7 tys. ha** (wszystkie dla rolników indywidualnych). **Rozstrzygnięto 455 przetargów na sprzedaż 974 ha** (wszystkie na rzecz rolników powiększających gospodarstwo rodzinne). W 2020 r. powierzchnia sprzedana w przetargach ograniczonych stanowiła 25% gruntów sprzedanych w przetargach ogółem. **Rozstrzygnięto 2 330 przetargów na dzierżawę 28,3 tys. ha** (wszystkie na rzecz rolników indywidualnych).

Skuteczność przetargów ograniczonych na sprzedaż mierzona liczbą przetargów rozstrzygniętych do przetargów odbytych wyniosła 34%, a skuteczność przetargów mierzona powierzchnią rozstrzygniętych przetargów do zaoferowanej powierzchni do sprzedaży wyniosła 42%. Analogiczny wskaźnik dla przetargów ograniczonych na dzierżawę wyniósł 78% i 82%. Średnia powierzchnia nieruchomości sprzedanych w przetargach ograniczonych wyniosła 2,1 ha i była o 1,4 ha wyższa od średniej powierzchni wszystkich nieruchomości rolnych sprzedanych w trybie przetargowym i bezprzetargowym w 2020 r.

2.2.2. Sprzedaż nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

Od początku gospodarowania Zasobem (tj. od 1992 r.) do końca 2020 r. z Zasobu WRSP sprzedano 2 721,1 tys. ha gruntów, tj. 57% powierzchni przejętej do Zasobu, w tym 2 619,1 tys. ha gruntów bez transakcji obejmujących: grunty pod budynkami

²⁴ Ukur wprowadziła definicję gospodarstwa rodzinnego – jednym z kryteriów uznania gospodarstwa za gospodarstwo rodzinne jest jego powierzchnia użytków rolnych, która nie może przekraczać 300 ha.

(również mieszkalnymi) i wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin i pod wodami), a także grunty nierolne.

Od dnia wejścia w życie przepisów ustawy z dnia 14 kwietnia 2016 r. o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw (tj. od 30 kwietnia 2016 r.) **podstawową formą zagospodarowania państwowych gruntów stała się dzierżawa, a nie jak w ubiegłych latach sprzedaż.** Zgodnie z przepisami ww. ustawy sprzedaż nieruchomości lub ich części wchodzących w skład Zasobu WRSP została wstrzymana na 5 lat, z wyłączeniem:

- nieruchomości i ich części przeznaczonych w:
 - miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub
 - studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, lub
 - ostatecznej decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu na cele inne niż rolne, w szczególności na parki technologiczne, parki przemysłowe, centra biznesowo-logistyczne, składy magazynowe, inwestycje transportowe, budownictwo mieszkaniowe, obiekty sportowo-rekreacyjne, lub
- nieruchomości położonych w granicach specjalnych stref ekonomicznych, lub
- domów, lokali mieszkalnych, budynków gospodarczych i garaży wraz z niezbędnymi gruntami oraz ogródków przydomowych, lub
- nieruchomości rolnych o powierzchni do 2 ha.

W 2020 r. OT KOWR ogłosiły **27,6 tys. przetargów na sprzedaż**, oferując **18,0 tys. ha**. Rozstrzygniętych zostało **5,6 tys. przetargów**, w których wyłoniono nabywców na powierzchnię **3,9 tys. ha**. Skuteczność przeprowadzanych przetargów wyniosła 20%.

Tabela 1. **Powierzchnia gruntów sprzedanych z Zasobu WRSP* wg grup obszarowych****

Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.2020 r.			W 2020 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)						
do 2,00	134 128	131 951	2 177	2 112	2 079	34
,01–4,99	147 039	143 334	3 705	305	289	16
5,00–9,99	181 903	175 567	6 336	294	281	13
10,00–19,99	289 697	275 139	14 558	372	338	34
20,00–49,99	693 870	623 864	70 007	504	479	25
50,00–99,99	221 347	188 823	32 524	314	314	-
100,00–499,99	702 941	472 708	230 233	634	634	-
100,00–299,99	x	x	x	634	634	-
300,00–499,99	x	x	x	-	-	-
500,00–999,99	187 484	89 437	98 047	-	-	-
1000,00 i więcej	60 639	16 622	44 017	-	-	-
Ogółem	2 619 048	2 117 445	501 603	4 535	4 413	122
w tym do 99,99	1 667 984	1 538 678	129 306	3 901	3 779	122
100,00 i więcej	951 064	578 767	372 297	634	634	-

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami) oraz grunty nierolne.

** W 2004 r. wprowadzono dodatkowe przedziały obszarowe 100,00–299,99 ha i 300,00–499,99 ha w związku z ustanowieniem obszaru gospodarstwa rodzinnego na 300 ha.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

Ustawowe ograniczenia i uwarunkowania, które zaczęły obowiązywać od dnia wejścia w życie przepisów ustawy z dnia 14 kwietnia 2016 r. o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw, spowodowały że sprzedaż nieruchomości rolnych możliwa jest na ściśle określonych warunkach i dotyczy jedynie następujących sytuacji:

- gdy nieruchomość rolna ma powierzchnię do 2 ha,
- w przypadku nieruchomości rolnej o większej powierzchni (po uzyskaniu zgody Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi) o ile sprzedaż taka jest szczególnie uzasadniona ze względów społeczno-gospodarczych.

Wobec tego w 2020 r. OT KOWR przygotowywały do sprzedaży głównie nieruchomości o powierzchniach do 2 ha. Niewielkie powierzchniowo nieruchomości rolne nie cieszyły się zainteresowaniem rolników, co miało wpływ na niską skuteczność ogłaszanych przetargów. Pomimo zaoferowania do sprzedaży gruntów rolnych w przetargach ograniczonych na rzecz rolników indywidualnych grunty znalazły nabywców jedynie w co piątym przypadku. W większości były to nieruchomości pochodzące z byłego Państwowego Funduszu Ziemi charakteryzujące się niską bonitacją gleb.

W 2020 r. nastąpiła również sprzedaż nieruchomości rolnych o większej powierzchni, po uzyskaniu zgody Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Wydano 83 zgody na sprzedaż 2 062 ha, w tym 24 zgody na sprzedaż gruntów o powierzchni 2–5 ha (łącznie 81 ha).

W 2020 r. zrealizowana sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP wyniosła 5 249 ha.

Z tej powierzchni uprawnionym podmiotom sprzedano **bez przetargu 1 709 ha** (w tym 1 633 ha dzierżawcom w ramach przysługującego im prawa pierwszeństwa w nabyciu), a **3 540 ha sprzedano w trybie przetargowym**. W ogólnej powierzchni sprzedanych nieruchomości sprzedaż gruntów rolnych wyniosła **4 535 ha**.

W strukturze obszarowej gruntów sprzedanych w 2020 r., podobnie jak w latach ubiegłych, dominowały – pod względem liczby zawartych umów – nieruchomości mniejsze obszarowo. W ogólnej liczbie **3 689 zawartych umów sprzedaży** (bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, wodami, służące do wydobywania m.in. kopalin, a także grunty nierolne²⁵) 3 527 umów (95,6%) stanowią umowy zawarte na zakup nieruchomości o powierzchni do 2 ha, a 115 umów (3,1%) zawarto na zakup nieruchomości o powierzchni od 2 do 10 ha. Na

²⁵ KOWR monitoruje zmiany cen i czynszów płaconych za grunty rolne przez nabywców i dzierżawców nieruchomości Zasobu. Z tego względu z obserwacji wyłączono transakcje dotyczące gruntów zabudowanych lub o specyficznym charakterze (np. pod wodami, samodzielными obiektami, służące do wydobywania kopalin), a także gruntów nierolnych. Nie uwzględniono także transakcji charakteryzujących się ekstremalnymi cenami lub czynszami. W rezultacie obserwacja dotyczy około 97% gruntów sprzedanych i 98% gruntów wydzierżawionych. Monitorowanie obejmuje dane na moment zawarcia umowy, co oznacza, że nie wyłączono z niego umów anulowanych lub rozwiązanych, a w części dotyczącej dzierżawy nie uwzględniono także zmiany obszaru dzierżaw aneksami do wcześniej zawartych umów. Uzyskiwane w przetargach ceny transakcyjne gruntów rolnych Zasobu oraz poziomy czynszów w grupach obszarowych wynikają m.in. z czynnika koniunktury oraz lokalnych różnic w popycie na zakup lub dzierżawę.

nieruchomości o powierzchni od 10 do 100 ha zawarto 43 umowy (1,2%), a na sprzedaż nieruchomości o powierzchni przekraczającej 100 ha zawarto 4 umowy (0,1%). W 2020 r. średnia powierzchnia sprzedanych nieruchomości na 1 umowę wyniosła 1,23 ha, w tym w grupach obszarowych do 100 ha – 1,06 ha, a powyżej 100 ha – 158,44 ha. Nieruchomości pochodziły głównie z byłego Państwowego Funduszu Ziemi i były mniej atrakcyjne rolniczo.

W całym okresie działania na Zasobie WRSP (w latach 1992–2020), na ogólną liczbę 317,61 tys. umów sprzedaży (również bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, także mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, wodami, służącymi do wydobywania kopalin, jak też grunty nierolne), 197,47 tys. umów (62%) dotyczyło nieruchomości do 2 ha, a 72,00 tys. umów (23%) zawarto na sprzedaż gruntów w przedziale od 2,01 do 9,99 ha. Na sprzedaż gruntów o powierzchni od 10 do 99,99 ha zawarto 44,79 tys. umów (14%), a na sprzedaż nieruchomości o powierzchni 100 ha i więcej – 3,35 tys. umów (1%).

Tabela 2. **Liczba umów zawartych na sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP* wg grup obszarowych****

Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.2020 r.			W 2020 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)						
do 2,00	197 466	194 390	3 076	3 527	3 454	73
2,01–4,99	46 381	45 252	1 129	96	90	6
5,00–9,99	25 615	24 723	892	19	17	2
10,00–19,99	20 447	19 452	995	24	21	3
20,00–49,99	21 223	19 267	1 956	16	15	1
50,00–99,99	3 121	2 680	441	3	3	-
100,00–499,99	3 022	2 156	866	4	4	-
100,00–299,99	x	x	x	4	4	-
300,00–499,99	x	x	x	-	-	-
500,00–999,99	295	143	152	-	-	-
1000,00 i więcej	37	12	25	-	-	-
Ogółem	317 607	308 075	9 532	3 689	3 604	85
w tym do 99,99	314 253	305 764	8 489	3 685	3 600	85
100,00 i więcej	3 354	2 311	1 043	4	4	-

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami) oraz grunty nierolne.

** W 2004 r. wprowadzono dodatkowe przedziały obszarowe 100,00–299,99 ha i 300,00–499,99 ha w związku z ustanowieniem obszaru gospodarstwa rodzinnego na 300 ha.

Źródło: dane KOWR.

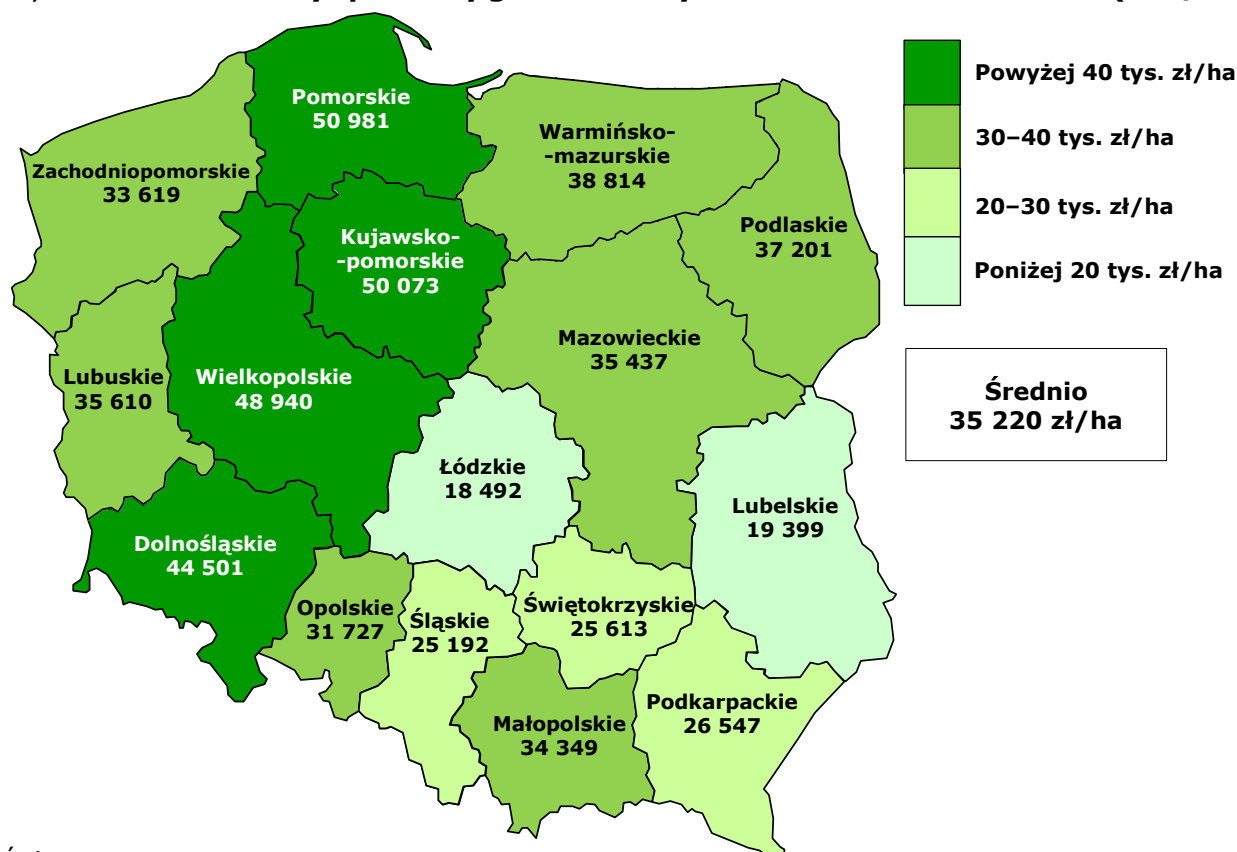
Nabywcami nieruchomości Zasobu WRSP są zarówno osoby fizyczne, jak i prawne.

Struktura udziału obu tych grup nabywców wskazuje, że w całym okresie działania na Zasobie WRSP (w latach 1992–2020) osoby prawne stanowiły około 3% ogółu nabywców (liczby zawartych umów), jak również były one zainteresowane nieruchomościami większymi obszarowo. W 2020 r. średnia powierzchnia nieruchomości sprzedanych na 1 umowę osobom prawnym wyniosła 1,44 ha (3,87 ha – w 2019 r.), a osobom fizycznym – 1,22 ha (0,88 ha – w 2019 r.).

W 2020 r. najwyższe średnie ceny za 1 ha uzyskano w województwach pomorskim (50 981 zł/ha) i kujawsko-pomorskim (50 073 zł/ha). W transakcjach sprzedaży gruntów rolnych zawartych przez KOWR w 2020 r. uzyskano za 1 ha średnią cenę w wysokości **35 220 zł.**

Od 2004 r. do 2016 r. średnie roczne ceny uzyskiwane za grunty rolne miały wyraźną tendencję rosnącą. Dotyczyło to wszystkich grup obszarowych i regionów kraju. W latach 2017–2018 nastąpił spadek cen – w 2017 r. o 4% w porównaniu z 2016 r., a w 2018 r. – o 15% w porównaniu z 2017 r. Natomiast wzrost cen sprzedaży gruntów rolnych nastąpił kolejno w 2019 r. o 17% w stosunku do 2018 r. i w 2020 r. o 14% w porównaniu do 2019 r.

Wykres 5. **Średnie ceny sprzedaży gruntów rolnych z Zasobu WRSP w 2020 r. (w zł/ha)**

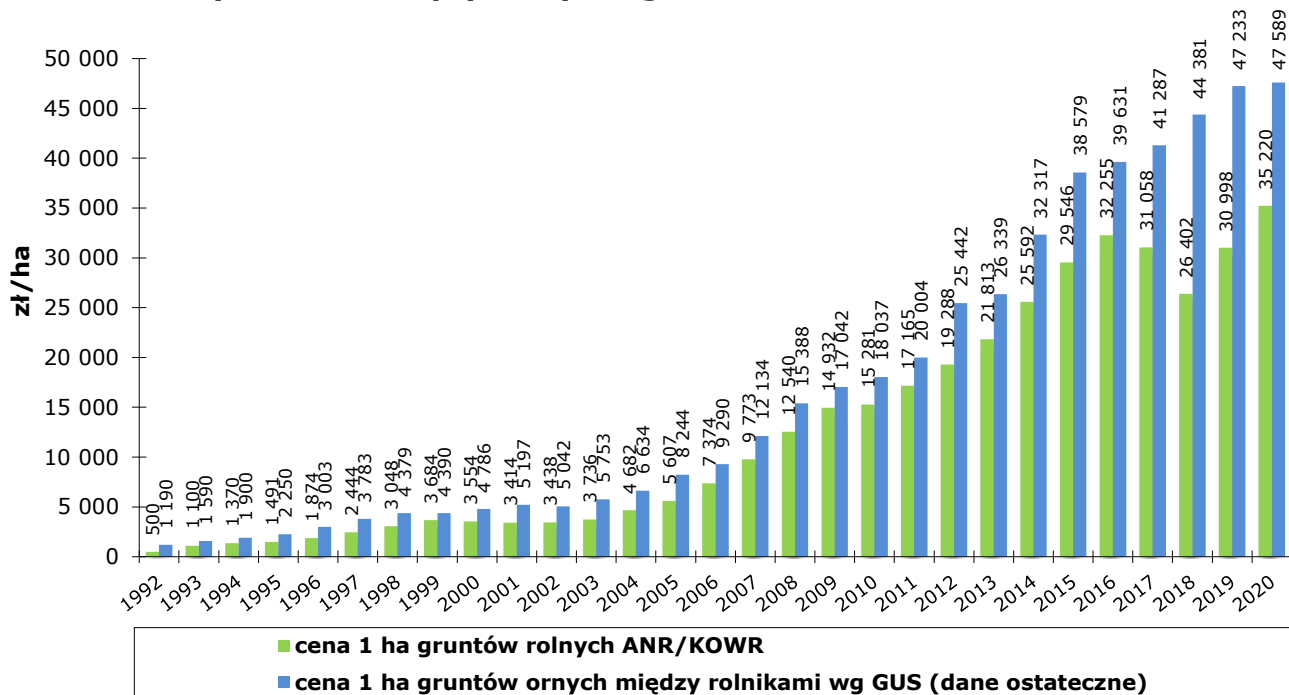

Źródło: dane KOWR.

Tendencje wzrostowe cen **gruntów rolnych** występują w obrocie prywatnym. Jak wynika z informacji GUS, ceny użytków rolnych wynosiły w 2020 r. średnio w kraju 46 689 zł/ha (od 26 984 zł/ha w województwie zachodniopomorskim do 61 920 zł/ha w województwie wielkopolskim). Wzrost cen sprzedaży użytków rolnych w obrocie prywatnym w 2020 r., w porównaniu z 2019 r., wyniósł 1%.

Z porównania danych GUS i ANR wynika, że średnie ceny **gruntów ornych** w obrocie prywatnym w latach 1992–2005 były o 40–50% wyższe niż średnie ceny gruntów rolnych uzyskiwane przez ANR. Od 2006 r. różnica ta zmalała i utrzymuje się na poziomie 20–30%. Przy analizie powyższych danych należy mieć na uwadze, że w skład średniej ceny gruntów rolnych uzyskiwanej przez ANR wchodziły ceny gruntów ornych, łąk, pastwisk i nieużytków. Natomiast GUS do 2004 r. podawał dane dotyczące średnich cen tylko gruntów ornych, a od 2005 r. podaje średnie ceny oddzielnie dla gruntów ornych i łąk, jednak dla kontynuacji porównań podano ceny gruntów ornych wg GUS. W 2020 r. średnia cena za grunty orne w obrocie prywatnym wyniosła **47 589 zł/ha**.

Wykres 6. **Ceny gruntów rolnych uzyskiwane przez ANR/KOWR i ceny gruntów ornych w obrocie prywatnym wg GUS**

Źródło: dane KOWR i Bank Danych Lokalnych GUS.

Oprócz nieruchomości Zasobu WRSP sprzedawano także obiekty rolno-przemysłowe, usługowe i handlowe oraz zespoły dworskie i pałacowo-parkowe, jak również jeziora (mające charakter wód stojących) i stawy. Do końca 2020 r. sprzedano m.in.: 610 gorzelnii, winiarni i browarów (73%), 582 suszarnie zbóż i zielonek (66%), 387 mieszalni pasz (63%), 85 obiektów hotelowo-restauracyjnych (70%), 303 sklepy (83%) oraz 1 489 zabytkowych zespołów dworskich i pałacowo-parkowych (63%)²⁶. W 2020 r. sprzedano 13 nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, z zastosowaniem obniżenia ceny sprzedaży²⁷.

Z przejętych **272,8 tys. ha** gruntów pod jeziorami²⁸, na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (Dz. U. z 2021 r. poz. 624), przekazano regionalnym zarządom gospodarki wodnej i marszałkom województw 233,8 tys. ha i sprzedano 2,2 tys. ha (dotyczy jezior o wodach stojących). Z powierzchni **48,5 tys. ha** przejętych stawów sprzedano 22,8 tys. ha i przekazano nieodpłatnie 7,5 tys. ha. W dzierżawie pozostawało 16 tys. ha, zaś w zarządzie i wieczystym użytkowaniu – 2,3 tys. ha.

Równolegle prowadzona była sprzedaż gruntów o charakterze inwestycyjnym.

W 2020 r. powierzchnia sprzedaży gruntów nierolnych wyniosła **713,5 ha**. Dokonano **1 353 transakcji sprzedaży**, a średnia cena 1 ha gruntów wyniosła **374,0 tys. zł**. Na wyżej wymienioną cenę najbardziej wpływały transakcje sprzedaży w OT: w Warszawie, Krakowie i we Wrocławiu. Najwięcej gruntów nierolnych w 2020 r. sprzedano w OT w Gorzowie Wlkp. – 119 ha, Poznaniu – 109 ha, Koszalinie – 77 ha, Bydgoszczy – 75 ha

²⁶ Procentowy udział sprzedanych obiektów odnosi się do ich stanu po weryfikacji.

²⁷ Zgodnie z art. 30 ust. 4 ugnrSP.

²⁸ Po uwzględnieniu zmian klasyfikacyjnych wód.

i Olsztynie – 73 ha. Wśród nabywców gruntów nierolnych przeważały osoby fizyczne, które stanowiły 86% nabywców ogółem.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami²⁹ nieruchomości Zasobu mogą także nabywać cudzoziemcy po uzyskaniu stosownych zezwoleń. Od początku gospodarowania Zasobem WRSP do końca 2020 r. **cudzoziemcy zakupili 2 311,6 ha** (tj. około 0,1% wszystkich sprzedanych gruntów) na podstawie **371 zawartych umów. W 2020 r. cudzoziemcy zakupili 76,8 ha na podstawie 20 zawartych umów.** Były to w większości grunty o charakterze nierolnym. Niezmiennie od kilku lat głównymi (pod względem liczby zawartych umów) nabywcami gruntów Zasobu są inwestorzy niemieccy, niderlandzcy i duńscy, a nieruchomości nabywane przez cudzoziemców znajdują się głównie na terenie województw: warmińsko-mazurskiego, śląskiego, dolnośląskiego, zachodniopomorskiego oraz lubuskiego.

Nabywcami nieruchomości Zasobu WRSP mogą być również podmioty polskie z udziałem kapitału zagranicznego, niebędące cudzoziemcami. Od 1 stycznia 2001 r. nie jest wymagana zgoda organów administracji państwowej na zawarcie umowy sprzedaży nieruchomości Zasobu podmiotom z udziałem zagranicznym, niebędącym cudzoziemcami (jak również dla umów dzierżawy – także przez cudzoziemców), wobec tego brak jest możliwości dokładnej identyfikacji tych podmiotów³⁰. Można jedynie szacować, że do końca 2020 r. podmioty te kupiły z Zasobu WRSP nieruchomości o powierzchni **65,5 tys. ha**, tj. 2,4% wszystkich gruntów sprzedanych przez ANR/KOWR³¹. W 2020 r. zostały zawarte 3 umowy sprzedaży nieruchomości Zasobu WRSP na rzecz podmiotów polskich z udziałem kapitału zagranicznego, niebędących cudzoziemcami, na łączną powierzchnię 3,1 ha.

Szczególną grupę nabywców nieruchomości Zasobu WRSP stanowią osoby fizyczne, określane jako **Zabużanie**. Nabywanie nieruchomości Zasobu przez Zabużan uregulowała ustawa z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2097), a przed jej wejściem w życie – ustawa z dnia 12 grudnia 2003 r. o zaliczaniu na poczet ceny sprzedaży albo opłat z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości Skarbu Państwa wartości nieruchomości pozostawionych poza obecnymi granicami państwa polskiego (Dz. U. z 2004 r. Nr 6, poz. 39, z późn. zm.).

Osoby z uprawnieniami zabużańskimi mogą uczestniczyć w organizowanych przetargach na sprzedaż nieruchomości Zasobu. Od wejścia w życie przepisów ww. ustaw do końca 2020 r. Zabużanie zakupili z Zasobu 5,5 tys. ha za łączną kwotę 102,7 mln zł, w tym „uprawnieniami” zapłacili 97,2 mln zł (około 95%). W 2020 r. osoby z uprawnieniami zabużańskimi nie nabyły nieruchomości Zasobu WRSP.

²⁹ Ustawa z dnia 24 marca 1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców (Dz. U. z 2017 r. poz. 2278).

³⁰ Ustawa z dnia 19 listopada 1999 r. Prawo działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 101, poz. 1178, z późn. zm.) uchyliła ustawę z dnia 14 czerwca 1991 r. o spółkach z udziałem zagranicznym m.in. w części dotyczącej uzyskiwania przez podmioty z udziałem kapitału zagranicznego zgody Ministra Skarbu Państwa na przeniesienie własności lub używanie mienia państwowej osoby prawnej.

³¹ Liczba umów i powierzchnia obejmuje korektę z wcześniejszych okresów.

KOWR, niezależnie od sprzedaży Zabuzanom nieruchomości Zasobu WRSP, został ustawowo zobowiązany do przeznaczania na **Fundusz Rekompensacyjny** (utworzony w celu wypłaty Zabuzanom rekompensat w postaci pieniężnej) wpływów ze sprzedaży nieruchomości Zasobu WRSP z ich częściami składowymi – realizowanej w trybach przetargowych o łącznej powierzchni nie mniejszej niż 400 tys. ha – oraz wpływów z tytułu odpłatnego korzystania z mienia Zasobu WRSP. Sposób naliczania zobowiązania wobec funduszu określił Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi w drodze rozporządzenia³².

W 2020 r. do Funduszu Rekompensacyjnego została przekazana kwota 126,4 mln zł.

Łącznie od 2006 r. do końca 2020 r. Fundusz Rekompensacyjny został zasilony kwotą 5 303,8 mln zł.

2.2.3. Inne formy trwałego rozdysonowania mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

Ustawa z 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, a także inne przepisy, upoważniają bądź zobowiązują KOWR do **nieodpłatnego przekazywania części gruntów Zasobu WRSP uprawnionym podmiotom**. W latach 1992–2020 przekazano nieodpłatnie jednostkom samorządu terytorialnego (głównie gminom) z różnych tytułów – 59,4 tys. ha gruntów, Lasom Państwowym – 154,7 tys. ha, kościelnym osobom prawnym różnych wyznań – 90,2 tys. ha oraz innym uprawnionym podmiotom – 66,0 tys. ha.

Tabela 3. Nieodpłatne przekazywanie gruntów z Zasobu WRSP

Nieodpłatne przekazanie gruntów z Zasobu WRSP	Od 1992 r. do 31.12.2020 r. (w ha)	W tym w 2020 r. (w ha)
– jednostkom samorządu terytorialnego	59 406	364
– Lasom Państwowym	154 726	230
– na rzecz kościelnych osób prawnych	90 187	79
– innym uprawnionym podmiotom (np. parkom narodowym, spółdzielniom mieszkaniowym, Polskiej Akademii Nauk, Izbowi Rolniczym, Krajowej Radzie Izb Rolniczych, państwowym szkołom wyższym lub państwowym jednostkom badawczo-rozwojowym, fundacjom i organizacjom pożytku publicznego, nadanie na własność osobom – dożywotnim użytkownikom)	66 019	511
Ogółem nieodpłatne przekazywanie gruntów	370 338	1 184
Przekazanie gruntów z Zasobu w innych formach		
– grunty pod wodami, przekazane do RZGW lub marszałka województwa	237 893	1 152
– wniesione jako aport do spółek	24 716	236
– rozdysonowane trwale w pozostałych formach	36 890	222
Ogółem przekazanie gruntów w innych formach	299 499	1 610
Ogółem nieodpłatne przekazanie i trwałe rozdysonowanie w innych formach	669 837	2 794

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

Nieodpłatne przekazywanie gruntów Zasobu WRSP na rzecz jednostek samorządu terytorialnego (gmin, powiatów, województw) realizowane jest w szczególności na

³² Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 września 2017 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz. U. poz. 1746, z późn. zm.).

cele związane z inwestycjami infrastrukturalnymi wykonywanymi przez te jednostki w ramach zadań własnych, przy czym majątek przekazywany jest gminom z niezbędnymi gruntami, służącymi wykonywaniu innej działalności niż gospodarcza (np.: parki, przedszkola, świetlice).

Nieruchomości wchodzące w skład Zasobu WRSP mogą zostać w drodze umowy nieodpłatnie przekazane na własność jednostce samorządu terytorialnego:

- na cele związane z realizacją inwestycji w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 8 lipca 2010 r. o szczególnych zasadach przygotowania do realizacji inwestycji w zakresie budowli przeciwpowodziowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 484),
- w celu umożliwienia realizacji miejscowego planu odbudowy, o którym mowa w ustawie z dnia 11 sierpnia 2001 r. o szczególnych zasadach odbudowy, remontów i rozbiórek obiektów budowlanych zniszczonych lub uszkodzonych w wyniku działania żywiołu (Dz. U. z 2020 r. poz. 764, z późn. zm.),
- przeznaczone w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy na cele związane z realizacją inwestycji infrastrukturalnych służących wykonywaniu zadań własnych w zakresie wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, edukacji publicznej, kultury i kultury fizycznej, zakładania i rozszerzania cmentarzy komunalnych albo, jeżeli położony jest na nich cmentarz (zgodnie z art. 24 ust. 5 pkt 1 ugrnSP),
- zabudowane obiektami infrastruktury technicznej towarzyszącej budynkom mieszkalnym wraz z mieniem niezbędnym do korzystania z tej infrastruktury (zgodnie z art. 44 ugrnSP).

Zapis ustawy dotyczy tylko części zadań realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego.

Przejęciu przez jednostki samorządu terytorialnego podlegały nieruchomości z Zasobu na podstawie przepisów ustawy z dnia 13 października 1998 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. Nr 133, poz. 872, z późn. zm.). W związku z art. 60 ww. ustawy mienie Skarbu Państwa będące we władaniu instytucji i państwowych jednostek organizacyjnych przejmowanych z dniem 1 stycznia 1999 r. przez jednostki samorządu terytorialnego (na podstawie ww. ustawy oraz tzw. ustawy kompetencyjnej³³), z tym dniem stało się z mocy prawa mieniem właściwych jednostek samorządu terytorialnego. Przepis ten dotyczy także mienia Zasobu WRSP będącego w zarządzie państwowych jednostek organizacyjnych, które z dniem 1 stycznia 1999 r. zostały przejęte przez jednostki samorządu terytorialnego (domy opieki społecznej i średnie szkoły rolnicze przejęte przez starostów).

Przekazywanie nieruchomości na rzecz Lasów Państwowych odbywało się z uwzględnieniem przepisów ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2020 r.

³³ Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej – w związku z reformą ustrojową państwa (Dz. U. Nr 106, poz. 668, z późn. zm.).

poz. 1463, z późn. zm.)³⁴ oraz założeń „Krajowego programu zwiększania lesistości”. Lasy przejęte do Zasobu, po ich geodezyjnym wydzieleniu, przekazano nieodpłatnie Państwowemu Gospodarstwu Leśnemu – Lasy Państwowe. Grunty wchodzące w skład Zasobu mogły być również przekazane nieodpłatnie Lasom Państwowym – do zalesienia. Przekazanie gruntów wydzielonych geodezyjnie przeznaczonych do zalesienia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (albo w decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu) następowało na wniosek ANR/KOWR w drodze decyzji starosty. Inne grunty nadające się do zalesienia, ale nieprzewidziane na ten cel w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego można było przekazywać nieodpłatnie Lasom Państwowym w drodze umowy.

Od 1992 r. do końca 2020 r. przejęto do Zasobu WRSP łącznie ponad 170 tys. ha lasów, gruntów leśnych i zadrzewionych, w tym około 109 tys. ha lasów. Niezależnie od ich sukcesywnego przekazywania Lasom Państwowym są one rozdysponowywane w takich samych formach jak pozostałe grunty, tj. są sprzedawane, przekazywane w dzierżawę lub przekazywane nieodpłatnie innym uprawnionym podmiotom.

Według stanu na 31 grudnia 2020 r. w Zasobie pozostawało **28,4 tys. ha lasów**, w tym 14,6 tys. ha rozdysponowano nietrwale w formie dzierżawy. Pozostała powierzchnia znajduje się na działkach nierozdysponowanych, rozdrobnionych, położonych w większości w Polsce północno-zachodniej.

Do końca 2020 r. zgłoszono Lasom Państwowym około **248,6 tys. ha gruntów do zalesienia**, w tym 227,3 tys. ha objęto przeglądami, w wyniku których zakwalifikowano do przekazania około 146,4 tys. ha. Faktycznie przekazano protokolarnie 138,0 tys. ha. Przekazania dotyczą w dużej mierze gruntów klas VI i VIz położonych na wododziałach i zbiornikach wód podziemnych oraz stanowiących enklawy i półenklawy wśród lasów zarządzanych przez Lasy Państwowe oraz przylegające do takich lasów.

Rozpatrywanie wniosków kościelnych osób prawnych³⁵ o zaspokojenie roszczeń z tytułu utraty własności nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa następuje w postępowaniu regulacyjnym. Regulowanie tych roszczeń może polegać na:

- przywróceniu własności upaństwowionych nieruchomości rolnych i nierolnych lub ich części, wówczas gdy znajdują się one w Zasobie WRSP,
- wydzieleniu z Zasobu odpowiednich nieruchomości zamiennych w przypadku braku możliwości przywrócenia utraconej nieruchomości rolnej oraz w razie jednoznacznego stwierdzenia braku możliwości zrealizowania uprawnień kościelnych osób prawnych z mienia innych jednostek niż KOWR, które władają upaństwowionymi nieruchomościami rolnymi.

Niezależnie od możliwości zaspokojenia roszczeń kościelnych osób prawnych w postępowaniach regulacyjnych mogą one także występować o nieodpłatne przyznanie nieruchomości na

³⁴ Ustawa z dnia 26 listopada 2010 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej (Dz. U. Nr 238, poz. 1578, z późn. zm.) uchyliła art. 24 ust. 4a ugnrSP w brzmieniu: „Agencja może nieodpłatnie przekazywać Lasom Państwowym wydzielone geodezyjnie lasy, a także grunty nadające się do zalesienia, inne niż określone w ust. 4. Przekazanie następuje w drodze umowy zawartej między Prezesem Agencji a Dyrektorem Generalnym Lasów Państwowych.”.

³⁵ Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1347).

utworzenie lub powiększenie gospodarstw rolnych albo na cele sprawowania kultu religijnego lub działalności w zakresie m.in. charytatywno-opiekuńczym i oświatowo-wychowawczym.

Do 31 grudnia 2020 r. przekazano z Zasobu WRSP kościelnym osobom prawnym łącznie 90,2 tys. ha (w 2020 r. wykazano korekty przekazanych powierzchni dotyczące poprzednich okresów sprawozdawczych). **Jednocześnie w 2020 r. kościelnym osobom prawnym przekazano 79 ha.** Zdecydowana większość postępowań dotyczyła nieodpłatnych przekazania nieruchomości osobom prawnym Kościoła Katolickiego (92% przekazanej powierzchni).

Niezależnie od wymienionych głównych tytułów nieodpłatnych przekazania gruntów **KOWR przekazuje nieruchomości Skarbu Państwa innym podmiotom uprawnionym w trybie ugnrSP lub w trybie innych przepisów.** Z łącznej powierzchni **66,0 tys. ha** największy areal został przekazany na rzecz osób – dożywotnich użytkowników (18,6 tys. ha) oraz **parkom narodowym** w związku z utworzeniem parku lub zmianą jego granic (13,4 tys. ha). Ponad 10,1 tys. ha przekazano też byłym właścicielom w trybie przywracania własności nieruchomości.

Od 1992 r. do 31 grudnia 2020 r. w aportach do spółek prawa handlowego wniesiono 24,7 tys. ha (w 2020 r. wniesiono 236 ha). Przedmiotem wniesienia aportem było również: 132 zabytkowe zespoły dworskie i pałacowo-parkowe, 176 obiektów socjalnych, kulturalnych i sportowych, 66 mieszalni pasz, 51 gorzelni, winiarni i browarów, 43 sklepy, 40 suszarni zbóż i zielonek. Do spółek wniesiono także w formie aportów 1 760 mieszkań.

Wykonując zapisy ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne, **przekazano wody i grunty pokryte wodami**, które z mocy prawa przeszły w trwały zarząd wymienionych w tej ustawie podmiotów. Od 1992 r. do 31 grudnia 2020 r. podmiotom tym (regionalnym zarządom gospodarki wodnej i marszałkom województw) zostało przekazane 237,9 tys. ha, w tym 1,2 tys. ha w 2020 r. Według stanu na 31 grudnia 2020 r. do przekazania pozostawało około 32,6 tys. ha gruntów. Tempo przekazywania gruntów pod wodami nie zależy od KOWR, gdyż zgodnie z zapisami ustawy ich przejście stwierdza właściwy starosta na wniosek zainteresowanego.

Od 1992 r. do 31 grudnia 2020 r. z Zasobu WRSP trwale rozdysponowano także na pozostałe cele **36,9 tys. ha** (przekształcenie prawa użytkowania wieczystego w prawo własności, rozdysponowanie w trybie przepisów o scalaniu i wymianie gruntów oraz zniesienie współwłasności). W 2020 r. w tej grupie rozdysponowań z Zasobu WRSP przekazano 222 ha.

Zgodnie z art. 24 ust. 7a ugnrSP Prezes ANR, na wniosek ministra właściwego do spraw rozwoju wsi w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw gospodarki, mógł do końca 2010 r. nieodpłatnie (w drodze umowy) przekazać na własność zarządzającemu **specjalną strefą ekonomiczną** – w rozumieniu ustawy z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych (Dz. U. z 2020 r. poz. 1670, z późn. zm.) – nieruchomości wchodzące w skład Zasobu **przeznaczone w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego na cele inwestycyjne.** Podmiotom zarządzającym specjalnymi strefami ekonomicznymi przekazano łącznie około **300 ha.** W wyniku wprowadzenia ustawy z dnia 26 listopada 2010 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej, z dniem 1 stycznia 2011 r. zakończyła się możliwość nieodpłatnego przekazania nieruchomości zarządzającym specjalnymi strefami ekonomicznymi.

Na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. o Krajowym Zasobie Nieruchomości (Dz. U. z 2020 r. poz. 1100, z późn. zm.), KOWR przekazuje do KZN nieruchomości wchodzące w skład Zasobu WRSP **przeznaczone w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego na cele mieszkaniowe. Do 31 grudnia 2020 r. przekazano z Zasobu WRSP do KZN łącznie 538 ha gruntów.**

Nieodpłatne przekazania pomniejszyły wpływy finansowe z tytułu zagospodarowania gruntów Zasobu, ale służyły rozwojowi lokalnych społeczności.

Ogółem od 1992 r. do końca grudnia 2020 r., w wyniku sprzedaży oraz nieodpłatnego przekazania z różnych tytułów uprawnionym podmiotom, z Zasobu WRSP ubyło 3 390,9 tys. ha (71% powierzchni przejętej), w tym 8,0 tys. ha w 2020 r.

2.2.4. Dzierżawa nieruchomości Zasobu WRSP

Głównym kierunkiem nietrwałego rozdysponowania i zagospodarowania nieruchomości Zasobu jest dzierżawa. Od początku gospodarowania Zasobem WRSP w 1992 r. dzierżawa nieruchomości rolnych była dogodnym sposobem użytkowania znacznych powierzchni, niewymagającym angażowania dużych środków finansowych, jak ma to miejsce przy nabywaniu nieruchomości. Wykupowi podlegały tylko ruchome środki trwałe i majątek obrotowy (głównie produkcja w toku), a płatność była często rozkładana na raty.

Zgodnie z ustawą o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa **umowy dzierżawy zawierane są na czas oznaczony.** Długość okresu zależy od charakteru i przeznaczenia nieruchomości (rolna zabudowana albo niezabudowana, pod budowę i eksploatację elektrowni wiatrowych oraz wydobywanie kruszyw). **Przy ustalaniu okresu dzierżawy, który w przypadku rolników indywidualnych – aby zapewnić stabilność funkcjonowania ich gospodarstw rodzinnych – co do zasady wynosi 10 lat, uwzględniana jest możliwość udziału dzierżawcy w programach finansowanych albo współfinansowanych ze środków pomocowych.** Wydzierżawienie nieruchomości rolnych na okres dłuższy niż 10 lat, z wyjątkiem nieruchomości pod budowę i eksploatację elektrowni wiatrowych, może nastąpić w szczególnych sytuacjach, np. gdy:

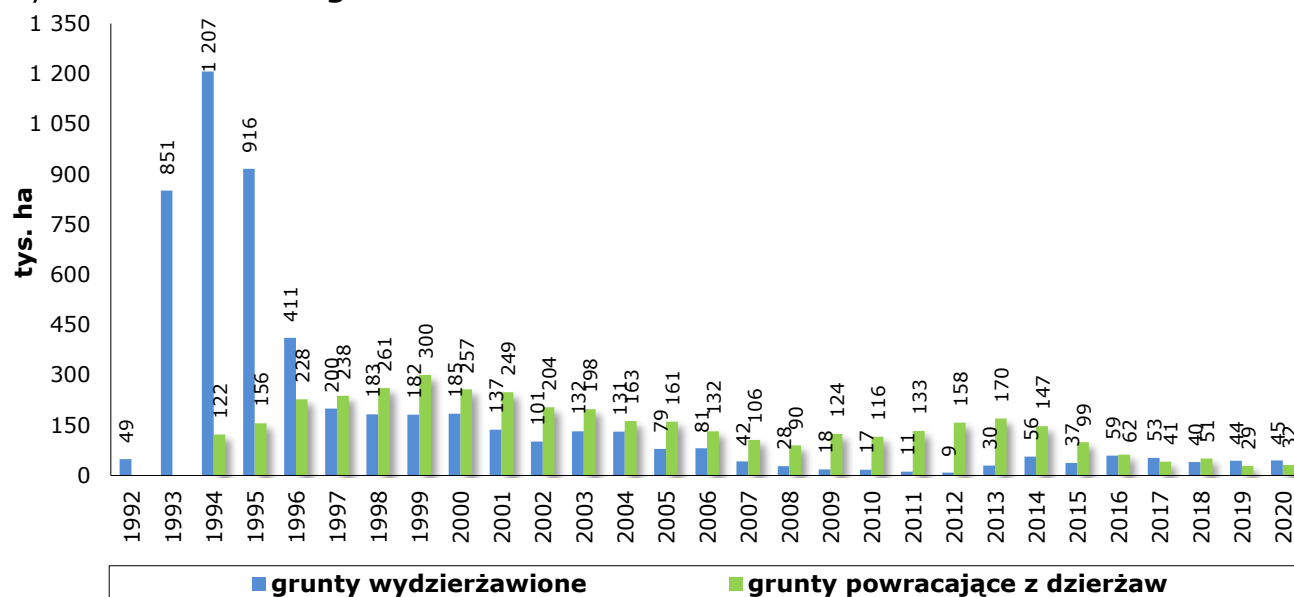
- nieruchomość wymaga poniesienia znacznych nakładów finansowych, aby możliwe było prowadzenie na niej działalności,
- przedmiotem dzierżawy są nieruchomości stawowe lub też grunty, na których znajdują się plantacje kultur wieloletnich,
- przemawiają za tym względy społeczno-gospodarcze (np. możliwość stworzenia nowych miejsc pracy, profil produkcji).

Działania KOWR pozytywnie wspierają poprawę struktury obszarowej gospodarstw rolnych poprzez wydłużanie dotychczas zawartych umów dzierżawy. W procedurze przedłużania dzierżawy wprowadzono stosowne preferencje korespondujące z obowiązującą polityką państwa w zakresie rozwoju gospodarstw rodzinnych.

Od początku działalności (tj. od 1992 r.) do 31 grudnia 2020 r. zaoferowano dzierżawcom blisko 7,5 mln ha (w tym część gruntów więcej niż jednokrotnie),

a wydzierżawiono (dane narastające) 5,01 mln ha (również część gruntów więcej niż jednokrotnie), na podstawie 355,2 tys. zawartych umów.

Wykres 7. Dzierżawa gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2020

Źródło: dane KOWR.

W 2020 r. wydzierżawiono ogółem 44,8 tys. ha, w tym 44,4 tys. ha gruntów rolnych na podstawie 3,9 tys. zawartych umów³⁶.

Tabela 4. Powierzchnia gruntów wydzierżawionych z Zasobu WRSP* wg grup obszarowych**

Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.2020 r.			W 2020 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)						
do 1,00	75 410	75 092	318	337	330	7
1,01–1,99	92 458	91 830	628	543	539	5
2,00–4,99	170 617	168 454	2 163	2 520	2 491	30
5,00–9,99	201 027	196 871	4 156	3 749	3 696	54
10,00–19,99	335 732	326 798	8 934	13 172	13 035	136
20,00–49,99	539 594	509 096	30 498	14 044	13 793	251
50,00–99,99	348 702	310 233	38 469	3 395	3 093	302
100,00–499,99	1 330 207	914 556	415 650	4 324	3 219	1 105
100,00–299,99	x	x	x	3 526	2 848	678
300,00–499,99	x	x	x	798	371	427
500,00–999,99	980 508	419 180	561 328	2 319	1 644	674
1000,00 i więcej	940 203	180 090	760 113	0	0	0
Ogółem	5 014 458	3 192 200	1 822 258	44 403	41 839	2 564
w tym do 99,99	1 763 540	1 678 375	85 166	37 760	36 976	784
100,00 i więcej	3 250 918	1 513 826	1 737 091	6 642	4 863	1 779

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalini i pod wodami) oraz grunty nierolne.

** W roku 2004 wprowadzono dodatkowe przedziały obszarowe 100,00–299,99 ha i 300,00–499,99 ha w związku z ustanowieniem obszaru gospodarstwa rodzinnego na 300 ha.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone. Źródło: dane KOWR.

³⁶ Bez umów przedłużanych lub przywróconych.

W całym okresie rozdysponowania Zasobu WRSP (w latach 1992–2020) dominowały umowy zawierane na dzierżawę działek rolnych do 1 ha (stanowiły 42,7% liczby wszystkich umów). W umowach zawieranych w 2020 r. dzierżawy tak małych nieruchomości stanowiły 18,8% ogólnej liczby zawartych umów (w 2019 r. – 18,5%). W 2020 r. w grupie obszarowej od 1,01 do 9,99 ha liczba zawieranych umów dzierżawy kształtowała się na poziomie 42,5% (w 2019 r. – 49,6%), a udział umów w grupie obszarowej 10–99,99 ha wyniósł 37,9% (w 2019 r. – 31,6%).

Dzierżawcami nieruchomości są zarówno osoby fizyczne, jak i prawne. Od początku działalności w 1992 r. do 31 grudnia 2020 r. osoby fizyczne zawarły (narastająco) 98% ogólnej liczby umów dzierżawy, które obejmowały 63,7% wydzierżawionej powierzchni. Dzierżawcy, będący osobami fizycznymi, dzierżawili najczęściej nieruchomości o małych obszarach, zwłaszcza do 1 ha (43,4% umów zawartych przez osoby fizyczne). Osoby prawne natomiast częściej dzierżawiły nieruchomości duże, głównie w przedziale 100–499,99 ha (21,2% ogółu zawartych umów przez osoby prawne).

Tabela 5. **Liczba umów zawartych na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP* wg grup obszarowych****

Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.2020 r.			W 2020 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)						
do 1,00	151 601	150 953	648	732	717	15
1,01–1,99	65 989	65 593	396	368	365	3
2,00–4,99	54 998	54 376	622	786	776	10
5,00–9,99	28 301	27 728	573	500	493	7
10,00–19,99	23 927	23 323	604	922	912	10
20,00–49,99	17 745	16 810	935	503	493	10
50,00–99,99	5 054	4 519	535	49	45	4
100,00–499,99	5 603	4 116	1 487	27	22	5
100,00–299,99	x	x	x	25	21	4
300,00–499,99	x	x	x	2	1	1
500,00–999,99	1 415	632	783	3	2	1
1000,00 i więcej	561	135	426	0	0	0
Ogółem	355 194	348 185	7 009	3 890	3 825	65
w tym do 99,99	347 615	343 302	4 313	3 860	3 801	59
100,00 i więcej	7 579	4 883	2 696	30	24	6

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin i pod wodami) oraz grunty nierolne.

** W roku 2004 wprowadzono dodatkowe przedziały obszarowe 100,00–299,99 ha i 300,00–499,99 ha w związku z ustanowieniem obszaru gospodarstwa rodzinnego na 300 ha.

Źródło: dane KOWR.

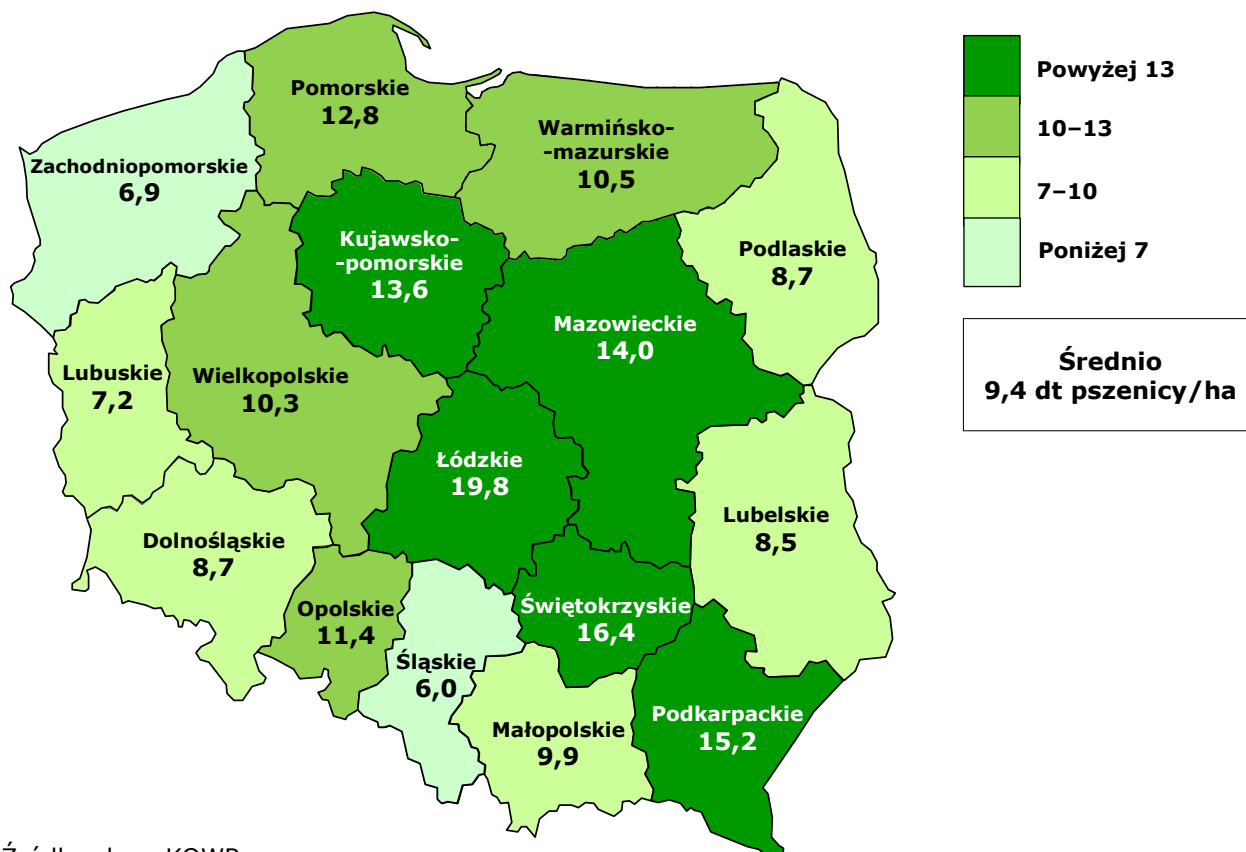
Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego stanowią niewielką grupę dzierżawców.

Z uwagi na brak możliwości bieżącego monitorowania zmian w strukturze własności kapitału w spółkach prawa handlowego dane w tym zakresie mogą mieć jedynie charakter szacunkowy. Na 31 grudnia 2020 r. w dzierżawie przez cudzoziemców znajdowało się **61,7 tys. ha** nieruchomości Zasobu, a w dzierżawie przez podmioty z udziałem kapitału zagranicznego niebędące cudzoziemcami – **18,3 tys. ha**. Wśród dzierżawców będących cudzoziemcami dominują (pod względem liczby zawartych umów) inwestorzy niemieccy, duńscy i niderlandzcy

– 66%, a według powierzchni podmioty: brytyjskie, niemieckie, niderlandzkie i duńskie (56,1 tys. ha, tj. 91% powierzchni pozostającej w dzierżawie przez cudzoziemców).

Czynsze uzyskiwane za grunty rolne oscylowały przez początkowe lata funkcjonowania Zasobu WRSP wokół równowartości 2 dt pszenicy rocznie za 1 ha, mimo wahań wynikających przeważnie z indywidualnych cech dzierżawionych nieruchomości (jakość gruntów, rozciągłość i lokalizacja), a także powodowanych czynnikami koniunkturalnymi oraz mimo różnic w lokalnym popycie na dzierżawę. W umowach dzierżawy zawieranych od 2003 r. do 2016 r. poziom czynszu za grunty rolne systematycznie wzrastał. W 2018 r. i 2019 r. odnotowano poziom czynszu dzierżawnego na poziomie odpowiednio 7,1 dt i 7,8 dt pszenicy z 1 ha. **W 2020 r. średni czynsz za 1 ha gruntów wynosił 9,4 dt pszenicy**, co oznacza, że nastąpił wzrost o 20,5% w stosunku do 2019 r. Ocenia się, że było to wynikiem większego udziału przetargów licytacyjnych w procesie rozdysponowania gruntów Zasobu WRSP.

Wykres 8. **Średnia wysokość czynszu dzierżawnego uzyskanego w 2020 r. (dt pszenicy/ha) w poszczególnych województwach**

Źródło: dane KOWR.

Przetargi ograniczone ofertowe były najczęściej stosowane w Polsce północno-zachodniej. Co do zasady przetargi ograniczone ofertowe były organizowane na wniosek rolników i organizacji rolniczych. W odróżnieniu do przetargów licytacyjnych czynsz dzierżawny

w trybie przetargu ofertowego jest niezmienny i ustalany na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 1 sierpnia 2016 roku³⁷.

W 2020 r. średni czynsz w równowartości pszenicy oferowany przez dzierżawców za 1 ha gruntów rolnych wyniósł **9,4 dt**, podczas gdy w umowach zawieranych w 2019 r. – 7,8 dt, w 2018 r. – 7,1 dt, w 2017 r. – 7,7 dt, w 2016 r. – 12,6 dt, a w 2015 r. – 11,5 dt. Średni czynsz za grunty rolne (bez czynszu za części składowe) dla wszystkich trwających umów dzierżawy na 31 grudnia 2020 r. wyniósł równowartość **5,3 dt pszenicy**.

Najwyższe czynsze w 2020 r. uzyskano w województwie łódzkim (19,8 dt/ha) i świętokrzyskim (16,4 dt/ha), a najniższe w śląskim (6,0 dt/ha) i zachodniopomorskim (6,9 dt/ha).

Według stanu na 31 grudnia 2020 r. w dzierżawie znajdowały się nieruchomości Zasobu WRSP o powierzchni 1 055,1 tys. ha, tj. o 15,8 tys. ha więcej³⁸ niż wynosiła powierzchnia będąca w dzierżawie na koniec grudnia 2019 r. (1 039,3 tys. ha).

Wśród gruntów pozostających w dzierżawie znajdowały się m.in. grunty pod stawami rybnymi – 15,7 tys. ha i jeziorami o wodach stojących – 1,4 tys. ha.

Tabela 6. **Powierzchnia gruntów Zasobu WRSP pozostających w dzierżawie wg grup obszarowych, w podziale na osoby fizyczne i prawne wg stanu na 31 grudnia 2020 r.**

Wyszczególnienie	Stan na 31.12.2020 r.		
	Ogółem	z tego:	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)			
do 1,00	8 487	8 378	109
1,01–1,99	13 702	13 519	183
2,00–4,99	40 296	39 489	808
5,00–9,99	55 983	54 826	1 157
10,00–19,99	124 364	122 138	2 226
20,00–49,99	162 196	154 432	7 764
50,00–99,99	89 696	77 036	12 660
100,00–299,99	183 876	111 007	72 869
300,00–499,99	132 283	48 921	83 363
500,00–999,99	79 682	11 644	68 039
1000,00 i więcej	164 506	2 210	162 296
Ogółem	1 055 072	643 599	411 473
w tym do 99,99	494 724	469 818	24 906
100,00 i więcej	560 348	173 781	386 567

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

Dzierżawcami nieruchomości są zarówno osoby fizyczne, jak i prawne. Według stanu na 31 grudnia 2020 r. liczba umów dzierżawy z osobami fizycznymi wyniosła **62,8 tys.** i stanowiła 96,7% wszystkich umów dzierżawy (64,9 tys.). Osoby fizyczne z pozostającej w dzierżawie powierzchni **1 055,1 tys. ha** dzierżawiły ponad 61,0% powierzchni

³⁷ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 sierpnia 2016 r. w sprawie sposobu ustalania wysokości czynszu dzierżawnego w umowach dzierżawy nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz. U. poz. 1186, z późn. zm.).

³⁸ Z uwzględnieniem korekty stanów i umów zawartych w 2020 r.

(tj. 643,6 tys. ha). W 2020 r. liczba umów dzierżawy wzrosła o 1,8 tys. w stosunku do umów dzierżawy na koniec 2019 r.

Tabela 7. **Liczba umów dzierżawy gruntów Zasobu WRSP pozostających w dzierżawie wg grup obszarowych, w podziale na osoby fizyczne i osoby prawne wg stanu na 31 grudnia 2020 r.**

Wyszczególnienie	Stan na 31.12.2020 r.		
	Ogółem	z tego:	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)			
do 1,00	17 775	17 503	272
1,01–1,99	9 588	9 459	129
2,00–4,99	12 704	12 486	218
5,00–9,99	7 783	7 622	161
10,00–19,99	8 682	8 531	151
20,00–49,99	5 534	5 296	238
50,00–99,99	1 293	1 123	170
100,00–299,99	1 050	657	393
300,00–499,99	350	134	216
500,00–999,99	118	18	100
1000,00 i więcej	76	2	74
Ogółem	64 953	62 831	2 122
w tym do 99,99	63 359	62 020	1 339
100,00 i więcej	1 594	811	783

Źródło: dane KOWR.

W dzierżawie znajdowały się także obiekty rolno-przemysłowe, usługowe, handlowe i obiekty zabytkowe, w tym: 298 zespołów dworskich i pałacowo-parkowych, 130 gorzelni, 240 suszarni zbóż i zielonek, 143 mieszalnie pasz, 41 masarni i rzeźni, 25 obiektów socjalnych, kulturalnych oraz sportowych.

Dzierżawa, jako sposób użytkowania czasowego, z założenia posiada cechę rotacji. Wraz z upływem czasu część wcześniej wydzierżawionych nieruchomości wraca do ponownego rozdysponowania. Wiąże się to zarówno z wygasaniem umów dzierżawy w związku z upływem terminów, na jakie zostały zawarte, jak również z rozwiązywaniem umów³⁹, a także wyłączeniem części nieruchomości z trwających umów dzierżawy. **W 2020 r. z dzierżawy powróciło 32,0 tys. ha.**

Wydzierżawienie 44,4 tys. ha gruntów rolnych w 2020 r. było możliwe dzięki zaoferowaniu do dzierżawy znacznej powierzchni gruntów, poprzedzonej przeglądem nieruchomości przeznaczonych do dzierżawy. Analiza struktury nieruchomości będących w dzierżawie na 31 grudnia 2020 r. wskazuje, że 27,4% umów „czynnych” (17,8 tys. umów – 8,5 tys. ha) nadal dotyczyło nieruchomości o powierzchni do 1 ha, a 2,5% liczby wszystkich umów „czynnych” (1,6 tys. umów – 560,3 tys. ha) dotyczyło nieruchomości 100 ha i większych.

Największa liczba umów dzierżawy wygasła lub została rozwiązana w grupach obszarowych do 10 ha (87% wszystkich umów wygasłych lub rozwiązanych i 71% wszystkich umów

³⁹ Pod pojęciem „rozwiązanie umowy” rozumie się także sytuacje, gdy umowy kończą się przed terminem na skutek skorzystania przez dzierżawcę z pierwszeństwa nabycia.

zawartych). Umowy te dotyczyły tylko 10,6% powierzchni. Umowy na dzierżawę relatywnie małych powierzchni często były zawierane na stosunkowo krótkie okresy. Największe powierzchnie gruntów pochodziły z grup obszarowych 100 ha i więcej – ogółem 68% powierzchni (łącznie z gruntami wyłączanymi z trwających umów).

Tabela 8. **Struktura obszarowa umów dzierżawy zawartych, zakończonych i aktualnych***

Wyszczególnienie	Wydzierżawiono od 1992 r. do 31.12.2020 r.		Wygasło lub rozwiązano** od 1992 r. do 31.12.2020 r.		Stan na 31.12.2020 r.	
	Liczba umów	Powierzchnia	Liczba umów	Powierzchnia	Liczba umów	Powierzchnia
Grupa obszarowa (w ha)						
do 1,00 ha	151 601	75 410	133 826	66 923	17 775	8 487
1,01–1,99 ha	65 989	92 458	56 401	78 756	9 588	13 702
2,00–4,99 ha	54 998	170 617	42 294	130 321	12 704	40 296
5,00–9,99 ha	28 301	201 027	20 518	145 044	7 783	55 983
10,00–19,99 ha	23 927	335 732	15 245	211 368	8 682	124 364
20,00–49,99 ha	17 745	539 594	12 211	377 398	5 534	162 196
50,00–99,99 ha	5 054	348 702	3 761	259 006	1 293	89 696
100,00–499,99 ha	5 603	1 330 207	4 203	1 014 047	1 400	316 159
500,00–999,99 ha	1 415	980 508	1 297	900 826	118	79 682
1000,00 i więcej ha	561	940 203	485	775 697	76	164 506
Ogółem	355 194	5 014 458	290 241	3 959 386	64 953	1 055 072

* Liczba umów – w szt., powierzchnia – w ha, bez gruntów pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, gruntów o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalni i pod wodami), a także gruntów nierolnych. Zestawienie nie obejmuje także przypadków wyłączonych z analiz z uwagi na ekstremalnie wysokie czynsze.
** Łącznie z gruntami wyłączanymi z dzierżawy. Pozycja „wygasło lub rozwiązano” ma charakter wynikowy w grupach obszarowych („wydzierżawiono” minus „stan”). Pozycja „stan” zawiera przesunięcia w grupach w wyniku wyłączeń lub zmian obszaru aneksami oraz jako skutek zmian geodezyjno-gruntowych. Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

Na 31 grudnia 2020 r. umowy na dzierżawę nieruchomości do 1 ha obejmowały powierzchnię 8,5 tys. ha (0,8% powierzchni Zasobu pozostającej w dzierżawie), natomiast umowy na dzierżawę nieruchomości 100 ha i większych dotyczyły 560,4 tys. ha (53,1% powierzchni aktualnych dzierżaw).

2.2.5. Tworzenie ośrodków produkcji rolniczej

W 2020 r. wdrożono proces tworzenia **ośrodków produkcji rolniczej (OPR)**, tj. wyodrębnionych z Zasobu WRSP nieruchomości, które wraz z innymi składnikami mienia, tworzą nierozdzielalną, zorganizowaną całość gospodarczą, o powierzchni przekraczającej 50 ha, której podział byłby nieuzasadniony ekonomicznie). Do programu przeznaczono **3 lokalizacje** znajdujące się na terenie OT KOWR w Poznaniu, na bazie których utworzono:

- OPR Dąbki o powierzchni 274,2 ha ukierunkowany na produkcję krzewów owocowych i ozdobnych oraz hodowlę zwierzyzny łownej i koni ras szlacheckich,
- OPR Grąblewo o powierzchni 310,2 ha ukierunkowany na chów i hodowlę bydła mlecznego,
- OPR Stara Dąbrowa o powierzchni 427,2 ha ukierunkowany na produkcję trzody chlewnej.

KOWR, po uzyskaniu stosownych zgód MRiRW, przeprowadził przetargi nieograniczone na wydzierżawienie tych nieruchomości na okres 10 lat, w wyniku których wyłonił dzierżawców.

2.3. Grunty pozostające w Zasobie WRSP i ich rozdysponowanie

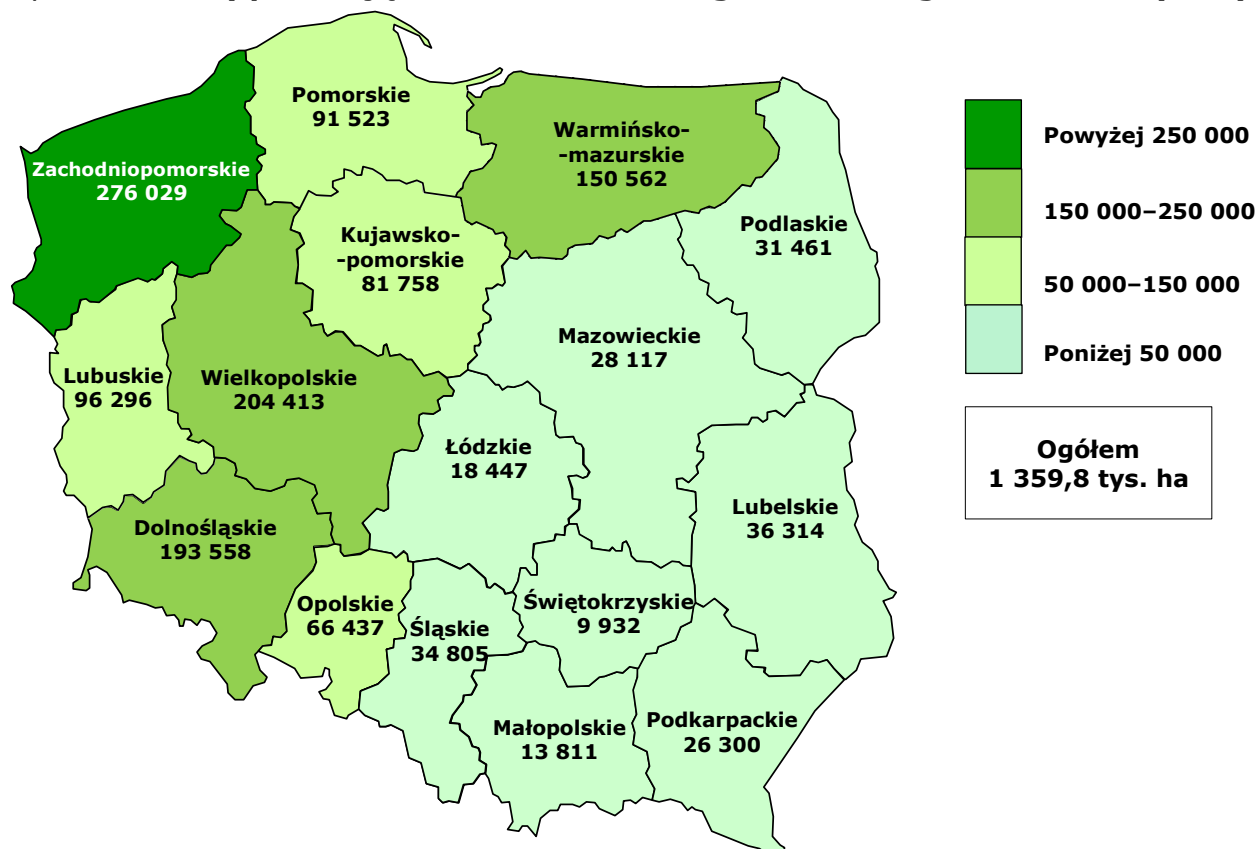
Według stanu na 31 grudnia 2020 r. w Zasobie WRSP znajdowały się nieruchomości Skarbu Państwa o powierzchni 1 359 763 ha.

Tabela 9. Stan zagospodarowania gruntów Zasobu WRSP od początku działalności (tj. od 1992 r.) do 31 grudnia 2020 r. (w tys. ha)

Grunty przejęte do Zasobu WRSP	4 750,70
Rozdysponowano trwale, z tego:	3 390,94
– sprzedano	2 721,10
– przekazano, w tym nieodpłatnie	669,84
Ogółem pozostaje w Zasobie WRSP, z tego:	1 359,76
– w dzierżawie	1 055,07
– w trwałym zarządzie	17,67
– w wieczystym użytkowaniu	52,54
– w innych formach rozdysponowania „nierwałego” (np. dożywotnie i bezumowne użytkowanie)	13,73
– „obce grunty w Zasobie WRSP” (grunty, które z mocy prawa przeszły w gestię innych podmiotów, lecz pozostają w ewidencji Zasobu do czasu ich protokolarnego przekazania tym podmiotom)	35,02
– pozostaje do rozdysponowania	185,73

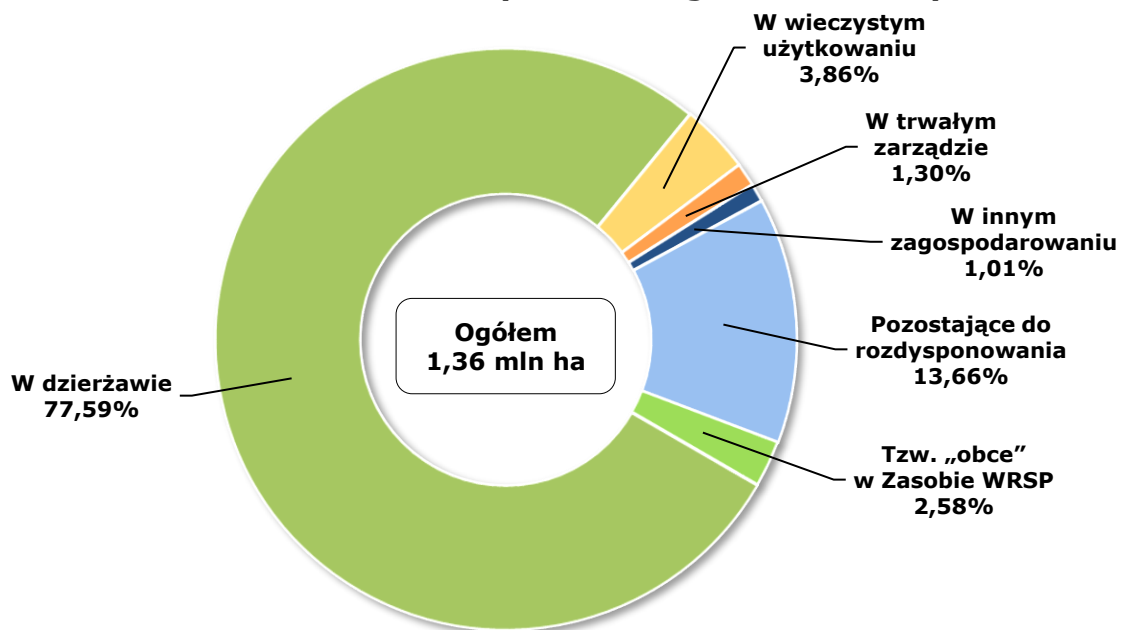
Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

Wykres 9. Grunty pozostające w Zasobie WRSP wg stanu na 31 grudnia 2020 r. (w ha)

Źródło: dane KOWR.

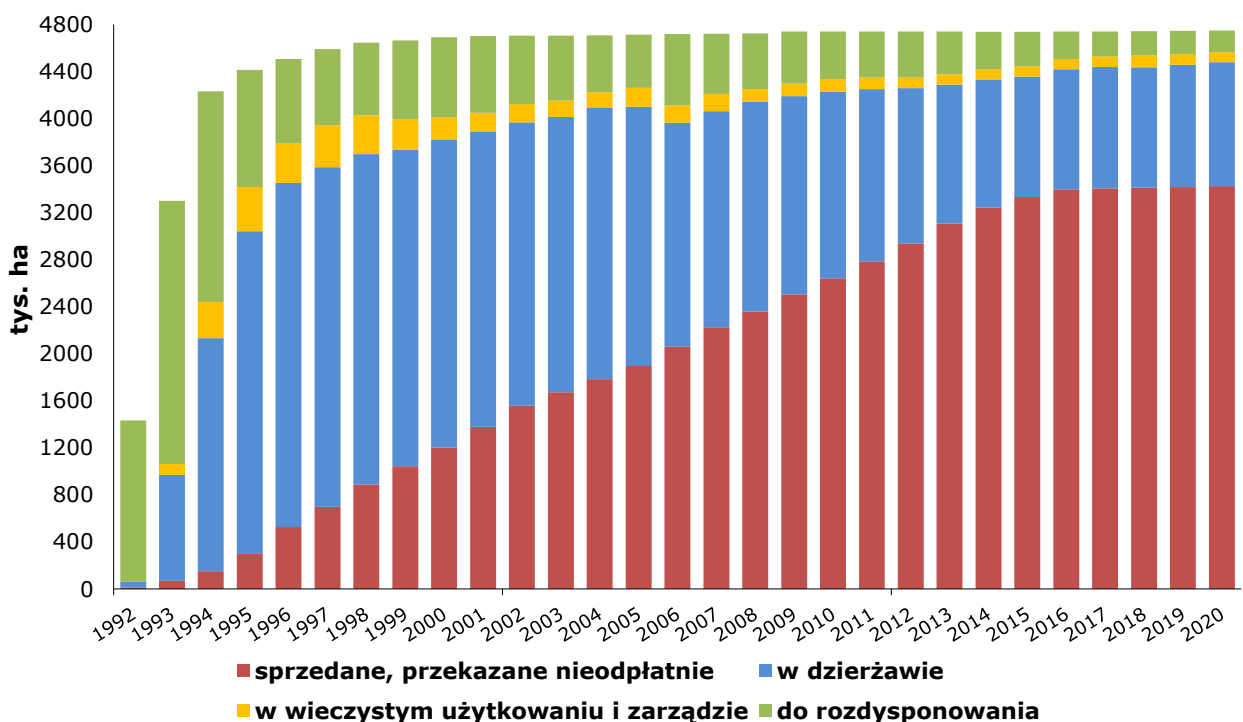
Wykres 10. Powierzchnia Zasobu WRSP (stan na 31 grudnia 2020 r.)

Źródło: dane KOWR.

Powierzchnia gruntów Zasobu WRSP obejmowała także 35,0 tys. ha (2,6%) gruntów określanych jako „obce grunty w Zasobie”. Były to grunty, które z mocy prawa przeszły w zarząd lub na własność innych podmiotów, lecz nie zostały jeszcze protokolarnie przejęte. W powierzchni tej dominują grunty pokryte wodami płynącymi, fizycznie nieprzejęte jeszcze z Zasobu przez regionalne zarządy gospodarki wodnej i marszałków województw. Jeśli się potraktuje te grunty jako faktycznie trwale rozdysponowane, to ogółem z Zasobu WRSP ubyło **3 426,0 tys. ha**, tj. **72% powierzchni gruntów przejętych**.

Wykres 11. Rozdysponowanie gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2020

Źródło: dane KOWR.

2.4. Inne zagadnienia związane z zagospodarowaniem mienia Zasobu

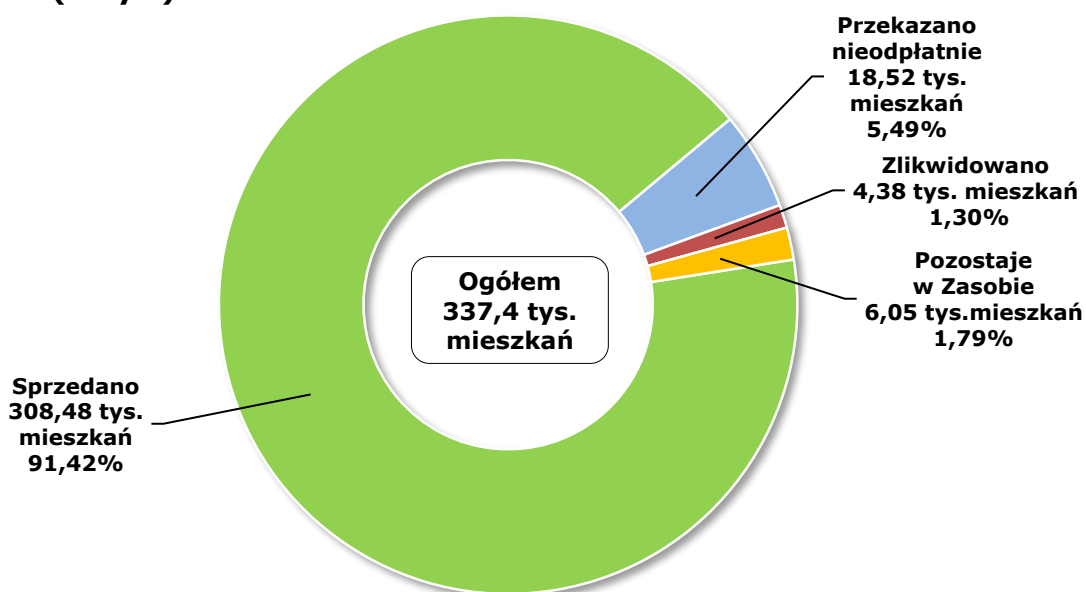
2.4.1. Zarząd i wieczyste użytkowanie nieruchomości Zasobu WRSP

Formami użytkowania mienia Skarbu Państwa są: **zarząd (trwały zarząd) i wieczyste użytkowanie**. Obserwowany jest proces wygaszania zarządu (trwałego zarządu) oraz wieczystego użytkowania (zrzeczenie, wygaśnięcie, zamiana na prawo własności lub przekształcenie w prawo własności, sprzedaż wieczystemu użytkownikowi). Na 31 grudnia 2020 r. w obu tych formach znajdowało się **70,2 tys. ha**, z tego w zarządzie państwowych jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej – 17,7 tys. ha, a w wieczystym użytkowaniu – 52,5 tys. ha.

2.4.2. Mieszkania i infrastruktura mieszkaniowa

W wyniku restrukturyzacji mienia przejętego do Zasobu, głównie po zlikwidowanych ppgr, został wyodrębniony **majątek służący celom socjalnym**, w tym także mieszkania, które najemcy mogą wykupić na preferencyjnych warunkach.

Wykres 12. **Rozdysponowanie mieszkań Zasobu WRSP wg stanu na 31 grudnia 2020 r. (w tys.)**

Źródło: dane KOWR.

Do 31 grudnia 2020 r. do Zasobu przejęto **337,4 tys. mieszkań**⁴⁰. W 2020 r. – przede wszystkim z ujawnienia w wyniku przeprowadzonych inwentaryzacji, podziału lokali i korekty stanów ewidencyjnych – wprowadzono do ewidencji 17 mieszkań. Od początku działalności w 1992 r. do końca 2020 r. sprzedano **308,5 tys. mieszkań** (91% przejętych), w tym **213 mieszkań sprzedano w 2020 r.** Od początku działalności trwale rozdysponowano w wyniku nieodpłatnego przekazania i wniesienia aportem 18,5 tys. mieszkań, w tym 25 mieszkań w 2020 r. Nieodpłatne przekazania dotyczyły uprawnionych podmiotów – spółdzielni i gmin. Ponadto 1 760 mieszkań wniesiono aportami do spółek oraz zlikwidowano

⁴⁰ Z uwzględnieniem 2,2 tys. mieszkań, które powstały w Zasobie WRSP (na skutek zakończenia inwestycji rozpoczętych, adaptacji na mieszkania innych pomieszczeń i podziału lokali), a także korekt stanów ewidencyjnych.

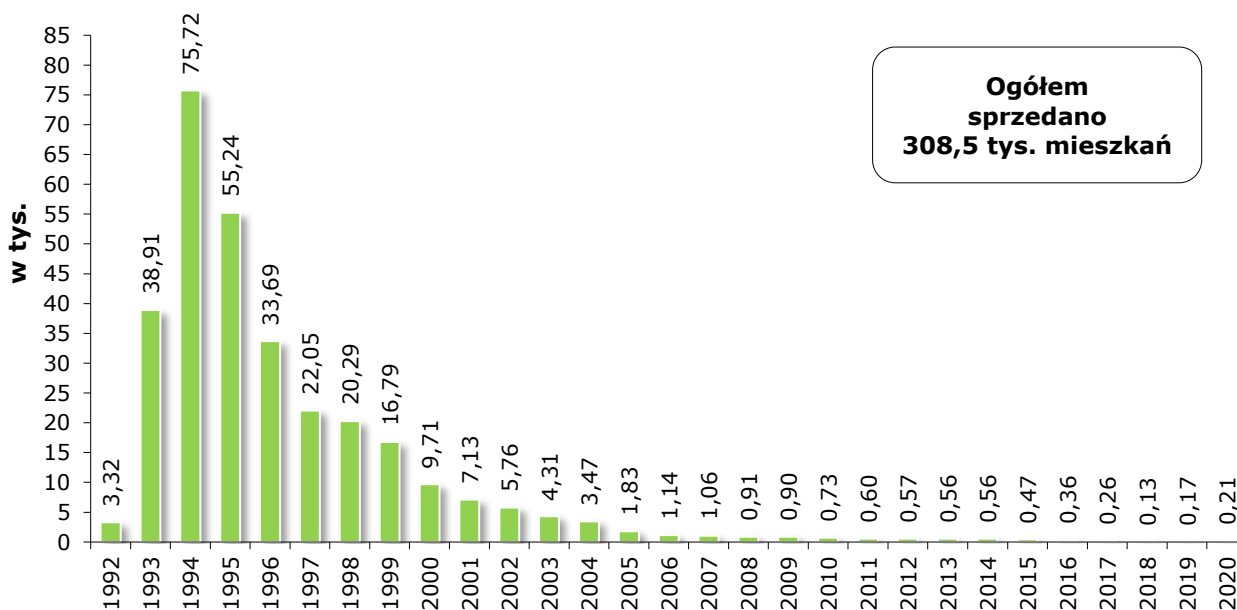
4 377 mieszkań. Według stanu na 31 grudnia 2020 r. w Zasobie WRSP pozostawało **6,1 tys. mieszkań** (tj. 1,8% przejętych mieszkań).

Liczba mieszkań sprzedawanych najemcom od 1994 r. – w którym sprzedano blisko 75,7 tys. mieszkań – systematycznie się obniża. Pomimo przysługujących nabywcom bonifikat, a także szeroko stosowanej praktyki rozkładania ceny na raty maleje zainteresowanie nabywaniem mieszkań na własność. W 2020 r. sprzedano 213 mieszkań, w 2019 r. – 166 mieszkań, w 2018 r. – 128 mieszkań, w 2017 r. – 255 mieszkań, w 2016 r. – 364 mieszkania, a w 2015 r. – 470 mieszkań.

Do ważniejszych powodów spadku zainteresowania nabywaniem mieszkań na własność należą:

- wyczerpywanie się w Zasobie WRSP mieszkań o stosunkowo dobrym standardzie oraz atrakcyjnie zlokalizowanych, o czym może świadczyć fakt, iż część najemców nie skorzystała w ostatnich latach z przedstawionej oferty nabycia, mimo że wielokrotnie tę ofertę ponawiano,
- konieczność ponoszenia przez nabywców wszystkich kosztów utrzymania wykupionych mieszkań,
- brak chęci zakupu mieszkań na własność, niezależnie od ceny zakupu, przez część najemców nieposiadających spadkobierców zainteresowanych takimi mieszkaniami.

Wykres 13. **Sprzedż mieszkań z Zasobu WRSP w latach 1992–2020**

Źródło: dane KOWR.

Część mieszkań pozostających nadal w Zasobie WRSP nie może być zaoferowana najemcom do nabycia z przyczyn formalnoprawnych. Szacuje się, że około 3 tys. mieszkań, które są położone w obiektach zabytkowych lub w budynkach niesłużących wyłącznie zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych albo funkcjonalnie związanych z działalnością gospodarczą, nie będzie przeznaczonych do sprzedaży najemcom.

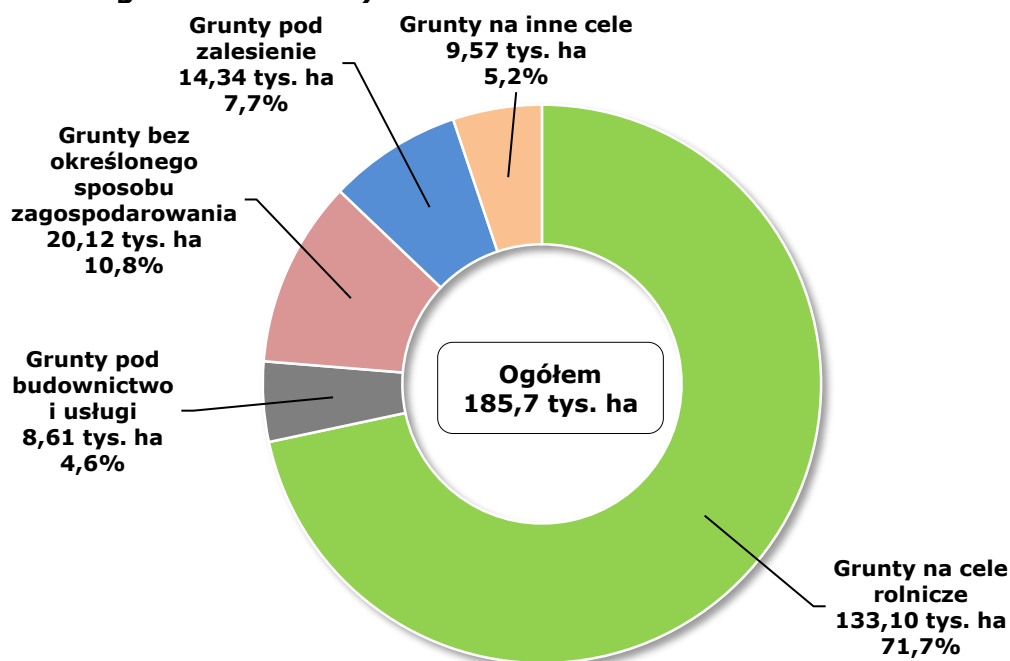
Pomimo że większość mieszkań przejętych do Zasobu została sprzedana najemcom lub przekazana uprawnionym podmiotom (zwłaszcza gminom i spółdzielniom mieszkaniowym), pozostające w Zasobie WRSP mieszkania nadal stanowią problem organizacyjny i finansowy,

ponieważ największe wydatki wiążą się z koniecznością dokonywania konserwacji i remontów mieszkań pozostających w Zasobie oraz związanej z nimi infrastruktury, pokrywaniem części kosztów związanych z utrzymaniem mieszkań, których najemcami są emeryci i renciści zwolnieni z opłacania czynszu najmu⁴¹, a także faktem, że pewna liczba lokatorów uchyla się od płacenia czynszu lub ponoszenia opłat za świadczone usługi (np. kanalizację, wywóz śmieci, utrzymywanie porządku na terenie).

2.4.3. Grunty do rozdysponowania

Na 31 grudnia 2020 r. w ogólnej powierzchni gruntów Zasobu pozostawało do rozdysponowania **185,7 tys. ha**, tj. o 12,9 tys. ha mniej niż na koniec 2019 r. Ocenia się, że znaczna część gruntów do rozdysponowania charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem (zajmują około 393,0 tys. działek) oraz innymi niekorzystnymi cechami (np. nieuregulowanymi stosunkami wodnymi, zakamienieniem, położeniem na skarpach, urwiskach i między wałami przeciwpowodziowymi). Średnia powierzchnia działki nierozdysponowanej wynosi 0,5 ha. W poszczególnych OT KOWR średnia powierzchnia waha się od 0,2 ha w centralnej i wschodniej Polsce do 0,8 ha w części północno-zachodniej. Tak duża liczba nieruchomości wymaga poniesienia znacznych nakładów pracy (w tym uregulowania stanu geodezyjno-prawnego), aby w przyszłości dokonać ich rozdysponowania.

Wykres 14. **Grunty Zasobu WRSP pozostające do rozdysponowania oraz szacunkowa ocena możliwości ich zagospodarowania według kierunków (stan na 31 grudnia 2020 r.)**

Źródło: dane KOWR.

Dokonana w jednostkach terenowych KOWR szacunkowa ocena przydatności tych gruntów do różnych celów (wg stanu na koniec 2020 r.) wskazała, że znaczna część gruntów (133,1 tys. ha – 72%) może być sprzedana lub wdzierżawiona kontrahentom KOWR

⁴¹ Na podstawie art. 47 ugrnSP.

na cele związane z produkcją rolną z tym, że większość z tych gruntów jest o niskiej przydatności rolniczej i znacznym rozdrobnieniu.

Kolejna grupa gruntów (32,5 tys. ha – 17%) określona jest jako kwalifikująca się do wykorzystania w celach nierolniczych – zwłaszcza pod zalesienia i budownictwo, a także na cele rekreacji i związane z ochroną przyrody. Dla pozostałych gruntów (20,1 tys. ha – 11%) nie zdefiniowano możliwych kierunków ewentualnego wykorzystania. Ocenia się, że znaczna część tych gruntów charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem oraz innymi niekorzystnymi cechami (np.: nieuregulowane stosunki wodne, zakamienione, położone na skarpach, urwiskach, między wałami przeciwpowodziowymi).

Według szacunków na koniec 2020 r. w użytkowaniu osób trzecich (bez tytułu prawnego) znajdowało się **11,1 tys. ha**. Największa część areału (98%) dotyczyła gruntów niewydanych przez dotychczasowych dzierżawców po rozwiązaniu umów dzierżawy. Niewielka część dotyczyła gruntów samowolnie zajętych przez bezumownych użytkowników.

2.4.4. Pozostałe zagadnienia

W obszarze gospodarowania Zasobem WRSP wpływ na realizację powierzonych zadań KOWR mają m.in.:

- **brak w wielu gminach obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego**, a także **wieloznaczność (alternatywność) zapisów w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz związana z tym niepewność co do przyszłej funkcji nieruchomości**. Może to utrudniać identyfikację gruntów, które są i mają być w przyszłości przeznaczone na cele rolne. Przykładem może być uwzględnianie w studiach dla terenu całych gmin bądź ich znacznej części możliwości lokalizacji np.: siłowni wiatrowych, usług rekreacyjnych i turystycznych lub aktywizacji gospodarczej. Przy ograniczonej możliwości ustalenia, które tereny będą w przyszłości służyć wyłącznie produkcji rolniczej, a które można wykorzystać w alternatywny sposób, trudno jest określić wartość rynkową gruntów, a na jej podstawie – właściwą cenę sprzedaży. W takich sytuacjach podejmowanie decyzji o sprzedaży nieruchomości przez KOWR jest utrudnione;
- **trudności w odzyskaniu władania nieruchomością od byłych dzierżawców oraz innych bezumownych użytkowników (w wypadku odmowy dobrowolnego wydania nieruchomości)**. Problem bezumownego korzystania i odmowy wydania KOWR nieruchomości Zasobu WRSP zauważalny jest od lat w skali całego kraju. Podejmowane są także działania systemowe, których celem jest wyeliminowanie lub znaczące ograniczenie skali tego zjawiska. Według stanu na 31 grudnia 2020 r. w bezumownym użytkowaniu znajdowały się nieruchomości Zasobu WRSP o powierzchni 11,1 tys. ha. Odmowa wydania nieruchomości dotyczyła w większości byłych dzierżawców (około 98%). W przypadkach, w których stwierdzono bezprawne zajęcie gruntów Zasobu WRSP, a użytkownicy odmawiają ich wydania, KOWR powiadamia odpowiednie instytucje o podejrzeniu popełnienia przestępstwa;

- niezależnie od tego bezumowni użytkownicy (zarówno byli dzierżawcy, jak i osoby samowolnie zajmujące grunty Zasobu WRSP) wzywani są do wydania nieruchomości. W przypadku odmowy wydania w określonym terminie lub uchylania się od wydania KOWR występuje z pozwami do sądów, a tam gdzie jest to możliwe, kierowane są wnioski bezpośrednio do komornika. Za okres bezumownego korzystania z nieruchomości naliczane jest wynagrodzenie, które od 3 grudnia 2011 r. stanowiło równowartość pięciokrotności wywoławczej wysokości czynszu, który byłby należny od tej nieruchomości, gdyby była ona przedmiotem umowy dzierżawy po przeprowadzeniu przetargu. Po wejściu w życie w dniu 26 czerwca 2019 r. ustawy z 26 kwietnia 2019 r. o zmianie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego i niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1080) **6-krotnie podniesiono wysokość wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości wchodzącej w skład Zasobu WRSP** – obecnie osoba władająca nieruchomością wchodzącą w skład Zasobu bez tytułu prawnego jest zobowiązana do zapłaty na rzecz KOWR wynagrodzenia za korzystanie z tej nieruchomości w wysokości stanowiącej 30-krotność wywoławczej wysokości czynszu, który byłby należny od tej nieruchomości, gdyby była ona przedmiotem umowy dzierżawy po przeprowadzeniu przetargu. Spowodowało to **zwiększenie skuteczności odzyskiwania powierzchni w bezumownym użytkowaniu**, gdyż w ciągu dwóch lat uległa ona zmniejszeniu o **43%** (na koniec 2018 r. wyniosła 25,9 tys. ha, ale po wejściu w życie ustawy, na koniec 2019 r. zmniejszyła się do 17,3 tys. ha, aby na koniec 2020 r. osiągnąć poziom 11,1 tys. ha).

2.5. Nadzór właścicielski nad mieniem Zasobu WRSP

Rozdysponowanie większości mienia Zasobu WRSP w różnych formach powoduje, że istotnym zadaniem jest nadzór właścicielski sprawowany przez KOWR. Jednym z głównych celów nadzoru jest zapewnienie prawidłowego wykorzystywania majątku Skarbu Państwa przez jego użytkowników, w tym także zgodności sposobu jego użytkowania z zapisami zawartymi w umowach oraz z wymogami wynikającymi z przepisów szczególnych. KOWR sprawuje nadzór właścicielski nad sposobem wykorzystywania mienia Zasobu WRSP przekazanego użytkownikom poprzez wszystkie swoje komórki organizacyjne, zwłaszcza przez oddziały terenowe.

Pomimo zmniejszającej się liczby obiektów budowlanych pozostających w Zasobie w 2020 r. KOWR nadal przeznaczał środki finansowe na ich remonty, konserwację i modernizację.

Nadzór właścicielski prowadzony nad realizacją obowiązków wynikających z umów dotyczących zagospodarowania Zasobu WRSP jest niezbędny głównie dla oceny prawidłowego i zgodnego z przeznaczeniem, wykorzystania nieruchomości na zasadach określonych w umowie (decyzji).

W ramach realizowanego nadzoru właścicielskiego w 2020 r. przeprowadzono między innymi kontrolę wykonywania obowiązków wynikających z umów lub decyzji dokonując lustracji w terenie. Przeprowadzono **5 575 kontroli** (planowych i pozaplanowych) dotyczących:

- **3 846 umów dzierżawy** (co stanowi 69,0% wszystkich skontrolowanych umów) – wśród skontrolowanych umów dzierżawy, 89% dotyczyło umów dzierżawy samych gruntów,
- **237 umów sprzedaży nieruchomości**, których cena rozłożona została na raty (4,3%),

- **36 umów sprzedaży nieruchomości**, które w części lub całości stanowiły obiekty wpisane do rejestru zabytków, których cena została obniżona pod warunkiem, że nabywca poniesie określone nakłady (0,6%),
- **661 umów nieodpłatnego przekazania nieruchomości** na własność jednostkom samorządu terytorialnego i innym uprawnionym podmiotom, w związku z art. 24 ust. 5 pkt 1 i 2 ugrnrSP na cele związane z inwestycjami infrastrukturalnymi służącymi wykonywaniu zadań własnych lub wykonywaniem zadań statutowych (11,9%),
- **795 innych umów (decyzji)**, w których określone są obowiązki związane z realizacją umowy lub decyzji i trwałego zarządu (14,2%).

Dzierżawa nieruchomości Zasobu WRSP

W wyniku przeprowadzonych kontroli w odniesieniu do 2 696 umów dzierżawy (70% ogółu skontrolowanych umów dzierżawy) nie stwierdzono żadnych uchybień i nieprawidłowości w wywiązywaniu się dzierżawców z postanowień zawartej umowy. W pozostałych 1 150 umowach stwierdzono ogółem 1 917 uchybień, z czego 695 uchybień dotyczyło 231 umów dzierżawy nieruchomości zabudowanych, a 1 222 uchybienia – 919 umów dzierżawy gruntów niezabudowanych. Wśród tych uchybień ponad 57% dotyczyło zagospodarowania gruntów, 27% – gospodarki budynkami, a 15% – niewywiązywania się z innych obowiązków, w tym związanych z regulowaniem zobowiązań finansowych. W celu wyeliminowania stwierdzonych uchybień były wysyłane do dzierżawców stosowne zalecenia pokontrolne z podaniem terminów ich usunięcia. W stosunku do 96 umów dzierżawy podjęte zostały czynności zmierzające do ich wypowiedzenia.

Sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP

W wyniku kontroli 237 umów sprzedaży nieruchomości, których cena została rozłożona na raty lub w umowach sprzedaży zapisano inne zobowiązania nabywcy, oraz 36 umów sprzedaży nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków stwierdzono, że w 13 przypadkach nabywcy nie wywiązywali się z przyjętych zobowiązań. W związku z tym wydano stosowne zalecenia pokontrolne.

Nieodpłatne przekazanie nieruchomości Zasobu WRSP

W 2020 r. przeprowadzono kontrole 661 umów nieodpłatnego przekazania nieruchomości na własność. W 157 przypadkach wykazały one nieprawidłowości w sposobie użytkowania nieruchomości przekazanych nieodpłatnie jednostkom samorządu terytorialnego i wobec tego w odniesieniu do 60 umów zażądano zwrotu aktualnej wartości pieniężnej tych nieruchomości.

Inne umowy (decyzje)

Podczas kontroli 795 innych umów (decyzji) stwierdzono, iż w 758 przypadkach realizacja przebiega prawidłowo, w pozostałych 37 umowach zaś stwierdzono uchybienia i podjęto stosowne czynności pokontrolne.

2.6. Bezzwrotna pomoc finansowa

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizuje zadania, o których mowa w art. 24 ust. 10 ugnrSP, m.in. w formie udzielania **bezzwrotnej pomocy finansowej**. Bezzwrotna pomoc finansowa może dotyczyć:

- budowy, remontu oraz przebudowy budynków i lokali, obiektów infrastruktury technicznej oraz innego majątku, przekazanych na podstawie art. 43 ust. 2 i art. 44 ugnrSP bez uprzedniego doprowadzenia ich do należytego stanu technicznego (art. 24 ust. 12 pkt 1 ugnrSP),
- działalności wydawniczej, prowadzenia badań naukowych, szkoleń, konferencji, seminariów i konkursów w zakresie zadań KOWR (art. 24 ust. 12 pkt 2 ugnrSP),
- budowy, remontu oraz przebudowy urządzeń, obiektów i sieci energetycznych, wodno-kanalizacyjnych, ciepłowniczych oraz telekomunikacyjnych, przekazanych na podstawie art. 24 ust. 6 ugnrSP bez uprzedniego doprowadzenia ich do należytego stanu technicznego (art. 24 ust. 12 pkt 3 ugnrSP),
- przedsięwzięć edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych realizowanych na obszarach wiejskich (art. 24 ust. 12 pkt 4 ugnrSP).

Beneficjentami bezzwrotnej pomocy finansowej mogą być:

- gminy, spółdzielnie mieszkaniowe oraz jednostki państwowe i komunalne (przejmujące urzędnia, obiekty i sieci w trybie art. 24 ust. 6 ugnrSP prowadzące działalność w tym zakresie) na cele, o których mowa w art. 24 ust. 12 pkt 1 i 3 (tj. na doprowadzenie mienia nieodpłatnie przekazanego tym jednostkom do stanu technicznego umożliwiającego jego sprawną eksploatację),
- jednostki samorządu terytorialnego, nieposiadające osobowości prawnej państwowe i samorządowe jednostki organizacyjne, fundacje, stowarzyszenia, zrzeszenia, związki zawodowe, związki pracowników, organizacje społeczno-zawodowe rolników, kościoły i związki wyznaniowe, szkoły wyższe oraz jednostki badawczo-rozwojowe – na cele, o których mowa w art. 24 ust. 12 pkt 2 i 4 ugnrSP, tj. w zakresie działalności wydawniczej, prowadzenia badań naukowych, szkoleń, konferencji, seminariów i konkursów w ramach zadań – o których mowa w art. 24 ust. 12 pkt 2 ugnrSP – a także przedsięwzięć edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych realizowanych na obszarach wiejskich zgodnie z art. 24 ust. 12 pkt 4 ugnrSP.

W 2020 r., na podstawie wydanych **138 decyzji**, KOWR udzielił **19 617,63 tys. zł** bezzwrotnej pomocy finansowej, z tego:

- **18 052,46 tys. zł** wypłacono gminom i spółdzielniom mieszkaniowym na doprowadzenie mienia nieodpłatnie przekazanego tym jednostkom do stanu technicznego umożliwiającego jego sprawną eksploatację. Gminy otrzymały 17 736,13 tys. zł, a spółdzielnie mieszkaniowe – 316,33 tys. zł,
- **1 565,17 tys. zł** przekazano na realizację zadań określonych w art. 24 ust. 12 pkt 2 ugnrSP, tj. na działalność wydawniczą, prowadzenie badań naukowych, organizację szkoleń, konferencji, seminariów i konkursów w zakresie zadań, o których mowa w art. 6

ugnrSP, a także przedsięwzięć edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych realizowanych na obszarach wiejskich zgodnie z art. 24 ust. 12 pkt 4 ugnrSP.

W ramach bezzwrotnej pomocy finansowej w kwocie **18 052,46 tys. zł**, która została udzielona gminom i spółdzielniom mieszkaniowym na doprowadzenie przekazanego im mienia do należytego stanu technicznego, 12 760,73 tys. zł (71%) dotyczyło inwestycji w zakresie budowy i remontu dróg oraz chodników, a 5 106,79 tys. zł (28%) było związane z finansowaniem infrastruktury gospodarki wodno-ściekowej (sieci wodociągowych i kanalizacyjnych, oczyszczalni ścieków, stacji uzdatniania wody). Pozostała kwota w wysokości 184,94 tys. zł (1%) dotyczyła m.in. remontów budynków i lokali mieszkalnych oraz sieci ciepłowniczych.

2.7. Gospodarka finansowa Zasobu WRSP w 2020 r.

Zgodnie z art. 20 ust. 1 ugnrSP prowadzono odrębnie własną gospodarkę finansową KOWR oraz gospodarkę finansową Zasobu WRSP. Wydatki związane z wykonywaniem zadań wynikających z ugnrSP oraz ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego pokrywane są z wpływów uzyskiwanych z rozdysponowania mienia Zasobu WRSP oraz gospodarowania nim.

2.7.1. Wpływy i wydatki związane z gospodarowaniem mieniem Zasobu WRSP w 2020 r.

Wpływy z gospodarowania mieniem Zasobu WRSP w 2020 r. wyniosły 1 636 584 tys. zł. Główną pozycję stanowiły wpływy ze sprzedaży mienia Zasobu WRSP, które wyniosły 1 166 597 tys. zł (tj. 71,3% wpływów z gospodarowania mieniem Zasobu WRSP), a następnie wpływy z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu w kwocie 453 547 tys. zł (27,7%). Wpływy z odsetek od środków na rachunkach bankowych wyniosły 1 830 tys. zł. Pozostałymi wpływami w kwocie 14 610 tys. zł były wpływy z oprocentowania pożyczek oraz z innych źródeł (np. odsetki za zwłokę w zakresie wpływów z rozdysponowania mienia Zasobu WRSP i wadła przepadające na rzecz Zasobu).

Wydatki ogółem w 2020 r. wyniosły 1 914 285 tys. zł, z tego:

- **558 957 tys. zł** stanowiły przekazy zewnętrzne w 2020 r. (29,2% wydatków ogółem), tj.:
 - 389 515 tys. zł – zrealizowany w 2020 r. przekaz do budżetu państwa, z tego:
 - 369 515 tys. zł jest różnicą między wysokością zobowiązania wobec budżetu ustaloną za 2019 r., a kwotą odprowadzonych zaliczek za ten rok oraz kwotą przekazaną do innych jednostek sektora finansów publicznych,
 - 20 000 tys. zł – zaliczkowe wpłaty do budżetu tytułem rozliczenia za 2020 r.,
 - 126 442 tys. zł – środki, które KOWR przekazał do Funduszu Rekompensacyjnego (łącznie od 2006 r. do 31 grudnia 2020 r. Fundusz Rekompensacyjny zasilono kwotą 5 303 838 tys. zł),
 - 43 000 tys. zł – zrealizowany w 2020 r. przekaz do innych jednostek sektora finansów publicznych,
- **507 400 tys. zł** – wydatki na koszty funkcjonowania KOWR (26,5% wydatków ogółem),
- **847 928 tys. zł** – wydatki związane z działalnością w zakresie gospodarowania mieniem Zasobu WRSP (44,3% ogółu wydatków).

Tabela 10. **Gospodarka finansowa Zasobu WRSP w 2020 r.**

Lp.	Wyszczególnienie	tys. zł
I.	Wpływy ogółem związane z gospodarowaniem mieniem Zasobu WRSP, z tego:	1 636 584
1.	Wpływy ze sprzedaży mienia Zasobu WRSP	1 166 597
2.	Wpływy z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu WRSP	453 547
3.	Inne wpływy z działalności w zakresie gospodarowania i rozporządzania mieniem Zasobu WRSP	16 440
II.	Wydatki ogółem, z tego:	1 914 285
1.	Przekazy zewnętrzne	558 957
2.	Środki na koszty funkcjonowania KOWR	507 400
3.	Wydatki w zakresie gospodarowania mieniem Zasobu WRSP, z tego:	847 928
-	inwestycje i remonty	158 603
-	bezzwrotna pomoc finansowa	19 618
-	utrzymanie mienia niezagospodarowanego	49 687
-	wydatki związane z rozdysponowaniem mienia Zasobu WRSP	13 392
-	wpłaty do urzędu skarbowego z tytułu VAT	79 491
-	wpłata do ARiMR, zgodnie z ustawą z dnia 13 lutego 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2020 (Dz. U. poz. 278)	400 000
-	dopłaty do składek z tytułu zawarcia umów ubezpieczenia, zgodnie z ustawą z dnia 13 lutego 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2020 (Dz. U. poz. 278)	48 331
-	pozostałe wydatki	78 806

Źródło: dane KOWR.

2.7.2. Spłacalność należności bieżących z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP

Należności bieżące z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży, których termin płatności przypadał w 2020 r., wynosiły 1 507 191 tys. zł. Na podstawie art. 700 Kodeksu cywilnego obniżono czynsz dzierżawny o kwotę 20 727 tys. zł, co stanowiło 1,38% należności ogółem. Dzierżawcy i nabywcy nieruchomości zobowiązani byli do zapłaty kwoty 1 486 464 tys. zł, z czego w terminie uregulowano 1 371 333 tys. zł. Odroczone zostały płatności należności w kwocie 16 574 tys. zł, rozłożono do spłaty w ratach należności na kwotę 12 573 tys. zł oraz umorzono 408 tys. zł.

Tabela 11. **Wskaźniki spłacalności należności bieżących (w %)**

Wyszczególnienie	Spłaty należności	Odroczenia	Rozłożenia na raty	Umorzenia
- z tytułu dzierżawy	90,34	0,54	0,35	0,03
- z tytułu sprzedaży nieruchomości	92,94	1,32	1,02	0,03
- z tytułu sprzedaży ruchomych środków trwałych i majątku obrotowego	98,32	0,00	0,11	0,01
Ogółem	92,25	1,11	0,85	0,03

Źródło: dane KOWR.

Wskaźnik spłacalności należności bieżących ogółem w 2020 r. wyniósł 92,25%, wskaźnik spłacalności należności bieżących z tytułu dzierżawy – 90,34%, a wskaźnik spłacalności należności bieżących z tytułu sprzedaży nieruchomości Zasobu WRSP – 92,94%.

2.7.3. Windykacja należności zaległych z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP

Zaległe należności, których termin płatności przypadał w poprzednich okresach sprawozdawczych (tj. przed 1 stycznia 2020 r.) wynosiły 1 384 744 tys. zł, z czego na podstawie art. 700 Kodeksu cywilnego obniżono należności z tytułu czynszu dzierżawnego o kwotę 20 493 tys. zł (co stanowiło 1,48%).

Dzierżawcy i nabywcy mienia Zasobu WRSP zobowiązani byli do uregulowania kwoty 1 364 281 tys. zł należności zaległych. W 2020 r. spłacono 159 466 tys. zł, odroczone spłatę 1 164 tys. zł oraz rozłożono na raty 24 048 tys. zł. W stosunku do 32 617 tys. zł należności nieściągalnych podjęto decyzję o umorzeniu, w tym na podstawie zgody Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi umorzono należności w kwocie 5 916 tys. zł oraz w związku z ich wygaśnięciem na podstawie art. 9 ust. 2c ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. Nr 121, poz. 770, z późn. zm.) w kwocie 22 583 tys. zł.

Tabela 12. **Wskaźniki windykacji należności zaległych (w %)**

Wyszczególnienie	Spłaty należności	Odroczenia	Rozłożenia na raty	Umorzenia
- z tytułu dzierżawy	9,74	0,004	0,98	3,23
- z tytułu sprzedaży nieruchomości	23,40	0,25	4,13	0,15
- z tytułu sprzedaży ruchomych środków trwałych i majątku obrotowego	0,17	0,00	0,00	3,91
Ogółem	11,69	0,09	1,76	2,39

Źródło: dane KOWR.

Z kwoty 1 364 281 tys. zł wymagalnych w 2020 r. należności ogółem:

- 202 981 tys. zł (14,9%) stanowiły zaległe należności w czynnych umowach,
- 1 161 300 tys. zł (85,1%) stanowiły zaległe należności w rozwiązanych umowach dzierżawy i umowach sprzedaży, w których wypowiedziano warunki rozłożenia ceny sprzedaży na raty.

Tabela 13. **Należności zaległe wg stanu prawnego umowy**

Wyszczególnienie	Wymagalne w 2020 r. (tys. zł)	Uregulowane w 2020 r. (tys. zł)	Wskaźnik windykacji (%)
- w umowach czynnych	202 981	121 110	59,67
- w umowach rozwiązanych i wypowiedzianych	1 161 300	38 356	3,30
Ogółem	1 364 281	159 466	11,69

Źródło: dane KOWR.

Według stanu na 31 grudnia 2020 r. ogółem należności z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP, które nie zostały uregulowane w terminie, wynosiły 1 232 561 tys. zł. W stosunku do 31 grudnia 2019 r. zaległe należności na koniec okresu zmniejszyły się o 40 181 tys. zł (tj. o 3,3%). Na kwotę nieuregulowanych na koniec 2020 r. zaległości składały się należności z tytułu kapitału w kwocie 558 971 tys. zł (45,35% zaległości ogółem) oraz z tytułu oprocentowania i odsetek ustawowych za zwłokę w kwocie 673 590 tys. zł (54,65% zaległości ogółem).

Wskaźnik windykacji należności zaległych ogółem w 2020 r. wyniósł 11,7%, przy czym wskaźnik windykacji zaległości w umowach czynnych kształtował się na poziomie 59,7%, natomiast w umowach rozwiązanych i wypowiedzianych wyniósł 3,3%.

2.7.4. Windykacja należności z tytułu użytkowania nieruchomości Zasobu WRSP bez tytułu prawnego

W 2020 r. wymagalne należności z tytułu bezumownego użytkowania nieruchomości, które począwszy od czerwca 2019 r. naliczane są w wysokości 30-krotności wywoławczego czynszu dzierżawnego, który byłby należny od tej nieruchomości, gdyby była ona przedmiotem umowy dzierżawy po przeprowadzeniu przetargu, wynosiły 495 830 tys. zł. Bezumowni użytkownicy uregulowali łącznie 11 355 tys. zł należności wymagalnych. Rozłożono na raty należności w kwocie 1 567 tys. zł. W stosunku do należności nieściągalnych w kwocie 1 838 tys. zł podjęto decyzję o umorzeniu.

Tabela 14. **Wskaźniki windykacji wg okresów zapadalności należności**

Wyszczególnienie	Wymagalne w 2020 r. (tys. zł)	Uregulowane w 2020 r. (tys. zł)	Wskaźnik windykacji (%)
- należności bieżące – zapadłe w okresie sprawozdawczym (w 2020 r.)	155 625	5 718	3,67
- należności zaległe – zapadłe w okresach poprzednich (przed 1 stycznia 2020 r.)	340 205	5 637	1,66
Ogółem	495 830	11 355	2,29

Źródło: dane KOWR.

Wskaźnik windykacji należności z tytułu użytkowania nieruchomości Zasobu WRSP bez tytułu w 2020 r. wyniósł 2,3%, przy czym wskaźnik windykacji należności bieżących ukształtował się na poziomie 3,7%, natomiast należności zaległych – 1,7%.

Szczegółowe tabele dotyczące gospodarowania przez KOWR Zasobem WRSP zamieszczono w **aneksie nr 2**.

3. REALIZACJA ZADAŃ WYNIKAJĄCYCH Z USTAWY O KSZTAŁTOWANIU USTROJU ROLNEGO

Uregulowania objęte **ustawą z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego** (Dz. U. z 2020 r. poz. 1655, z późn. zm.) – zwaną dalej **ukur** – stanowią jeden z elementów polityki rolnej państwa prowadzonej m.in. w trosce o zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego obywateli oraz sprzyjanie rozwojowi obszarów wiejskich. W preambule do ww. ustawy wskazano, że została ona uchwalona w celu wzmocnienia ochrony i rozwoju gospodarstw rodzinnych, zapewnienia właściwego zagospodarowania ziemi rolnej w Rzeczypospolitej Polskiej oraz wspierania zrównoważonego rolnictwa prowadzonego w zgodzie z wymogami dobrej praktyki rolniczej i ochrony środowiska. W myśl art. 23 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej **gospodarstwa rodzinne** stanowią podstawę ustroju rolnego państwa⁴². Zgodnie z art. 5 ust. 1 ukur za gospodarstwo rodzinne uważa się prowadzone przez rolnika indywidualnego gospodarstwo rolne, w którym łączna powierzchnia użytków rolnych jest nie większa niż 300 ha.

W 2020 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizował m.in. **zadania określone w ustawie o kształtowaniu ustroju rolnego** związane z:

- poprawą struktury obszarowej gospodarstw rolnych,
- przeciwdziałaniem nadmiernej koncentracji nieruchomości rolnych,
- zapewnieniem prowadzenia działalności rolniczej w gospodarstwach rolnych przez osoby o odpowiednich kwalifikacjach,
- wspieraniem rozwoju obszarów wiejskich,
- wdrażaniem i stosowaniem instrumentów wsparcia rolnictwa,
- aktywną polityką rolną państwa.

Na podstawie przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego KOWR mógł m.in. **nabywać nieruchomości rolne na rynku prywatnym. Nabyte nieruchomości rolne zostały włączone w skład Zasobu WRSP, a następnie były przeznaczane głównie na powiększanie przez rolników indywidualnych gospodarstw rodzinnych.**

Przedmiotowa ustawa, dając prawne podstawy nabywania nieruchomości rolnych do Zasobu WRSP, spowodowała zwiększenie zakresu oddziaływania państwa na politykę rolną kraju. Przepisy ustawy umożliwiają m.in. wykorzystanie gruntów rolnych pochodzących z obrotu

⁴² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.).

prywatnego do wspierania pozytywnych przemian strukturalnych w rolnictwie oraz wprowadzają mechanizmy wspierające rozwój gospodarstw rodzinnych.

Ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego reguluje m.in. **obróć określonymi ustawą nieruchomości rolnymi na rynku prywatnym**, tj. jeśli nabycie takich nieruchomości rolnych następuje między osobami fizycznymi oraz osobami prawnymi. Pod pojęciem „nabycie nieruchomości rolnej” należy rozumieć przeniesienie własności nieruchomości rolnej lub nabycie własności nieruchomości rolnej w wyniku dokonania czynności prawnej lub orzeczenia sądu albo organu administracji publicznej, a także innego zdarzenia prawnego. Do nabycia nieruchomości rolnej może dochodzić m.in. w wyniku: sprzedaży, zamiany, darowizny, zasiedzenia, zniesienia współwłasności, stwierdzenia nabycia spadku, działu spadku, podziału majątku wspólnego, przysądzenia własności, wniesienia nieruchomości jako aport do spółki prawa handlowego, podziału spółki, przekształcenia spółki cywilnej w spółkę kapitałową, łączenia spółek kapitałowych. Przepisy ukur dotyczące **nabycia nieruchomości rolnej** stosuje się odpowiednio do nabycia:

- użytkownika wieczystego nieruchomości rolnej albo udziału w użytkowaniu wieczystym nieruchomości rolnej,
- udziału we współwłasności nieruchomości rolnej,
- gospodarstwa rolnego.

Nabywcami nieruchomości rolnych mogą być **zasadniczo rolnicy indywidualni**. Określone ustawą wyjątki od powyższej reguły dotyczą nabycia nieruchomości rolnej:

1) przez:

- a) osobę bliską zbywcy,
- b) jednostkę samorządu terytorialnego,
- c) Skarb Państwa lub działający na jego rzecz KOWR,
- d) spółkę prawa handlowego:

- której wyłącznym udziałowcem albo akcjonariuszem jest Skarb Państwa, będącą operatorem systemu przesyłowego albo posiadającą koncesję na przesyłanie paliw ciekłych w rozumieniu ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne,
- która jest operatorem systemu dystrybucyjnego gazowego w rozumieniu ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne w przypadku nabycia nieruchomości rolnej na cele związane z budową, modernizacją lub rozbudową systemu dystrybucyjnego gazowego,

- e) spółkę kapitałową lub grupę kapitałową, o których mowa w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 18 marca 2010 r. o szczególnych uprawnieniach ministra właściwego do spraw energii oraz ich wykonywaniu w niektórych spółkach kapitałowych lub grupach kapitałowych, prowadzących działalność w sektorach energii elektrycznej, ropy naftowej oraz paliw gazowych, w przypadku nabycia nieruchomości rolnej na cele związane z budową, modernizacją lub rozbudową mienia określonego w art. 1 ust. 2 tej ustawy,

- f) osoby prawne działające na podstawie przepisów o stosunku państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania,
 - g) parki narodowe, w przypadku nabycia nieruchomości rolnej na cele związane z ochroną przyrody,
 - h) osobę, która zbyła nieruchomość rolną na cele związane z realizacją inwestycji lub inwestycji towarzyszącej w rozumieniu ustawy z dnia 10 maja 2018 r. o Centralnym Porcie Komunikacyjnym – w okresie 3 lat od dnia zawarcia umowy – albo została z niej wyłączone na te same cele,
 - i) przez spółkę celową, o której mowa w ustawie z dnia 10 maja 2018 r. o Centralnym Porcie Komunikacyjnym,
 - j) spółdzielnię produkcji rolnej w wyniku:
 - wykonania prawa pierwokupu, o którym mowa w art. 147 § 2 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze lub
 - zbycia wkładu gruntowego przez członka tej spółdzielni,
 - k) członka spółdzielni produkcji rolnej, mającego wkład gruntowy w tej spółdzielni, w przypadku zbycia na jego rzecz wkładu gruntowego przez innego członka tej samej spółdzielni,
- 2) o powierzchni mniejszej niż 1 ha,
 - 3) w wyniku dziedziczenia oraz zapisu windykacyjnego,
 - 4) na podstawie art. 151 lub art. 231 Kodeksu cywilnego,
 - 5) w toku postępowania restrukturyzacyjnego w ramach postępowania sanacyjnego,
 - 6) na podstawie art. 118 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników,
 - 7) na podstawie art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych,
 - 8) na podstawie art. 125 ust. 3 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami,
 - 9) na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze,
 - 10) w toku postępowania egzekucyjnego i upadłościowego,
 - 11) w wyniku zniesienia współwłasności, podziału majątku wspólnego po ustaniu małżeństwa oraz działu spadku,
 - 12) w wyniku podziału, przekształcenia bądź łączenia spółek prawa handlowego,
 - 13) położonej na obszarze górniczym lub terenie górniczym w rozumieniu ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze.

Inne podmioty mogą nabywać nieruchomości rolne po **uzyskaniu stosownej zgody Dyrektora Generalnego KOWR wyrażonej w drodze decyzji administracyjnej**. W tych sprawach organem wyższego stopnia jest minister właściwy do spraw rozwoju wsi.

Wprowadzając kolejne zmiany w przepisach o kształtowaniu ustroju rolnego, ustawodawca określił jednocześnie, jakich nieruchomości rolnych nie będą one dotyczyły. **Spod działania ustawy wyłączone zostały:**

- nieruchomości rolne o powierzchni mniejszej niż 0,3 ha,
- nieruchomości rolne będące drogami wewnętrznymi,

- nieruchomości rolne położone na obszarach przeznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego w całości na cele inne niż rolne,
- grunty rolne zabudowane o powierzchni nieprzekraczającej 0,5 ha, które w dniu 30 kwietnia 2016 r. były zajęte pod budynki mieszkalne oraz budynki, budowle i urządzenia niewykorzystywane obecnie do produkcji rolniczej, wraz z gruntami do nich przyległymi umożliwiającymi ich właściwe wykorzystanie oraz zajęte na urządzenie ogródka przydomowego – jeżeli grunty te tworzyły zorganizowaną całość gospodarczą oraz nie zostały wyłączone z produkcji rolnej w rozumieniu ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych,
- nieruchomości rolne, które w dniu 30 kwietnia 2016 r. w ostatecznych decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu przeznaczone były w całości na cele inne niż rolne, a decyzje te: nie wygasły, nie zostały zmienione albo nie zostały uchylone,
- nieruchomości rolne wchodzące w skład Zasobu WRSP, o którym mowa w ustawie z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa,
- nieruchomości rolne sprzedane na podstawie art. 42 ust. 1 lub 6 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa,
- nieruchomości rolne, w których grunty oznaczone w ewidencji gruntów i budynków jako grunty pod stawami, stanowią co najmniej 70% powierzchni.

Ponadto ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego nie dotyczy nieruchomości gruntowych innych niż rolne (tj. budowlanych, przemysłowych, leśnych itp.) oraz nieruchomości lokalowych (samodzielnych lokali wraz z udziałem w nieruchomości wspólnej). Przepisy ww. ustawy dotyczą natomiast nieruchomości tzw. mieszanych, tj. takich nieruchomości gruntowych, gdzie tylko część jest rolna (przy czym określony w ustawie limit „mniej niż 0,3 ha” odnosi się do powierzchni całej nieruchomości, a nie do powierzchni części rolnej).

Ustawodawca **przyznał KOWR uprawnienia**, służące do realizacji wyżej wymienionych zadań ustawowych, w zakresie:

- 1) wydawania decyzji administracyjnych dotyczących zgód na nabycie nieruchomości rolnych, o których mowa w art. 2a ust. 4 ukur,
- 2) wydawania decyzji administracyjnych dotyczących zgód na wcześniejsze zbycie nieruchomości rolnych oraz oddanie ich w posiadanie innym podmiotom, o których mowa w art. 2b ust. 3 ustawy,
- 3) prawa pierwokupu oraz prawa nabycia nieruchomości rolnych – w przypadku zbywania nieruchomości rolnej,
- 4) nabywania na własność Skarbu Państwa gospodarstw rolnych w celu poprawy struktury obszarowej – w przypadku pisemnego wystąpienia właściciela nieruchomości rolnej,
- 5) prawa nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych, które są właścicielem lub użytkownikiem wieczystym nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni co najmniej 5 ha – w przypadku zmiany wspólnika lub przystąpienia nowego wspólnika do spółki,
- 6) prawa nabycia nieruchomości rolnych od spółek akcyjnych – w przypadku podjęcia przez spółkę akcyjną, która jest właścicielem lub użytkownikiem wieczystym nieruchomości

- rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni co najmniej 5 ha – uchwały, o której mowa w art. 27 ust. 2 pkt 3a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych,
- 7) prawa pierwokupu oraz prawa nabycia udziałów i akcji spółek prawa handlowego, które są właścicielami lub użytkownikami wieczystymi nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni co najmniej 5 ha – w przypadku zbywania udziałów lub akcji takich spółek,
 - 8) obejmowania i nabywania – za zgodą ministra właściwego do spraw rozwoju wsi – akcji i udziałów w spółkach prawa handlowego,
 - 9) wnioskowania do sądu o orzeczenie nabycia własności nieruchomości rolnej przez KOWR działający na rzecz Skarbu Państwa – w przypadku niewywiązania się nabywcy z obowiązków określonych ustawą,
 - 10) występowania do sądu z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej – jeżeli została ona dokonana niezgodnie z przepisami ukur.

Równoległe ustawodawca **nałożył na KOWR obowiązki**, do których należą przede wszystkim:

- 1) nabywanie przez KOWR nieruchomości rolnych na pisemne żądanie zbywcy – w przypadku niewyrażenia zgody na nabycie nieruchomości rolnej,
- 2) obejmowanie i nabywanie – na wniosek ministra właściwego do spraw rozwoju wsi – akcji oraz udziałów w spółkach prawa handlowego,
- 3) sprawowanie nadzoru nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnych zobowiązań określonych w ustawie, tj.:
 - a) zobowiązania do prowadzenia działalności rolniczej na nabytej nieruchomości – jeżeli nabycie nieruchomości rolnej nastąpiło za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w formie decyzji administracyjnej wydanej na wniosek zbywcy oraz nabywcy – osoby fizycznej,
 - b) zobowiązania do zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości na terenie gminy, na obszarze której położona jest jedna z nieruchomości rolnych, która wejdzie w skład tworzonego gospodarstwa rodzinnego – jeżeli nabycie nieruchomości rolnej nastąpiło za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w formie decyzji administracyjnej wydanej na wniosek nabywcy – osoby fizycznej,
 - c) zobowiązania do rozpoczęcia realizacji inwestycji celu publicznego w terminie 12 miesięcy od dnia nabycia nieruchomości rolnej oraz zrealizowania tej inwestycji w terminie określonym we wniosku – jeżeli nabycie nieruchomości rolnej nastąpiło za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w formie decyzji administracyjnej wydanej na wniosek inwestora,
 - d) obowiązku do wykorzystywania nabytej nieruchomości rolnej na cele rolnicze – jeżeli nabycie nieruchomości rolnej nastąpiło za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w formie decyzji administracyjnej wydanej na wniosek uczelni,

- e) obowiązku prowadzenia przez nabywcę nieruchomości rolnej gospodarstwa rolnego, w skład którego weszła nabyta nieruchomość rolna, przez okres co najmniej 5 lat od dnia nabycia przez niego tej nieruchomości, a w przypadku osoby fizycznej prowadzenia tego gospodarstwa osobiście,
- f) przestrzegania zakazu zbycia nabytej nieruchomości rolnej oraz zakazu oddania jej w posiadanie innym podmiotom – w okresie 5 lat od nabycia tej nieruchomości rolnej.

3.1. Istotne zmiany przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego wprowadzone w 2020 r.

W dniu 12 czerwca 2020 r. weszła w życie nowelizacja przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, która wprowadziła w art. 2a dodatkowo ustępy 4a–4h. Wprowadzone przepisy zmieniły sposób udokumentowania spełnienia przesłanki określonej w lit. a pkt 1 ust. 4 art. 2a ww. ustawy w przypadku składanego przez zbywcę wniosku o wyrażenie przez Dyrektora Generalnego KOWR zgody na nabycie nieruchomości rolnej.

Wprowadzone zmiany stanowiły odzwierciedlenie doświadczeń w stosowaniu dotychczas obowiązujących przepisów oraz miały na celu wprowadzenie mechanizmów z jednej strony ułatwiających zbywcom dotarcie z ofertą sprzedaży nieruchomości rolnej do szerokiego grona potencjalnych zainteresowanych, a z drugiej strony umożliwiających rolnikom indywidualnym poszukiwanie ofert sprzedaży nieruchomości rolnych, poprzez gromadzenie ich w jednym miejscu, tj. na bezpłatnym portalu internetowym prowadzonym przez instytucję państwową. Stosownie do dyspozycji ustawodawcy **KOWR udostępnił system teleinformatyczny** umożliwiający zamieszczanie nieodpłatnie ogłoszeń o zamiarze sprzedaży nieruchomości rolnych oraz odpowiedzi rolników indywidualnych na te ogłoszenia.

Zgodnie z obowiązującymi od 12 czerwca 2020 r. przepisami art. 2a ust. 4a–4h ww. ustawy, wykazanie spełnienia warunku braku możliwości sprzedaży nieruchomości rolnej na rzecz rolnika indywidualnego nierozdzielnie wiąże się z koniecznością nieodpłatnego zamieszczenia przez zbywcę ogłoszenia o zamiarze sprzedaży danej nieruchomości rolnej w systemie teleinformatycznym udostępnionym przez KOWR. Publikacja takiego ogłoszenia nie wypełnia przywołanej przesłanki – muszą zostać również spełnione wszystkie inne wymogi określone w art. 2a ust. 4a–4h ukur.

Ogłoszenie to zamieszcza w systemie teleinformatycznym zbywca nieruchomości rolnej albo uprawniony pracownik OT KOWR (właściwego ze względu na położenie nieruchomości rolnej), po złożeniu do tego oddziału wniosku przez zbywcę nieruchomości rolnej (art. 2a ust. 4b pkt 1 ukur). Odpowiedź na takie ogłoszenie może złożyć rolnik indywidualny zamierzający kupić daną nieruchomość rolną na określonych warunkach.

Przepisy ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, które weszły w życie 12 czerwca 2020 r., wprowadziły zmiany jedynie w zakresie dotyczącym pierwszej z ustawowych przesłanek wskazanych dla wniosku składanego przez zbywcę. W pozostałym zakresie obowiązują dotychczasowe unormowania.

3.2. Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych oraz decyzje administracyjne wydawane na podstawie art. 2a ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Zgodnie z postanowieniami **art. 2a** ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego **nabycie nieruchomości rolnej przez podmioty inne niż rolnik indywidualny** oraz podmioty wymienione w **art. 2a ust. 3 pkt 1** ww. ustawy lub w przypadkach innych niż ustawowo określone (art. 2a ust. 3 pkt 1a–12 ustawy) **może nastąpić jedynie za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w drodze decyzji administracyjnej**. Wydanie takiej decyzji następuje na wniosek (art. 2a ust. 4 ukur). Ustawodawca określił, że przy wydawaniu ww. zgód priorytetem ma być zapewnienie należytego prowadzenia działalności rolniczej oraz przeciwdziałanie nadmiernej koncentracji gruntów rolnych w rękach jednego podmiotu.

Określone ustawą wyjątki od powyższej reguły dotyczą m.in.: osób bliskich zbywcy, jednostek samorządu terytorialnego oraz Skarbu Państwa, a także określonych ustawą przypadków (np. nabycia nieruchomości rolnej w wyniku dziedziczenia, nabycia nieruchomości rolnej o powierzchni mniejszej niż 1 ha lub w wyniku zniesienia współwłasności, podziału majątku wspólnego po ustaniu małżeństwa oraz działu spadku). Pełen katalog wyjątków określony został w art. 2a ust. 3 ustawy.

Zgoda Dyrektora Generalnego KOWR na nabycie nieruchomości rolnej (tj. zgoda, o której mowa w art. 2a ust. 4 ukur) wydawana jest na wniosek:

1) zbywcy nieruchomości rolnej, jeżeli:

- wykaże, że nie było możliwości sprzedaży nieruchomości rolnej rolnikowi indywidualnemu, chyba że nabycie tej nieruchomości ma nastąpić na podstawie innej niż sprzedaż czynności prawnej,
- nabywca nieruchomości rolnej zobowiąże się do prowadzenia działalności rolniczej na nabywanej nieruchomości rolnej,
- w wyniku nabycia nieruchomości rolnej nie dojdzie do nadmiernej koncentracji gruntów rolnych;

2) osoby fizycznej zamierzającej utworzyć gospodarstwo rodzinne, która:

- posiada kwalifikacje rolnicze,
- zobowiąże się do prowadzenia działalności rolniczej na nabywanej nieruchomości rolnej,
- zobowiąże się do zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości rolnej na terenie gminy, na obszarze której położona jest jedna z nieruchomości rolnych, która wejdzie w skład tworzonego gospodarstwa rodzinnego;

3) osoby fizycznej zamierzającej powiększyć gospodarstwo rolne, jeżeli:

- przyznano jej pomoc, o której mowa w art. 3 ust. 6 lit. a ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020,
- nabycie nieruchomości rolnej będzie zgodne z warunkami przyznanej pomocy, o której mowa w art. 3 ust. 6 lit. a ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz

Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020,

- zobowiąże się do prowadzenia działalności rolniczej na nabywanej nieruchomości rolnej,
- zobowiąże się do zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości rolnej na terenie gminy, na obszarze której położona jest jedna z nieruchomości rolnych, wchodzących w skład posiadanego gospodarstwa rolnego,
- w wyniku nabycia nieruchomości rolnej nie dojdzie do nadmiernej koncentracji gruntów rolnych;

4) **uczelnia**, jeżeli nieruchomość rolna:

- jest niezbędna dla realizacji przez nią celów dydaktycznych lub prowadzenia badań naukowych lub prac rozwojowych,
- będzie wykorzystywana na cele rolnicze;

5) **nabywcy nieruchomości rolnej**, jeżeli:

- nieruchomość rolna jest położona w obszarze rozmieszczenia inwestycji celu publicznego stanowiącej realizację celów, o których mowa w art. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami lub w granicach linii rozgraniczających teren lokalizacji takiej inwestycji ustalonych w ostatecznej decyzji administracyjnej,
- zobowiąże się do rozpoczęcia realizacji inwestycji w terminie 12 miesięcy od dnia nabycia nieruchomości rolnej,
- określi termin zrealizowania inwestycji, o której mowa w lit. a ukur.

Ustawowe warunki uzyskania ww. zgody wiążą się nierozdzielnie zarówno z przedmiotem nabycia, jak i z osobą nabywcy. Stosowne wnioski o wyrażenie zgody na nabycie konkretnej nieruchomości rolnej przez określoną osobę składa się w OT KOWR właściwym ze względu na położenie nieruchomości rolnej.

W przypadku wniosku, o którym mowa w art. 2a ust. 4 pkt 1) ukur, tj. składanym przez zbywcę na nabycie nieruchomości rolnej o powierzchni 1 ha i większej przez osobę niebędącą rolnikiem indywidualnym – w celu wykazania przez zbywcę przesłanki dotyczącej braku możliwości sprzedaży nieruchomości rolnej rolnikowi indywidualnemu – od dnia 12 czerwca 2020 r. konieczne jest m.in. zamieszczenie ogłoszenia o zamiarze sprzedaży nieruchomości rolnej na portalu teleinformatycznym udostępnionym przez KOWR.

Należy wskazać, że publikacja takiego ogłoszenia nie wypełnia przywołanej przesłanki – muszą zostać również spełnione wszystkie inne wymogi określone w art. 2a ust. 4a–4h ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.

Ogłoszenie o zamiarze sprzedaży nieruchomości rolnej powinno zawierać co najmniej informacje określone przez ustawodawcę w art. 2a ust. 4d ww. ustawy, tj.:

- oznaczenie sprzedawanej nieruchomości rolnej z podaniem danych z ewidencji gruntów i budynków dotyczących jej oznaczenia, powierzchni, klasy bonitacyjnej i rodzaju użytków rolnych oraz numeru księgi wieczystej albo zbioru dokumentów prowadzonego dla tej nieruchomości,

- opis budynków i innych składników majątkowych wchodzących w skład sprzedawanej nieruchomości rolnej,
- informację o przeznaczeniu sprzedawanej nieruchomości rolnej w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, w miejscowym planie rewitalizacji, w miejscowym planie odbudowy, a w przypadku braku miejscowego planu – informację o lokalizacji inwestycji celu publicznego, informację o sposobie zagospodarowania terenu i warunkach zabudowy ustalonych w ostatecznej decyzji o warunkach zabudowy, natomiast w przypadku braku ostatecznej decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu – informację o ustaleniach studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- cenę nieruchomości rolnej,
- termin składania odpowiedzi na to ogłoszenie, który nie może być krótszy niż 30 dni licząc od dnia zamieszczenia go w ww. systemie teleinformatycznym.

Ogłoszenie zamieszcza w systemie teleinformatycznym zbywca nieruchomości rolnej albo uprawniony pracownik OT KOWR (właściwego ze względu na położenie nieruchomości rolnej), na złożony do tego oddziału wnioski przez zbywcę nieruchomości rolnej (art. 2a ust. 4b pkt 1 ww. ustawy).

Zgodnie z omawianymi przepisami ww. ustawy odpowiedź na takie ogłoszenie może złożyć rolnik indywidualny zamierzający kupić daną nieruchomość rolną na określonych warunkach. Stosownie do postanowień art. 2a ust. 4e ustawy, odpowiedź na ogłoszenie o zamiarze sprzedaży konkretnej nieruchomości rolnej:

- zawiera co najmniej:
 - proponowaną cenę zakupu nieruchomości rolnej,
 - imię i nazwisko rolnika indywidualnego, który zamierza kupić nieruchomość rolną, wraz z podaniem adresu zameldowania na pobyt stały,
 - oświadczenie podmiotu składającego odpowiedź na to ogłoszenie, że jest rolnikiem indywidualnym,
- składa się za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, o którym mowa w ust. 4a ustawy lub w OT KOWR właściwym ze względu na położenie nieruchomości rolnej, we wskazanym w ogłoszeniu terminie, przy czym termin uważa się za zachowany także, jeżeli przed jego upływem odpowiedź na to ogłoszenie została nadana w polskiej placówce pocztowej operatora wyznaczonego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe,
- uważa się za oświadczenie woli o zamiarze zawarcia umowy sprzedaży nieruchomości rolnej,
- złożona w OT KOWR przekazywana jest niezwłocznie zbywcy nieruchomości rolnej.

Uważa się, że warunek, o którym mowa w art. 2a ust. 4 pkt 1 lit. a ukur został spełniony, jeżeli:

- żaden rolnik indywidualny nie złożył odpowiedzi na ogłoszenie o zamiarze sprzedaży nieruchomości rolnej zamieszczone w systemie teleinformatycznym, o którym mowa w art. 2a ust. 4a ustawy oraz
- podana w ogłoszeniu o nieruchomości rolnej cena nieruchomości rolnej niezabudowanej lub bez nasadzeń nie przewyższa o 50% lub więcej średniej ceny gruntów rolnych dla danej klasy bonitacyjnej gruntu w danym województwie za kwartał poprzedzający dzień

podania średniej ceny gruntów rolnych przez GUS, chyba że zbywca nieruchomości rolnej dysponuje operatem szacunkowym, z którego wynika, że cena nieruchomości rolnej przewyższa o co najmniej 50% średnią cenę gruntów rolnych dla danej klasy bonitacyjnej gruntu w danym województwie za kwartał poprzedzający dzień podania średniej ceny gruntów rolnych przez GUS.

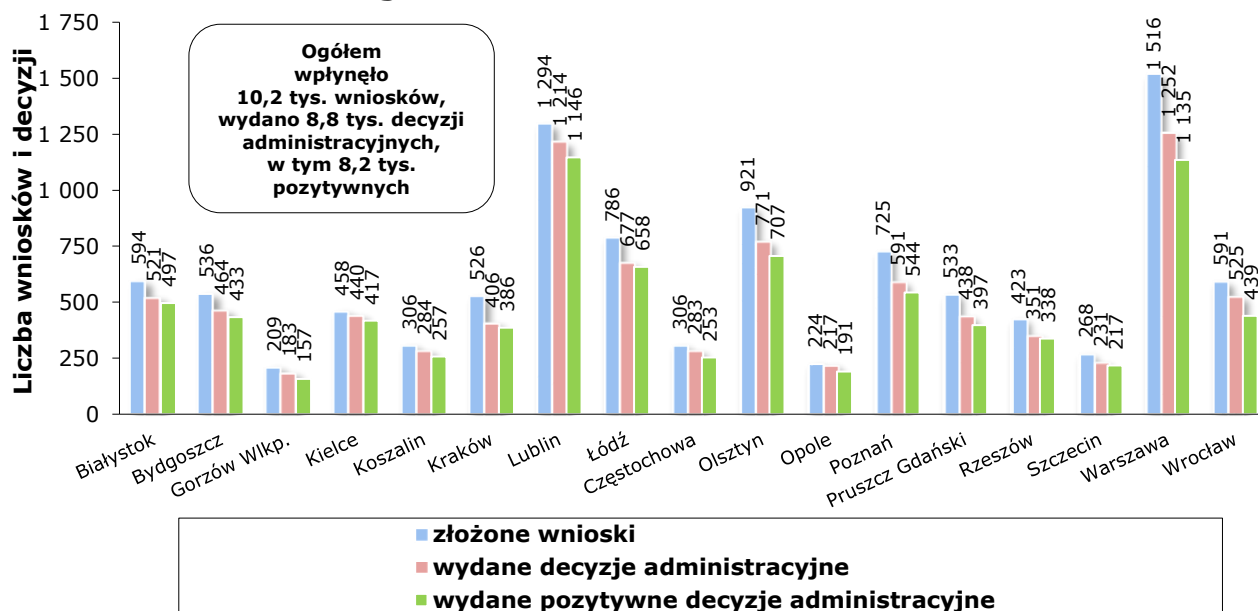
Ponadto uważa się, że odpowiedź na ogłoszenie o zamiarze sprzedaży nieruchomości rolnej nie została złożona również w przypadku, gdy:

- proponowana cena nieruchomości rolnej była niższa o ponad 5% niż określona w tym ogłoszeniu i nie została zaakceptowana przez zbywcę nieruchomości rolnej lub
- została złożona po upływie terminu wskazanego w ogłoszeniu o nieruchomości rolnej.

Należy również mieć na uwadze zapisy art. 2a ust. 4h ustawy stanowiące, iż jeżeli wniosek, o którym mowa w ust. 4, został złożony po upływie 6 miesięcy od dnia upływu terminu, o którym mowa w ust. 4d pkt 5, Dyrektor Generalny KOWR odmawia wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości rolnej.

Wyrażenie przedmiotowej zgody na nabycie danej nieruchomości rolnej nie oznacza, że w każdym przypadku dojdzie do planowanego nabycia (tj. przeniesienia własności nieruchomości rolnej na wskazanego w decyzji nabywcę). Uzyskanie wspomnianej decyzji daje właścicielowi prawne możliwości zbycia konkretnej nieruchomości, nie stanowi zaś zobowiązania do dokonania planowanych czynności prawnych.

Wykres 15. **Wnioski i decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2020 r. wg OT KOWR**

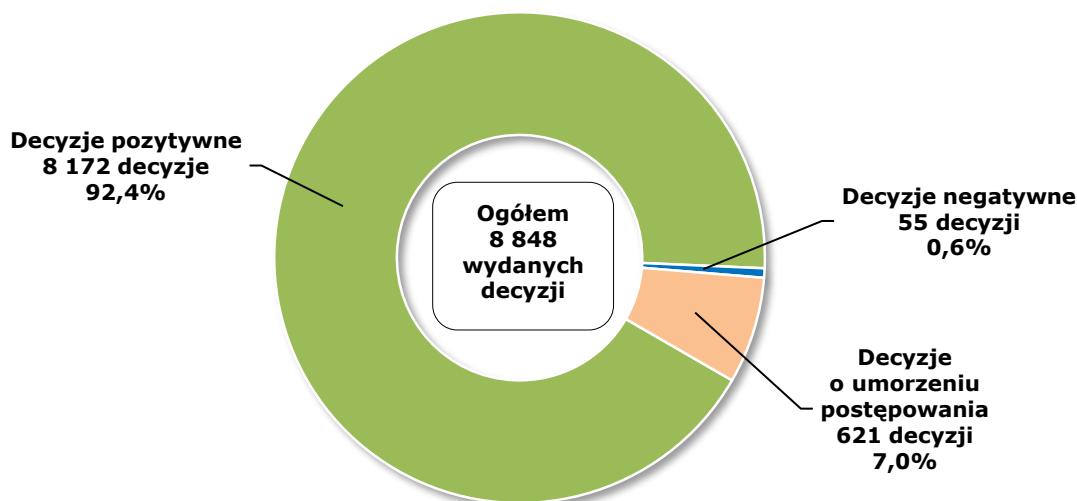

Źródło: dane KOWR.

W 2020 r. do OT KOWR wpłynęło łącznie **10 216 wniosków** o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **49,79 tys. ha**. W OT KOWR wydano łącznie **8 848 decyzji administracyjnych**, które dotyczyły nieruchomości rolnych o powierzchni **44,89 tys. ha**, z tego:

- 8 172 decyzje pozytywne (dla nieruchomości o powierzchni 39,23 tys. ha), co stanowiło 92% wszystkich wydanych decyzji,
- 621 decyzji o umorzeniu postępowania (dla nieruchomości o powierzchni 3,0 tys. ha),
- 55 decyzji negatywnych (dla nieruchomości o powierzchni 2,66 tys. ha).

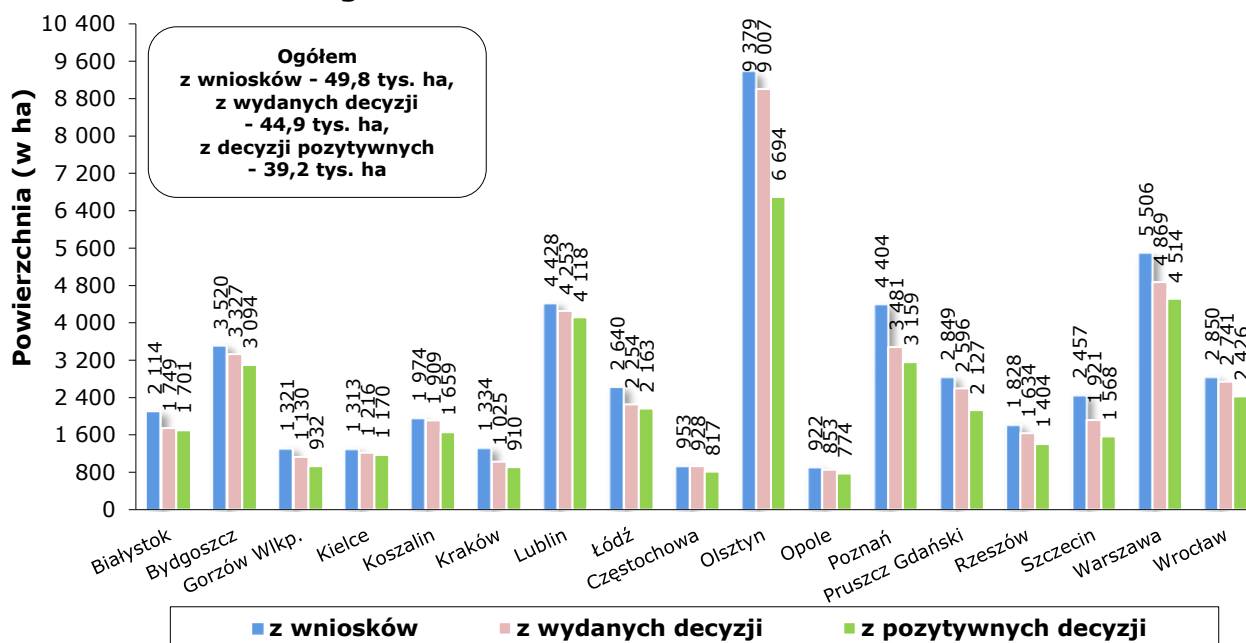
Wykres 16. **Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych, wydane w 2020 r. na podstawie art. 2a ust. 4 ukur**

Źródło: dane KOWR.

Spośród wydanych w 2020 r. decyzji pozytywnych tylko 379 dotyczyło zgody na nabycie nieruchomości rolnych przez osoby prawne (4,6% wszystkich pozytywnych decyzji). **Blisko 95,4% udzielonych w 2020 r. zgód dotyczyło nabycia nieruchomości rolnych przez osoby fizyczne.**

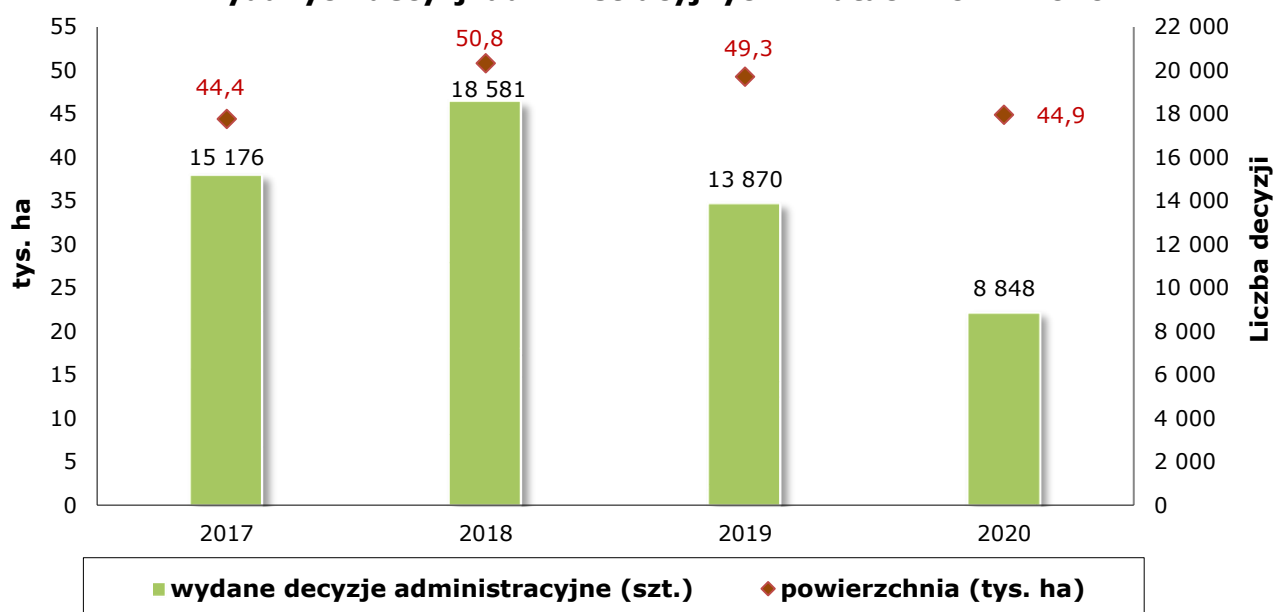
Wykres 17. **Powierzchnia wynikająca z wniosków i wydanych decyzji administracyjnych na nabycie nieruchomości rolnych na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2020 r. wg OT KOWR**

Źródło: dane KOWR.

Od wydanej przez Dyrektora Generalnego KOWR decyzji administracyjnej dotyczącej zgody na nabycie nieruchomości rolnej przysługuje stronom odwołanie do organu wyższego stopnia, w rozumieniu przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego, którym jest w takich przypadkach minister właściwy do spraw rozwoju wsi. W 2020 r. wniesiono łącznie **18 odwołań** do organu wyższego stopnia od decyzji dotyczących nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni około 2,2 tys. ha. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, jako organ II instancji, utrzymał w mocy 7 decyzji Dyrektora Generalnego KOWR.

Wykres 18. **Decyzje administracyjne na nabycie nieruchomości rolnych wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ukur oraz powierzchnia wynikająca z wydanych decyzji administracyjnych w latach 2017–2020**

Źródło: dane KOWR.

Osobie niezadowolonej z rozstrzygnięć organu odwoławczego w powyższym zakresie przysługuje prawo wniesienia skargi do sądu administracyjnego. W 2020 r. żadna decyzja administracyjna dotycząca zgody na nabycie nieruchomości rolnych nie została zaskarżona do wojewódzkiego sądu administracyjnego.

Tabela 15. **Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnej na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2020 r. wg OT KOWR**

Oddział terenowy KOWR	Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych, które wpłynęły do KOWR (art. 2a ust. 4 ukur), z tego:						Liczba spraw zakończonych w sposób inny niż wydanie decyzji administracyjnych, tj.:	
	Ogółem		Od zbywców (art. 2a ust. 4 pkt 1 ukur)		Od nabywców (art. 2a ust. 4 pkt 2-5 ukur)		Pismo o pozostawieniu wniosku bez rozpoznania	Postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania
	Liczba wniosków	Powierzchnia nieruchomości	Liczba wniosków	Powierzchnia nieruchomości	Liczba wniosków	Powierzchnia nieruchomości		
	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w szt.)
Białystok	594	2 114,3596	310	1 037,3333	284	1 077,0263	66	0
Bydgoszcz	536	3 519,6217	181	1 001,6516	355	2 517,9701	12	9
Gorzów Wlkp.	209	1 320,8478	100	694,3643	109	626,4835	9	2
Kielce	458	1 313,4366	250	825,5499	208	487,8867	9	12
Koszalin	306	1 973,8191	255	1 428,4820	51	545,3371	5	2
Kraków	526	1 333,6587	392	930,1804	134	403,4783	24	26
Lublin	1 294	4 427,9979	540	2 051,7664	754	2 376,2315	85	7
Łódź	786	2 640,3418	342	1 260,1432	444	1 380,1986	22	11
Częstochowa	306	953,1001	237	754,3338	69	198,7663	9	4
Olsztyn	921	9 378,5832	625	6 725,1044	296	2 653,4788	44	2
Opole	224	921,7027	92	399,4714	132	522,2313	6	14
Poznań	725	4 403,6399	318	1 980,9724	407	2 422,6675	79	30
Pruszcz Gdański	533	2 848,5910	327	1 680,2686	206	1 168,3224	50	21
Rzeszów	423	1 828,1635	247	1 246,7230	176	581,4405	26	13
Szczecin	268	2 456,6370	170	1 752,7567	98	703,8803	9	1
Warszawa	1 516	5 505,7443	814	3 237,2085	702	2 268,5358	0	101
Wrocław	591	2 850,0703	284	1 309,5211	307	1 540,5492	74	7
Ogółem	10 216	49 790,3152	5 484	28 315,8310	4 732	21 474,4842	529	262

Źródło: dane KOWR.

Tabela 16. **Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnej na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2020 r. wg OT KOWR**

Oddział terenowy KOWR	Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych (art. 2a ust. 4 ukur), z tego:											
	Ogółem		Decyzje pozytywne				Decyzje negatywne				Decyzje o umorzeniu postępowania	
			Ogółem		Z tego dla nabywców – osób prawnych		Ogółem		Z tego na wniosek zbywcy			
	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości
(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	
Białystok	521	1 748,6512	497	1 700,8852	13	95,4897	1	2,8000	1	2,8000	23	44,9660
Bydgoszcz	464	3 326,8144	433	3 093,9756	5	14,0900	0	0,0000	0	0,0000	31	232,8388
Gorzów Wlkp.	183	1 130,4936	157	932,4370	9	76,8049	6	28,8071	5	27,7471	20	169,2495
Kielce	440	1 215,9061	417	1 169,9740	17	175,8833	0	0,0000	0	0,0000	23	45,9321
Koszalin	284	1 909,2484	257	1 659,1230	18	158,3940	3	43,9259	3	43,9259	24	206,1995
Kraków	406	1 024,9580	386	910,2633	19	59,7428	1	58,4404	0	0,0000	19	56,2543
Lublin	1 214	4 252,5423	1 146	4 118,0874	29	844,2600	1	1,3400	1	1,3400	67	133,1149
Łódź	677	2 253,5817	658	2 163,3586	15	313,5155	4	23,8982	3	6,5400	15	66,3249
Częstochowa	283	927,9710	253	816,6907	8	12,2696	0	0,0000	0	0,0000	30	111,2803
Olsztyn	771	9 007,4428	707	6 694,0984	34	513,7320	7	2 057,6488	7	2 057,6488	57	255,6956
Opole	217	853,4187	191	774,4655	4	77,7662	0	0,0000	0	0,0000	26	78,9532
Poznań	591	3 481,0056	544	3 158,9081	26	292,4949	9	105,9620	3	90,8251	38	216,1355
Pruszcz Gdański	438	2 596,0733	397	2 127,3942	30	456,6974	3	9,5645	2	7,3502	38	459,1146
Rzeszów	351	1 633,8343	338	1 403,5243	10	113,2773	1	4,6400	0	0,0000	12	225,6700
Szczecin	231	1 920,6037	217	1 567,9434	21	785,6130	2	239,4688	1	235,7340	12	113,1915
Warszawa	1 252	4 868,6390	1 135	4 513,8474	94	707,7193	2	7,4499	1	3,4499	115	347,3417
Wrocław	525	2 741,4886	439	2 425,5197	27	415,6553	15	76,1236	12	45,1772	71	239,8453
Ogółem	8 848	44 892,6727	8 172	39 230,4958	379	5 113,4052	55	2 660,0692	39	2 522,5382	621	3 002,1077

Źródło: dane KOWR.

3.3. Realizacja obowiązku nabycia nieruchomości rolnej na pisemne żądanie zbywcy określonego w art. 2a ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Ustawodawca, dopuszczając możliwości niewyrażenia zgody na nabycie nieruchomości rolnej, nałożył na KOWR **obowiązek nabycia nieruchomości rolnej na pisemne żądanie zbywcy**. Żądanie dotyczy przypadków, gdy decyzja negatywna wydana została po przeprowadzeniu postępowania wszczętego na wniosek zbywcy. Ustawodawca, ograniczając właścicielowi nieruchomości rolnej możliwości zbycia swojej własności, jednocześnie stworzył mu możliwość żądania, aby KOWR nabył tę nieruchomość. Powyższe dotyczy sytuacji, gdy nie było chętnych do nabycia danej nieruchomości rolnej wśród podmiotów ustawowo uprawnionych (przede wszystkim rolników indywidualnych) oraz gdy nie została wyrażona zgoda na nabycie tej nieruchomości przez osoby wskazane przez zbywcę w jego wniosku. Nałożony na KOWR obowiązek nabycia nieruchomości rolnej w ww. okolicznościach jest więc swoistego rodzaju „rekompensatą” dla właściciela, który tym samym „zachowuje” jeden z podstawowych atrybutów swojego prawa własności, tj. prawo do nieruchomości. Jeżeli właściciel chce zbyć swoją nieruchomość, to ma taką możliwość, jeżeli nie na rzecz wskazanej przez niego osoby, to na rzecz Skarbu Państwa.

Ustawodawca określił jednak dwa wyjątki od stosowania powyższego przepisu, a mianowicie, gdy zgody na nabycie nieruchomości nie wyrażono, gdyż:

- zbywca nieruchomości rolnej nie wykazał, że nie było możliwości sprzedaży nieruchomości rolnej rolnikowi indywidualnemu lub
- w wyniku nabycia nieruchomości rolnej doszłoby do nadmiernej koncentracji gruntów rolnych.

W przypadku wpłynięcia żądania zbywcy nieruchomości rolnej, KOWR obowiązany jest w terminie 2 miesięcy od dnia jego otrzymania poinformować zbywcę o wysokości ceny odpowiadającej wartości rynkowej nieruchomości rolnej określonej przez KOWR przy zastosowaniu sposobów określenia wartości nieruchomości przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami. Zbywca może wówczas (w terminie miesiąca) wystąpić do sądu o ustalenie ceny lub złożyć pisemne oświadczenie o cofnięciu żądania nabycia tej nieruchomości przez KOWR.

W 2020 r. do OT KOWR nie wpłynęło żadne żądanie zbywcy o nabycie nieruchomości rolnej. W odniesieniu do 3 spraw OT KOWR powiadomiły zbywców o cenie nieruchomości rolnej, których żądania wpłynęły jeszcze w 2019 r. Ponadto 9 zbywców złożyło oświadczenia o cofnięciu swoich żądań, z którymi wystąpili do KOWR w 2017 r. i 2019 r. W jednym przypadku zbywca wystąpił do sądu o ustalenie ceny nieruchomości rolnej nabywanej przez KOWR. Na podstawie art. 2a ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego KOWR nabył **6 nieruchomości** rolnej o powierzchni niemal **303 ha** (wszystkie dotyczyły żądań złożonych przez zbywców w latach ubiegłych).

3.4. Prawo pierwokupu oraz prawo nabycia nieruchomości rolnej przysługujące na podstawie art. 3 ust. 4 i art. 4 ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

W wypadku sprzedaży nieruchomości rolnej – w sytuacjach określonych w ustawie – KOWR przysługuje **prawo pierwokupu tej nieruchomości**, natomiast **prawo nabycia nieruchomości rolnej** przysługuje KOWR, jeżeli nabycie danej nieruchomości rolnej następuje w wyniku:

- zawarcia umowy innej niż umowa sprzedaży lub
- jednostronnej czynności prawnej, lub
- orzeczenia sądu, organu administracji publicznej albo orzeczenia sądu lub organu egzekucyjnego wydanego na podstawie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym, lub
- innej czynności prawnej lub innego zdarzenia prawnego, w szczególności:
 - zasiedzenia nieruchomości rolnej, dziedziczenia oraz zapisu windykacyjnego, którego przedmiotem jest nieruchomość rolna lub gospodarstwo rolne,
 - podziału, przekształcenia bądź łączenia spółek prawa handlowego.

Powyższe uprawnienia (tj. prawo pierwokupu i prawo nabycia) polegają na tym, że w wypadkach określonych w ukur, **KOWR przysługuje prawo „wejścia” w miejsce nabywcy i nabycia nieruchomości na warunkach określonych (m.in. przez strony umowy) oraz za zapłatą ceny danej nieruchomości rolnej.**

Jeżeli KOWR przysługuje **prawo pierwokupu** określonej nieruchomości rolnej, strony transakcji (tj. sprzedający i kupujący) zawierają najpierw warunkową umowę sprzedaży, która powinna być niezwłocznie przesłana do KOWR. Prawo pierwokupu nieruchomości rolnej KOWR może wykonać w ciągu miesiąca od otrzymania zawiadomienia o treści zawartej warunkowej umowy sprzedaży. Przepisy Kodeksu cywilnego dotyczące pierwokupu nieruchomości stosuje się w takim wypadku odpowiednio. Oświadczenie KOWR o nabyciu danej nieruchomości rolnej na podstawie przysługującego prawa pierwokupu składane jest w formie aktu notarialnego. Jeżeli cena sprzedaży nieruchomości rażąco odbiega od jej wartości rynkowej, KOWR może w terminie 14 dni od dnia złożenia oświadczenia o wykonaniu prawa pierwokupu wystąpić do sądu o ustalenie ceny tej nieruchomości. Niezłożenie w terminie przez KOWR oświadczenia o nabyciu danej nieruchomości, pisemne poinformowanie zobowiązanego o niekorzystaniu przez KOWR z prawa pierwokupu lub upływ określonego terminu bez reakcji ze strony KOWR oznacza możliwość zawarcia przez strony docelowej umowy przenoszącej własność tej nieruchomości.

Jeżeli następuje **nabycie nieruchomości rolnej**, w stosunku do której KOWR przysługuje prawo nabycia, niezwłocznie zawiadamia się o tym KOWR. Zawiadomienia dokonuje nabywca nieruchomości rolnej albo sąd, organ administracji publicznej lub organ egzekucyjny. Do zawiadomienia, obok dokumentu potwierdzającego nabycie nieruchomości rolnej, dołącza się wypisy z ewidencji gruntów i budynków dla wszystkich działek będących przedmiotem nabycia.

Zawiadomienie o nabyciu nieruchomości rolnej należy przesłać do OT KOWR właściwego ze względu na miejsce położenia danej nieruchomości. Prawo nabycia nieruchomości rolnej KOWR może wykonać w ciągu miesiąca od otrzymania skutecznego zawiadomienia. Przepisy dotyczące pierwokupu nieruchomości stosuje się w takim wypadku odpowiednio. Oświadczenie KOWR o nabyciu danej nieruchomości rolnej na podstawie przysługującego prawa nabycia składane jest w formie aktu notarialnego. Jeżeli cena nieruchomości rolnej, wynikająca z treści czynności prawnej, rażąco odbiega od wartości rynkowej tej nieruchomości, KOWR może w terminie 14 dni od dnia złożenia oświadczenia o wykonaniu prawa nabycia wystąpić do sądu o ustalenie ceny dla tej nieruchomości. Niezłożenie

w powyższym terminie przez KOWR ww. oświadczenia o nabyciu danej nieruchomości lub pisemne poinformowanie właściciela nieruchomości o niekorzystaniu przez KOWR z prawa nabycia, lub upływ określonego terminu bez reakcji ze strony KOWR oznacza, że KOWR nie skorzystał z możliwości nabycia tej nieruchomości.

Ustawodawca określił katalog wyłączeń w zakresie ww. uprawnień. W związku z tym KOWR nie przysługują uprawnienia w zakresie prawa pierwokupu oraz prawa nabycia m.in. w sytuacjach, gdy nabycie nieruchomości rolnej następuje:

- przez osobę bliską zbywcy,
- za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR, o której mowa w art. 2a ust. 4 ustawy,
- przez spółdzielnię produkcji rolnej nabywającą od członka tej spółdzielni wkład gruntowy,
- przez członka spółdzielni produkcji rolnej mającego wkład gruntowy w tej spółdzielni, w przypadku zbycia na jego rzecz wkładu gruntowego przez innego członka tej samej spółdzielni.

Tabela 17. **Prawo pierwokupu nieruchomości rolnych przysługujące KOWR (zgodnie z art. 3 ust. 4 ukur) – dane dotyczące warunkowych umów sprzedaży nieruchomości rolnych w 2020 r. wg OT KOWR**

Oddział terenowy KOWR	Akty notarialne (umowy warunkowe), które wpłynęły do KOWR		Akty notarialne, w których KOWR oświadczył wolę skorzystania z prawa pierwokupu (art. 3 ust. 4 ukur)		
	Liczba aktów notarialnych	Powierzchnia nieruchomości wymieniona w aktach notarialnych	Liczba aktów notarialnych	Powierzchnia nieruchomości wymieniona w aktach notarialnych	Cena podana w aktach notarialnych
	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w zł)
Białystok	1 527	1 409,5585	10	50,1872	1 235 952,00
Bydgoszcz	1 365	1 217,1500	0	0,0000	0,00
Gorzów Wlkp.	660	584,5723	5	39,9375	970 500,00
Kielce	1 465	1 222,3974	1	12,9600	400 000,00
Koszalin	777	1 047,4715	0	0,0000	0,00
Kraków	2 647	4 805,0884	2	20,7424	1 297 217,28
Lublin	2 804	2 325,7816	33	100,7436	3 153 427,00
Łódź	2 137	1 559,9937	4	1,8200	21 000,00
Częstochowa	1 455	1 000,4686	0	0,0000	0,00
Olsztyn	2 149	2 411,0372	12	344,6715	17 966 000,00
Opole	511	656,3412	4	100,4214	2 760 000,00
Poznań	1 957	2 077,4026	4	365,0497	10 887 414,20
Pruszcz Gdański	1 594	1 422,2267	12	213,4119	8 114 448,50
Rzeszów	2 609	5 313,9733	17	169,4337	4 864 500,00
Szczecin	819	689,5410	0	0,0000	0,00
Warszawa	3 829	2 911,5227	3	29,9423	881 120,00
Wrocław	1 557	1 640,0887	3	57,4089	2 378 200,00
Ogółem	29 862	32 294,6154	110	1 506,7301	54 929 778,98

Źródło: dane KOWR.

W 2020 r. do OT KOWR wpłynęły:

- **29 862 warunkowe umowy sprzedaży** dotyczące nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **32,29 tys. ha**, w stosunku do których KOWR przysługiwało prawo pierwokupu na podstawie art. 3 ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego,

- **2 486 zawiadomień** dotyczących nieruchomości rolnych o powierzchni **6,53 tys. ha**, w stosunku do których KOWR przysługiwało prawo nabycia na podstawie art. 4 ust. 1 ww. ustawy.

W 2020 r. KOWR złożył **110 oświadczeń** o skorzystaniu z prawa pierwokupu w stosunku do nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **1 507 ha**. Złożono również **2 oświadczenia** o skorzystaniu z prawa nabycia nieruchomości rolnych o powierzchni ponad **8 ha**.

Tabela 18. **Dane dotyczące zawiadomień w zakresie przysługującego KOWR prawa nabycia nieruchomości rolnych (zgodnie z art. 4 ust. 1 ukur) w 2020 r. wg OT KOWR**

Oddział Terenowy KOWR	Zawiadomienia, które wpłynęły do KOWR		Akty notarialne, w których KOWR oświadczył wolę skorzystania z prawa nabycia (art. 4 ust. 1 ukur)		
	Liczba zawiadomień	Powierzchnia nieruchomości, których dotyczą zawiadomienia	Liczba aktów notarialnych	Powierzchnia nieruchomości	Cena podana w aktach notarialnych
	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w zł)
Białystok	107	177,9793	1	4,1700	192 000,00
Bydgoszcz	95	654,5253	0	0,0000	0,00
Gorzów Wlkp.	58	359,9279	0	0,0000	0,00
Kielce	147	194,0188	0	0,0000	0,00
Koszalin	50	110,9948	0	0,0000	0,00
Kraków	268	415,8037	0	0,0000	0,00
Lublin	252	757,3767	0	0,0000	0,00
Łódź	207	460,2458	0	0,0000	0,00
Częstochowa	158	176,4481	0	0,0000	0,00
Olsztyn	127	315,6321	1	3,9524	40 000,00
Opole	43	90,0883	0	0,0000	0,00
Poznań	201	1 010,6641	0	0,0000	0,00
Pruszcz Gdański	64	88,7854	0	0,0000	0,00
Rzeszów	223	541,1569	0	0,0000	0,00
Szczecin	43	68,2968	0	0,0000	0,00
Warszawa	339	849,4730	0	0,0000	0,00
Wrocław	104	261,5879	0	0,0000	0,00
Ogółem	2 486	6 533,0049	2	8,1224	232 000,00

Źródło: dane KOWR.

Złożenie przez KOWR notarialnego oświadczenia o nabyciu nieruchomości w trybie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego nie jest równoznaczne z faktycznym przejęciem nieruchomości przez KOWR. Przejęcie nieruchomości od dotychczasowego właściciela następuje na podstawie protokołu zdawczo-odbiorczego lub w razie sporu z zainteresowanym – na drodze postępowania sądowego.

3.5. Prawo nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych przysługujące na podstawie art. 3b ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Ustawodawca określił możliwość nabycia przez KOWR nieruchomości rolnej na podstawie art. 3b ust. 1 ukur, ale jak pokazała praktyka tego rodzaju przypadki nie występują zbyt często. W razie dokonania czynności prawnej, w wyniku której **nastąpiła zmiana bądź przystąpienie nowego wspólnika do spółki osobowej**, która jest właścicielem nieruchomości rolnej,

KOWR przysługuje prawo nabycia tych nieruchomości (poza wyjątkami określonymi w art. 3b ust. 6 ww. ustawy, tj. gdy zmiany te dotyczą osób bliskich).

Stosowanie tego przepisu dotyczy tylko takich spółek osobowych, które są właścicielem lub użytkownikiem wieczystym nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni co najmniej 5 ha.

Powyższe prawo jest specyficznym uprawnieniem różniącym się od prawa nabycia nieruchomości rolnej, o którym mowa w art. 4 ust. 1 ww. ustawy, gdyż KOWR, wykonując swoje uprawnienie, może nabyć nieruchomość rolną, mimo że nie była ona przedmiotem obrotu.

Spółka osobowa jest obowiązana powiadomić KOWR o zmianie wspólnika bądź o przystąpieniu nowego wspólnika do spółki w terminie miesiąca od dnia dokonania czynności prawnej, w wyniku której nastąpiła ta zmiana bądź przystąpienie nowego wspólnika. Do powiadomienia dołącza się wypis z ewidencji gruntów i budynków dla wszystkich nieruchomości rolnych stanowiących własność lub użytkowanie wieczyste spółki. KOWR w terminie miesiąca od otrzymania ww. powiadomienia spółki może złożyć oświadczenie o nabyciu nieruchomości rolnych za zapłatą ceny odpowiadającej ich wartości rynkowej, którą określa przy zastosowaniu sposobów ustalania wartości nieruchomości przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami (tj. na podstawie wyceny rzeczoznawcy majątkowego). Przepisy dotyczące pierwokupu nieruchomości stosuje się w takim wypadku odpowiednio. Spółka, w terminie miesiąca od dnia otrzymania oświadczenia KOWR o nabyciu nieruchomości rolnych, może wystąpić do sądu o ustalenie ich ceny.

W 2020 r. do OT KOWR wpłynęło **9 powiadomień** o zmianie lub przystąpieniu nowego wspólnika do spółki osobowej. Na podstawie art. 3b ust. 1 ww. ustawy KOWR przysługiwało prawo nabycia nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **891 ha**. KOWR nie złożył żadnego oświadczenia o skorzystaniu z prawa nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych na podstawie art. 3b ust. 1 ww. ustawy.

3.6. Prawo nabycia nieruchomości rolnych od spółek akcyjnych przysługujące na podstawie art. 3c ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

W przypadku podjęcia przez spółkę akcyjną – która jest właścicielem lub użytkownikiem wieczystym nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni co najmniej 5 ha – uchwały, o której mowa w art. 27 ust. 2 pkt 3a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych KOWR – działający na rzecz Skarbu Państwa – może złożyć oświadczenie o nabyciu tych nieruchomości. Przepisy dotyczące pierwokupu nieruchomości stosuje się w takim wypadku odpowiednio.

Spółka jest obowiązana powiadomić KOWR o powyższej uchwale w terminie miesiąca od dnia jej podjęcia, dołączając do powiadomienia wypis z ewidencji gruntów i budynków dla każdej nieruchomości rolnej stanowiącej własność spółki. Nabycie nieruchomości następuje za zapłatą ceny odpowiadającej ich wartości rynkowej określonej przy zastosowaniu sposobów określenia wartości nieruchomości przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami.

Spółka, w terminie miesiąca od dnia otrzymania oświadczenia KOWR o nabyciu nieruchomości rolnych, może wystąpić do sądu o ustalenie ich ceny.

Jest to specyficzne uprawnienie, gdyż KOWR – wykonując swoje uprawnienie – może nabyć nieruchomość rolną, mimo że nie była ona przedmiotem obrotu. **W 2020 r. tego rodzaju przypadki nie wystąpiły.**

3.7. Nabywanie na własność Skarbu Państwa nieruchomości rolnych w celu poprawy struktury obszarowej gospodarstw rolnych na podstawie art. 4b ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Ustawodawca powierzył KOWR **nabywanie na własność Skarbu Państwa nieruchomości rolnych w celu poprawy struktury obszarowej gospodarstw rolnych**. Właściciel nieruchomości rolnej może skierować do KOWR pisemny wniosek w tej sprawie. Nabycie następuje po cenie odpowiadającej wartości rynkowej nieruchomości.

W 2020 r. do OT KOWR wpłynęło **48 wniosków** od sprzedających nieruchomości rolne o powierzchni **2,11 tys. ha**. KOWR kupił **3 nieruchomości rolne** o łącznej powierzchni **41 ha**. W przypadku 32 spraw KOWR nie nabył nieruchomości m.in. ze względu na brak przydatności do poprawy struktury obszarowej gospodarstw rolnych, wycofania wniosku, niezaakceptowania przez zbywcę zaproponowanej ceny nabycia nieruchomości. Pozostałe 13 spraw nie zostało zakończonych w 2020 r.

3.8. Prawo pierwokupu oraz prawo nabycia udziałów/akcji w spółce kapitałowej przysługujące na podstawie art. 3a ust. 1 i art. 4 ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Zgodnie z przepisami art. 3a ust. 1 oraz art. 4 ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego KOWR przysługuje **prawo pierwokupu oraz prawo nabycia udziałów/akcji w spółce kapitałowej** określonej ustawowo (poza wyjątkami wskazanymi w ustawie, np. zbyciem udziałów lub akcji na rzecz osoby bliskiej). W przypadku zbywania udziałów lub akcji takich spółek KOWR może nabyć udziały lub akcje tych spółek. Prawo pierwokupu przysługujące KOWR dotyczy sytuacji, gdy sprzedawane są udziały oraz akcje spółek prawa handlowego określonych ww. ustawą, natomiast z prawem nabycia przysługującym KOWR mamy do czynienia w sytuacji, gdy doszło do nabycia udziałów oraz akcji w takiej spółce na podstawie innego tytułu niż sprzedaż.

Przed nabyciem udziałów i akcji spółki KOWR przysługuje prawo przeglądania ksiąg i dokumentów spółki. Uzyskane przez KOWR informacje stanowią w takich przypadkach tajemnicę przedsiębiorstwa w rozumieniu ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.

Do wykonania ww. praw stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące skorzystania przez KOWR z prawa pierwokupu oraz prawa nabycia nieruchomości rolnej.

Ustawodawca określił, że do czynności prawnych związanych z realizacją prawa pierwokupu, o którym mowa w art. 3a ust. 1 ustawy, oraz uprawnienia KOWR, o którym mowa w art. 4 ust. 6 ustawy, w stosunku do umów zawartych przed dniem 26 czerwca 2019 r. stosuje się przepisy dotychczasowe. W związku z tym w stosunku do umów warunkowych sprzedaży udziałów/akcji lub innych czynności prawnych zrealizowanych do dnia 25 czerwca

2019 r., w przypadku wpływu takiej warunkowej umowy sprzedaży udziałów/akcji lub stosownego zawiadomienia, KOWR miał miesiąc na złożenie notarialnego oświadczenia o skorzystaniu z przysługującego prawa pierwokupu lub prawa nabycia udziałów/akcji. Ponadto powyższe uprawnienia KOWR dotyczyły spółek prawa handlowego, które były właścicielami nieruchomości rolnych.

W nowelizacji ukur ustawodawca określił, że przepisy ustawy w zakresie prawa pierwokupu i prawa nabycia udziałów i akcji od dnia 26 czerwca 2019 r. odnoszą się do spółek kapitałowych, które są właścicielami lub użytkownikami wieczystymi nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni nie mniejszej niż 5 ha. Zmieniono także termin realizacji przez KOWR przysługujących mu uprawnień, który został określony na 2 miesiące. Ponadto zmianie uległ też sposób zawiadomienia.

W 2020 r. do OT KOWR wpłynęły od spółek kapitałowych **1 262 zawiadomienia**, z tego:

- 1 224 zawiadomienia dotyczyły sprzedaży udziałów/akcji na łączną kwotę 685,8 mln zł,
- 38 zawiadomień dotyczyło nabycia udziałów/akcji na kwotę 1 449,7 mln zł (tj. przypadków, w których KOWR przysługiwało prawo nabycia udziałów/akcji zgodnie z art. 4 ust. 6 ww. ustawy).

KOWR złożył **jedno oświadczenie** o skorzystaniu z prawa pierwokupu **44 udziałów** jednej **spółki** oraz **nie złożył oświadczenia** o skorzystaniu z prawa nabycia **udziałów/akcji**.

3.9. Wnioski o wyrażenie zgody na wcześniejsze zbycie lub oddanie w posiadanie innym podmiotom nieruchomości rolnych oraz decyzje administracyjne wydawane na podstawie art. 2b ust. 3 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Zgodnie z art. 2b ust. 1 ukur, w brzmieniu od 26 czerwca 2019 r., nabywca nieruchomości rolnej obowiązany jest prowadzić gospodarstwo rolne, w skład którego weszła nabyta nieruchomość rolna przez okres co najmniej 5 lat od dnia nabycia przez niego tej nieruchomości, a w przypadku osoby fizycznej – prowadzić to gospodarstwo osobiście. W okresie tym nabyta nieruchomość nie może być zbyta ani oddana w posiadanie innym podmiotom (art. 2b ust. 2 ww. ustawy). Przez „oddawanie nieruchomości rolnej w posiadanie innym podmiotom” należy rozumieć przekazywanie takiej nieruchomości do faktycznego władania innym osobom na podstawie jakichkolwiek tytułów (np. w dzierżawę, użyczenie czy do użytkowania).

Ustawa jednocześnie określa przypadki, które stanowią wyjątki od powyższego, a ich zamknięty katalog został wskazany w ust. 4 art 2b (np. gdy nieruchomość będzie zbywana osobie bliskiej, jednostce samorządu terytorialnego czy Skarbowi Państwa). Ograniczeń nie stosuje się m.in. do osób, które nabyły nieruchomości rolne w wyniku dziedziczenia oraz działu spadku lub zapisu windykacyjnego, a także tych, którzy nabyli nieruchomości rolne o powierzchni mniejszej niż 1 ha położone w granicach administracyjnych miasta. Generalnie – poza określonymi ustawą odstępstwami od ogólnej zasady – wcześniejsze zbycie lub oddanie w posiadanie innym podmiotom nieruchomości rolnej (nabytej po 29 kwietnia 2016 r.) jest możliwe jedynie po wcześniejszym uzyskaniu stosownej zgody.

Dyrektor Generalny KOWR, na wniosek nabywcy (właściciela) nieruchomości rolnej, może wyrazić zgodę w drodze decyzji administracyjnej na zbycie nieruchomości rolnej lub oddanie jej w posiadanie innym podmiotom przed upływem 5 lat od dnia przeniesienia własności tej nieruchomości, ale **wyłącznie w przypadkach uzasadnionych ważnym interesem nabywcy nieruchomości rolnej lub interesem publicznym** (art. 2b ust. 3 ukur). Wcześniej tego rodzaju zgodę wyrażał sąd.

W 2020 r. do KOWR wpłynęły **2 444 wnioski** o wyrażenie zgody, z tego: 2 294 wnioski na wcześniejsze zbycie nieruchomości rolnej oraz 150 wniosków na oddanie nieruchomości rolnej w posiadanie innym podmiotom.

Wydane zostały **2 464 rozstrzygnięcia**, z tego: 1 279 decyzji pozytywnych, 57 decyzji negatywnych, 514 decyzji o umorzeniu postępowania, 614 spraw zakończono w inny sposób niż wydanie decyzji administracyjnej (np. postanowieniem o odmowie wszczęcia postępowania).

3.10. Sprawowanie nadzoru nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnej zobowiązań określonych w ustawie (art. 8a ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)

Stosownie do postanowień art. 8a ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego KOWR sprawuje nadzór m.in. nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnej:

- zobowiązania do prowadzenia działalności rolniczej na nabytej nieruchomości,
- zobowiązania do zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości na terenie gminy, na obszarze której położona jest jedna z nieruchomości rolnej, która weszła w skład tworzonego lub powiększonego gospodarstwa,
- zobowiązania do rozpoczęcia realizacji inwestycji celu publicznego w terminie 12 miesięcy od dnia nabycia nieruchomości rolnej oraz zrealizowania tej inwestycji w terminie określonym we wniosku,
- obowiązku do wykorzystywania nabytej nieruchomości rolnej na cele rolnicze, jeżeli nabycie nieruchomości rolnej nastąpiło za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w formie decyzji administracyjnej wydanej na wniosek uczelni,
- obowiązku prowadzenia przez nabywcę nieruchomości rolnej gospodarstwa rolnego, w skład którego weszła nabyta nieruchomość rolna, przez okres co najmniej 5 lat od dnia nabycia przez niego tej nieruchomości, a w przypadku osoby fizycznej – prowadzenia tego gospodarstwa osobiście,
- przestrzegania zakazu zbycia nabytej nieruchomości rolnej oraz zakazu oddania jej w posiadanie innym podmiotom w okresie 5 lat od nabycia tej nieruchomości rolnej.

Obowiązek spełnienia przez nabywców warunków, o których mowa w art. 2b ust. 1 i 2 ukur, dotyczy nieruchomości rolnej nabytych po 29 kwietnia 2016 r.

W ramach sprawowania ww. nadzoru przeprowadzane są **kontrole przez jednostki terenowe KOWR**, zgodnie z przyjętym i zatwierdzonym planem kontroli. Kontrole przeprowadzane są przez pracowników OT KOWR na podstawie imiennych upoważnień. W ramach prowadzonej kontroli osoby upoważnione do jej przeprowadzenia mają prawo wstępu na teren nieruchomości rolnej kontrolowanych podmiotów oraz prawo żądania:

pisemnych lub ustnych informacji oraz okazania i udostępniania dokumentów związanych z przedmiotem kontroli. Z przebiegu kontroli sporządzany jest protokół, który przedstawia się osobie kontrolowanej. Osoba kontrolowana ma prawo wnieść do niego swoje uwagi. Protokół kontroli podpisuje osoba kontrolowana oraz kontrolujący. W razie odmowy złożenia podpisu przez osobę kontrolowaną przeprowadzający kontrolę zamieszcza o tym wzmiankę w protokole. Jeden egzemplarz protokołu pozostawia się osobie kontrolowanej.

Za niewywiązywanie się z ww. obowiązków ustawodawca przewidział określone sankcje. W określonych ustawą przypadkach **sąd, na wniosek KOWR, może orzec o nabyciu własności danej nieruchomości rolnej przez KOWR, działający na rzecz Skarbu Państwa**, za zapłatą ceny odpowiadającej jej wartości rynkowej określonej stosownie do przepisów o gospodarce nieruchomościami. Sąd orzeka o nabyciu własności tej nieruchomości, chyba że ważne względy gospodarcze, społeczne lub losowe stoją temu na przeszkodzie.

W 2020 r. OT KOWR przeprowadziły **1 686 kontroli** w zakresie wywiązywania się przez nabywców nieruchomości rolnych z ww. zobowiązań ustawowych. W przypadku 1 618 kontroli (96% ogółu przeprowadzonych kontroli) nie stwierdzono uchybień (tj. ustalono, że kontrolowani nabywcy nieruchomości rolnych prawidłowo realizują zobowiązanie do zamieszkania w terminie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości na terenie gminy, w której położona jest jedna z nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa rodzinnego, oraz osobiście prowadzą gospodarstwo rolne, w skład którego weszła nabyta nieruchomość rolna, wywiązują się z zobowiązania do prowadzenia działalności rolniczej na nabytej nieruchomości rolnej i jednocześnie respektują zakaz, o którym mowa w art. 2b ust. 2 ustawy).

3.11. Uprawnienie w zakresie występowania do sądu z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej (art. 9 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)

Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego nabycie nieruchomości rolnej, udziału we współwłasności nieruchomości rolnej, użytkowania wieczystego oraz nabycie akcji i udziałów w spółce prawa handlowego będącej właścicielem nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni co najmniej 5 ha dokonane niezgodnie z przepisami ustawy jest nieważne. W szczególności nieważne jest:

- dokonanie czynności prawnej bez zawiadomienia uprawnionego do prawa pierwokupu lub bez powiadomienia KOWR, w przypadku określonym w art. 3b i art. 4 ust. 1 ustawy,
- zbycie albo oddanie w posiadanie nieruchomości rolnej bez zgody Dyrektora Generalnego KOWR, o której mowa w art. 2b ust. 3 ww. ustawy,
- nabycie nieruchomości rolnej w oparciu o nieprawdziwe oświadczenia albo fałszywe lub potwierdzające nieprawdę dokumenty.

Z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej z przyczyn, o których mowa wyżej, oprócz osób mających w tym interes prawny może wystąpić KOWR.

4. NADZÓR WŁAŚCICIELSKI NAD SPÓŁKAMI

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa sprawuje nadzór właścicielski nad spółkami m.in. na podstawie:

- art. 9 ust. 2 pkt 9 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481),
- art. 5 ust. 6 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 2243),
- art. 46 ust. 5 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.),
- art. 4b ust. 2 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1655, z późn. zm.).

Według stanu na 31 grudnia 2020 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wykonywał prawa z udziałów i akcji, sprawował nadzór właścicielski nad działalnością albo posiadał udziały **49 spółek** (z tego: **38 spółek hodowli roślin i zwierząt, ELEWARR Sp. z o.o.** oraz **10 spółek w ramach wykonywania ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego**).

4.1. Nadzór właścicielski nad spółkami hodowlanymi

Przejmowane do Zasobu WRSP nieruchomości po byłych państwowych przedsiębiorstwach gospodarki rolnej – przed objęciem ich procesami prywatyzacji – podlegały daleko idącej restrukturyzacji, m.in. w celu wyodrębnienia z nich jednostek gospodarczych zajmujących się działalnością hodowlaną. W części tych jednostek zlikwidowano działalność hodowlaną i przeznaczono je do prywatyzacji. Z kolei na bazie majątku tych gospodarstw, w których prowadzona była działalność hodowlana (uznana przez Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej⁴³ za szczególnie ważną dla postępu biologicznego w całym rolnictwie) oraz tych gospodarstw, które charakteryzowały się dużym i trudno podzielny majątkiem (gdzie podział mógłby prowadzić do spadku efektywności ekonomicznej, np. gospodarstw rybackich i szklarniowych), tworzone były **jednoosobowe spółki Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa** (obecnie Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa). Łącznie utworzono 150 jednoosobowych spółek, w tym 104 spółki specjalizujące się w hodowli

⁴³ Obecnie – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

roślin (38) lub zwierząt (66) oraz 3 spółki związane z treningiem koni⁴⁴. Pozostałe (tzw. komercyjne) spółki (43) zajmowały się działalnością produkcyjną, w tym rolniczą w zakresie przetwórstwa rolnego, handlu i usług. Zgodnie z ustawą z dnia 20 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 64, z późn. zm.)⁴⁵ akcje i udziały w spółkach nabyte przez Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa, jako mienie Skarbu Państwa oraz pozostałe po likwidacji państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej, zostały przekazane ministrowi właściwemu do spraw Skarbu Państwa. Jednocześnie Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi określił w drodze rozporządzenia wykaz spółek hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich **„o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej”**, których prawa z akcji lub udziałów wykonywała Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa, biorąc pod uwagę strategiczne znaczenie tych spółek w pracach na rzecz postępu biologicznego w rolnictwie. Zbycie udziałów w tych spółkach wymagało zgody Rady Ministrów.

Według stanu na 31 grudnia 2020 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wykonywał uprawnienia właścicielskie w stosunku do **38 spółek hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej**, wyszczególnionych w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 lipca 2018 roku⁴⁶. W kwietniu 2020 r. nastąpiło połączenie w trybie inkorporacji⁴⁷ 3 spółek ogrodniczych – Krakowska Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze POLAN Sp. z o.o. oraz „Spójnia” Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Sp. z o.o. zostały włączone do „PlantiCo – Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Zielonki” Sp. z o.o.

Wykaz spółek hodowlanych nadzorowanych przez KOWR zamieszczono w **aneksie nr 4**.

Ze względu na wiodący kierunek hodowli, rodzaj prowadzonych prac hodowlanych oraz zakres prowadzonej działalności wydzielono 3 grupy spółek: spółki hodowli roślin – 6 spółek, spółki hodowli koni i stada ogierów – 13 spółek, spółki hodowli zwierząt gospodarskich (bydła, trzody chlewnej, owiec) – 19 spółek.

Zadania KOWR w zakresie nadzoru właścicielskiego nad spółkami hodowlanymi polegały m.in. na:

- wykonywaniu praw z udziałów w rozumieniu ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 1526, z późn. zm.) i aktów założycielskich spółek,

⁴⁴ Były to: Tory Wyścigów Konnych (w Warszawie), Centrum Wyszkożenia Jeździeckiego – Hipodrom Wola (w Poznaniu) i Hipodrom Sopot (w Sopocie).

⁴⁵ Ustawa weszła w życie 6 lutego 2003 r.

⁴⁶ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 lipca 2018 r. w sprawie wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej (Dz. U. poz. 1525).

⁴⁷ Połączenie nastąpiło w trybie art. 492 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 1526, z późn. zm.). W dniu 24 kwietnia 2020 r. KOWR poprosił (pismem znak: CEN.DNS.WARESS.6141.2.2019.KJ.22) Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi o aktualizację rozporządzenia z dnia 25 lipca 2018 r. w sprawie wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej.

- określeniu zadań i wytyczaniu kierunków działalności poszczególnym spółkom,
- analizie wyników w zakresie hodowli roślin i zwierząt gospodarskich uzyskanych w danym roku,
- analizie sytuacji ekonomiczno-finansowej spółek,
- prowadzeniu działań restrukturyzacyjnych i promocyjnych.

Wykres 19. **Spółki hodowlane, nad którymi KOWR sprawuje nadzór właścicielski (wg stanu na 31 grudnia 2020 r.)**

Źródło: opracowanie KOWR.

Spółki hodowlane odgrywają **wiodącą rolę w kreowaniu i upowszechnianiu postępu biologicznego w polskim rolnictwie**, który jest uważany za najważniejszy czynnik oddziałujący na wzrost efektywności produkcji rolniczej, zarówno z punktu widzenia wzrostu ilości, jak i jakości produktów rolnych. Spółki dysponują wartościowym materiałem genetycznym roślin i zwierząt gospodarskich. Stanowi on bazę dla osiąganego postępu biologicznego, który w postaci nowych odmian roślin oraz kolejnych pokoleń zwierząt hodowlanych, dostępny jest dla krajowego rolnictwa.

Nadzorowane przez KOWR spółki **hodowli roślin** oferują rolnikom najwyższej jakości materiał siewny polskich odmian: **zbóż, roślin bobowatych, ziemniaków, buraków cukrowych, buraków pastewnych, traw oraz warzyw i kwiatów**.

Podstawowym celem pracy hodowlanej prowadzonej w nadzorowanych przez KOWR spółkach **hodowli zwierząt** jest produkcja materiału zarodkowego do doskonalenia populacji masowej zwierząt gospodarskich. Doskonalenie ras zwierząt gospodarskich prowadzone jest zgodnie z wewnętrznymi programami hodowli opracowanymi w oparciu o krajowe programy doskonalenia ras: **bydła, trzody chlewnej, owiec** oraz **koni**. Rola i znaczenie spółek w realizacji tych programów, ze względu na wysoki potencjał genetyczny utrzymywanych zwierząt, jest bardzo duża.

Na koniec 2020 r.⁴⁸ spółki dysponowały powierzchnią gruntów własnych wynoszącą **4,81 tys. ha** oraz dzierżawiły grunty o powierzchni **108,72 tys. ha**. Łączna nominalna wartość udziałów w spółkach, zgodnie z Krajowym Rejestrem Sądowym, wyniosła **683 972,4 tys. zł**. Łączny majątek spółek w 2020 r. (zgodnie z informacjami pochodzącymi z formularzy sprawozdawczych GUS F-01) wyniósł **2 213 644,82 tys. zł** i **zwiększył się o 3,7%** w stosunku do 2019 r., z tego majątek trwały spadł o 1,4%, a majątek obrotowy wzrósł o 14%. Jednocześnie łączna wartość zobowiązań wraz z rezerwami i rozliczeniami wzrosła w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego o 3%, z tego zobowiązania długoterminowe zwiększyły się o 9%. Również zobowiązania krótkoterminowe wzrosły o 6% (w tym kredyty krótkoterminowe wzrosły w stosunku do roku poprzedniego o 5%). Łączny wynik finansowy netto za 2020 r. (wg formularzy sprawozdawczych GUS F-01 za IV kwartał 2020 r.) osiągnął wartość **47 563,74 tys. zł**. W 2020 r. suma przychodów spółek osiągnęła wartość 1 241 820,4 tys. zł, a suma kosztów – 1 193 112,1 tys. zł. Rentowność netto (zysk do przychodów) w spółkach wyniosła 3,83% i wzrosła w stosunku do 2019 r. o 3,32 pp.

4.1.1. Hodowla roślin

Wynik finansowy netto **6 spółek hodowli roślin** za IV kwartał 2020 r. **wyказаł zysk** na poziomie **10 425,1 tys. zł**. Przychody ogółem w grupie spółek hodowli roślin wyniosły 423 949,4 tys. zł, natomiast koszty ogółem osiągnęły poziom 412 878,0 tys. zł.

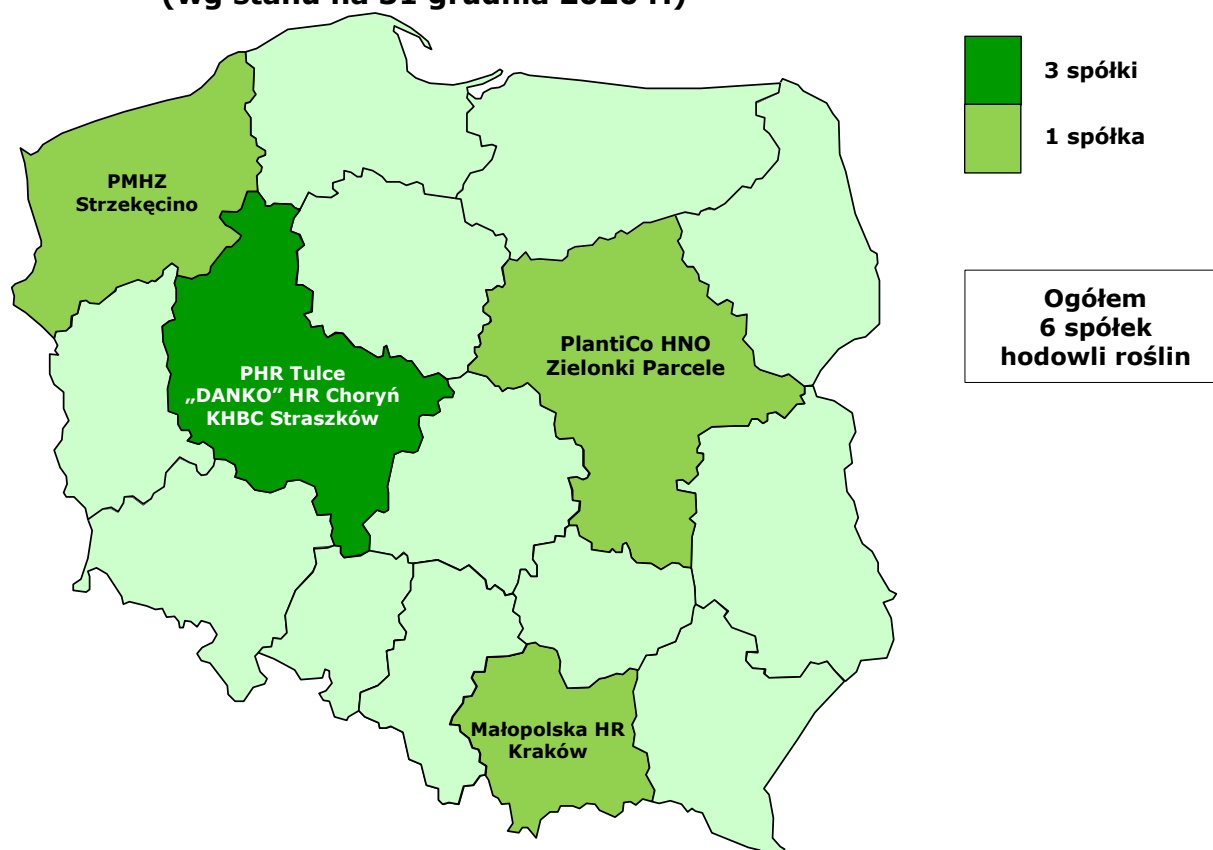
W 2020 r., spośród 6 spółek hodowli roślin, w których KOWR wykonywał prawa właścicielskie, **jedna spółka prowadziła hodowlę roślin ogrodniczych**, natomiast **5 spółek – hodowlę roślin rolniczych**. **Spółki prowadziły zarówno hodowlę twórczą, jak i hodowlę zachowawczą**. W spółkach hodowli roślin ogrodniczych zgrupowany był najlepszy materiał genetyczny **warzyw**, kwiatów i roślin ozdobnych, natomiast w spółkach hodowli roślin rolniczych – najcenniejszy materiał genetyczny: **zbóż, roślin bobowatych, traw, buraka cukrowego, buraka pastewnego** oraz **ziemniaka**.

⁴⁸ Dane finansowe dotyczące spółek o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w których prawa z udziałów wykonuje KOWR, pochodzą z formularzy sprawozdawczych GUS F-01 za IV kwartał 2020 r. Informacje ekonomiczno-finansowe spółek za rok obrotowy 2020 mogą ulec zmianie po zatwierdzeniu przez zgromadzenia wspólników wszystkich sprawozdań finansowych spółek KOWR.

W 2020 r. w spółkach hodowli roślin ogrodniczych hodowla twórcza prowadzona była w **12 taksonach**, a do rejestru odmian wpisano **6 nowych odmian**. W grupie roślin rolniczych prowadzono hodowlę twórczą w **34 taksonach**, a do rejestru odmian wpisano **17 odmian**. W badaniach rejestrowych znajdowały się 153 odmiany roślin rolniczych i 9 odmian roślin warzywnych.

W 2020 r. hodowla zachowawcza prowadzona była dla **32 taksonów warzyw** oraz **57 taksonów roślin rolniczych**. Hodowla zachowawcza warzyw w spółce „PlantiCo – Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Zielonki” prowadzona była łącznie dla **372 odmian**. W 2020 r. w grupie spółek prowadzących hodowlę roślin rolniczych największa skala hodowli zachowawczej prowadzona była w „DANKO” Hodowla Roślin Sp. z o.o. w Choryni (118 odmian) oraz w Małopolskiej Hodowli Roślin Sp. z o.o. w Krakowie (86 odmian).

Wykres 20. **Spółki hodowli roślin, nad którymi KOWR sprawuje nadzór właścicielski (wg stanu na 31 grudnia 2020 r.)**

Źródło: dane KOWR.

Własnością spółek było 312 odmian roślin rolniczych i 345 odmian roślin warzywnych. Spółki odgrywają dominującą rolę w hodowli roślin w Polsce – posiadają 48,7% odmian roślin rolniczych i 55,7% odmian roślin warzywnych, pochodzących z krajowej hodowli wpisanych do Rejestru Odmian. Z kolei udział odmian spółek we wszystkich odmianach wpisanych do Rejestru Odmian wynosi 31,3% (rośliny rolnicze – 23,4% i warzywne – 45,1%).

Spółki nadzorowane przez KOWR zarejestrowały 119 odmian roślin rolniczych w 33 krajach i 113 odmian roślin warzywnych w 7 krajach. Są to odmiany zarejestrowane w krajowych

rejestrach odmian, których sprzedaż miała miejsce w ostatnich 5 latach. W 2020 r. zarejestrowano 8 odmian roślin rolniczych w 6 krajach.

Prowadzone w spółkach kierunki hodowli roślin uprawnych są zróżnicowane w zależności od specyfiki gatunku. Głównymi priorytetami są: plonowanie, odporność na stesy biotyczne i abiotyczne, specyficzne dla gatunku cechy jakościowe oraz cenne właściwości użytkowe. W związku ze zmianami klimatycznymi, coraz większego znaczenia nabiera hodowla odmian o zwiększonej tolerancyjności na suszę oraz o wyższym, niż dotychczas akceptowanym, poziomie zimotrwałości. Rolnictwo zrównoważone oraz integrowana produkcja wymaga odmian o większej polowej odporności na choroby oraz lepiej wykorzystujących składniki pokarmowe.

Koszty hodowli roślin w spółkach w 2020 r. wyniosły **45,5 mln zł**. Źródłami finansowania kosztów hodowli były: opłaty hodowlane i licencyjne, opłaty od rozmnożeń własnych w spółkach hodowli roślin rolniczych oraz inne przychody. W strukturze finansowania kosztów hodowli w 2020 r. opłaty licencyjne stanowiły 47,1% kosztów hodowli, a ich udział w porównaniu z 2019 r. zmniejszył się o 2,7%. Całkowita kwota opłat hodowlanych i licencyjnych zebranych przez spółki w 2020 r. wyniosła 21,7 mln zł. Ponad 90% wpływów z opłat hodowlanych i licencyjnych wszystkich spółek uzyskanych za odmiany zarejestrowane zarówno w Polsce, jak i za granicą wygenerowała spółka „DANKO” Hodowla Roślin Sp. z o.o. Pozostałe 49,4% kosztów hodowli spółki pokryły z innych przychodów, w tym z marży handlowej sprzedawanego materiału siewnego. Około 3,5% kosztów hodowli w spółkach hodowli roślin rolniczych sfinansowano z opłat od rozmnożeń własnych.

Produkcja nasienna była prowadzona na powierzchni blisko **14,0 tys. ha**. Ponad 77% powierzchni upraw nasiennych przypadało na grunty użytkowane przez spółki. Pozostałe nasiona wyprodukowane były poza spółkami, w ramach kontraktacji.

W strukturze gatunkowej upraw nasiennych roślin rolniczych dominowały zboża (66,8%), strączkowe stanowiły – 13,5%, motylkowe i trawy – 9,8%, a ziemniaki – 3,4%. W strukturze gatunkowej w spółce ogrodniczej rośliny warzywne stanowiły 47,0%, rośliny rolnicze 52,3%, a ozdobne – 0,7%.

W 2020 r. wartość sprzedanego materiału siewnego wyniosła ogółem **185,6 mln zł**, z tego: w spółkach rolniczych – 146,8 mln zł, zaś w spółce ogrodniczej – 38,8 mln zł.

4.1.2. Hodowla zwierząt

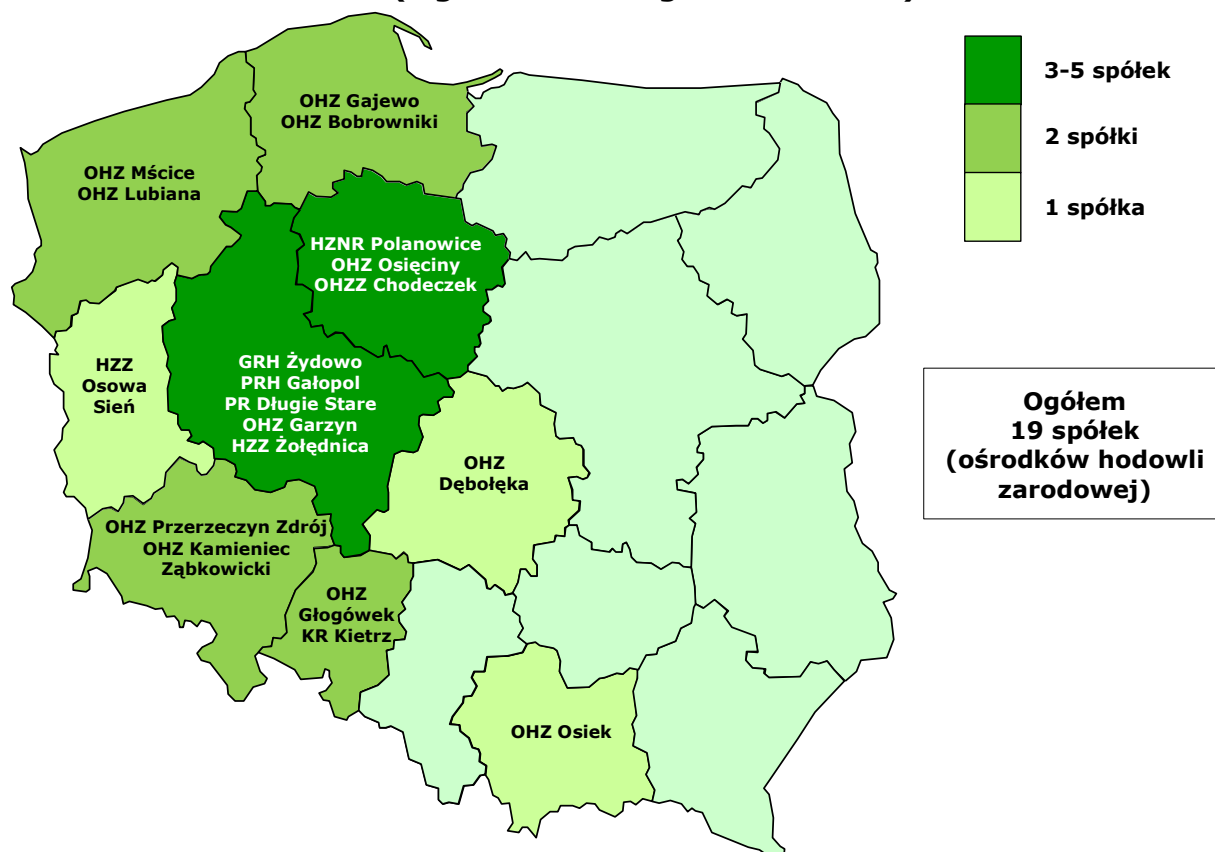
Grupa **19 spółek** hodowli zwierząt, wg danych za IV kwartał 2020 r. (wykazanych w formularzach GUS F-01) wygenerowała **dodatni wynik finansowy**, który wyniósł łącznie **32 461,23 tys. zł**. Przychody ogółem w grupie spółek hodowli zwierząt gospodarskich w 2020 r. wyniosły 593 874,19 tys. zł, a koszty ogółem osiągnęły poziom 561 142,77 tys. zł.

Hodowla bydła

W 2020 r. hodowlę bydła mlecznego prowadziło **35 spółek**, w których na koniec grudnia utrzymywano **27 482 krowy**. Zmniejszona liczba spółek jest związana z połączeniem w 2020 r. trzech spółek hodowli roślin ogrodniczych. W ciągu 2020 r. hodowlę bydła mlecznego

zlikwidowano w SK Nowielice. Pomimo tych zmian w spółkach KOWR pogłowiu krów zwiększyło się w stosunku do 2019 r. o 323 szt. Najwyższy udział w populacji krów posiadała rasa polska holsztyńsko-fryzyjska (26 638 szt.) w dwóch odmianach czarno-białej (HO) – 24 802 szt. i czerwono-białej (RW) – 1 836 szt. Ponadto utrzymywane były następujące rasy: simentalska (SM) – 408 szt., jersey (JE) – 279 szt., polska czerwono-biała (ZR) – 108 szt. oraz polska czerwona (RP) – 49 szt.

Wykres 21. **Ośrodki hodowli zarodowej, nad którymi KOWR sprawuje nadzór właścicielski (wg stanu na 31 grudnia 2020 r.)**

Źródło: dane KOWR.

Według informacji Polskiej Federacji Hodowców Bydła i Producentów Mleka (PFHBiPM) w 2020 r. ocenę mleczną w Polsce prowadzono w 19 641 oborach⁴⁹. Spośród hodowlanych krów najliczniej reprezentowana była rasa polska holsztyńsko-fryzyjska odmiany czarno-białej (HO). W 2020 r. ogółem w Polsce oceniono 797 423 krowy. Przeciętna wydajność krów ocenianych w zakresie wartości użytkowej wyniosła: 8 823 kg mleka, 359 kg tłuszczu (4,07% tłuszczu w ogólnej masie mleka) i 301 kg białka (3,41% białka w ogólnej masie mleka).

Według stanu na 31 grudnia 2020 r. w stadach spółek nadzorowanych przez KOWR znajdowało się 26 638 krów rasy phf (tj. o 283 krowy więcej w porównaniu z poprzednim rokiem) oraz 844 krowy w pozostałych rasach mlecznych. Przeciętna wydajność mleczna krów w 2020 r. (w 35 spółkach KOWR) wyniosła 11 227 kg. W porównaniu z krajową przeciętną wydajnością mleczną była wyższa o 2 404 kg. Średnia wydajność tłuszczu ukształtowała się na poziomie

⁴⁹ „Ocena i hodowla bydła mlecznego. Dane za rok 2020”.
<https://pafb.pl/publikacje> (odczyt – kwiecień 2021 r.).

442 kg (3,95% tłuszczu w ogólnej masie mleka). W porównaniu z krajową przeciętną wydajnością tłuszczu wydajność w spółkach była wyższa o 83 kg. Przeciętna wydajność białka wyniosła 378 kg (3,38% białka w ogólnej masie mleka). W porównaniu z krajową przeciętną wydajnością białka była wyższa o 77 kg.

W 2020 r. najwyższą przeciętną wydajność mleka krów rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej uzyskały spółki: OHZ Lubiana Sp. z o.o. (13 525 kg), HZZ „Żołędnica” Sp. z o.o. (13 281 kg), SK Pępowo Sp. z o.o. (13 150 kg), OHZ Garzyn Sp. z o.o. (12 947 kg), OHZ Osiecin Sp. z o.o. (12 689 kg), OHZ Dębołęka Sp. z o.o. (12 550 kg), SK w Dobrzyniewie Sp. z o.o. (12 411 kg), SK Racot Sp. z o.o. (12 408 kg), SK „Nowe Jankowice” Sp. z o.o. (12 375 kg), HZZ Osowa Sień Sp. z o.o. (12 339 kg) i OHZZ Chodeczek Sp. z o.o. (12 005 kg).

Poza wymienionymi spółkami, 11 kolejnych spółek przekroczyło 11 tys. kg mleka, tj.: PR-H Gałopol Sp. z o.o. (11 905 kg), Poznańska HR w Tulcach Sp. z o.o. (11 783 kg), HZiNR Polanowice Sp. z o.o. (11 685 kg), OHZ Głogówek Sp. z o.o. (11 613 kg), OHZ Osiek Sp. z o.o. (11 573 kg), HR „DANKO” Sp. z o.o. (11 471 kg), Kraków Małopolska HR Sp. z o.o. (11 430 kg), OHZ Kamieniec Ząbkowicki Sp. z o.o. (11 272 kg), KR Kietrz Sp. z o.o. (11 242 kg), SK Michałów Sp. z o.o. (11 240 kg) oraz GR-H Żydowo Sp. z o.o. (11 081 kg).

Następnych 6 spółek uzyskało wydajność powyżej 10 tys. kg mleka, tj.: OHZ Mścice Sp. z o.o. (10 808 kg), Długie Stare Sp. z o.o. (10 696 kg), SK Prudnik Sp. z o.o. (10 571 kg), OHZ Przerzeczyn Zdrój Sp. z o.o. (10 200 kg), SO Starogard Gdański Sp. z o.o. (10 128 kg) oraz SK Liski Sp. z o.o. (10 122 kg).

Z kolei 6 spółek przekroczyło przeciętną wydajność mleka 9 tys. kg, tj.: OHZ Gajewo Sp. z o.o. (9 649 kg), SK Krasne Sp. z o.o. (9 607 kg), SK Janów Podlaski Sp. z o.o. (9 498 kg), SK Nowielice Sp. z o.o. (9 438 kg), SK Iwno Sp. z o.o. (9 186 kg) oraz OHZ Bobrowniki Sp. z o.o. (9 125 kg).

Średnia rzeczywista wydajność mleka w stadach KOWR za 2020 r. wyniosła 10 473 litry mleka i była o 434 litry wyższa od wydajności w 2019 r. W 2020 r. najwyższą średnią rzeczywistą wydajność mleka uzyskały spółki: OHZ Lubiana Sp. z o.o. (12 425 litrów), OHZ Osiecin Sp. z o.o. (12 224 litry), OHZ „Garzyn” Sp. z o.o. (11 762 litry), SK Pępowo Sp. z o.o. (11 635 litrów), SK „Nowe Jankowice” Sp. z o.o. (11 630 litrów), HZZ „Żołędnica” Sp. z o.o. (11 581 litrów), SK Racot Sp. z o.o. (11 508 litrów), OHZZ Chodeczek Sp. z o.o. (11 404 litry), Poznańska HR w Tulcach Sp. z o.o. (11 331 litrów), SK w Dobrzyniewie Sp. z o.o. (11 290 litrów), OHZ Dębołęka Sp. z o.o. (11 112 litrów), HZZ Osowa Sień Sp. z o.o. (11 110 litrów) oraz HZiNR Polanowice Sp. z o.o. (11 060 litrów).

Poza wymienionymi spółkami, 12 następnym spółek przekroczyło 10 tys. litrów mleka, tj.: PR-H Gałopol Sp. z o.o. (10 942 litry), KR Kietrz Sp. z o.o. (10 936 litrów), „DANKO” HR Sp. z o.o. (10 866 litrów), OHZ w Osieku Sp. z o.o. (10 831 litrów), OHZ Głogówek Sp. z o.o. (10 748 litrów), OHZ Przerzeczyn Zdrój Sp. z o.o. (10 506 litrów), Kraków Małopolska HR Sp. z o.o. (10 505 litrów), PR Długie Stare Sp. z o.o. (10 467 litrów), GR-H Żydowo Sp. z o.o. (10 414 litrów), SK Michałów Sp. z o.o. (10 304 litry), OHZ Kamieniec Ząbkowicki Sp. z o.o. (10 104 litry) oraz SK Prudnik Sp. z o.o. (10 045 litrów).

W 2020 r. globalna sprzedaż mleka wyniosła **283,88 mln litrów mleka** i była o 16,35 mln litrów wyższa niż w 2019 r. Sprzedaż stanowiła 96,12% produkcji. Sprzedane mleko było najwyższej jakości.

Istotnym wskaźnikiem charakteryzującym potencjał genetyczny stada jest liczba buhajów pozytywnie wycenionych i proponowanych do wykorzystania w sztucznym unasiennianiu. Na 31 grudnia 2020 r. spółki posiadały **355 buhajów** zakwalifikowanych do hodowli. Do stacji unasienniania przekazano 30 buhajów (o 2 szt. mniej niż w 2019 r.). Spółki sprzedały 1 012 krów, o 315 szt. więcej niż w 2019 r. Sprzedano również 1 622 jałowice cielne, o 334 mniej niż w poprzednim roku.

Dla zwiększenia efektywności pracy hodowlanej nad doskonaleniem bydła mlecznego w spółkach realizowany jest strategiczny program hodowli bydła mlecznego rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej z 2013 r. Program ten uwzględnia zmiany jakie zachodzą w hodowli światowej i na rynku mleka, dlatego główny nacisk skierowany jest na poprawę cech funkcjonalnych (zdrowie i płodność), które decydują o długowieczności krów. Stada dostarczają polskim hodowcom materiał hodowlany gwarantujący jak najlepszą opłacalność prowadzonych gospodarstw, co związane jest z obniżeniem kosztów produkcji oraz jednoczesną poprawą wydajności i jakości mleka. Realizowana w spółkach strategia hodowlana zakłada optymalizację i przyspieszenie postępu genetycznego poprzez jak największe wykorzystanie selekcji genomowej oraz biotechnologii. Selekcja genomowa stwarza dużo większe możliwości dla postępu genetycznego na ścieżce żeńskiej. W ramach prac hodowlanych związanych z doskonaleniem populacji bydła rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej spółki KOWR w 2020 r. wykonały 4 885 genotypowań. Techniki MOET w połączeniu z selekcją genomową są skutecznym narzędziem dla uzyskania zamierzonych celów w pracy hodowlanej bydła mlecznego. Ocena wartości hodowlanej materiału żeńskiego na podstawie genomu oraz stosowanie superowulacji i przenoszenia zarodków w celu lepszego wykorzystania potencjału genetycznego najwartościowszych samic przyczynia się do przyspieszenia postępu hodowlanego. W ostatnich kilku latach w spółkach prowadzony jest rozwój tej metody rozrodu. W 2020 r. w 23 spółkach poddano superowulacji i pługaniu 140 dawczyń, pozyskując ogółem 1 304 zarodki, w tym 942 (72,2%) przydatne do transplantacji. Ogółem dokonano transferu 895 zarodków, a skuteczność przenoszenia wyniosła 61%. Procent przydatnych do transplantacji zarodków zmniejszył się z 74,3 do 72,2 (tj. o 2,1 pp.). W 2020 r. po transplantacjach urodziło się 566 cieląt, o 80 więcej niż w 2019 r.

Spółki w ostatnich latach stosowały nową technologię do intensyfikacji prac hodowlanych i przyspieszenia postępu, a tym samym zwiększyły swój wpływ na hodowlę masową w kraju. W 2014 r. został zmodyfikowany polski indeks selekcyjny dla rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej „Produkcja i funkcjonalność” (PF). Indeks został dostosowany do aktualnych potrzeb hodowców. Nastąpiło zmniejszenie wagi cech produkcyjnych z 50% do 40% oraz pokroju z 30% do 25%. Wzrosła natomiast waga podindeksu płodności z 10% do 15%. Ponadto wprowadzono nową cechę – długowieczność – z 10% udziałem w indeksie. Po wielu latach oczekiwań indeks PF wprowadzono również dla krów zastępując stary indeks produkcyjny. W 2020 r. w spółkach KOWR średni indeks wyniósł 109 punktów i był niższy w stosunku

do 2019 r. o 3 pkt. Ilość krów ocenianych indeksem PF w 2020 r. wyniosła 23 875 szt., a indeksem gPF 12 066 szt. Indeks PF powyżej 120 uzyskały 4 623 krowy. Średnia 10% ocenianych krów o najwyższym indeksie PF wynosi 122 pkt., a indeksem gPF – 120 pkt.

Hodowla świń

Podstawowym założeniem programu doskonalenia ras świń w chlewniach spółek jest dostarczanie hodowli terenowej najlepszego materiału reprodukcyjnego, m.in. prowadzony jest program hybrydyzacji umożliwiający hodowcom zakup mieszańców, knurków i loszek w odpowiednich zestawach genotypowych. Według stanu na 31 grudnia 2020 r. hodowla świń prowadzona była w **3 spółkach**, w których znajdowało się **406 loch** objętych oceną. W stadach spółek hodowane są rasy świń wykorzystywane w programie doskonalenia: wielka biała polska (wbp), polska biała zwisłoucha (pbz) oraz duroc. Wyniki hodowlane w chlewniach spółek są zbliżone do średnich krajowych. Potwierdzeniem wartości genetycznej świń jest bardzo dobra mięsność tuczników pochodzących z tych hodowli. W 2020 r. sprzedaż materiału hodowlanego z chlewni spółek wyniosła 1 555 prosiąt do dalszej hodowli. W 2020 r. ogólna liczba sprzedanych świń wyniosła 7 981 szt., w tym sprzedaż tuczników – 6 366 szt.

Hodowla owiec

W 2020 r. hodowla owiec i produkcja owczarska prowadzona była w **4 spółkach** nadzorowanych przez KOWR. Stada owiec utrzymywane były w następujących spółkach: OHZ Lubiana Sp. z o.o. (422 maciorki), HZZ „Żołędnica” Sp. z o.o. (198 maciurek), OHZ „Garzyn” Sp. z o.o. (163 maciorki) i GRH Żydowo Sp. z o.o. (119 maciurek). Produkcja owczarska została zlikwidowana w spółce „Spójnia” HiNO Sp. z o.o. W okresie tym średnia liczba matek wyniosła **902 szt.** Na 31 grudnia 2020 r. liczba matek, które co najmniej raz się wykociły, wyniosła **908 szt.** W spółkach hodowane są następujące rasy owiec: merynos polski, merynos polski w starym typie, berrichon du cher, suffolk oraz krzyżówki. Najliczniejszą grupą są owce merynosowe – 780 matek owczych co najmniej z jednym wykotem. W 2020 r. sprzedano łącznie 18 tryków hodowlanych, 60 jarek hodowlanych oraz 604 jagnięta.

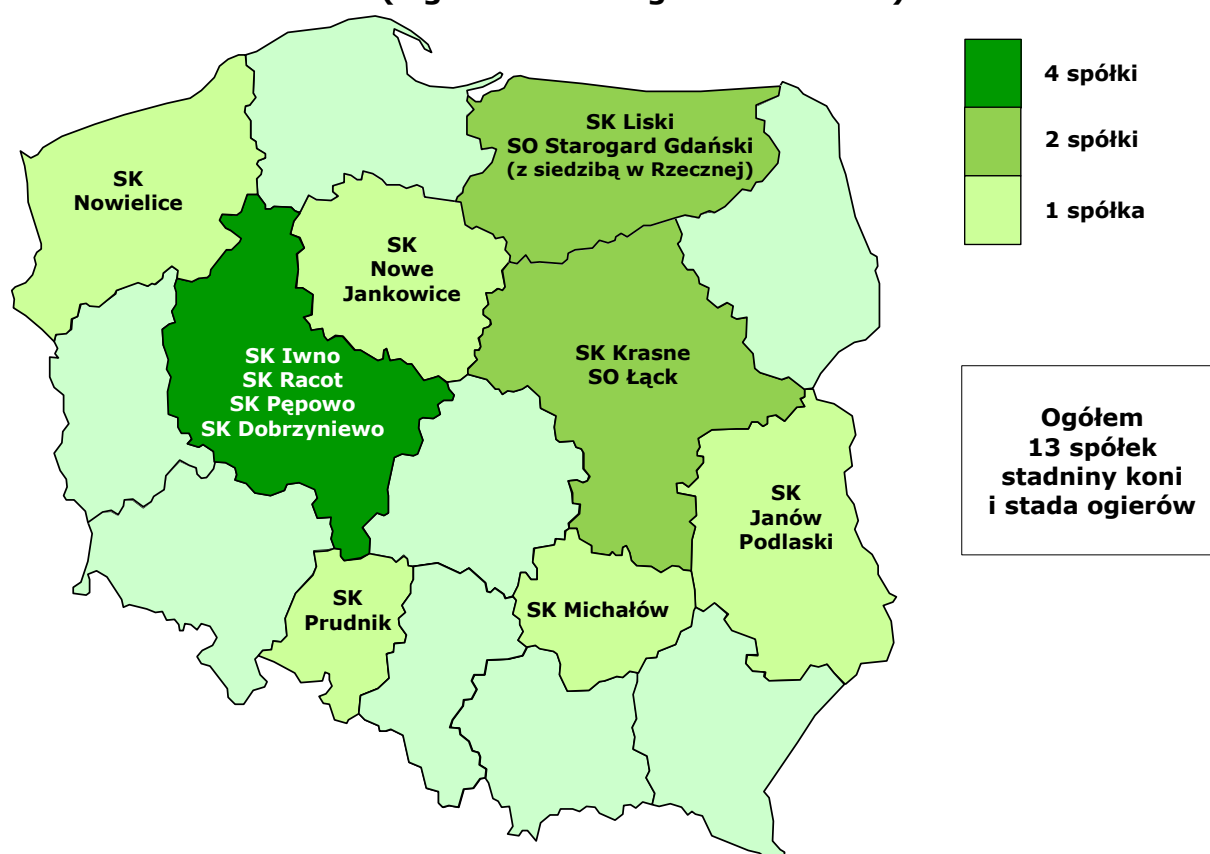

4.1.3. Stadniny koni i stada ogierów

Uzyskany w 2020 r. łączny wynik finansowy netto (wg formularzy sprawozdawczych F-01 GUS) wyniósł **4 677,42 tys. zł.** Przychody ogółem w grupie spółek hodowli koni wyniosły 223 996,8 tys. zł, natomiast koszty ogółem osiągnęły poziom 219 091,3 tys. zł.

Spółki, w których nadzór właścicielski sprawuje KOWR, hodują ogółem **9 ras koni**, z tego: 7 ras koni, dla których księgi stadne prowadzi Polski Związek Hodowców Koni oraz 2 rasy, których księgi prowadzi Polski Klub Wyścigów Konnych. W 2020 r. hodowlę koni prowadziło **13 spółek i 7 zakładów** wchodzących organizacyjnie do innych spółek hodowlanych, których działalnością zasadniczą jest hodowla roślin lub innych zwierząt gospodarskich. Na 1 stycznia 2021 r. łączna liczba koni w spółkach hodowli roślin i zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej wynosiła **2 889 szt.**, w tym 2 471 koni hodowlanych. Liczba klaczy elitarnych w stadninach wyniosła 952 szt. wobec 931 szt. w 2019 r. Ze względu na zmniejszenie zapotrzebowania na reproduktory oraz na trudną sytuację na rynku koni użytkowych, niektóre stadniny nie zażebiają wszystkich posiadanych klaczy hodowlanych.

Wykres 22. **Stadniny koni i stada ogierów, nad którymi KOWR sprawuje nadzór właścicielski (wg stanu na 31 grudnia 2020 r.)**

Źródło: dane KOWR.

Hodowla koni pełnej krwi angielskiej w 2020 r. prowadzona była w dwóch spółkach – SK „Iwno” Sp. z o.o. oraz SK „Krasne” Sp. z o.o. W 2019 r. stanowiono łącznie 66 klaczy rasy pełnej krwi angielskiej i w 2020 r. urodziły się 53 źrebięta, z których 45 odchowano.

Konie hodowli stadnin nadzorowanych przez KOWR wygrały w gonitwach płaskich w kraju łącznie kwotę 467 605 zł, a Stadnina Koni Krasne znalazła się na I miejscu pod względem sumy wygranych przez konie jednego hodowcy. W gonitwach przeszkodowych i płotowych wygrano łącznie 172 tys. zł. W rankingu w tej kategorii wyścigów SK Iwno zajęła II miejsce w kraju. W 2020 r. sprzedano ogółem 35 koni pełnej krwi angielskiej, uzyskując kwotę

237 148,16 zł. Średnia cena uzyskana za 1 konia wyniosła 6 775,66 zł. Głównym „produktem” stadnin pełnej krwi są konie jednoroczne przeznaczone na wyścigi. W tej kategorii sprzedano 8 koni, uzyskując średnią cenę w wysokości 10 900,00 zł za konia. Najlepszy wynik sprzedaży koni jednorocznych uzyskała SK Iwno Sp. z o.o., sprzedając 3 konie za średnią cenę 13 066,66 zł za jednego konia. Hodowla koni pełnej krwi i ceny za nie uzyskiwane są ściśle związane z funkcjonowaniem torów wyścigowych i poziomem nagród w rozgrywanych wyścigach.

W zasobach stadnin koni hodujących konie arabskie czystej krwi – tj. SK Michałów Sp. z o.o., SK Janów Podlaski Sp. z o.o. i Małopolska Hodowla Roślin HBP Sp. z o.o. (SO Białka) – na dzień 31 grudnia 2020 r. pozostawało 814 koni, w tym 726 koni hodowlanych. Stadniny te dysponowały 290 klaczami. Posiadały 331 młodzięży i miały 63 konie w treningu wyścigowym. W 2020 r. urodziły się 172 źrebięta i odchowano 165. Uzyskano wysoki wskaźnik odchovu wynoszący 95,9% i wskaźnik produktywności na poziomie 63,7%. Stadniny hodujące konie arabskie posiadały 42 ogiery – reproductory używane do stanowienia klaczy własnych i klaczy będących własnością innych podmiotów (spoza spółek nadzorowanych przez KOWR) oraz osób prywatnych.

W 2020 r. ww. stadniny sprzedały 216 koni arabskich czystej krwi za łączną kwotę 9 822 724,40 zł, uzyskując średnią cenę za konia 45 475,57 zł. Najwyższą średnią cenę za 1 konia uzyskała Stadnina Koni Białka – 128 206,40 zł. Stadnina ta uzyskała również rekordową cenę na aukcji Pride of Poland w Janowie Podlaskim – 1 250 000 euro (5 733 125 zł) za klacz Perfinka. Łączny wynik sprzedaży był nieznacznie niższy od osiągniętego w 2019 r., w którym stadniny sprzedały 140 koni za łączną kwotę 10 384 497,86 zł, a średnia cena za konia wyniosła 74 174,98 zł.

Hodowla koni ras szlachejnych – tj.: małopolskiej, wielkopolskiej, polski koń szlachejny półkrwi (od 1 stycznia 2021 r. zmiana nazwy na polski koń sportowy) oraz śląskiej – prowadzona była w 10 stadninach na bazie 358 klaczy. Stadniny te były również właścicielami 4 ogierów czołowych.

Dużym sukcesem polskiej hodowli zakończyły się mistrzostwa świata w powożeniu zaprzęgami jednokonnymi w PAU we Francji – III miejsce (brązowy medal) indywidualnie i drużynowo zdobył Bartłomiej Kwiatek powożący ogierem Sonet rasy śląskiej, hodowli SO Książ – OHZ Kamieniec Ząbkowicki.

Bardzo dobrym wynikiem dla stadnin koni hodujących konie ras szlachejnych zakończyły się również Mistrzostwa Polski Młodych Koni w 3 dyscyplinach olimpijskich (ujeżdżenie, skoki przez przeszkody, WKKW) rozegrane w Morawie k. Strzegomia. Na 199 koni startujących ogółem w mistrzostwach, 22 konie (11,1%) zostały wyhodowane w spółkach KOWR. Na wręczonych ogółem 30 medali w trzech dyscyplinach i 3 kategoriach wiekowych (skoki przez przeszkody – 4 kategorie), 11 medali (36,7%) przyznano za konie wyhodowane w stadninach koni nadzorowanych przez KOWR, z tego: 3 złote, 3 srebrne i 5 brązowych.

Stadnina Koni „Nowe Jankowice” Sp. z o.o., jako jedyna spółka nadzorowana przez KOWR, prowadziła hodowlę koni rasy polski koń zimnokrwisty. Stado hodowlane na dzień

31 grudnia 2020 r. liczyło 76 klaczy wyróżniających się pod względem rodowodowym, pokrojowym oraz użytkowym.

W 3 spółkach prowadzona była hodowla zachowawcza konika polskiego – SK Dobrzyniewo Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Rolniczo-Hodowlane Gałopol Sp. z o.o. (SO Sieraków) i Poznańska Hodowla Roślin Sp. z o.o. Tulce (oddział Kobylniki). Łącznie stadniny te posiadały 83 klacze rasy konik polski. Stadnina Koni Huculskich „Gładyszów”, wchodząca obecnie w skład KR Kietrz Sp. z o.o., posiada bardzo dobre stado hodowlane koni rasy huculskiej. Na koniec 2020 r. liczyło ono 77 klaczy elitarnych. Ogier Tytus będący własnością KR Kietrz został czempionem ogierów tej rasy koni w Polsce. Stadnina posiadała 15 ogierów hodowlanych, które stanowiły klacze własne oraz udostępniane były innym podmiotom prowadzącym hodowlę koni tej rasy.

Stada ogierów od 2007 r. nie otrzymują dopłat z Funduszu Postępu Biologicznego do utrzymania rozplodników, a w terenie zmniejsza się liczba aktywnych w rozrodzie klaczy. Wymienione czynniki powodują zmniejszenie liczby ogierów w stadach Ogierów przeznaczonych do stanowienia klaczy prywatnych właścicieli. Na 31 grudnia 2020 r. utrzymywano 232 ogiery, a w sezonie 2020 r. w rozrodzie wykorzystano 221 ogierów. Ogiery, będące w stadach, pokryły 2 986 klaczy. Ogólna liczba pokrytych klaczy i średnia liczba pokrytych klaczy przez jednego ogiera na przestrzeni lat 2018–2020 utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Najwyższą średnią pokryć zanotowało stado ogierów w Gnieźnie (wchodzące w skład spółki GRH Żydowo Sp. z o.o.) oraz stado ogierów w Kętrzynie (wchodzące w skład spółki SK Nowe Jankowice Sp. z o.o.).

Ogółem na koniec 2020 r. w spółkach nadzorowanych przez KOWR utrzymywano **304 ogiery hodowlane**, z których 232 stanowiły własność stad ogierów, a 72 ogiery używane w rozrodzie były własnością stadnin koni.

4.1.4. Nadzór bezpośredni nad spółkami hodowli roślin oraz hodowli zwierząt gospodarskich

W 2020 r. **w zakresie nadzoru i wykonywania praw z posiadanych udziałów** w stosunku do 38 spółek hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej **zrealizowano następujące zadania:**

- przeprowadzono analizy i zaopiniowano dla zgromadzenia wspólników biznesplany oraz wieloletnie programy inwestycyjne spółek,
- sporządzono analizę wyników w zakresie hodowli roślin i zwierząt gospodarskich uzyskanych w 2019 r. Na tej podstawie przygotowano coroczną „Informację o stanie hodowli roślin i nasiennictwa oraz hodowli zwierząt w spółkach KOWR w 2019 r.”,
- przeprowadzono Zwyczajne Zgromadzenia Wspólników, podczas których zatwierdzono sprawozdania finansowe spółek oraz sprawozdania zarządów z działalności spółek w 2019 r.,
- przeprowadzono Nadzwyczajne Zgromadzenia Wspólników, w wyniku których podejmowano uchwały dotyczące wyrażania zgód korporacyjnych (akty założycielskie spółek oraz kodeks spółek handlowych),

- przeprowadzono 8 kontroli, z tego 2 kontrole planowe zgodnie z zatwierdzonym „Planem kontroli planowych Departamentu Nadzoru nad Spółkami na rok 2020” oraz dodatkowo 6 kontroli doraźnych. W stadninach koni i stadach ogierów przeprowadzono 10 przeglądów hodowlanych, jednak ze względu na epidemię i związane z nią ograniczenia ich liczba była niższa niż w latach poprzednich,
- z dniem 1 kwietnia 2020 r. zakończono proces inkorporacji 3 spółek ogrodniczych, tj.: „PlantiCo – Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Zielonki” Sp. z o.o. (spółka przejmująca), Krakowska Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze POLAN Sp. z o.o. oraz „Spójnia” Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Sp. z o.o.,
- uczestniczono w działaniach promocyjnych inicjowanych przez nadzorowane spółki, tj. w wydarzeniach związanych z hodowlą roślin i zwierząt oraz rolnictwem.

4.2. Wykonywanie praw z udziałów i akcji wobec spółek nabytych w ramach realizacji przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

W ramach wykonywania przez KOWR zadań dotyczących nabywania udziałów w spółkach o charakterze rolnym przed dokonaniem zakupu przeprowadzana była analiza ekonomiczna dotycząca zasadności dokonania zakupu w świetle ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1655, z późn. zm.).

Tabela 19. **Wykaz spółek, w których KOWR posiadał udziały w 2020 r.**

Lp.	Nazwa spółki	Udział KOWR
1.	Widawa Sp. z o.o. z siedzibą w Biestrzykowicach	100%
2.	Vitra Trade Sp. z o.o. z siedzibą w Częstochowie	100%
3.	Stacja Hodowli i Unasienienia Zwierząt Sp. z o.o. z siedzibą w Bydgoszczy	0,014%
4.	Kwiaciarski Zakład Doświadczalny Instytutu Ogrodnictwa Nowy Dwór Sp. z o.o. z siedzibą Nowy Dwór Parcela 61	100%
5.	Gospodarstwo Agro-Turystyczne KUTY Sp. z o.o. z siedzibą w Kutach	46%
6.	Wielkopolskie Centrum Hodowli i Rozrodu Zwierząt w Poznaniu Sp. z o.o. z siedzibą w Tulcach	0,0052%
7.	Krajowa Spółka Cukrowa S.A. z siedzibą w Toruniu	0,22%
8.	Agroman Sp. z o.o. z siedzibą w Myśliborkach	47%
9.	Wesoła Sp. z o.o. z siedzibą w Rowie	58%
10.	PPZ Trzemeszno Sp. z o.o. z siedzibą w Trzemesznie	0,007%

Źródło: dane KOWR.

Do zadań KOWR w zakresie wykonywania praw z udziałów i akcji w 2020 r. należało:

- prowadzenie ewidencji udziałów i akcji spółek zakupionych w ramach realizacji prawa pierwokupu na podstawie ww. ustawy,
- wykonywanie praw z udziałów i akcji w czasie zgromadzeń wspólników lub akcjonariuszy, w spółkach w których KOWR posiada całość lub większościowy pakiet udziałów,
- przeprowadzanie w spółkach kontroli doraźnych i planowych oraz ich koordynacja,

- opiniowanie i kontrolowanie programów inwestycyjnych w spółkach ze 100-procentowym lub większościami udziałem KOWR,
- wybór biegłych rewidentów do corocznych badań spółek, w których KOWR posiada większość udziałów,
- opiniowanie sprawozdań zarządów spółek nabytych, z pakietem 100-procentowym udziałów w ramach wykonywania ww. ustawy,
- przygotowywanie, opiniowanie i nadzorowanie procesów restrukturyzacji w spółkach, w których KOWR posiadał wszystkie udziały lub ich większość,
- analiza procesów oraz danych ekonomicznych w nabytych spółkach,
- przygotowywanie okresowych informacji i analiz na temat sytuacji ekonomicznej spółek, których udziały zostały zakupione,
- opracowywanie projektów zmian organizacyjnych i kapitałowych w nadzorowanych spółkach.

W 2020 r. KOWR wykonywał prawa z udziałów i akcji wobec **10 spółek o charakterze rolnym** nabytych w ramach realizacji przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.

4.3. ELEWARR Sp. z o.o.

Od 1 września 2017 r. KOWR realizuje nadzór właścicielski i jest zaangażowany kapitałowo w spółkę prawa handlowego ELEWARR Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie, w której posiada 100% udziałów. ELEWARR Sp. z o.o. zajmuje się głównie obrotem i przechowywaniem zbóż.

W skład spółki wchodzi następujące jednostki organizacyjne:

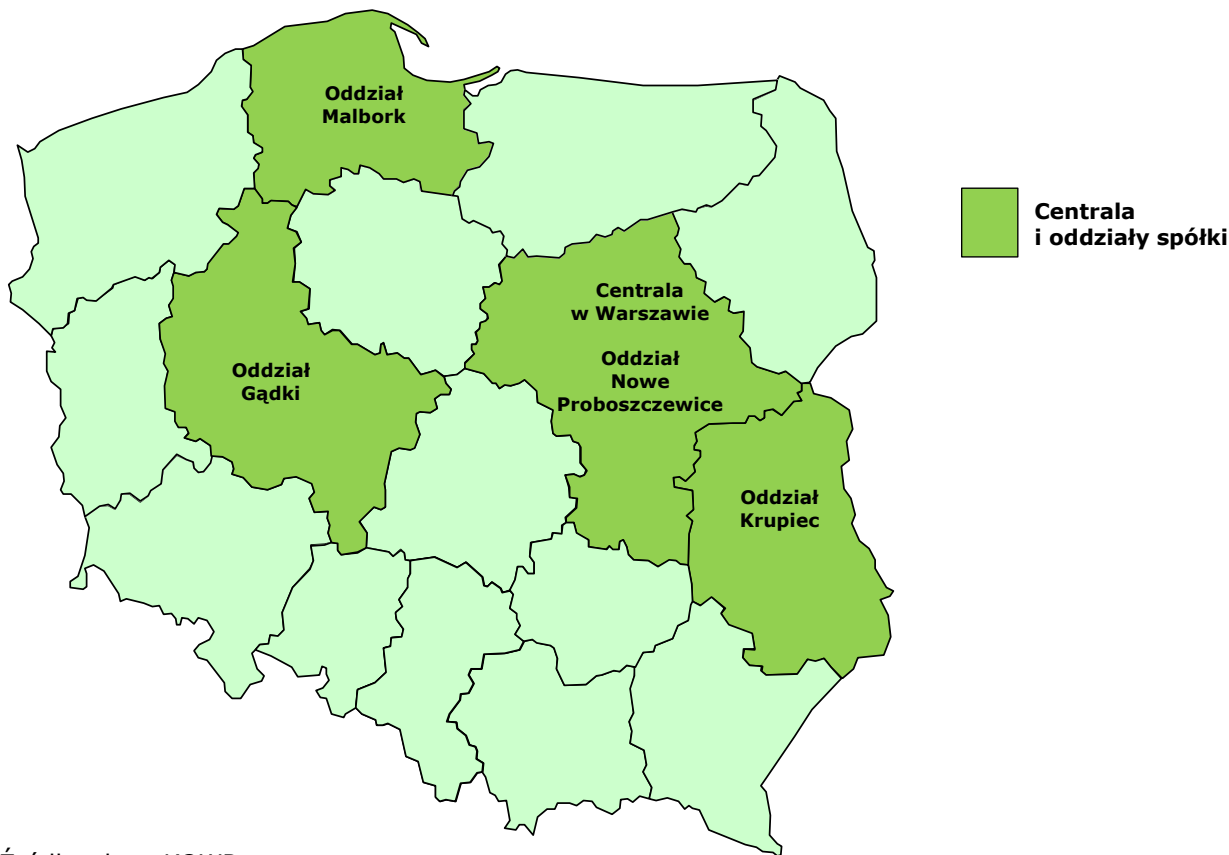
- centrala w Warszawie,
- oddział w Gądkach koło Poznania,
- oddział w Krupcu,
- oddział w Malborku,
- oddział w Nowych Proboszczewicach.

Spółka przechowuje oraz rotuje strategiczne zapasy Rządowej Agencji Rezerw Strategicznych. Usługi składowania świadczy natomiast głównie na rzecz działających na rynku podmiotów skupujących zboże z kapitałem prywatnym, kierując także ofertę składowania zbóż do producentów indywidualnych i grup producentów rolnych.

Spółka wdrożyła i realizuje standardy ISO oraz HACAP nadzorujące i regulujące procesy przechowywania oraz obrotu ziarnem zbóż i nasionami roślin oleistych. Posiada również certyfikat REDcert-DE gwarantujący obrót gospodarczy materiałem zrównoważonym na potrzeby rynku biopaliw. Certyfikat odnawiany jest co roku poprzez audyty przeprowadzane przez jednostkę certyfikującą. Spółka również uzyskała i wdrożyła certyfikat GMP plus konieczny w transakcjach handlowych z przedsiębiorstwami biorącymi udział w obrocie gospodarczym na terenie UE.

Spółka posiada obiekty przechowalnicze w 17 miejscowościach (elewatory, bazy magazynowe, suszarnicze, magazyny płaskie, silosy, zbiorniki) oraz 100% udziałów w Zamojskich Zakładach Zbożowych Sp. z o.o. (elewator, silosy, młyn).

Wykres 23. **ELEWARR Sp. z o.o. (centrala i oddziały)**

Źródło: dane KOWR.

Tabela 20. **Obiekty magazynowe spółki ELEWARR**

Lp.	Nazwa oddziału spółki	Rodzaj magazynu
1.	Oddział Gądkki	Elewatory w: Gądkach, Kępnie i Nowogrodzie Bobrzańskim.
2.	Oddział Krupiec	Elewatory w: Krupcu, Lubyczy Królewskiej i Rzeszowie.
3.	Oddział Nowe Proboszczewice	Elewatory w: Nowych Proboszczewicach, Drobinie, Bielsku Podlaskim, Wąbrzeźnie i Koronowie. Baza magazynowo-suszarnicza w Bielsku Podlaskim. Magazyn płaski w Radzynie Chełmińskim.
4.	Oddział Malbork	Elewatory w: Malborku, Bartoszycach, Pieniężnie i Braniewie. Magazyny płaskie w: Malborku, Braniewie i Ornecie. Silosy zbożowe w Malborku. Zbiorniki metalowe w Ornecie.

Źródło: dane KOWR.

W 2020 r. ELEWARR Sp. z o. o. generowała przychody głównie ze sprzedaży hurtowej zbóż i rzepaku oraz usług magazynowania i przechowywania zbóż, rzepaku i kukurydzy.

4.4. Inne realizowane projekty

W 2020 r. KOWR kontynuował rozpoczętą w 2019 r. współpracę ze spółkami ENEA S.A. i ENEA Przetwarzanie Sp. z o.o. w zakresie realizacji wspólnych **projektów fotowoltaicznych**

na gruntach należących do Zasobu WRSP. KOWR jest zaangażowany w realizację projektu od strony nadzorowanych spółek.

Tabela 21. **Inne spółki, w których KOWR wykonywał prawa z udziałów i akcji w 2020 r.**

Lp.	Nazwa spółki	Procentowe zaangażowanie KOWR w kapitale zakładowym
1.	Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna Invest Park Sp. z o.o.	18,97%
2.	Terminal Intermodalny Bydgoszcz Emilianowo Sp. z o.o.	100%
3.	Jurajski Agro Fresh Park S.A.	67%

Ponadto KOWR jest udziałowcem założonej w 1997 r. spółki **Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna Invest Park Sp. z o.o.** z siedzibą w Wałbrzychu, w której posiada 18,97% udziałów. Spółka zamknęła rok obrotowy 2020 zyskiem w wysokości 10 977 709,98 zł. Podmiot zajmuje się zarządzaniem inwestycjami i ich prowadzeniem w podjednostkach specjalnej strefy ekonomicznej zlokalizowanej w okolicach Wałbrzycha.

W czerwcu 2020 r. KOWR założył spółkę **Terminal Intermodalny Bydgoszcz Emilianowo Sp. z o.o.** z kapitałem założycielskim 2 mln zł, w której posiada 100% udziałów, a która zajmuje się przygotowaniem i realizacją projektu dotyczącego budowy intermodalnego terminala przeładunkowego dla towarów rolno-spożywczych.

KOWR posiada również akcje w spółce **Jurajski Agro Fresh Park S.A.** założonej w listopadzie 2020 r. (93 434 318 akcji serii A2, które stanowią 67% w kapitale zakładowym). Spółka zajmuje się tworzeniem innowatorskiego rynku rolno-spożywczego dla regionalnych producentów żywności.

KOWR brał również udział w pracach zespołu powołanego przy MRiRW do spraw utworzenia **Krajowej Grupy Spożywczej.**

5. WSPARCIE RYNKU PRODUKTÓW PSZCZELICH

Wsparcie branży pszczelarskiej jest stosowane w Unii Europejskiej od 1997 r. jako ważny element wspólnej polityki rolnej. Dofinansowywanie przez Komisję Europejską działań państw członkowskich na rynku produktów pszczelich podyktowane jest potrzebą: rozwoju terenów wiejskich, ujednoczenia warunków produkcji i zbytu produktów pszczelich, utrzymania równowagi ekologicznej, zapobiegania rozdrobnieniu produkcji i handlu miodem, zwalczania inwazji pasożytów i chorób pszczół (w tym warrozy) oraz równoważenia popytu na miód z jego podażą.

Możliwość udzielania pomocy w sektorze pszczelarskim w Unii Europejskiej przewiduje art. 55 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013⁵⁰. Działania państw członkowskich są realizowane na podstawie zatwierdzanych przez KE trzyletnich krajowych programów wsparcia pszczelarstwa.

Zgodnie z unijnymi zasadami współfinansowanie z budżetu UE może stanowić do 50% wydatkowanych środków. Refundacji podlegają całkowite lub częściowe (w zależności od kierunku wsparcia) koszty netto poniesione przez podmioty uprawnione (tj.: związki pszczelarskie, stowarzyszenia pszczelarzy, zrzeszenia pszczelarzy, spółdzielnie pszczelarskie oraz grupy i organizacje producentów rolnych w zakresie działalności pszczelarskiej) na realizację działań określonych w krajowym programie wsparcia pszczelarstwa, zatwierdzonym decyzją wykonawczą KE. Końcowymi odbiorcami wsparcia są gospodarstwa pasieczne posiadające weterynaryjny numer identyfikacyjny lub pasieki wpisane do rejestrów prowadzonych przez powiatowych lekarzy weterynarii.

Dofinansowaniem mogą być objęte następujące środki wsparcia: pomoc techniczna skierowana do pszczelarzy i organizacji pszczelarzy (zakup sprzętu pszczelarskiego i szkolenia), zwalczanie inwazji pasożytów i chorób pszczół, w szczególności warrozy (zakup leków), racjonalizacja sezonowego przenoszenia uli (zakup urządzeń do prowadzenia gospodarki wędrowniej), środki mające na celu wsparcie zasiedlania uli (zakup pszczół) oraz poprawa jakości produktów, aby skuteczniej pozycjonować produkty na rynku (analiza jakości miodu).

⁵⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

W zależności od zadania wsparcie wynosi od 60% poniesionych kosztów netto na zakup sprzętu i gospodarkę wędrowną do 70% na zakup pszczoł i 90% na zakup leków. Z kolei szkolenia i przeprowadzanie analiz miodu mogą być refundowane w wysokości 100% poniesionych kosztów netto.

W 2020 r. mechanizm WPR „**Wsparcie rynku produktów pszczelich**” realizowany był w oparciu o „**Krajowy Program Wsparcia Pszczelarstwa w Polsce na lata 2020–2022**” zatwierdzony przez Komisję Europejską decyzją z 12 czerwca 2019 roku⁵¹.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 7 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505) od 1 września 2017 r. mechanizm WPR „Wsparcie rynku produktów pszczelich” jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z agencji płatniczej (ARiMR).

5.1. Wsparcie rynku produktów pszczelich w sezonie pszczelarskim 2019/2020

Na działania w sektorze pszczelarskim w sezonie 2019/2020 Polska mogła przeznaczyć środki finansowe (po 50% z budżetu UE i krajowego) w wysokości **7 875,61 tys. EUR (33 524,89 tys. zł⁵²)**, tj. o 1 951,79 tys. EUR (33%) większe niż w poprzednim sezonie pszczelarskim.

Tabela 22. **Projekty złożone w KOWR, podpisane i rozliczone umowy oraz kwoty wynikające z rozliczonych umów (z uwzględnieniem aneksów) w ramach realizacji mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2019/2020 (stan na 31.12.2020 r.)**

Lp.	Nazwa działania	Złożone projekty	Podpisane umowy	Rozliczone umowy	Kwota wynikająca z rozliczonych umów (tys. zł)
1.	Przeprowadzenie szkoleń i konferencji	52	49	37	665,35
2.	Zakup leków do zwalczania warrozy	96	95	91	11 429,51
3.	Zakup urządzeń do prowadzenia gospodarki wędrownej	72	72	67	1 088,24
4.	Wykonanie analiz jakości miodu	38	37	25	105,25
5.	Zakup pszczoł	89	88	87	5 320,84
6.	Zakup sprzętu pszczelarskiego	96	95	95	13 255,21
Ogółem		443	436	402	31 864,40

Źródło: dane KOWR.

⁵¹ Decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2019/974 z dnia 12 czerwca 2019 r. zatwierdzająca krajowe programy na rzecz poprawy produkcji i wprowadzania do obrotu produktów pszczelich, przedłożone przez państwa członkowskie na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 (notyfikowana jako dokument nr C(2019) 4177).

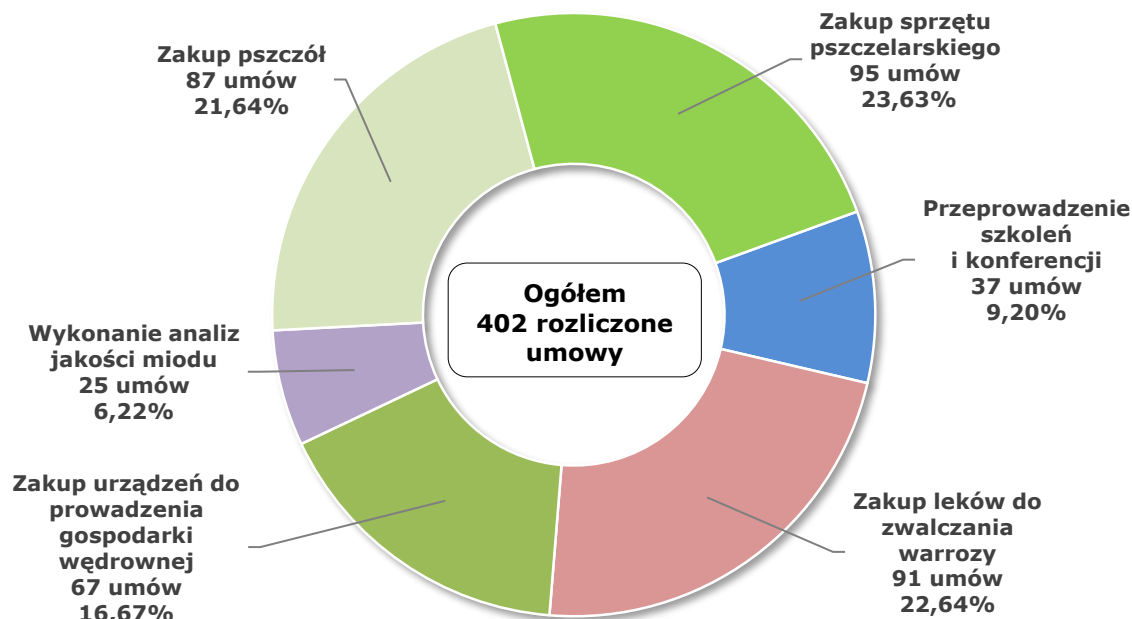
⁵² Stosownie do przepisów art. 34 rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014 z dnia 11 marca 2014 r. uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczych i innych organów zarządzania finansami, rozliczenia rachunków, zabezpieczeń oraz stosowania euro (z późn. zm.), terminem operacyjnym dla kursu walutowego jest dzień 1 stycznia roku, w którym podjęto decyzję o przyznaniu pomocy. Wobec tego przy przeliczeniach zastosowano kurs wymiany 4,2568 PLN/EUR z 31 grudnia 2019 r.

W sezonie 2019/2020 złożono do KOWR **443 projekty** od **98 podmiotów uprawnionych**. Najwięcej projektów dotyczyło zakupu leków do zwalczania warrozy oraz zakupu sprzętu pszczelarskiego – po 96 projektów (po 21,7% wszystkich złożonych projektów), a następnie zakupu pszczół – 89 projektów (20,1%).

Po rozpatrzeniu projektów przez KOWR zawierane były umowy, a obie strony zostały zobowiązane do realizacji ich postanowień. Podpisano **436 umów** na kwotę **33 503,96 tys. zł**. Najwięcej umów dotyczyło zakupu sprzętu pszczelarskiego oraz zakupu leków do zwalczania warrozy – po 95 umów (po 21,8% wszystkich podpisanych umów), a następnie zakupu pszczół – 88 umów (20,2%). Do końca października 2020 r. zostały sporządzone **132 aneksy do umów**.

Kolejnym etapem procesu było złożenie przez podmioty uprawnione wniosków o refundację w ramach uprzednio podpisanych umów. Termin składania wniosków upłynął w dniu 31 lipca 2020 r. (jedynie w przypadku zakupu pszczół termin na składanie wniosków został wydłużony do końca sierpnia 2020 r.).

Wykres 24. **Umowy rozliczone przez KOWR w ramach mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2019/2020**

Źródło: dane KOWR.

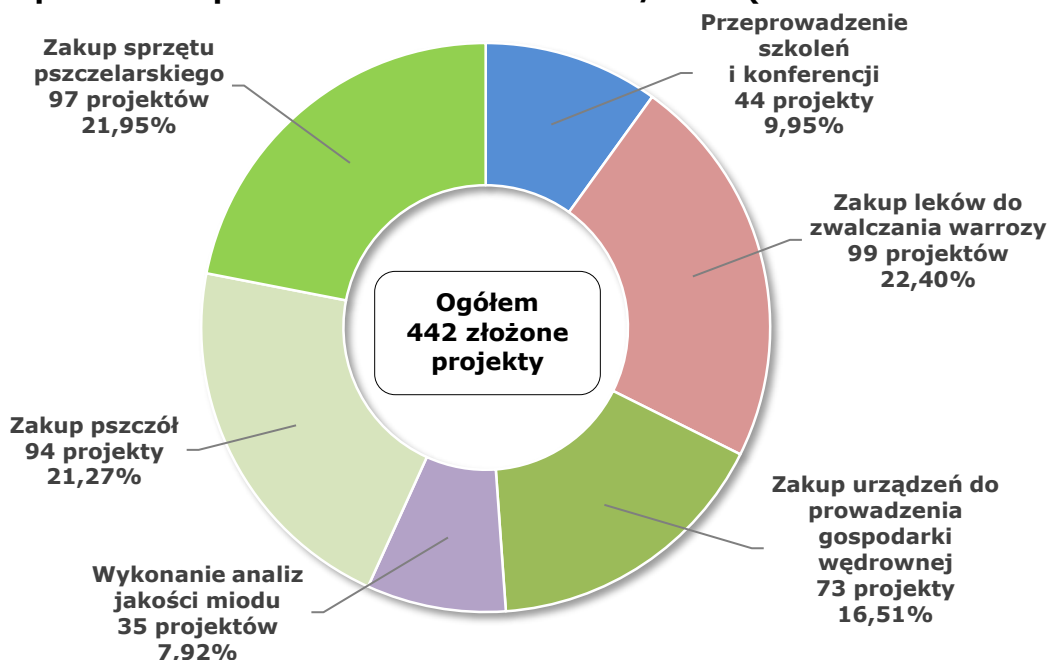
W 2020 r. beneficjenci złożyli do KOWR **409 wniosków** o refundację za sezon 2019/2020. Do 31 grudnia 2020 r. rozliczono **402 projekty** złożone przez 96 podmiotów uprawnionych. Najwięcej rozliczonych umów dotyczyło zakupu sprzętu pszczelarskiego – 95 umów (23,6% wszystkich rozliczonych umów), a następnie zakupu leków do zwalczania warrozy – 91 umów (22,6%) i zakupu pszczół – 87 umów (21,6%). KOWR sporządził informacje o przyznanej kwocie refundacji i wystawił zlecenia płatności agencji płatniczej (ARiMR) na kwotę **31 864,40 tys. zł**, tj. po 15 932,20 tys. zł (po 50%) z budżetu unijnego i krajowego.

5.2. Wsparcie rynku produktów pszczelich w sezonie pszczelarstwie 2020/2021

Na działania w sektorze pszczelarstwie w sezonie 2020/2021 Polska może przeznaczyć środki finansowe (po 50% z budżetu UE i krajowego) w wysokości **7 879,08 tys. EUR (35 926,24 tys. zł⁵³)**.

We wrześniu 2020 r. zostało opublikowane przez KOWR zaproszenie do składania projektów w ramach mechanizmu WPR „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2020/2021. Do KOWR złożono **442 projekty** od **99 uprawnionych podmiotów** na kwotę **49 428,62 tys. zł**. Najwięcej projektów dotyczyło zakupu leków do zwalczania warrozy – 99 projektów (22,4% wszystkich złożonych projektów), a następnie zakupu sprzętu pszczelarstwie – 97 projektów (21,9%) i zakupu pszczół – 94 projekty (21,3%).

Wykres 25. **Projekty złożone do KOWR w ramach mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2020/2021 (stan na 31.12.2020 r.)**

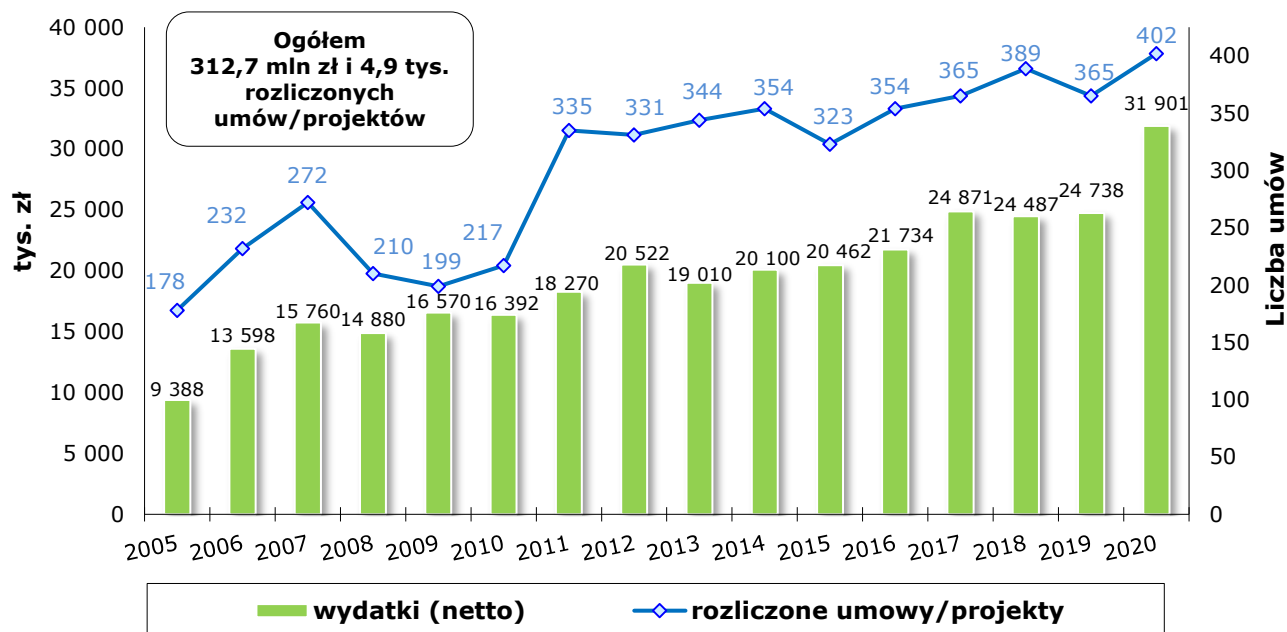
Źródło: dane KOWR.

Po rozpatrzeniu projektów przez KOWR zawierane będą umowy. Wzorem lat ubiegłych KOWR planuje rozdysponować pomiędzy podmioty uprawnione, a finalnie – pszczelarzy – całość kwoty przeznaczonej na wsparcie branży. Sezon 2020/2021 zostanie zamknięty przez KOWR do 15 października 2021 r., kiedy wszystkie wnioski o płatność zostaną rozpatrzone, a na rachunkach bankowych podmiotów uprawnionych znajdą się środki finansowe, pozwalające na wsparcie pszczelarzy.

⁵³ Stosownie do przepisów art. 34 rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014 z dnia 11 marca 2014 r. uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczych i innych organów zarządzania finansami, rozliczenia rachunków, zabezpieczeń oraz stosowania euro (z późn. zm.), terminem operacyjnym dla kursu walutowego jest dzień 1 stycznia roku, w którym podjęto decyzję o przyznaniu pomocy. Wobec tego przy przeliczeniach zastosowano kurs wymiany 4,5597 PLN/EUR z 31 grudnia 2020 r.

Podsumowując, w 2020 r. KOWR w ramach realizacji mechanizmu WPR „Wsparcie rynku produktów pszczelich” wystawił agencji płatniczej (ARiMR) zlecenia płatności na kwotę ogółem **31 900,58 tys. zł** (po 15 950,29 tys. zł z budżetu unijnego i z budżetu państwa), dotyczące **sezonu pszczelarskiego 2018/2019 i 2019/2020**.

Wykres 26. Realizacja wsparcia rynku produktów pszczelich w latach 2005–2020*

* Stan na 31 grudnia danego roku.

Źródło: dane KOWR.

Po akcesji Polski do UE do końca 2020 r. – realizując mechanizm wsparcia rynku produktów pszczelich – **rozliczono 4,9 tys. umów/projektów**, w ramach których wydatkowano łącznie **312,7 mln zł**, w tym 156,35 mln zł (50%) z budżetu unijnego.

Środki przekazane branży pszczelarskiej w ostatnich 15 latach – przeznaczone na wsparcie: organizacji szkoleń, zakupu pszczół, sprzętu pszczelarskiego, leków do zwalczania warrozy i urządzeń pasiecznych, a także analiz jakości miodu – przyniosły wymierne efekty. Dla przykładu w 2020 r. liczba rodzin pszczelich zarejestrowanych w Polsce wyniosła **1,766 mln** i była o **57%** (o 643 tys.) większa niż jedenaście lat wcześniej⁵⁴.

Szacuje się, że w ramach działań realizowanych przez KOWR wspieranych jest **średniorocznie ponad 40 tys. pszczelarzy**, głównie z gospodarstw rodzinnych, w których prowadzi się produkcję pasieczną, wspomaganą i reprezentowaną przez związki oraz stowarzyszenia pszczelarskie. Z uwagi na zróżnicowane zainteresowanie projektami każdy kolejny trzyletni krajowy program był modyfikowany i dostosowywany do potrzeb zgłaszanych przez pszczelarzy. Największe środki są wydatkowane na refundację kosztów zakupu sprzętu pszczelarskiego oraz zwalczanie inwazji pasożytów i chorób pszczół, w szczególności warrozy.

⁵⁴ „Sektor pszczelarski w Polsce w 2020 roku”, dr P. Semkiw, Zakład Pszczelnictwa w Puławach. http://www.inhort.pl/files/program_wieloletni/PW_2015_2020_IO/spr_2020/4.3_Semkiw_Sektor_pszczelarski_2020.pdf

Realizowany w 2020 r. przez KOWR „Krajowy Program Wsparcia Pszczelarstwa w Polsce na lata 2020–2022” jest **szóstym zatwierdzonym przez KE programem po akcesji do UE**. Z każdym kolejnym programem wzrasta wartość środków wypłaconych beneficjentom. Obserwowana jest także tendencja wzrostowa wykorzystania dostępnych środków finansowych. Świadczy to m.in. o rosnącym zapotrzebowaniu na wsparcie finansowe działalności pszczelarzy.

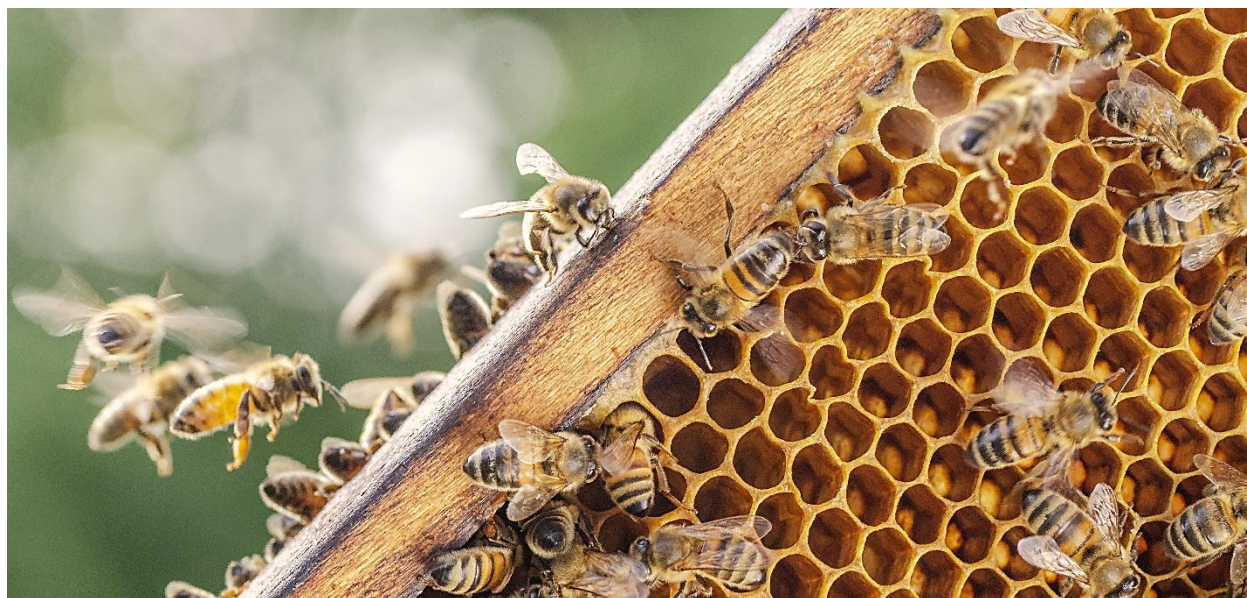
Tabela 23. **Realizacja programów wsparcia pszczelarstwa w Polsce**

Lp.	Wyszczególnienie	Całkowity budżet programu		Wydatki	Wykorzystanie środków
		w tys. EUR	w tys. zł		
1.	Program 2005-2007	13 450	56 250	38 746	68,9
2.	Program 2008-2010	13 450	53 631	47 842	89,2
3.	Program 2011-2013	15 090	62 910	57 802	91,9
4.	Program 2014-2016	16 563	69 462	62 296	89,7
5.	Program 2017-2019	17 771	75 464	74 132	98,2
6.	Program 2020-2022*	23 626	100 574	-	-
Ogółem		99 950	418 291	280 818	-

* Szacunek Biura Analiz i Strategii KOWR.

Źródło: dane KOWR.

Realizowane od akcesji do UE krajowe programy wsparcia pszczelarstwa przyczyniły się także do: znacznego obniżenia śmiertelności rojów pszczelich dzięki dofinansowaniu zwalczania inwazji pasożytów i chorób pszczół (w tym warrozy), modernizacji bazy technicznej poprzez zakup sprzętu pszczelarskiego oraz do rozpowszechnienia rzetelnej wiedzy teoretycznej połączonej z praktycznymi szkoleniami pszczelarzy.

6. DZIAŁANIA INTERWENCYJNE W CELU STABILIZACJI RYNKÓW ROLNYCH

W celu przeciwdziałania niestabilnej sytuacji na rynkach rolnych w państwach członkowskich UE, w tym zapewnienia stabilizacji cen rynkowych, zgodnie z rozdziałem I rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013⁵⁵, stosowana jest **interwencja rynkowa**, w tym: **interwencja publiczna** (właściwe organy państw członkowskich skupują i przechowują zgromadzone w magazynach interwencyjnych produkty aż do momentu ich zbycia) oraz **dopłaty do prywatnego przechowywania towarów rolno-żywnościowych** (przyznawane do przechowywania produktów przez podmioty prywatne).

Interwencja publiczna i dopłaty do prywatnego przechowywania są elementem tzw. rynkowej **siatki bezpieczeństwa**, w skład której wchodzi również dodatkowe instrumenty/mechanizmy określone dodatkowymi przepisami regulującymi postępowanie w sytuacjach kryzysowych na rynkach rolno-żywnościowych (zgodnie z art. 219–222 ww. rozporządzenia).

Zgodnie z art. 13 ww. rozporządzenia **interwencja publiczna** jest otwarta dla pszenicy zwyczajnej, masła i odtłuszczonego mleka w proszku (OMP). Dla pozostałych kwalifikujących się towarów ma charakter fakultatywny (może zostać otwarta przez Komisję – w drodze aktów wykonawczych – jeżeli wymaga tego sytuacja na rynku)⁵⁶.

Możliwość stosowania **dopłat do prywatnego przechowywania towarów rolno-żywnościowych** przewiduje art. 17 ww. rozporządzenia. Od 2014 r. dopłaty są uruchamiane przez KE na podstawie aktów wykonawczych po zaistnieniu warunków rynkowych wymaganych przepisami unijnymi (tj. uwzględniając średnie ceny rynkowe notowane w UE, progi referencyjne i koszty produkcji danych produktów lub potrzebę zareagowania we właściwym czasie na szczególnie trudną sytuację na rynku lub na zmiany sytuacji gospodarczej, które mają znaczący negatywny wpływ na marże w sektorze). Celem mechanizmu jest czasowe zmagazynowanie nadwyżki towarów, które nie trafią na rynek, co ogranicza destabilizację cen. W ramach tego mechanizmu zakłady przetwórcze bądź firmy handlowe, które zmagazynują dany towar i wprowadzą go na rynek w korzystniejszym dla sektora czasie, otrzymują dopłatę, która ma na celu zrekompensowanie kosztów przechowywania. Dopłaty do prywatnego przechowywania mogą być przyznawane w UE w odniesieniu do:

⁵⁵ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

⁵⁶ Pszenica durum, jęczmień, kukurydza, ryż niełuskany, świeża lub schłodzona wołowina i cielęcina objęte kodami CN 0201 10 00 oraz od 0201 20 20 do 0201 20 50.

masła (wyprodukowanego ze śmietanki uzyskanej bezpośrednio i wyłącznie z mleka krowiego), odtłuszczonego mleka w proszku (wyprodukowanego z mleka krowiego), serów (objętych chronioną nazwą pochodzenia lub chronionym oznaczeniem geograficznym na mocy rozporządzenia 1151/2012), wieprzowiny, świeżego lub schłodzonego mięsa z bydła w wieku ośmiu miesięcy i więcej, mięsa baraniego i koziego, cukru białego, włókna lnianego i oliwy z oliwek.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505) zakup oraz sprzedaż produktów zgromadzonych w magazynach interwencyjnych oraz dopłaty do prywatnego przechowywania towarów rolno-żywnościowych są od 1 września 2017 r. **zadaniami delegowanymi** do KOWR z agencji płatniczej (ARiMR).

W celu przeciwdziałania zakłóceniom na rynkach rolnych spowodowanych epidemią koronawirusa – w uzupełnieniu dostępnych środków interwencji rynkowej w postaci interwencji publicznej (zakupów i sprzedaży interwencyjnej) – Komisja Europejska 4 maja 2020 r. opublikowała, w tym na wniosek Polski, następujące rozporządzenia przyznające **dopłaty do prywatnego przechowywania** [m.in. zgodnie z art. 17 i art. 219 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013]:

- 1) rozporządzenie delegowane Komisji (UE) **2020/591** z dnia 30 kwietnia 2020 r. wprowadzające tymczasowy nadzwyczajny system dopłat do prywatnego przechowywania niektórych **serów** oraz ustalające z góry stawkę dopłat,
- 2) rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) **2020/597** z dnia 30 kwietnia 2020 r. przyznające dopłaty do prywatnego przechowywania **masła** oraz ustalające z góry kwotę tych dopłat,
- 3) rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) **2020/598** z dnia 30 kwietnia 2020 r. przyznające dopłaty do prywatnego przechowywania **odtłuszczonego mleka w proszku** oraz ustalające z góry kwotę tych dopłat,
- 4) rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) **2020/595** z dnia 30 kwietnia 2020 r. przyznające dopłaty do prywatnego przechowywania **mięsa baraniego i koziego** oraz ustalające z góry kwotę tych dopłat – uchylone z dniem 17 lipca 2020 r. rozporządzeniem wykonawczym Komisji UE 2020/1029 z dnia 15 lipca 2020 r. ustanawiającym ostateczny termin składania wniosków o dopłaty do prywatnego przechowywania mięsa baraniego i koziego na podstawie rozporządzenia wykonawczego (UE) 2020/595,
- 5) rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) **2020/596** z dnia 30 kwietnia 2020 r. przyznające dopłaty do prywatnego przechowywania świeżego i schłodzonego **mięsa z bydła** w wieku ośmiu miesięcy lub więcej i ustalające z góry stawkę dopłat.

Rozporządzenia KE weszły w życie dzień po ich opublikowaniu, tj. **5 maja 2020 r.** Wnioski o zawarcie umowy na dopłaty można było składać do KOWR **od 7 maja do 30 czerwca 2020 r.** (w przypadku masła, OMP i serów) oraz **do 17 lipca 2020 r.** (w przypadku wołowiny oraz mięsa baraniego i koziego).

Realizacja wsparcia finansowego w 2020 r. polegała na udzielaniu dopłat do prywatnego przechowywania ww. produktów na terenie Polski, zgodnie z zasadami określonymi przez KE. Dopłaty były udzielane wg stawek określonych przez KE wszystkim przedsiębiorcom,

którzy zawarli z KOWR umowę na dopłaty do prywatnego przechowywania i wypełnili warunki ich udzielania.

6.1. Dopłaty do prywatnego przechowywania masła

Minimalna ilość masła, jaka mogła być przedmiotem dopłat, wynosiła 10 ton netto, a umowny okres przechowywania wynosi od 90 do 180 dni przy stawkach: 9,83 EUR/tonę przechowywanego masła w odniesieniu do stałych kosztów przechowywania oraz 0,43 EUR/tonę przechowywanego masła i na dzień w odniesieniu do okresu przechowywania objętego umową. Wnioski w ramach mechanizmu można było składać od 7 maja do 30 czerwca 2020 r.

Do 30 czerwca 2020 r. do KOWR wpłynęły 22 wnioski. Do realizacji przyjęto **20 wniosków** i zawarto z przedsiębiorcami umowy na dopłaty do prywatnego przechowywania **431 ton masła**. Do 31 grudnia 2020 r., po osiągnięciu minimalnego okresu przechowywania objętego umową, przedsiębiorcy stopniowo (przed upływem maksymalnego dopuszczalnego okresu przechowywania) wycofali z mechanizmu całą ilość 431 ton masła przechowywanego w ramach 20 umów.

W 2020 r. KOWR wystawił agencji płatniczej (ARiMR) dokumenty płatnicze dotyczące **19 zrealizowanych umów** na kwotę **119,09 tys. zł**.

6.2. Dopłaty do prywatnego przechowywania odtłuszczonego mleka w proszku

Minimalna ilość OMP, jaka mogła być przedmiotem dopłat wynosiła 10 ton netto, a umowny okres przechowywania wynosił od 90 do 180 dni przy stawkach: 5,11 EUR/tonę przechowywanego OMP w odniesieniu do stałych kosztów przechowywania oraz 0,13 EUR/tonę przechowywanego OMP i na dzień w odniesieniu do okresu przechowywania objętego umową. Wnioski w ramach mechanizmu można było składać od 7 maja do 30 czerwca 2020 r.

Do 30 czerwca 2020 r. do KOWR wpłynęło 16 wniosków. Do realizacji przyjęto 16 wniosków, zawierając **16 umów** na dopłaty do prywatnego przechowywania **354 ton OMP**. Do 31 grudnia 2020 r., po osiągnięciu minimalnego okresu przechowywania objętego umową, przedsiębiorcy stopniowo (przed upływem maksymalnego dopuszczalnego okresu przechowywania) wycofali z mechanizmu całą ilość 354 ton OMP przechowywanego w ramach 16 umów. Wypłata środków finansowych z tego tytułu nastąpiła w 2021 r.

6.3. Dopłaty do prywatnego przechowywania serów w ramach tymczasowego nadzwyczajnego systemu dopłat

Dopłaty udzielane były do serów objętych kodem CN 0406. Maksymalna ilość serów, jaka mogła zostać objęta w Polsce mechanizmem dopłat do prywatnego przechowywania wynosiła 8 277 ton, a minimalna ilość sera, jaka mogła być przedmiotem dopłat – 0,5 tony netto. Umowny okres przechowywania określono od 60 do 180 dni przy stawkach: 15,57 EUR/tonę przechowywanego sera w odniesieniu do stałych kosztów przechowywania oraz 0,40 EUR/tonę przechowywanego sera na dzień w odniesieniu do okresu przechowywania objętego umową. Wnioski w ramach mechanizmu można było składać od 7 maja do 30 czerwca 2020 r.

Do 30 czerwca 2020 r. do KOWR wpłynęło 17 wniosków, w tym 16 wniosków nie kwalifikowało się do udzielenia wsparcia. Do realizacji przyjęto **jeden wniosek** na **39 ton** serów i zawarto z przedsiębiorcą **jedną umowę**. W 2020 r. z tytułu zrealizowanej umowy KOWR wystawił agencji płatniczej (ARiMR) dokument płatniczy na kwotę **7,84 tys. zł**.

6.4. Dopłaty do prywatnego przechowywania wołowiny

Dopłatami do prywatnego przechowywania objęte zostało świeże lub schłodzone mięso z bydła w wieku ośmiu miesięcy lub więcej (rozdzielone ćwierci tylne). Dopłaty udzielane były do produktów objętych kodem CN 0201 20 50.

Minimalna ilość wołowiny, jaka mogła zostać objęta umową na dopłaty do prywatnego przechowywania, wynosiła 10 ton. Kwota dopłaty w powiązaniu z okresem przechowywania wynosiła: 1 008 EUR/tonę za 90 dni, 1 033 EUR/tonę za 120 dni oraz 1 058 EUR/tonę za 150 dni.

Wnioski w ramach mechanizmu można było składać od 7 maja 2020 r. Do 17 lipca 2020 r. do KOWR wpłynęło 7 wniosków. Do realizacji przyjęto **4 wnioski** na **442 tony** wołowiny. W przypadku 3 wniosków przedsiębiorcy zrezygnowali z uczestnictwa w mechanizmie. W realizacji pozostał jeden wniosek dotyczący **400 ton** wołowiny. Z przedsiębiorcą zawarto umowę na **290 ton** odkostnionej wołowiny. Po zakończeniu umownego okresu przechowywania przedsiębiorca wycofał z mechanizmu całą ilość wołowiny. W 2020 r. KOWR wystawił agencji płatniczej (ARiMR) dokument płatniczy dotyczący **jednej zrealizowanej umowy** na kwotę **1 363,71 tys. zł**.

6.5. Dopłaty do prywatnego przechowywania baraniny i koziny

Dopłatami do prywatnego przechowywania mogło zostać objęte świeże lub schłodzone następujące mięso: tusze i półtusze z jagniąt w wieku poniżej dwunastu miesięcy objęte kodem CN 0204 10 00 oraz tusze i półtusze z kozłat w wieku poniżej dwunastu miesięcy objęte kodem CN 0204 50 11. Minimalna ilość baraniny i koziny, jaka mogła zostać objęta umową na dopłaty do prywatnego przechowywania, wynosiła 5 ton. Kwota dopłaty w powiązaniu z okresem przechowywania wynosiła: 866 EUR/tonę za 90 dni, 890 EUR/tonę za 120 dni oraz 915 EUR/tonę za 150 dni. Wnioski w ramach mechanizmu można było składać od 7 maja do 17 lipca 2020 r. Do KOWR nie wpłynęły wnioski dotyczące dopłat do prywatnego przechowywania baraniny i koziny.

Podsumowując, w 2020 r. – w zakresie administrowania mechanizmami dopłat do prywatnego przechowywania produktów rolno-spożywczych – KOWR ogółem przyjął do realizacji **41 wniosków**, natomiast zrealizował **38 umów** (tj. 20 umów na 431 ton masła, 16 umów na 354 tony OMP, 1 umowę na 39 ton serów, 1 umowę na 290 ton odkostnionej wołowiny) oraz wystawił agencji płatniczej (ARiMR) **21 dokumentów płatniczych** na kwotę **1 490,64 tys. zł**.

6.6. Interwencyjny zakup i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku

Zgodnie z art. 12 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 zakupy interwencyjne OMP mogą być prowadzone standardowo od 1 marca do 30

września⁵⁷ danego roku w ramach ustalonego przez KE ograniczenia ilościowego dla całej UE, które – według art. 3 rozporządzenia Rady (UE) nr 1370/2013⁵⁸ – wynosi 109 tys. ton. Zakupy OMP w ramach ww. ograniczenia mogą odbywać się po cenie interwencyjnej równej progowi referencyjnemu wynoszącemu 169,80 EUR/100 kg. Po wykorzystaniu ograniczenia ilościowego zakupy interwencyjne mogą być realizowane w drodze procedury przetargowej.

Sprzedaż OMP zakupionego w ramach interwencji uruchamiana jest rozporządzeniem KE poprzez procedurę przetargową. Istnieje również możliwość zbywania produktów zakupionych w ramach interwencji publicznej przez ich udostępnienie w zakresie programu dystrybucji żywności wśród osób najbardziej potrzebujących w UE (w Polsce – POPŻ).

Mechanizm WPR „Interwencyjny zakup i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku” jest realizowany przez KOWR m.in. na podstawie art. 42 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1430).

W 2020 r. unijni przedsiębiorcy nie oferowali w Polsce OMP do interwencyjnego zakupu. Według stanu na 31 grudnia 2020 r. KOWR nie posiadał w magazynach interwencyjnych zapasów OMP.

KOWR przeprowadził kontrole spełniania warunków autoryzacji magazynów i zorganizował przetarg zamknięty na wybór magazynów świadczących usługi przechowalnicze OMP. W 2020 r. KOWR dysponował łączną powierzchnią magazynową **18,15 tys. ton**.

KOWR był zobligowany do przeprowadzania, zgodnie z wymogami unijnymi, kontroli spełniania warunków autoryzacji przez zakłady produkcyjne OMP (co najmniej raz na rok) oraz magazyny (przed ogłoszeniem przetargu na wybór magazynów świadczących usługi przechowalnicze). W 2020 r., po weryfikacji raportów zrealizowanych kontroli, cofnięto autoryzację jednemu zakładowi produkcyjnemu OMP. Według stanu na 31 grudnia 2020 r. autoryzację posiadały **34 zakłady produkcyjne OMP i 27 magazynów**.

Po akcesji Polski do UE zakupiono ogółem 60,3 tys. ton odtłuszczonego mleka w proszku: w 2009 r. (20,6 tys. ton), 2015 r. (4,1 tys. ton), 2016 r. (31,7 tys. ton) oraz 2017 r. (3,9 tys. ton).

6.7. Interwencyjny zakup i sprzedaż masła

Zakupy interwencyjne masła, zgodnie z art. 12 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013, mogą być prowadzone standardowo od 1 marca do 30 września danego roku w ramach ustalonego przez KE ograniczenia ilościowego dla całej UE, które – według art. 3 rozporządzenia Rady (UE) nr 1370/2013 – wynosi 50 tys. ton. Zakupy masła w ramach ww. ograniczenia mogą się odbywać po cenie interwencyjnej 221,75 EUR/100 kg, stanowiącej 90% proggu referencyjnego (wynoszącego 246,39 EUR/100 kg). Po wykorzystaniu

⁵⁷ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

⁵⁸ Rozporządzenie Rady (UE) nr 1370/2013 z dnia 16 grudnia 2013 r. określające środki dotyczące ustalania niektórych dopłat i refundacji związanych ze wspólną organizacją rynków produktów rolnych, z późn. zm.

ograniczenia ilościowego zakupy interwencyjne mogą być realizowane w drodze procedury przetargowej.

Sprzedaż zakupionego w ramach interwencji masła uruchamiana jest rozporządzeniem KE w drodze procedury przetargowej. Istnieje również możliwość zbywania produktów zakupionych w ramach interwencji publicznej przez ich udostępnienie w zakresie programu dystrybucji żywności wśród osób najbardziej potrzebujących w UE (w Polsce – POPŻ).

Mechanizm WPR „Interwencyjny zakup i sprzedaż masła” jest realizowany przez KOWR m.in. na podstawie art. 42 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1430).

KOWR w 2020 r. nie posiadał w magazynach interwencyjnych masła pochodzącego z zakupu na zapasy interwencyjne UE. Unijni przedsiębiorcy nie oferowali w Polsce masła do interwencyjnego zakupu.

Mając na uwadze zawirowania rynkowe spowodowane epidemią koronawirusa i spadające ceny rynkowe masła oraz brak dostępnej powierzchni przechowalniczej dla masła pochodzącego z zakupów interwencyjnych, wystąpiła konieczność jej odtworzenia. KOWR, biorąc pod uwagę możliwość wystąpienia sytuacji, w której producenci masła będą chcieli przeznaczyć ten produkt na zakupy interwencyjne, zwrócił się z zapytaniem do autoryzowanych chłodni o deklarację zainteresowania co do świadczenia usług przechowalniczych. Chłodnie, które zaoferowały swe usługi, stanowiły bazę wyjściową do zabezpieczenia powierzchni magazynowej w sytuacji niekorzystnych warunków cenowych masła i rozpoczęcia zakupów interwencyjnych. Pomimo wahań cenowych na rynku masła ceny tego produktu w 2020 r. nie spadły do takiej wartości, aby przedsiębiorcy byli zainteresowani jego sprzedażą na zapasy interwencyjne.

KOWR był zobligowany, zgodnie z wymogami unijnymi, do przeprowadzania kontroli spełniania warunków autoryzacji przez zakłady produkcyjne masła (co najmniej raz na rok) oraz chłodnie (przed ogłoszeniem przetargu na wybór chłodni świadczących usługi przechowalnicze). Na podstawie zweryfikowanych raportów ze zleconych kontroli podejmowane były decyzje dotyczące utrzymania bądź cofnięcia autoryzacji. W 2020 r. po weryfikacji raportów zrealizowanych kontroli cofnięto autoryzację jednemu zakładowi. Według stanu na 31 grudnia 2020 r. autoryzację posiadały **24 zakłady produkcyjne masła i 25 chłodni.**

Po akcesji Polski do UE zakupiono ogółem 6,5 tys. ton masła, z tego 4,6 tys. ton w latach 2005–2006 oraz 1,9 tys. ton w 2009 r.

6.8. Interwencyjny zakup i sprzedaż zbóż

Interwencja publiczna w przypadku zakupów zbóż jest dostępna od 1 listopada do 31 maja następnego roku. W tym okresie jest ona otwarta dla pszenicy zwyczajnej, a jeżeli wymagałaby tego sytuacja na rynku zbóż (spadek cen rynkowych poniżej ceny interwencyjnej), może zostać otwarta przez Komisję Europejską również dla pszenicy durum, jęczmienia i kukurydzy. Interwencyjny zakup pszenicy zwyczajnej może odbywać

się w zakresie ograniczenia ilościowego wynoszącego 3 mln ton w roku gospodarczym, ustalonego przez KE dla wszystkich krajów członkowskich UE. W ramach tego ograniczenia zakup pszenicy zwyczajnej może być dokonywany po cenie interwencyjnej (równej progowi referencyjnemu) wynoszącej 101,31 EUR/tonę. Dla pozostałych zbóż (pszenicy durum, kukurydzy, jęczmienia) ograniczenie ilościowe zakupów interwencyjnych ustalono na poziomie zerowym. Gdyby wymagała tego sytuacja rynkowa (w szczególności spadek cen rynkowych), KE może podjąć decyzję o kontynuowaniu interwencji powyżej ograniczenia ilościowego w przypadku pszenicy zwyczajnej i/lub rozpoczęciu zakupów pszenicy durum, kukurydzy i jęczmienia w ramach procedury przetargowej.

Sprzedaż zakupionego w ramach interwencji zboża uruchamiana jest rozporządzeniem KE w drodze procedury przetargowej. Istnieje również możliwość zbywania produktów zakupionych w ramach interwencji publicznej przez ich udostępnienie w zakresie programu dystrybucji żywności wśród osób najbardziej potrzebujących w UE (w Polsce – POPŻ).

Mechanizm WPR „Interwencyjny zakup i sprzedaż zbóż” jest realizowany przez KOWR również m.in. na podstawie art. 38h i 38ha ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945, z późn. zm.).

W 2020 r. KOWR nie posiadał w magazynach interwencyjnych zbóż pochodzących z zakupu na zapasy interwencyjne UE, natomiast był przygotowany do prowadzenia zakupu interwencyjnego pszenicy zwyczajnej. Z uwagi na sytuację rynkową (poziom średniej ceny rynkowej pszenicy przekraczał poziom ceny interwencyjnej) przedsiębiorcy nie oferowali pszenicy do sprzedaży na zapasy interwencyjne UE.

W ramach usług przechowalniczych zbóż w roku gospodarczym 2020/2021 do 31 grudnia 2020 r. do OT KOWR wpłynęła **jedna oferta (na 15 tys. ton)** oraz **8 deklaracji** przystąpienia do mechanizmu w przypadku realizacji interwencyjnych zakupów zbóż (ogółem na **71,32 tys. ton**).

Po akcesji Polski do UE, w ramach działań interwencyjnych prowadzonych w latach 2004–2006 i 2009–2010, zakupiono ogółem 2 136,6 tys. ton zbóż, z tego: 1 297,2 tys. ton pszenicy (60,7% ogółu zakupionych zbóż), 586,5 tys. ton jęczmienia (27,5%) i 252,9 tys. ton kukurydzy (11,8%).

7. MONITOROWANIE RYNKÓW ROLNYCH I DZIAŁANIA KONTROLUJĄCE PROCESY PRODUKCJI ORAZ PRZETWÓRSTWA

7.1. Monitorowanie obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych

Zgodnie z art. 38q ust. 1 ustawy o organizacji niektórych rynków rolnych⁵⁹ **każde dostarczenie produktów rolnych** należących do sektorów, o których mowa w art. 1 ust. 2 lit. a, lit. c wyłącznie w zakresie buraków cukrowych, lit. f, h, i, n, o, lit. p wyłącznie w zakresie mleka surowego, lit. q, r, s oraz t rozporządzenia nr 1308/2013⁶⁰, **z wyłączeniem dostaw bezpośrednich i rolniczego handlu detalicznego**⁶¹ oraz **sprzedaży bezpośredniej**⁶², przez producenta będącego rolnikiem⁶³, którego gospodarstwo rolne jest położone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, do pierwszego nabywcy będącego przetwórcą lub dystrybutorem, który nie zbywa tych produktów rolnych bezpośrednio konsumentom finalnym, **wymaga zawarcia umowy** spełniającej warunki określone w ww. rozporządzeniu. Warunek zawarcia pisemnej umowy jest spełniony w przypadku zawarcia umowy w formie dokumentowej albo elektronicznej.

Obowiązek zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych został wprowadzony w celu: **wyeliminowania nieuczciwych praktyk handlowych, wzmocnienia pozycji i wzrostu konkurencyjności producenta rolnego w łańcuchu dostaw żywności oraz poprawy funkcjonowania współpracy i relacji producent rolny – nabywca na rynku produktów rolnych.**

⁵⁹ Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945, z późn. zm.).

⁶⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

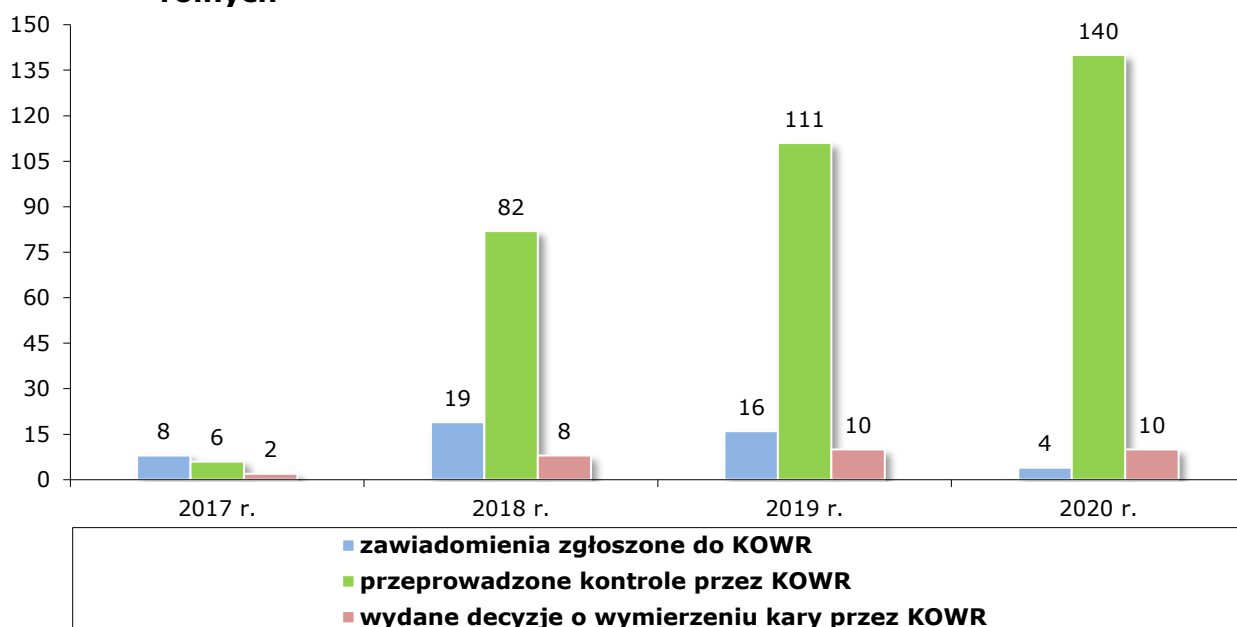
⁶¹ W rozumieniu przepisów ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz. U. z 2020 r. poz. 2021, z późn. zm.).

⁶² W rozumieniu ustawy z dnia 16 grudnia 2005 r. o produktach pochodzenia zwierzęcego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1753).

⁶³ W rozumieniu przepisów art. 4 pkt 1 lit. a rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1307/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego przepisy dotyczące płatności bezpośrednich dla rolników na podstawie systemów wsparcia w ramach wspólnej polityki rolnej oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 637/2008 i rozporządzenie Rady (WE) nr 73/2009, z późn. zm.

Zgodnie z art. 38q ust. 3a i art. 40j ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945, z późn. zm.) do kompetencji dyrektorów oddziałów terenowych KOWR właściwych ze względu na miejsce zamieszkania lub siedzibę nabywcy należy **przeprowadzanie kontroli sprawdzających spełnianie obowiązku zawierania umów i wymierzanie ewentualnych kar pieniężnych** za nabywanie produktów rolnych bez umowy lub na podstawie umowy niespełniającej warunków określonych w przepisach wspólnotowych i krajowych. Egzekucja nałożonych kar pieniężnych następuje w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. **Monitorowanie umów odbywa się na podstawie zawiadomienia zgłoszonego do OT KOWR oraz w oparciu o analizę rynku.**

Wykres 27. **Monitorowanie obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych**

Źródło: dane KOWR.

W 2020 r. wpłynęły **4 zawiadomienia** o podejrzeniu naruszenia przepisów dotyczących obowiązku zawierania umów. Dyrektorzy OT KOWR wydali **10 decyzji w sprawie wymierzenia kary pieniężnej** z tytułu nabycia produktów rolnych bez umowy lub na podstawie wadliwej umowy oraz **3 decyzje** o odstąpieniu od wymierzenia kary pieniężnej, pouczając stronę co do wymogu zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych.

W związku z koniecznością zapewnienia prawidłowego funkcjonowania przez KOWR mechanizmu monitorowania obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych KOWR wytypował **62 podmioty** skupujące mleko do kontroli na miejscu. Ponadto biorąc pod uwagę zgłaszane do MRiRW przez rolników problemy w zakresie zawierania umów na dostarczanie wiśni, KOWR – w oparciu o analizę rynku – wytypował **30 podmiotów** do kontroli na miejscu. Kontroli został poddany również rynek mięsa wołowego. W oparciu o analizę rynku KOWR wytypował **50 podmiotów** do kontroli.

Do Dyrektora Generalnego KOWR wpłynęły 3 odwołania od decyzji w sprawie wymierzenia kary pieniężnej za nabycie produktów rolnych bez umowy lub na podstawie wadliwej umowy. W marcu 2020 r. Dyrektor Generalny KOWR wydał 2 decyzje odwoławcze.

W 2020 r. KOWR wydał ogółem **163 decyzje i inne rozstrzygnięcia** w zakresie administrowania mechanizmem⁶⁴.

7.2. Monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizuje zadania w zakresie **monitorowania krajowej uprawy tytoniu** oraz **produkcji i zbytu surowca tytoniowego**, a także **sprawuje nadzór nad tymi uprawami**. Zgodnie z art. 40ha–40hi i art. 40k–40l ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945, z późn. zm.), KOWR jest odpowiedzialny za **prowadzenie „Rejestru producentów surowca tytoniowego”** oraz **gromadzenie danych z rynku**, m.in. dotyczących powierzchni uprawy tytoniu oraz produkcji i zbytu surowca tytoniowego. Warunkiem prowadzenia przez **producenta rolnego** działalności w zakresie uprawy tytoniu, produkcji lub zbytu surowca tytoniowego jest **uzyskanie wpisu do „Rejestru producentów surowca tytoniowego”** prowadzonego przez dyrektora OT KOWR właściwego ze względu na miejsce zamieszkania i adres albo siedzibę oraz adres producenta rolnego.

Mechanizm ma na celu m.in. wyeliminowanie dopływu surowca tytoniowego krajowej produkcji do nielegalnych wytwórni wyrobów tytoniowych nieodprowadzających podatków do budżetu państwa.

Ustawa o organizacji niektórych rynków rolnych nakłada także na **producenta surowca tytoniowego** obowiązek przekazywania **do 15 maja każdego roku** dyrektorowi OT KOWR, który wydał decyzję w sprawie wpisu do „Rejestru producentów surowca tytoniowego”, informacji dotyczących m.in.:

- powierzchni i lokalizacji uprawy poszczególnych grup odmian tytoniu,
- zawartych umów zbycia surowca tytoniowego ze wskazaniem masy surowca tytoniowego objętego umowami,
- masy wyprodukowanego surowca tytoniowego,
- masy surowca tytoniowego dostarczonego nabywcy w podziale na zawarte umowy,
- stanu magazynowego.

Zgodnie z art. 9b ust. 6 ustawy z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym (Dz. U. z 2020 r. poz. 722, z późn. zm.) do 30 czerwca każdego roku kalendarzowego **nabywcy surowca tytoniowego** mają obowiązek przekazywania Dyrektorowi Generalnemu KOWR informacji

⁶⁴ „Liczba wydanych decyzji w zakresie administrowanych mechanizmów” – liczba wydanych dokumentów finalnych (skutkujących i nieskutkujących płatnościami), którymi mogą być: decyzja pozytywna, decyzja odmowna, pozwolenie, umowa, deklaracja, wniosek, przedsięwzięcie, projekt, rozstrzygnięcie itp. Jeden z mierników stosowanych przez KOWR m.in. przy sporządzaniu planu finansowego w układzie zadaniowym.

o masie suszu tytoniowego pochodzącego z poprzedniego roku zbiorów skupionego od producentów surowca tytoniowego, a także wykazu tych producentów.

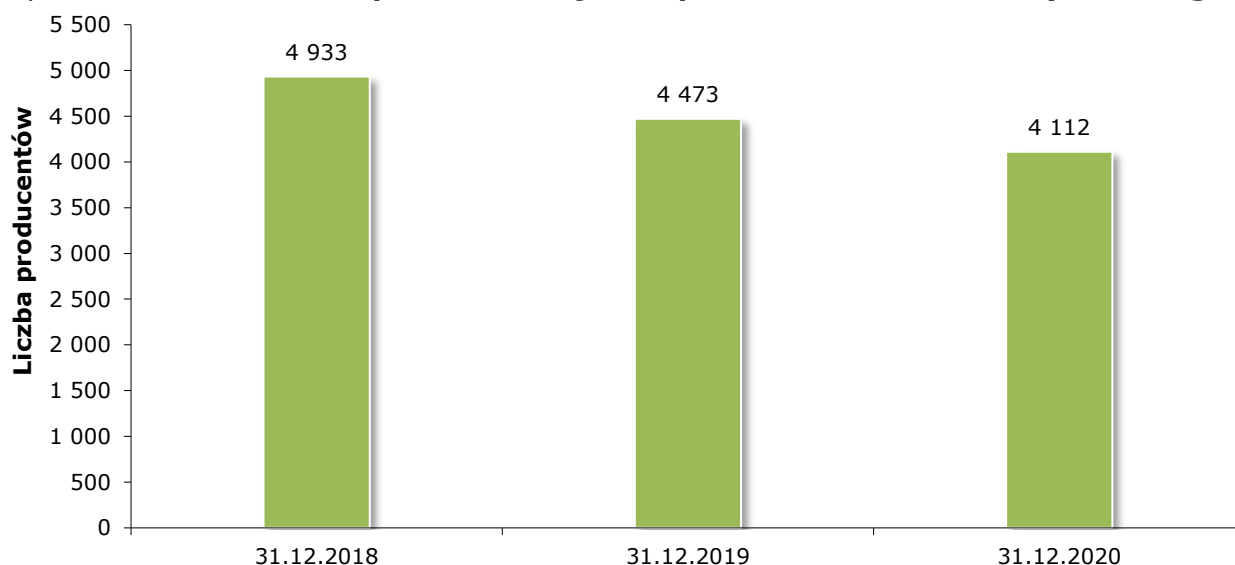
KOWR prowadzi również **rejestr informacji o nabyciu surowca tytoniowego** oraz weryfikuje i analizuje informacje składane przez **pośredniczące podmioty tytoniowe**. Ponadto – na wnioski urzędów celno-skarbowych, Straży Granicznej, urzędów gmin itp. – udostępnia dane znajdujące się w „Rejestrze producentów surowca tytoniowego” oraz udziela wszelkich informacji i wyjaśnień producentom surowca tytoniowego, a także innym podmiotom uczestniczącym w mechanizmie.

Na koniec grudnia 2020 r. OT KOWR rozpatrzyły **5,3 tys. informacji rocznych** za rok sprawozdawczy 2019/2020 (uwzględniając korekty, aktualizacje na wniosek strony oraz aktualizacje z urzędu).

Dyrektor Generalny KOWR, jako organ II instancji, wydał w 2020 r. **jedną decyzję** w sprawie utrzymania w mocy decyzji Dyrektora OT w sprawie **zniszczenia uprawy tytoniu na powierzchni przekraczającej powierzchnię zgłoszoną**.

W 2020 r. przeprowadzono **330 kontroli u producentów surowca tytoniowego** (311 kontroli planowych, 14 kontroli uzupełniających/dodatkowych oraz 5 nadzorów nad zniszczeniem uprawy/surowca tytoniowego). Kontrole dotyczyły roku sprawozdawczego 2019/2020. Dla 287 producentów kontrola zakończyła się wynikiem pozytywnym, a dla 43 – negatywnym.

Wykres 28. **Producenci wpisani do „Rejestru producentów surowca tytoniowego”**

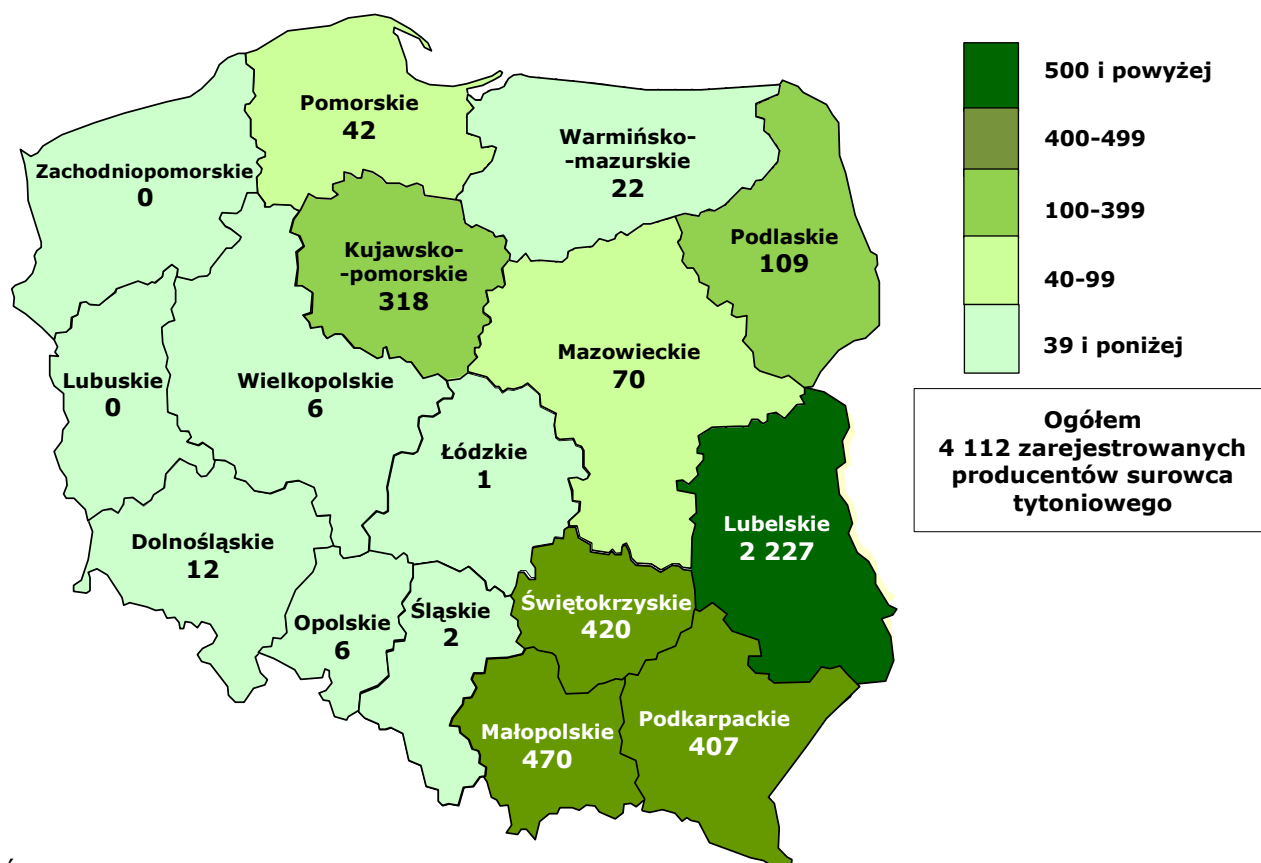

Źródło: dane KOWR.

Na 31 grudnia 2020 r. w rejestrze producentów surowca tytoniowego było wpisanych **4 112 producentów tytoniu**. Do końca 2020 r. z rejestru wykreślono 1 177 producentów surowca tytoniowego (937 – na wniosek strony oraz 240 – z urzędu). Najwięcej producentów surowca tytoniowego zarejestrowano w województwie lubelskim (2 227 producentów, 54,2% ogółu zarejestrowanych), a następnie: małopolskim (470 producentów, 11,4%), świętokrzyskim (420 producentów, 10,2%) i podkarpackim (407 producentów, 9,9%).

KOWR prowadził również **rejestr informacji o nabyciu surowca tytoniowego** oraz weryfikował i analizował **informacje składane przez pośredniczące podmioty tytoniowe**. Do 31 grudnia 2020 r. wpłynęło **12 informacji** od pośredniczących podmiotów tytoniowych. Masa suszu tytoniowego skupionego od producentów surowca tytoniowego wyniosła **23 834,9 tys. kg**.

Wykres 29. **Liczba producentów surowca tytoniowego wpisanych do rejestru KOWR (w podziale na województwa) wg stanu na 31 grudnia 2020 r.**

Źródło: dane KOWR.

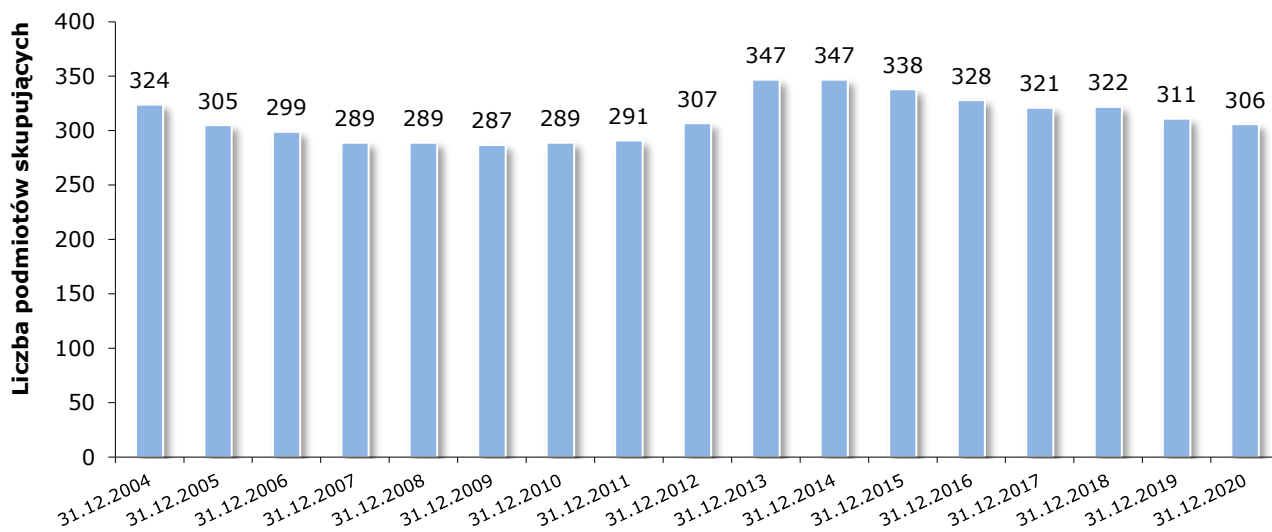
Podsumowując, w 2020 r. w zakresie administrowania mechanizmem KOWR wydał ogółem **7 580 decyzji i innych rozstrzygnięć oraz dokumentów kończących sprawę**.

7.3. Rejestr pierwszych podmiotów skupujących i monitorowanie wielkości skupu mleka

Do zadań KOWR należy **monitorowanie skupu mleka w kraju** oraz **prowadzenie rejestru pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie**, w związku z art. 151 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 oraz zgodnie z art. 2a ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1430).

Pierwsze podmioty skupujące mleko krowie były zobowiązane do przekazywania informacji o ilości skupionego mleka w terminie do 15. dnia każdego miesiąca następującego po miesiącu, którego informacja dotyczyła, dyrektorowi OT KOWR właściwemu ze względu na miejsce zamieszkania albo siedzibę podmiotu.

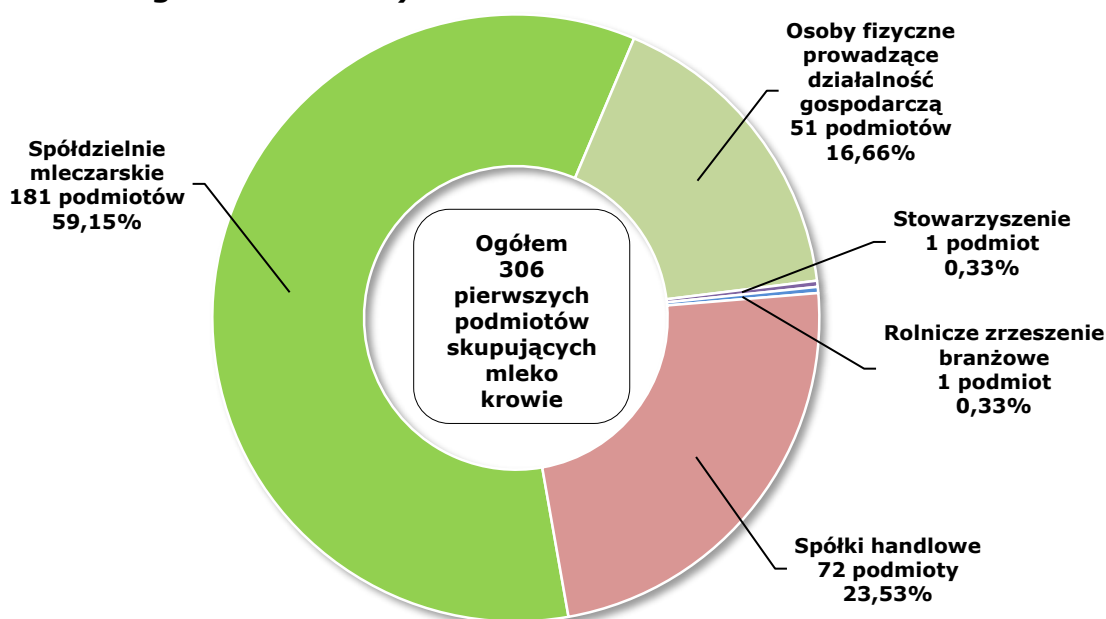
Wykres 30. **Podmioty skupujące mleko w Polsce**

Źródło: dane KOWR.

Dyrektor Generalny KOWR prowadził rejestr pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie oraz przekazywał do Komisji Europejskiej (za pośrednictwem systemu ISAMM⁶⁵) informacje (w terminie do 25. dnia każdego miesiąca za poprzedni miesiąc) o łącznej ilości mleka surowego, którą dostarczono do pierwszych podmiotów skupujących. Przykładowo w styczniu 2021 r. KE została poinformowana o łącznej ilości dostarczonego mleka do pierwszych podmiotów skupujących mleko surowe w grudniu 2020 r., która wyniosła **1 018 tys. ton**. W 2020 r. pierwszym podmiotom skupującym dostarczono łącznie **12 482 tys. ton** mleka surowego krowiego.

Wykres 31. **Struktura pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie (wg stanu na 31 grudnia 2020 r.)**

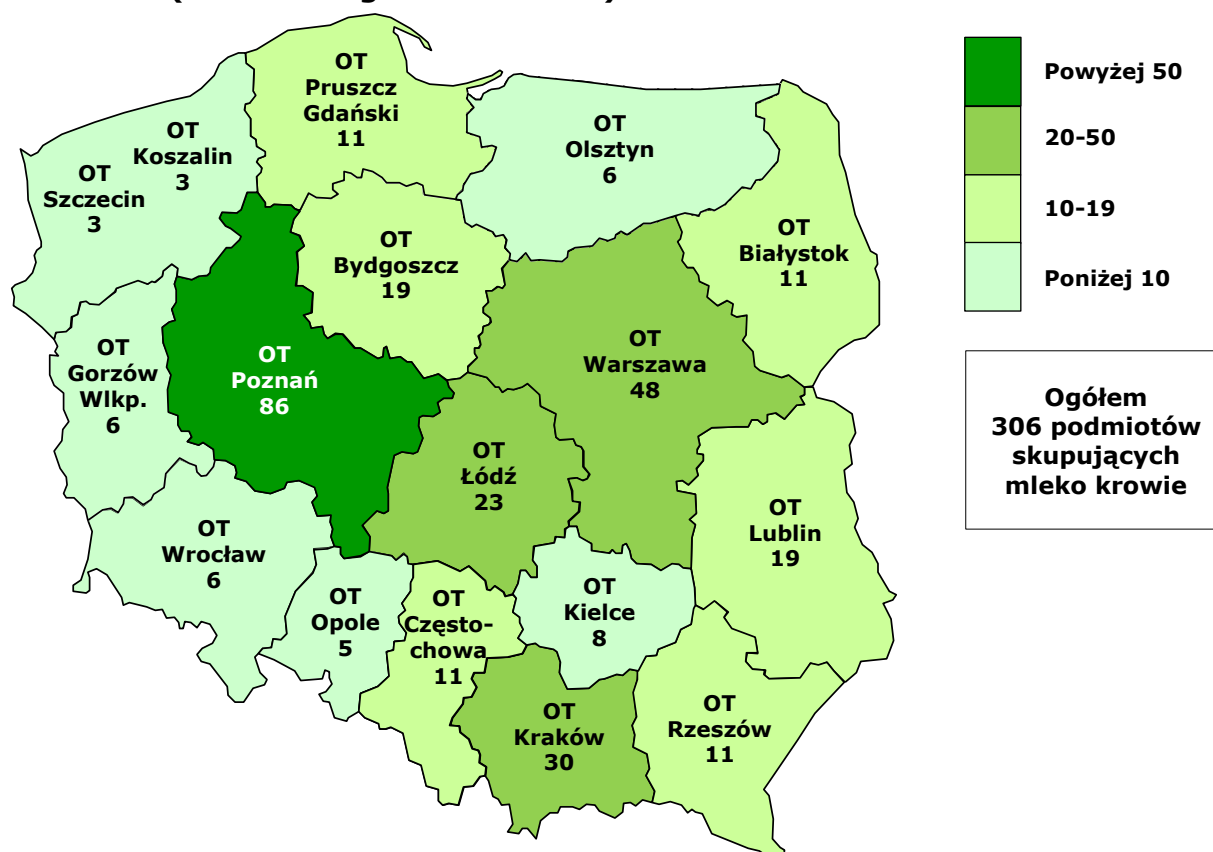
Źródło: dane KOWR.

⁶⁵ Informatyczny System Monitoringu i Zarządzania Rynkiem Rolnym opracowany przez KE w celu automatyzacji sprawozdawczości w ramach mechanizmów wspólnej polityki rolnej w państwach członkowskich Unii Europejskiej.

Według stanu na 31 grudnia 2020 r. do prowadzonego przez KOWR rejestru wpisanych było **306 podmiotów**, z tego: 181 spółdzielni mleczarskich, 57 spółek z o.o., 51 osób fizycznych prowadzących działalność w zakresie skupu mleka, 10 spółek jawnych, 3 spółki akcyjne, 2 spółki komandytowe, jedno rolnicze zrzeszenie branżowe oraz jedno stowarzyszenie. W 2020 r. Dyrektor Generalny KOWR dokonał **rejestracji 20 nowych podmiotów skupujących** oraz **wykreślił 25 podmiotów**.

Najwięcej podmiotów skupujących mleko znajdowało się w województwie wielkopolskim (86 podmiotów, 28,1% ogółu zarejestrowanych), a następnie: mazowieckim (48 podmiotów, 15,7%), małopolskim (30 podmiotów, 9,8%) i łódzkim (23 podmioty, 7,5%). Najmniej podmiotów miało siedzibę w województwie opolskim (5 podmiotów, 1,6%) oraz warmińsko-mazurskim, zachodniopomorskim, lubuskim i dolnośląskim (po 6 podmiotów, po 2,0%).

Wykres 32. **Liczba pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie wg OT KOWR (stan na 31 grudnia 2020 r.)**

Źródło: dane KOWR.

W 2020 r. (KOWR przeprowadził **65 kontroli pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie** (z tego: 62 planowe kontrole oraz 3 dodatkowe), które dotyczyły zgodności ze stanem faktycznym danych zawartych w informacjach przekazywanych dyrektorom OT KOWR o ilości mleka dostarczonego do podmiotów skupujących. Dla 47 (72,3%) podmiotów kontrola zakończyła się wynikiem pozytywnym, a dla 18 – negatywnym. Dyrektorzy OT KOWR wydali 36 decyzji w sprawie wymierzenia kary pieniężnej skierowanych do pierwszych podmiotów skupujących mleko. Dyrektor Generalny KOWR wydał 8 decyzji odwoławczych, a ponadto przygotował 5 stanowisk merytorycznych w związku z zaskarżeniem

do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie decyzji organu II instancji utrzymujących w mocy decyzje organu I instancji w sprawie wymierzenia kary.

W związku z rozporządzeniem wykonawczym Komisji (UE) 2019/1746 z dnia 1 października 2019 r. zmieniającym rozporządzenie wykonawcze (UE) 2017/1185 oraz ustanawiającym zasady stosowania rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1307/2013 i (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do przekazywanych Komisji powiadomień o informacjach i dokumentach w 2020 r. KOWR prowadził prace nad rozpoczęciem monitorowania od 2021 r. **szerszego zakresu danych o surowym mleku krowim, tj.: łącznej ilości mleka (w tym ekologicznego), zawartości tłuszczu i białka** oraz odrębnie **łącznej ilości ekologicznego mleka**.

W 2020 r. w zakresie monitorowania rynku mleka KOWR wydał ogółem **4 482 decyzje, rozstrzygnięcia i inne dokumenty finalne**.

7.4. Rozliczenie roku kwotowego 2013/2014 i 2014/2015 na rynku mleka

Do zadań KOWR na rynku mleka i przetworów mlecznych należało w 2020 r. kontynuowanie działań związanych z końcowym rozliczeniem roku kwotowego 2013/2014 i 2014/2015, zgodnie z art. 54 oraz art. 59a ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.).

Opłata, którą Polska była zobowiązana uiścić za przekroczenie kwoty krajowej (za nadprodukcję mleka) w roku kwotowym 2014/2015, wyniosła ponad 161,5 mln EUR (659,8 mln zł), z tego: I rata opłaty (płatnej do 30 września 2015 r.) – 275,7 mln zł, II raty (płatnej do 30 września 2016 r.) – 193,6 mln zł, a III raty (płatnej do 30 września 2017 r.) – 190,5 mln zł.

Wpływy z tytułu wpłaty należnej opłaty KOWR niezwłocznie przekazywał na rachunek dochodów budżetu państwa. W 2020 r. w związku z rozliczeniem roku kwotowego 2014/2015 KOWR przekazał do MRiRW kwotę **1 203,17 tys. zł**.

KOWR rozpoczął proces zwrotu błędnie dokonanych wpłat na rachunki dedykowane rozliczeniu roku kwotowego oraz proces zwrotu nadpłat. W 2020 r. Dyrektor Generalny KOWR:

- wydał w stosunku do podmiotu skupującego decyzję odwoławczą o odmowie stwierdzenia nadpłaty,

- uchylił decyzję dyrektora OT KOWR oraz umorzył postępowanie w sprawie ustalenia należnej opłaty dla dostawcy hurtowego,
- utrzymał w mocy decyzję dyrektora OT KOWR w sprawie ustalenia należnej opłaty dla dostawcy hurtowego,
- utrzymał w mocy postanowienie Dyrektora OT KOWR o odmowie wszczęcia postępowania.

W 2020 r. KOWR wydał **160 dokumentów kończących sprawę** w zakresie mechanizmu rozliczenia roku kwotowego.

7.5. Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina

Mechanizm WPR „Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina” jest realizowany przez KOWR m.in. na podstawie art. 5a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o wyrobie i rozlewie wyrobów winiarskich, obrocie tymi wyrobami i organizacji rynku wina (Dz. U. z 2020 r. poz. 1891).

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505) od 1 września 2017 r. realizacja mechanizmu WPR „Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina” jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z agencji płatniczej (ARiMR).

Producenci i przedsiębiorcy – wyrabiający wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli znajdujących się na terenie Rzeczypospolitej Polskiej przeznaczone do wprowadzenia do obrotu – muszą uzyskać wpis do ewidencji prowadzonej przez Dyrektora Generalnego KOWR na każdy rok gospodarczy⁶⁶. Podmioty te zobowiązane są do składania deklaracji o: zapasach wina na koniec poprzedniego roku gospodarczego, ilości wina wprowadzonego do obrotu, szacunkach produkcji wina, zbiorach winogron oraz produkcji wina, na podstawie których ustalana jest produkcja wina w danym roku gospodarczym.

Ponadto do złożenia deklaracji o zapasach win lub moszczów winogronowych posiadanych na 31 lipca poprzedniego roku gospodarczego zobowiązani są przedsiębiorcy posiadający zezwolenie na obrót hurtowy napojami alkoholowymi o zawartości alkoholu od 4,5% do 18%, z wyjątkiem piwa.

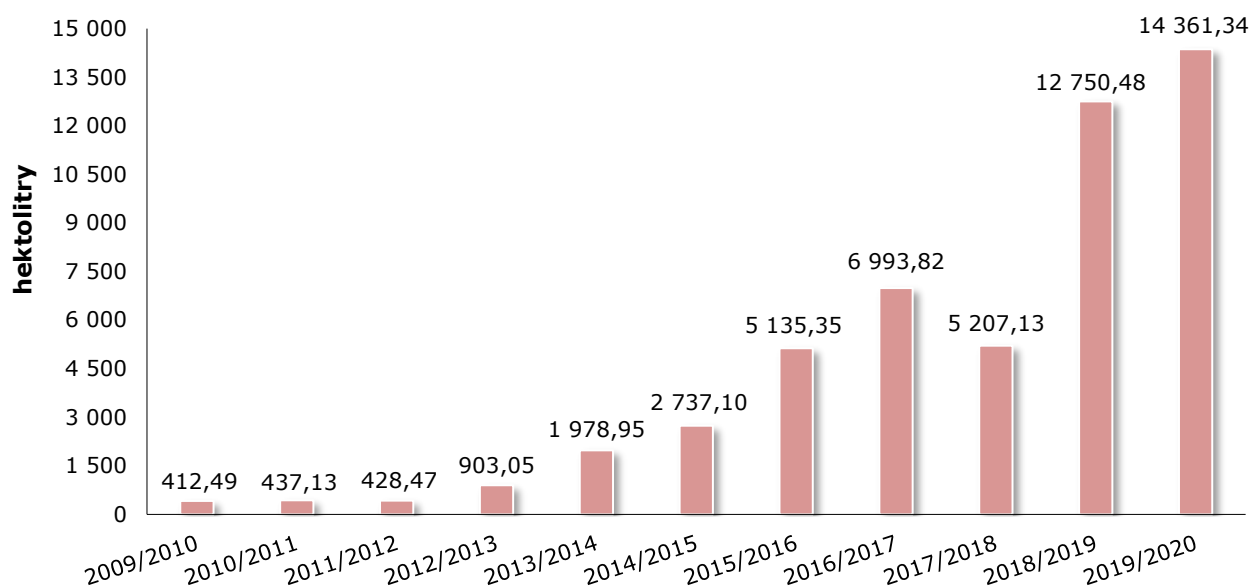
Rok gospodarczy 2019/2020

Na dzień 31 lipca 2020 r. (tj. ostatni dzień roku gospodarczego 2019/2020) do ewidencji prowadzonej przez Dyrektora Generalnego KOWR było wpisanych **294 producentów i przedsiębiorców** wyrabiających wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli położonych na terytorium Polski. Uprawa winorośli była prowadzona na powierzchni **475,35 ha**.

Podmioty wpisane do ewidencji zobowiązane były do złożenia w styczniu 2020 r. deklaracji o zbiorach winogron oraz o produkcji wina lub moszczu winogronowego. Na podstawie tych deklaracji ustalono, że produkcja wina w roku gospodarczym 2019/2020 wyniosła **14 361,34 hektolitrow**.

⁶⁶ Rok gospodarczy na rynku wina trwa od 1 sierpnia danego roku do 31 lipca następnego roku kalendarzowego.

Wykres 33. **Produkcja wina w Polsce**

Źródło: dane KOWR.

W 2020 r. przeprowadzono **114 kontroli na miejscu** (113 kontroli deklaracji oraz jedną kontrolę dodatkową) dotyczących:

- 90 producentów i przedsiębiorców wpisanych do ewidencji mających na celu weryfikację spełniania kryteriów uzyskania wpisu do ewidencji oraz zgodności danych z deklaracji z prowadzonymi przez te podmioty rejestrami,
- 23 przedsiębiorców posiadających zezwolenie na obrót hurtowy napojami alkoholowymi o zawartości alkoholu od 4,5% do 18% (z wyjątkiem piwa), mających na celu weryfikację zgodności stanu zapasów wyrobów winiarskich posiadanych w dniu 31 lipca 2019 r.

Rok gospodarczy 2020/2021

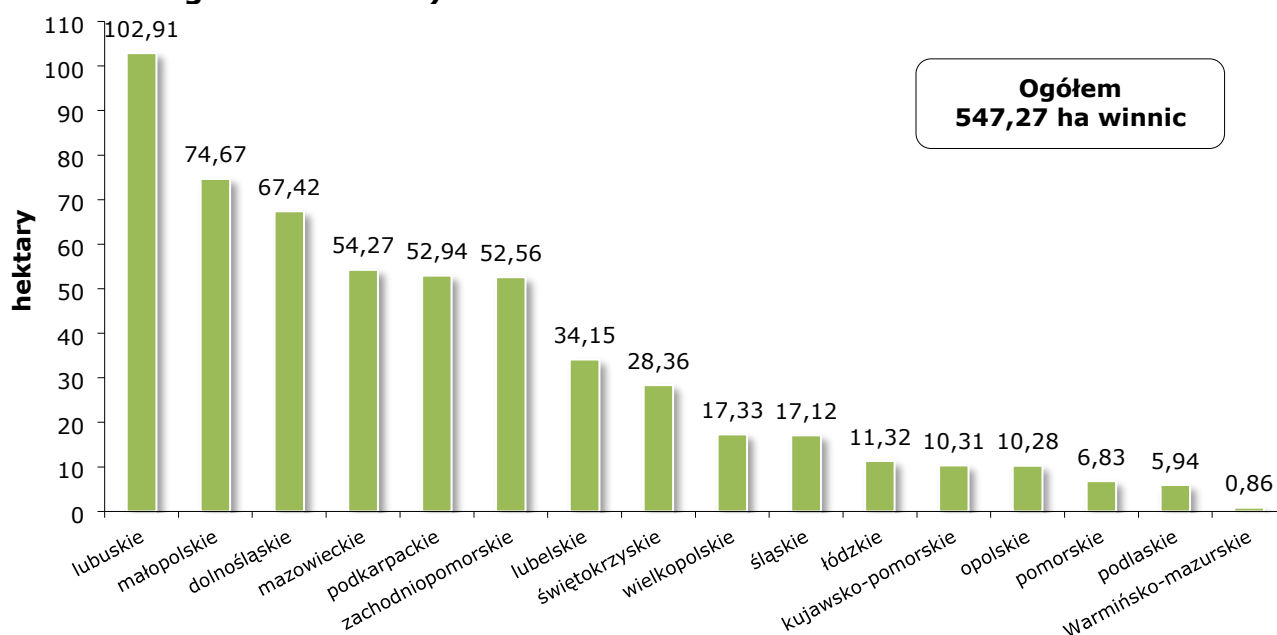
W 2020 r. (do 31.12.) do KOWR wpływały wnioski o wpis do ewidencji na rok gospodarczy 2020/2021. Na dzień 31 grudnia 2020 r. do ewidencji prowadzonej przez Dyrektora Generalnego KOWR zostało wpisanych **330 producentów i przedsiębiorców** wyrabiających wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli położonych na terytorium Polski przeznaczone do wprowadzenia do obrotu. Uprawa winorośli była prowadzona na powierzchni **547,27 ha**.

Największą powierzchnię upraw winorośli odnotowano u producentów posiadających siedzibę w województwie lubuskim (102,91 ha, 19% łącznej powierzchni winnic), a następnie: małopolskim (74,67 ha, 14%), dolnośląskim (67,42 ha, 12%), mazowieckim (54,27 ha, 10%) i podkarpackim (52,94 ha, 10%).

Do 31 sierpnia 2020 r. podmioty wpisane do ewidencji były zobowiązane do składania w KOWR deklaracji o zapasach win lub moszczów winogronowych wg stanu na 31 lipca 2020 r., o ilościach win wprowadzonych do obrotu w roku gospodarczym 2019/2020, o ilości usuniętych produktów ubocznych w roku gospodarczym 2019/2020, a także o szacunkach wielkości produkcji wina w roku gospodarczym 2020/2021. Do KOWR wpłynęły:

- **364 wnioski/korekty wniosków** do wydanych decyzji złożonych przez producentów i przedsiębiorców wyrabiających wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli położonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, których weryfikacja została zakończona wydaniem:
 - 332 decyzji w sprawie wpisu do ewidencji,
 - 13 postanowień o odmowie wszczęcia postępowania,
 - 12 decyzji zmieniających w sprawie wpisu do ewidencji,
 - 4 decyzji w sprawie skreślenia z ewidencji,
 - 2 decyzji w sprawie odmowy dokonania wpisu do ewidencji,
 - 1 postanowienia w sprawie odmowy przywrócenia terminu do wniesienia wniosku;
- **2 890 deklaracji i korekt deklaracji** od:
 - producentów i przedsiębiorców wyrabiających wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli położonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, wpisanych do ewidencji prowadzonej przez Dyrektora Generalnego KOWR,
 - przedsiębiorców wpisanych do rejestru prowadzonego przez MRiRW,
 - osób dostarczających winogrona lub moszcz winogronowy przedsiębiorcy wpisanemu do ewidencji,
 - przedsiębiorców posiadających zezwolenie na obrót hurtowy napojami alkoholowymi.

Wykres 34. **Powierzchnia uprawy winorośli według miejsca zamieszkania lub siedziby producenta w roku gospodarczym 2020/2021 (stan na 31 grudnia 2020 r.)**

Źródło: dane KOWR.

W 2020 r. KOWR przekazał:

- MRiRW i GUS – dane z deklaracji w odniesieniu do poprzedniego roku gospodarczego (rozliczenie roku gospodarczego 2018/2019),
- MRiRW – zbiorcze zestawienie deklaracji o zbiorach winogron oraz produkcji wina w roku gospodarczym 2019/2020, zbiorczą informację o szacunkowej ilości wina, jaka będzie wyrobiona w roku gospodarczym 2020/2021, oraz informację o wielkości zapasów wina lub moszczu winogronowego wg stanu na 31 lipca 2020 r.,

- IJHARS i PIORIN – zbiorcze informacje zawierające dane o producentach lub przedsiębiorcach niebędących producentami wpisanymi do ewidencji na rok gospodarczy 2020/2021.

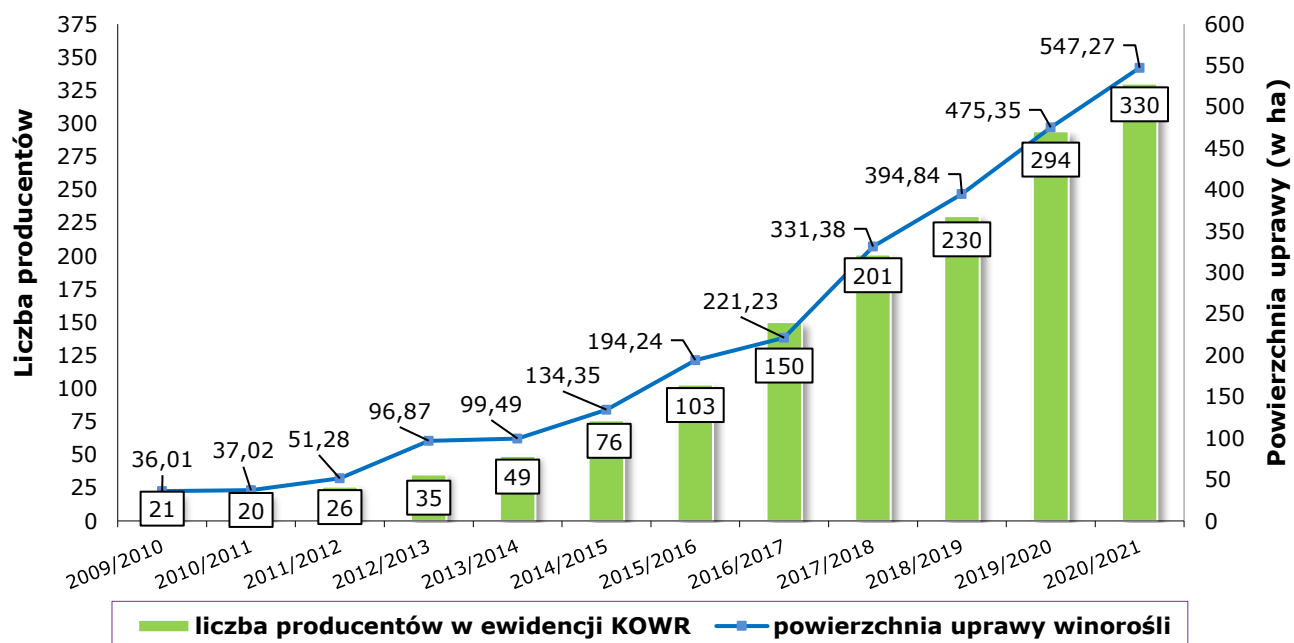
Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, zgodnie z zapisami projektu ustawy o wyrobach winiarskich⁶⁷ – zmieniającego m.in. przepisy ustawy o KOWR – będzie realizował od 2021 r., jako zadania własne, następujące mechanizmy:

- „**Administrowanie potencjałem produkcyjnym produktów sektora wina**”,
- „**Prowadzenie rejestru przedsiębiorców wykonujących działalność w zakresie wyrobu lub rozlewu wyrobów winiarskich**”.

W związku z tym w 2020 r. trwały prace nad przygotowaniem projektów warunków uczestnictwa w mechanizmie, formularzy oraz procedur dotyczących:

- prowadzenia rejestru przedsiębiorców wykonujących działalność w zakresie wyrobu lub rozlewu wyrobów winiarskich (obecnie rejestr ten prowadzony jest przez MRiRW),
- nadawania kodu butelkującym wina, producentom wina, importerom wina oraz dostawcom wpisanym do rejestru przedsiębiorców wykonujących działalność w zakresie wyrobu lub rozlewu wyrobów winiarskich,
- administrowania potencjałem produkcyjnym produktów sektora wina poprzez:
 - prowadzenie „ewidencji winnic” w celu monitorowania arealu upraw winorośli,
 - prowadzenie wykazu producentów wina wyrabiających wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli wpisanych do ewidencji winnic w oparciu o informacje składane przez producentów o zamiarze wyrobu wina w danym roku winiarskim,
 - zbierania danych statystycznych od plantatorów winorośli i producentów wina.

Wykres 35. **Liczba producentów wina i powierzchnia uprawy winorośli w Polsce***

* Dla lat gospodarczych 2009/2010–2019/2020 wg stanu na 31 lipca (ostatni dzień roku winiarskiego), a dla roku gospodarczego 2020/2021 wg stanu na 31 grudnia (koniec roku kalendarzowego).
Źródło: dane KOWR.

⁶⁷ <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12337152> (odczyt – kwiecień 2021 r.).

Od kilku lat obserwowany jest dynamiczny rozwój winiarstwa w Polsce. W latach **2009–2020** liczba producentów lub przedsiębiorców niebędących producentami (zarejestrowanych w ewidencji KOWR) zwiększyła się blisko **16-krotnie**, a powierzchnia uprawy winorośli wzrosła ponad **15-krotnie**. W tym czasie produkcja wina zwiększyła się **35-krotnie**.

W 2020 r. w zakresie administrowania potencjałem produkcyjnym winorośli i wina KOWR wydał **364 decyzje i inne rozstrzygnięcia**.

7.6. Monitorowanie produkcji na rynku cukru

Od 1 października 2017 r. (tj. od roku gospodarczego 2017/2018⁶⁸) został zniesiony w UE system kwotowania produkcji cukru.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505) administrowanie mechanizmem WPR „Monitorowanie produkcji na rynku cukru” w systemie bezkwotowym jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z agencji płatniczej (ARiMR). Mechanizm jest realizowany przez KOWR również na podstawie art. 30a ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945, z późn. zm.).

Uczestnikami mechanizmu są producenci cukru i izoglukozy. W 2020 r. cukier był produkowany przez **4 producentów** (przerób buraków cukrowych odbywał się w **17 zakładach produkcyjnych**), a produkcję izoglukozy prowadził **jeden producent**.

Monitorowanie produkcji cukru i izoglukozy w 2020 r. odbywało się na podstawie **sprawozdań przekazywanych do KOWR przez producentów cukru i izoglukozy za rok gospodarczy 2019/2020 oraz wyników z przeprowadzanych kontroli**. Dane przekazywane były w formie: sprawozdań miesięcznych dotyczących produkcji, stanu zapasów oraz obrotu cukrem i izoglukozą (73 sprawozdania wraz z korektami), sprawozdań rocznych (wstępnych i końcowych) z wielkości produkcji (10 sprawozdań), a także sprawozdań z wielkości produkcji i powierzchni zasiewów zakontraktowanych buraków cukrowych (9 sprawozdań wraz z korektą)⁶⁹.

Producenci cukru przekazali również do KOWR informacje o średnich miesięcznych cenach sprzedaży cukru i odpowiadających im ilościach sprzedanych (49 informacji), a także o średnich rocznych cenach zakupu buraków cukrowych oraz odpowiadających im ilościach (6 informacji wraz z korektami). Na podstawie otrzymanych danych KOWR wyliczył miesięczne krajowe średnie ważone ceny sprzedaży cukru, łączne sprzedane ilości cukru oraz roczne ważone ceny buraków cukrowych, łączne ilości zakupu buraków cukrowych, a także inne wartości wymagane przez Komisję Europejską (sporządzono 14 zestawień).

⁶⁸ Rok gospodarczy na rynku cukru trwa od 1 października danego roku do 30 września następnego roku.

⁶⁹ Z informacji złożonych do KOWR wynikało, że w roku gospodarczym 2019/2020 produkcja cukru wyniosła 2 066 tys. ton, produkcja izoglukozy – 50,88 tys. ton (ilość wydana z magazynu), powierzchnia uprawy buraków cukrowych – 241 tys. ha, a produkcja buraków cukrowych – 13,834 mln ton.

KOWR, na podstawie danych uzyskanych ze sprawozdań producentów cukru i izoglukozy oraz raportów z kontroli, **przekazywał Komisji Europejskiej następujące informacje:**

- miesięczne informacje o: stanach zapasów cukru (12 informacji) i produkcji izoglukozy (12 informacji),
- roczne informacje o: wstępnej produkcji cukru, ostatecznej produkcji cukru, ostatecznej produkcji izoglukozy, produkcji buraków cukrowych wraz z korektą, stanie zapasów izoglukozy na ostatni dzień roku gospodarczego,
- średnie krajowe ważone ceny sprzedaży cukru i łączne ilości sprzedanego cukru (12 informacji miesięcznych),
- średnie krajowe ważone ceny zakupu buraków cukrowych i łączne ilości zakupionych buraków cukrowych (jedna informacja oraz korekta).

Ponadto KOWR przygotował i przekazał:

- agencjom płatniczym w innych państwach członkowskich UE – informacje o przechowywaniu cukru przez polskich producentów w magazynach zlokalizowanych na ich terytorium (12 informacji),
- GUS – dane o powierzchni uprawy (240 777 ha) oraz zbiorach buraków cukrowych (13 834,3 tys. ton) przeznaczonych do produkcji cukru za 2020 r.

W 2020 r. w zakresie monitorowania produkcji na rynku cukru KOWR wydał ogółem **330 decyzji i innych rozstrzygnięć.**

7.7. Rafinacja cukru przywiezionego spoza UE

W ramach realizacji mechanizmu, po przeprowadzeniu kontroli, rozliczano dokonanie rafinacji surowego cukru trzcinowego (w przeliczeniu na cukier biały) przywiezionego przez przedsiębiorcę na podstawie pozwoleń w danym roku gospodarczym spoza Unii Europejskiej.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505) od 1 września 2017 r. rozliczenie mechanizmu WPR „Rafinacja cukru przywiezionego spoza UE” było **zadaniem delegowanym** do KOWR z agencji płatniczej (ARiMR). Mechanizm był realizowany przez KOWR również na podstawie art. 30a ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945, z późn. zm.). Od 1 stycznia 2021 r. brak jest podstaw do dalszego funkcjonowania przedmiotowego mechanizmu.

W 2020 r. KOWR zbierał od przedsiębiorców dane (otrzymał 4 informacje od przedsiębiorców), na podstawie których przygotowano dla Komisji Europejskiej informację o ilościach cukru faktycznie poddanych rafinacji przywiezionych w roku gospodarczym 2018/2019. Żaden z polskich przedsiębiorców nie wystąpił do KOWR z wnioskiem o wydanie pozwolenia na przywóz cukru do rafinacji spoza UE.

W 2020 r. w zakresie administrowania mechanizmem WPR „Rafinacja cukru przywiezionego spoza UE” KOWR wydał **5 rozstrzygnięć.**

8. MECHANIZMY W RAMACH REGULACJI HANDLU ZAGRANICZNEGO Z KRAJAMI SPOZA UNII EUROPEJSKIEJ

W Polsce od przystąpienia do Unii Europejskiej realizowane są mechanizmy WPR regulujące – zgodnie z zasadami prawodawstwa unijnego – handel zagraniczny towarami rolno-spożywczymi, co umożliwia przedsiębiorcom uczestniczenie w międzynarodowym obrocie tymi towarami.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505) od 1 września 2017 r. administrowanie obrotem z zagranicą towarami rolnymi w ramach wspólnej polityki rolnej oraz towarami przetworzonymi nieobjętymi załącznikiem I do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z agencji płatniczej (ARiMR).

Główne działania KOWR w 2020 r. w ramach administrowania obrotem towarowym z zagranicą dotyczyły: **weryfikowania składanych przez przedsiębiorców wniosków o wydanie pozwoleń (bez preferencji, z preferencją, w ramach kontyngentów taryfowych) na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych z/do krajów trzecich, wydawania pozwoleń/wyciągów z pozwoleń i ich rozliczania**, a także **weryfikowania wpisów służb celnych w pozwoleniach** oraz **dokumentów** potwierdzających, że towar opuścił obszar celny UE w wymaganym terminie. **Weryfikowane są również dokumenty celne, transportowe i importowe z krajów trzecich**. Powyższe działania pozwalały na bieżące monitorowanie, we współpracy z agencjami płatniczymi innych państw członkowskich UE, wolumenu towarów przywożonych i wywożonych na/z terytorium Unii Europejskiej.

W ramach obsługi importu towarów rolno-spożywczych z krajów trzecich KOWR między innymi **administrował kontyngentami taryfowymi** (np. w zależności od kraju importu, jakości produktów czy ich kodów nomenklatury scalonej CN⁷⁰) oraz **przywozem preferencyjnym**.

⁷⁰ Nomenklatura scalona (ang. *Combined Nomenclature*, CN) – nomenklatura taryfowa i statystyczna unii celnej, podstawowy element wspólnej taryfy celnej Unii Europejskiej.

W przypadku kontyngentów weryfikowane były dokumenty potwierdzające, że dany przedsiębiorca zajmował się handlem zagranicznym produktami objętymi wspólną organizacją rynku w dwóch dwunastomiesięcznych okresach poprzedzających datę złożenia wniosku o pozwolenie na przywóz, a także inne dokumenty (np. pozwolenie na wywóz z kraju importu). Niezależnie od rynku wydane pozwolenia na przywóz były rozliczane, a wniesione przez przedsiębiorców zabezpieczenia – zwalniane po spełnieniu warunków zawartych w pozwoleniach. W odniesieniu do każdego kontyngentu, w ramach systemu zarządzania kontyngentami AMIS QUOTA⁷¹, wysyłane były do Komisji Europejskiej komunikaty o liczbie złożonych wniosków o wydanie pozwolenia, liczbie wydanych, wycofanych i niewykorzystanych pozwoleń, jak również o ilości przywiezionych towarów.

W zakresie obsługi handlu z krajami spoza Unii Europejskiej KOWR w 2020 r. administrował **następującymi mechanizmami WPR:**

1. „Handel zagraniczny na rynku mleka i przetworów mlecznych”,
2. „Handel zagraniczny na rynku drobiu i jaj oraz na rynku albumin”,
3. „Handel zagraniczny na rynku cukru”,
4. „Handel zagraniczny na rynku ryżu”,
5. „Handel zagraniczny na rynku zbóż”,
6. „Handel zagraniczny na rynku wieprzowiny”,
7. „Handel zagraniczny w zakresie produktów przetworzonych non-aneks I”,
8. „Handel zagraniczny na rynku wołowiny i cielęciny”,
9. „Handel zagraniczny na rynku świeżych owoców i warzyw”,
10. „Handel zagraniczny na rynku przetworzonych owoców i warzyw”,
11. „Handel zagraniczny na rynku lnu i konopi”,
12. „Handel zagraniczny na rynku olejów i tłuszczów”,
13. „Handel zagraniczny na rynku alkoholu etylowego pochodzenia rolniczego”,
14. „Handel zagraniczny na rynku baraniny i koziny”,
15. „Handel zagraniczny na rynku wina”,
16. „Handel zagraniczny na rynku bananów”,
17. „Handel zagraniczny na rynku nasion”.

W 2020 r. KOWR w ramach **obsługi eksportu** towarów rolno-spożywczych do krajów trzecich **wydawał i rozliczał pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na wywóz bez refundacji:** ryżu, serów do Kanady (w ramach umów zawartych pomiędzy UE a Kanadą), serów do USA (w ramach niektórych kontyngentów GATT⁷²), mleka w proszku do Republiki Dominikańskiej (w ramach kontyngentu przewidzianego w dodatku 2 do załącznika III do umowy o partnerstwie gospodarczym pomiędzy państwami CARIFORUM⁷³ a Unią Europejską i jej państwami członkowskimi), a także wydawał **zaświadczenia P2** na wywóz makaronów do USA.

⁷¹ Elektroniczny system komunikacji, który przyczynia się do lepszego zarządzania kontyngentami taryfowymi na import po preferencyjnych stawkach, zarządzanych przez Dyрекcję Generalną ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (DG AGRI) Komisji Europejskiej.

⁷² Układ Ogólny w Sprawie Taryf Celnych i Handlu (ang. *General Agreement on Tariffs and Trade*).

⁷³ Grupa państw Afryki, Karaibów i Pacyfiku prowadząca dialog gospodarczy z Unią Europejską.

W ramach **obsługi importu** towarów rolno-spożywczych z krajów trzecich KOWR **administrował kontyngentami taryfowymi i przywozem preferencyjnym** oraz wydawał i rozliczał **pozwolenia na przywóz bez preferencji** na rynkach: **zbóż, ryżu, cukru, olejów i tłuszczów, Inu i konopi, alkoholu etylowego pochodzenia rolniczego, świeżych owoców i warzyw, przetworzonych owoców i warzyw, mleka i przetworów mlecznych, wołowiny i cielęciny, wieprzowiny oraz drobiu, jaj i albumin. Według stanu na 31 grudnia 2020 r. KOWR administrował przywozem preferencyjnym na rynku ryżu i 155 kontyngentami taryfowymi na ww. rynkach.**

W 2020 r. KOWR przesłał do Komisji Europejskiej **2 237 komunikatów** w ramach systemu zarządzania kontyngentami AMIS QUOTA. Dodatkowo za pośrednictwem Informatycznego Systemu Monitoringu i Zarządzania Rynkiem Rolnym (ISAMM), służącemu do przesyłania dokumentów określonych w prawodawstwie UE w zakresie obsługi mechanizmów handlu zagranicznego WPR, przekazano do Komisji Europejskiej **826 komunikatów**.

8.1. Pozwolenia na przywóz/wywóz i kontyngenty taryfowe

W 2020 r. KOWR w ramach regulacji handlu zagranicznego **wydał** ogółem **960 pozwoleń/wyciągów z pozwoleń na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych z/do krajów pozaunijnych** (z tego: **785 na przywóz i 175 na wywóz**) w ramach:

- przywozu bez preferencji – 584 pozwoleń,
- wywozu bez refundacji – 155 pozwoleń,
- kontyngentów przywozowych – 160 pozwoleń/wyciągów,
- przywozu preferencyjnego (po obniżonych stawkach celnych) – 41 pozwoleń,
- kontyngentu wywozowego – 20 pozwoleń/wyciągów.

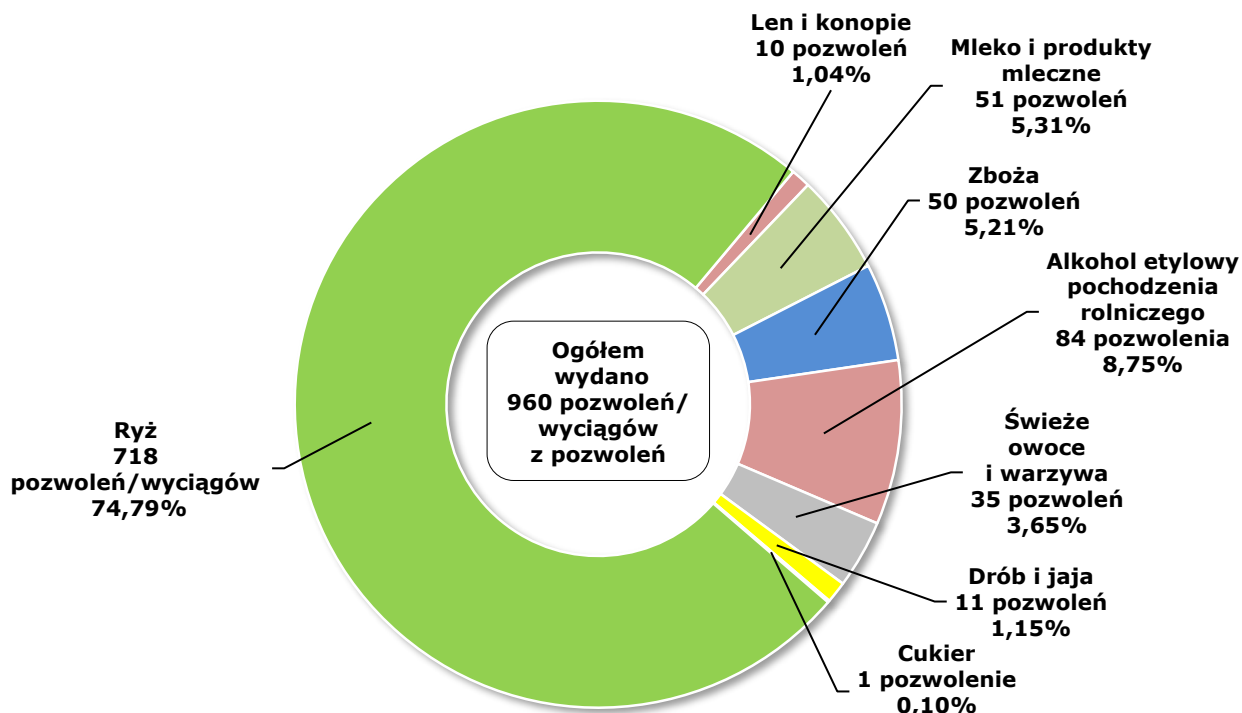
Tabela 24. **Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz i wywóz towarów wydane oraz rozliczone przez KOWR w 2020 r.**

Lp.	Rynek	Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz i wywóz produktów rolno-spożywczych					
		Na przywóz		Na wywóz		Ogółem	
		Wydane	Rozliczone	Wydane	Rozliczone	Wydane	Rozliczone
1.	Ryż	594	573	124	120	718	693
2.	Świeże owoce i warzywa	35	37	0	0	35	37
3.	Zboża	50	55	0	5	50	60
4.	Cukier	1	1	0	0	1	1
5.	Alkohol etylowy pochodzenia rolniczego	84	86	0	0	84	86
6.	Len i konopie	10	11	0	0	10	11
7.	Mleko i produkty mleczne	0	0	51	83	51	83
8.	Drób i jaja oraz albuminy	11	14	0	0	11	14
Ogółem		785	777	175	208	960	985

Źródło: dane KOWR.

Najwięcej pozwoleń/wyciągów z pozwoleń wydano na rynku ryżu – 718 pozwoleń/wyciągów (74,8% wszystkich wydanych pozwoleń/wyciągów z pozwoleń), a następnie alkoholu etylowego pochodzenia rolniczego – 84 pozwoleń (8,7%), mleka i produktów mlecznych – 51 pozwoleń (5,3%) oraz zbóż – 50 pozwoleń (5,2%).

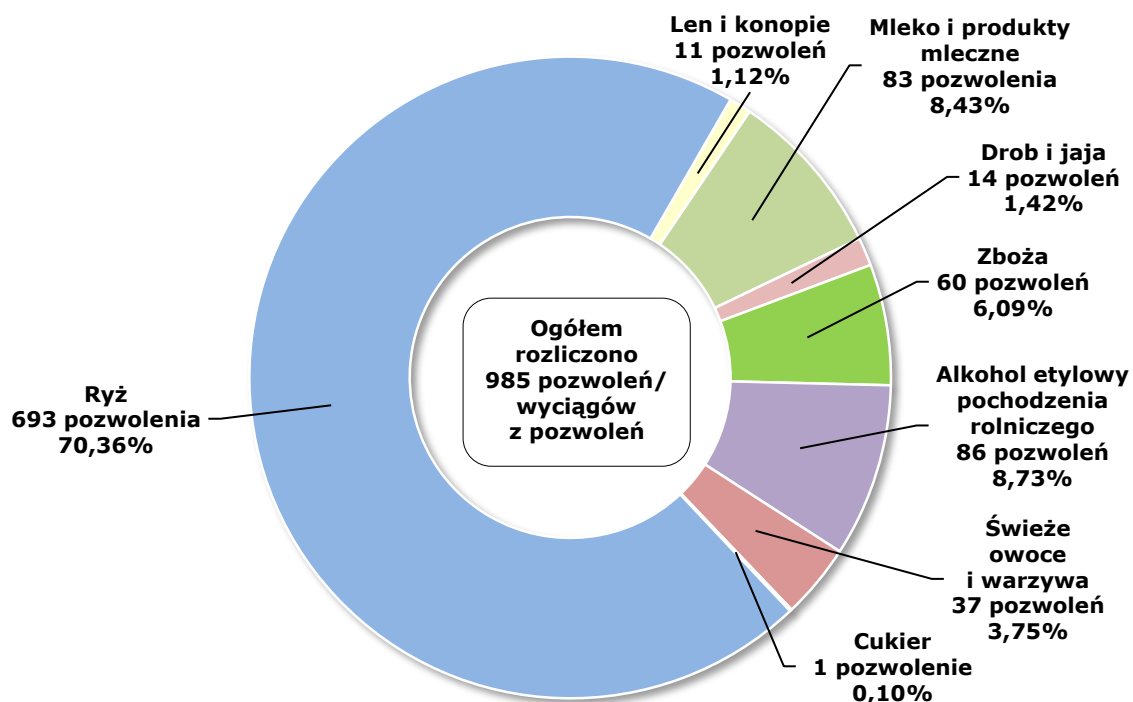
Wykres 36. **Struktura pozwoleń/wyciągów z pozwoleń wydanych przez KOWR w 2020 r. na przywóz/wywóz towarów do/z Polski**

Źródło: dane KOWR.

W 2020 r. KOWR **rozliczył** ogółem **985 pozwoleń/wyciągów z pozwoleń** na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych z/do krajów pozaunijnych (z tego: 777 pozwoleń/wyciągów na przywóz i 208 pozwoleń/wyciągów na wywóz).

Wykres 37. **Struktura pozwoleń/wyciągów z pozwoleń rozliczonych ogółem w 2020 r. na przywóz/wywóz towarów do/z Polski**

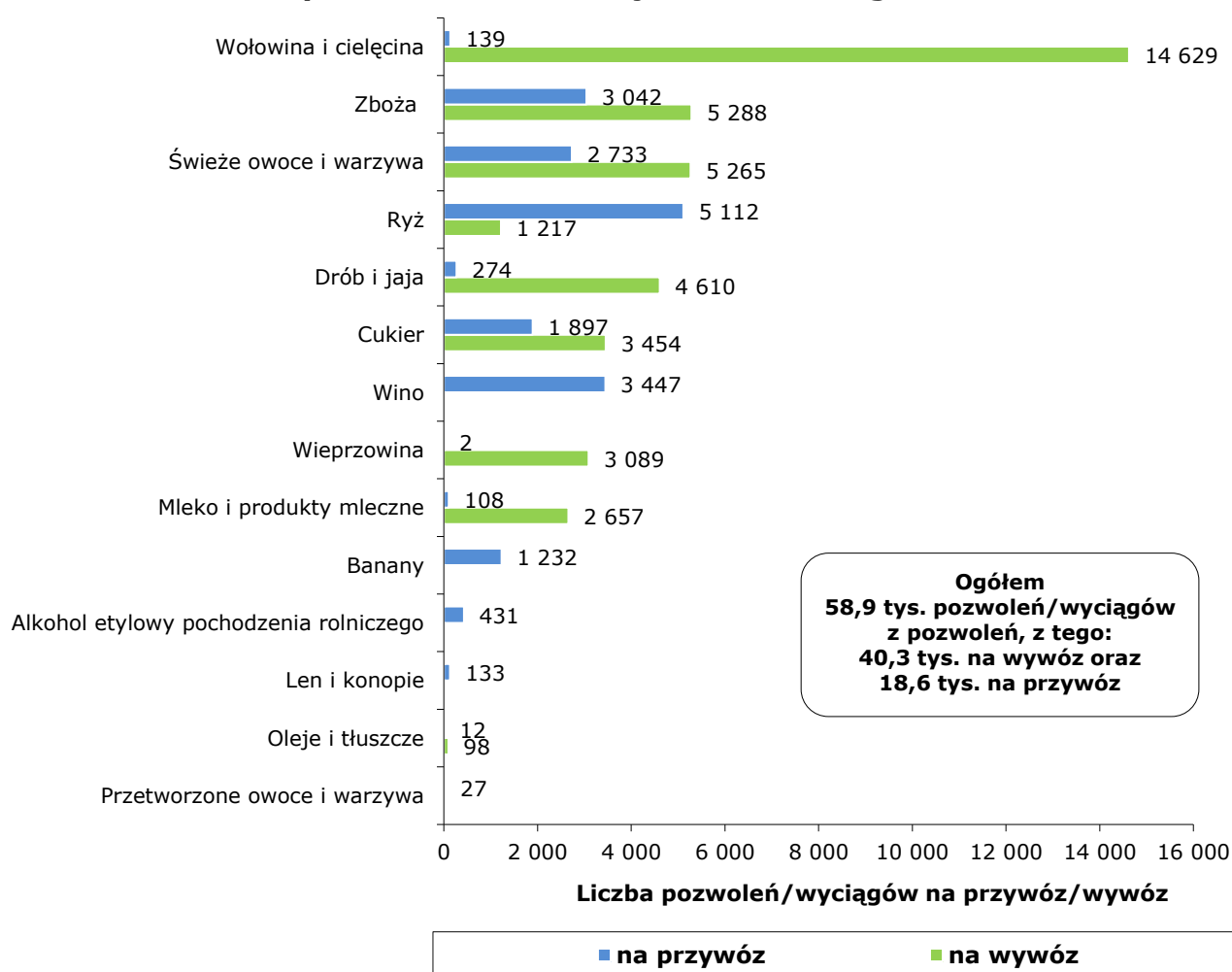
Źródło: dane KOWR.

W 2020 r. KOWR wydał również **321 zaświadczeń P2** na wywóz **1 063 ton netto** makaronów do Stanów Zjednoczonych.

Ze względu na zerowy poziom stawek refundacji wywozowych KOWR nie wydawał pozwoleń na wywóz z refundacją⁷⁴.

W 2020 r., w ramach obsługi handlu zagranicznego z krajami spoza UE, KOWR wydał ogółem **1 337 decyzji (pozwoleń i innych rozstrzygnięć)**.

Wykres 38. **Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz/wywóz towarów z/do Polski wydane w okresie 1 maja 2004 r. – 31 grudnia 2020 r.**

Źródło: dane KOWR.

Od akcesji Polski do UE do końca 2020 r. w ramach obrotu towarowego z zagranicą wystawiono ogółem **58,9 tys. pozwoleń/wyciągów z pozwoleń** na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych z/do krajów pozaunijnych, a także **3,2 tys. zaświadczeń P2** na wywóz makaronów do Stanów Zjednoczonych.

⁷⁴ Po akcesji Polski do UE wspierano eksporterów produktów i towarów rolno-spożywczych do krajów pozaunijnych przez udzielanie refundacji wywozowych, które miały na celu zwiększenie konkurencyjności towarów unijnych. Refundacje pokrywały częściowo lub całkowicie różnicę pomiędzy cenami światowymi a cenami produktów w UE. Od 1 stycznia 2014 r., zgodnie z art. 196 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013, stawki refundacji wywozowych wynoszą 0 EUR.

9. WSPIERANIE KONSUMPCJI I PROPAGOWANIE ZDROWYCH NAWYKÓW ŻYWIENIOWYCH – REALIZACJA „PROGRAMU DLA SZKÓŁ”

Zgodnie z przepisami rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej (UE) 2016/791, zmieniającego rozporządzenie (UE) nr 1308/2013 i (UE) nr 1306/2013, od roku szkolnego 2017/2018 obowiązują nowe wspólne ramy prawne i finansowe (pod nazwą „**Program dla szkół**”)

w zakresie pomocy unijnej na rzecz dostarczania dzieciom w placówkach oświatowych świeżych i przetworzonych owoców i warzyw oraz mleka i przetworów mlecznych⁷⁵. Program powstał z połączenia dwóch programów WPR – „Mleko w szkole” (realizowanego w Polsce w latach szkolnych 2004/2005–2016/2017) oraz „Owoce i warzywa w szkole” (realizowanego w Polsce w latach szkolnych 2009/2010–2016/2017).

W myśl art. 22 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 program pomocy ma **poprawić dystrybucję produktów rolnych i polepszyć nawyki żywieniowe dzieci**.

Celem „Programu dla szkół” jest: **trwała zmiana nawyków żywieniowych dzieci poprzez zwiększenie udziału owoców i warzyw oraz mleka i przetworów mlecznych w ich codziennej diecie oraz upowszechnianie zdrowej, zbilansowanej diety i wzrost świadomości społecznej w tym zakresie wśród dzieci i rodziców**. W ramach realizacji programu finansowane są:

- dostawy owoców i warzyw oraz mleka i produktów mlecznych,
- działania edukacyjne,
- określone koszty związane z promocją oraz oceną programu.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505) od 1 września 2017 r. administrowanie „Programem dla szkół” wspólnej polityki rolnej jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z agencji płatniczej (ARiMR). Program jest realizowany przez KOWR również m.in. na

⁷⁵ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/791 z dnia 11 maja 2016 r. zmieniające rozporządzenie (UE) nr 1308/2013 i (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do programu pomocy dotyczącej dostarczania owoców i warzyw, bananów oraz mleka w placówkach oświatowych.

podstawie zapisów rozdziału 7d ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945, z późn. zm.).

W 2020 r. „Program dla szkół” był realizowany także w oparciu o następujące akty prawne:

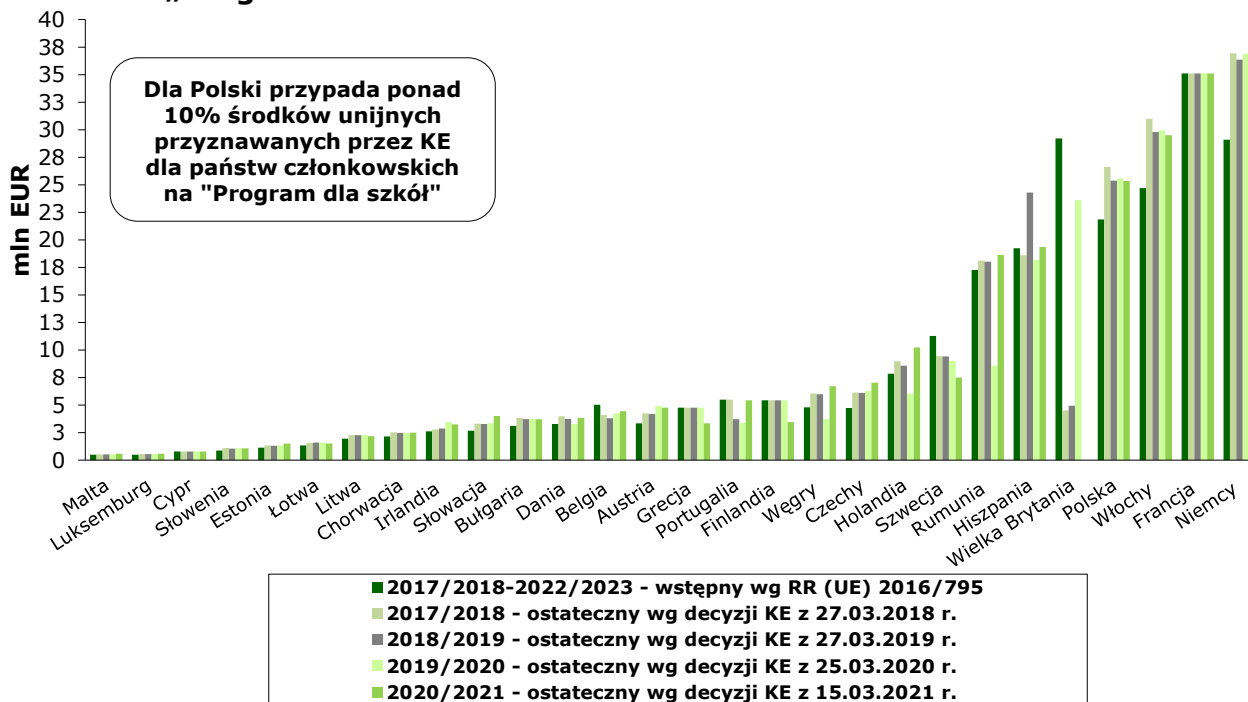
- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.,
- rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2017/39 z dnia 3 listopada 2016 r. w sprawie zasad stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do pomocy unijnej na dostarczanie owoców i warzyw, bananów oraz mleka do placówek oświatowych, z późn. zm.,
- rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2017/40 z dnia 3 listopada 2016 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do pomocy unijnej na dostarczanie owoców i warzyw, bananów oraz mleka do placówek oświatowych oraz zmieniające rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 907/2014, z późn. zm.,
- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowego sposobu realizacji w szkołach środków towarzyszących o charakterze edukacyjnym, które służą prawidłowej realizacji programu dla szkół oraz upowszechniają wśród dzieci zdrowe nawyki żywieniowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 1302),
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 maja 2019 r. w sprawie wysokości środków finansowych przeznaczonych na wypłatę pomocy krajowej i pomocy unijnej w ramach finansowania programu dla szkół oraz wysokości stawek pomocy finansowej z tytułu realizacji działań w ramach tego programu w roku szkolnym 2019/2020 (Dz. U. poz. 932),
- rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 sierpnia 2019 r. w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół (Dz. U. poz. 1576, z późn. zm.),
- rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 sierpnia 2020 r. w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół (Dz. U. z 2020 r. poz. 1511, z późn. zm.),
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 maja 2020 r. w sprawie wysokości środków finansowych przeznaczonych na wypłatę pomocy krajowej i pomocy unijnej w ramach finansowania programu dla szkół oraz wysokości stawek pomocy finansowej z tytułu realizacji działań w ramach tego programu w roku szkolnym 2020/2021 (Dz. U. poz. 960).

Unijny budżet „Programu dla szkół” wynosi 250 mln EUR na rok szkolny, z tego: 150 mln EUR na komponent owocowo-warzywny i 100 mln EUR na komponent mleczny.

Wstępny roczny przydział unijnej pomocy finansowej dla Polski na okres od 1 sierpnia 2017 r. do 31 lipca 2023 r. na realizację „Programu dla szkół” wynosi **21 844,5 tys. EUR**, z tego 11 640 tys. EUR na owoce i warzywa dla szkół (6. budżet wśród krajów UE) oraz

10 204,5 tys. EUR na mleko dla szkół (3. budżet wśród krajów unijnych)⁷⁶. Polska jest jednym z największych beneficjentów programu w UE – pod względem wstępnie przyznanego całkowitego unijnego budżetu – plasuje się na 4. miejscu, za Francją (35 114 tys. EUR), Niemcami (29 101 tys. EUR) oraz Włochami (24 715 tys. EUR).

Wykres 39. **Przydział środków unijnych dla państw członkowskich UE na realizację „Programu dla szkół”**

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR na podstawie rozporządzenia Rady (UE) 2016/795 i decyzji wykonawczych Komisji Europejskiej.

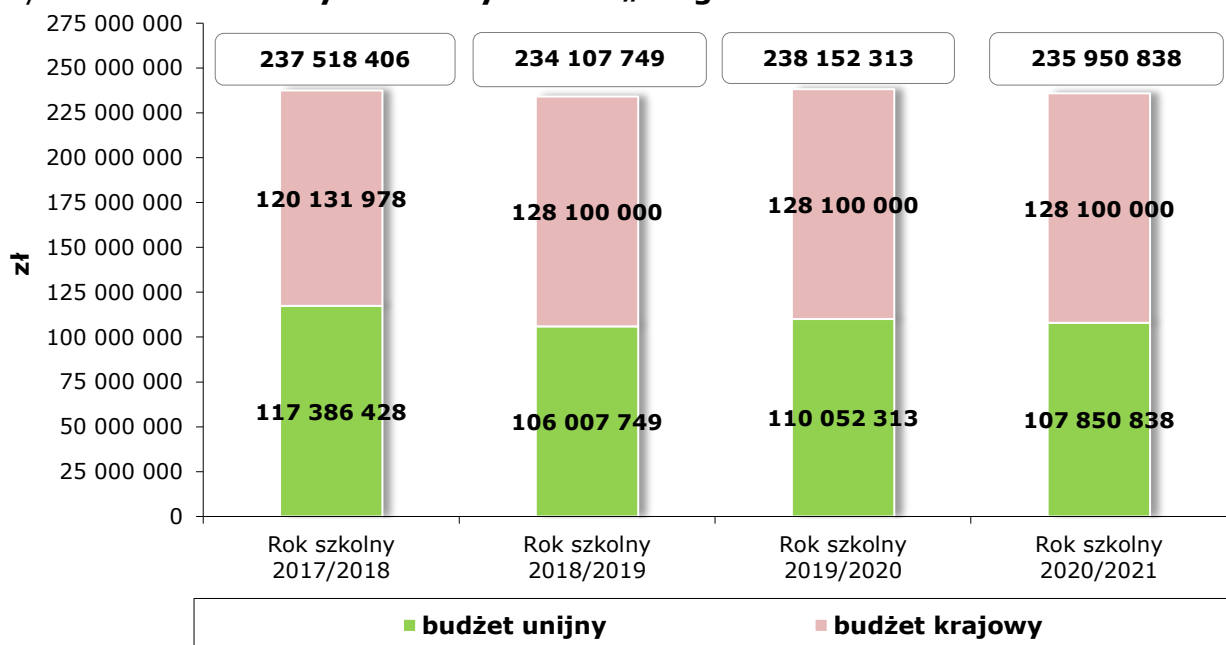
Państwa członkowskie mogą również **dokonywać płatności krajowych** na rzecz dostarczania dzieciom w placówkach oświatowych kwalifikujących się produktów, a także na rzecz związanych z tym kosztów lub działań towarzyszących o charakterze edukacyjnym. Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów **pomoc państwa** na realizację „Programu dla szkół” w **roku szkolnym 2019/2020** wynosiła **128 100 tys. zł** (58 310 tys. zł na komponent owocowo-warzywny i 69 790 tys. zł na komponent mleczny)⁷⁷. W **roku szkolnym 2020/2021** pozostała na tym samym poziomie⁷⁸.

⁷⁶ Rozporządzenie Rady (UE) 2016/795 z dnia 11 kwietnia 2016 r. zmieniające rozporządzenie (UE) nr 1370/2013 określające środki dotyczące ustalania niektórych dopłat i refundacji związanych ze wspólną organizacją rynków produktów rolnych.

⁷⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 maja 2019 r. w sprawie wysokości środków finansowych przeznaczonych na wypłatę pomocy krajowej i pomocy unijnej w ramach finansowania programu dla szkół oraz wysokości stawek pomocy finansowej z tytułu realizacji działań w ramach tego programu w roku szkolnym 2019/2020 (Dz. U. poz. 932).

⁷⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 maja 2020 r. w sprawie wysokości środków finansowych przeznaczonych na wypłatę pomocy krajowej i pomocy unijnej w ramach finansowania programu dla szkół oraz wysokości stawek pomocy finansowej z tytułu realizacji działań w ramach tego programu w roku szkolnym 2020/2021 (Dz. U. poz. 960).

Wykres 40. **Ostateczny całkowity budżet „Programu dla szkół” w Polsce**

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR na podstawie rozporządzeń Rady Ministrów.

Zgodnie z decyzją Komisji Europejskiej z 27 marca 2019 r. **ostateczny przyznany budżet na realizację programu w Polsce w roku szkolnym 2019/2020** wyniósł **25 585 tys. EUR** (110,05 mln zł)⁷⁹, z tego: 14 580 tys. EUR (62,71 mln zł) na komponent owocowo-warzywny i 11 005 tys. EUR (47,34 mln zł) na komponent mleczny⁸⁰. Pod względem przyznanego budżetu Polska uplasowała się na 4. miejscu – po Niemczech (35 721 tys. EUR), Francji (35 114 tys. EUR) i Włoszech (29 932 tys. EUR). Łączny ostateczny budżet na realizację programu w Polsce w roku szkolnym 2019/2020, sumując przyznane przez KE środki z budżetu unijnego oraz środki przyznane przez Radę Ministrów z budżetu krajowego, wyniósł **238 152 tys. zł** (z tego: 121 022 tys. zł na komponent owocowo-warzywny i 117 130 tys. zł na komponent mleczny).

Zgodnie z decyzją Komisji Europejskiej z 15 marca 2021 r. **ostateczny przyznany budżet na realizację programu w Polsce w roku szkolnym 2020/2021** wyniósł **25 336 tys. EUR** (107,85 mln zł)⁸¹, z tego: 14 394 tys. EUR (61,27 mln zł) na komponent owocowo-warzywny i 10 942 tys. EUR (46,58 mln zł) na komponent mleczny⁸². Pod względem przyznanego budżetu Polska uplasowała się na 4. miejscu – po Niemczech

⁷⁹ Stosownie do przepisów art. 32a rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014, przy przeliczeniach walutowych zastosowano kurs wymiany 4,3014 PLN/EUR z 31 grudnia 2018 r.

⁸⁰ Decyzja wykonawcza Komisji z 27.3.2019 r. ustalająca ostateczny przydział pomocy Unii Europejskiej państwom członkowskim w ramach owoców i warzyw w szkole oraz mleka w szkole na okres od 1 sierpnia 2019 r. do 31 lipca 2020 r. i zmieniająca decyzję wykonawczą C(2018)1762.

⁸¹ Stosownie do przepisów art. 32a rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014, przy przeliczeniach walutowych zastosowano kurs wymiany 4,2568 PLN/EUR z 31 grudnia 2019 r.

⁸² Decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2021/462 z dnia 15 marca 2021 r. ustalająca ostateczny przydział pomocy unijnej państwom członkowskim na owoce i warzywa dla szkół oraz na mleko dla szkół na okres od dnia 1 sierpnia 2021 r. do 31 lipca 2022 r. oraz zmieniająca decyzję wykonawczą (UE) 2020/467.

(38 741 tys. EUR), Francji (35 114 tys. EUR) i Włoszech (29 509 tys. EUR). Łączny ostateczny budżet na realizację programu w Polsce w roku szkolnym 2020/2021, sumując przyznane przez KE środki z budżetu unijnego oraz środki przyznane przez Radę Ministrów z budżetu krajowego, wyniósł **235 951 tys. zł** (z tego: 119 583 tys. zł na komponent owocowo-warzywny i 116 368 tys. zł na komponent mleczny).

W Polsce grupą docelową „Programu dla szkół” od roku szkolnego 2018/2019 są dzieci z klas I–V szkół podstawowych i ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia oraz z klas I–II ogólnokształcących szkół baletowych (zwane dalej „szkołami podstawowymi”)⁸³.

9.1. Realizacja „Programu dla szkół” w roku szkolnym 2019/2020

W roku szkolnym 2019/2020 uczniowie **bezpłatnie** otrzymywali **owoce i warzywa oraz soki i przeciery owocowe** – tj.: jabłka, gruszki, śliwki (w I semestrze), truskawki (w II semestrze), soki owocowe, przeciery owocowe, zagęszczone przeciery owocowe, marchewki, rzodkiewki, paprykę słodką (w I semestrze), kalarepę, pomidorki – oraz **mleko i produkty mleczne** (mleko białe, serki twarogowe, jogurty i kefir naturalne).

Realizacja „Programu dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2019/2020

Liczba porcji owoców i warzyw otrzymywanych przez jedno dziecko w ramach komponentu owocowo-warzywnego wynosiła 42, natomiast w zakresie komponentu mlecznego – 40. W każdym z 12 tygodni I semestru dzieciom udostępniano co najmniej **3 porcje** owoców i warzyw oraz co najmniej **3 porcje** mleka i produktów mlecznych.

W I semestrze roku szkolnego 2019/2020 w „Programie dla szkół” uczestniczyły:

- w komponencie owocowo-warzywnym – **12 439 szkół podstawowych** oraz **1 725,1 tys. dzieci**, które stanowiły **94,2%** grupy docelowej dzieci w Polsce,
- w komponencie mlecznym – **12 614 szkół podstawowych** oraz **1 721,3 tys. dzieci**, które stanowiły **94%** grupy docelowej dzieci w Polsce.

Umowy ze szkołami podpisało **98 zatwierdzonych dostawców** owoców i warzyw oraz **107** – mleka i produktów mlecznych.

Realizacja „Programu dla szkół” w II semestrze roku szkolnego 2019/2020

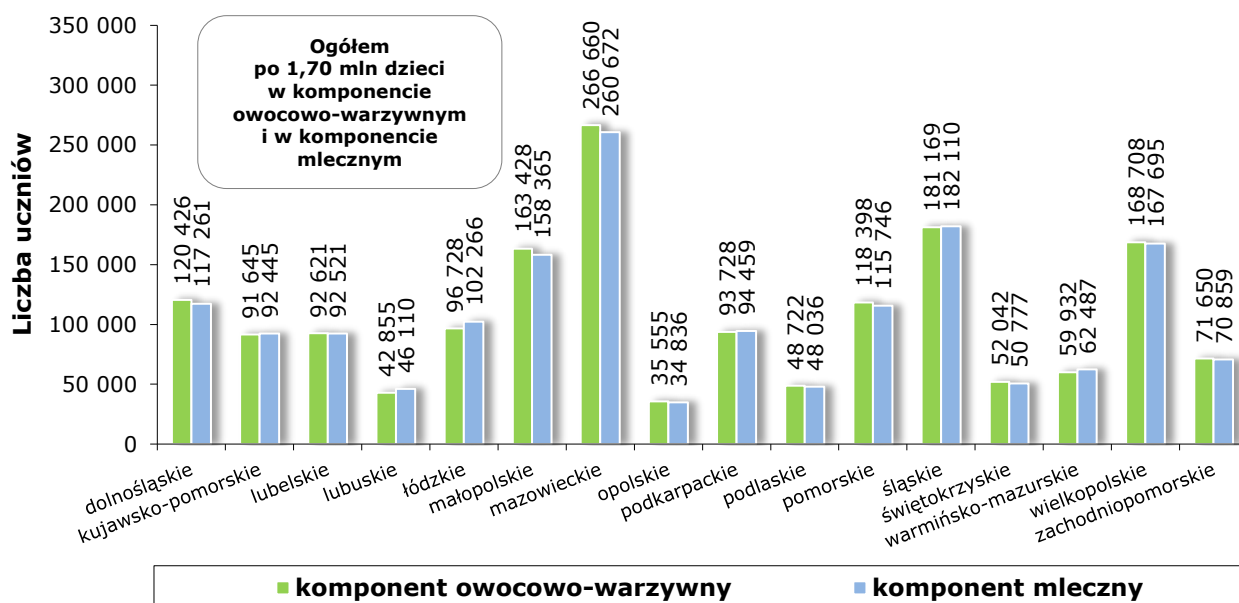
Liczba porcji owoców i warzyw otrzymywanych przez jedno dziecko w ramach komponentu owocowo-warzywnego wynosiła 42, natomiast w zakresie komponentu mlecznego – 40. W każdym z 12 tygodni II semestru dzieciom miały zostać udostępnione co najmniej **3 porcje** owoców i warzyw oraz co najmniej **3 porcje** mleka i produktów mlecznych. W II semestrze roku szkolnego 2019/2020 w „Programie dla szkół” uczestniczyły:

⁸³ Zgodnie z §2 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 sierpnia 2020 r. w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół (Dz. U. z 2020 r. poz. 1511, z późn zm.) wszystkie uprawnione szkoły uczestniczące w „Programie dla szkół” nazywamy „szkołami podstawowymi”.

- w komponencie owocowo-warzywnym – **12 472 szkoły podstawowe** oraz **1 704,3 tys. dzieci**, które stanowiły **93,1%** grupy docelowej dzieci w Polsce,
- w komponencie mlecznym – **12 731 szkół podstawowych** oraz **1 696,6 tys. dzieci**, które stanowiły **92,6%** grupy docelowej dzieci w Polsce.

Umowy ze szkołami podpisało **98 zatwierdzonych dostawców** owoców i warzyw oraz **107** – mleka i produktów mlecznych.

Wykres 41. Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół” w II semestrze roku szkolnego 2019/2020 wg województw

Źródło: dane KOWR.

Ogółem w roku szkolnym 2019/2020 dzieciom miało zostać udostępnione około **281 mln porcji** (z tego: **141,3 mln porcji owocowo-warzywnych** oraz **139,4 mln porcji mlecznych**).

W II semestrze roku szkolnego 2019/2020, w związku z **nadzwyczajną sytuacją związaną z epidemią koronawirusa** – mając na uwadze rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 czerwca 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół (Dz. U. poz. 1060) oraz „Wytyczne dla zatwierdzonych dostawców/zatwierdzonych szkół podstawowych biorących udział w Programie dla szkół w roku szkolnym 2019/2020” – produkty, które znajdowały się na stanach magazynowych zatwierdzonych dostawców wg stanu na 13 marca 2020 r., należało przekazać do 26 czerwca 2020 r.:

- w pierwszej kolejności do szkół podstawowych, z którymi zatwierdzony dostawca posiadał zawartą umowę, w celu udostępnienia ich dzieciom obecnym w placówce,
- w drugiej kolejności do: organizacji pożytku publicznego (domów pomocy społecznej, hospicjów, domów dziecka, rodzin zastępczych), szpitali oraz służb mundurowych (dla wojska, policji itp.), tj. jednostek wskazanych w pkt. 4 ww. wytycznych ARiMR.

Pomoc finansowa została wypłacona do **303,3 tys. kg** świeżych owoców i warzyw (jabłka, gruszki, marchewka, rzodkiewka, pomidory, kalarepa), **118,2 tys. litrów** soku

owocowego, **1 233,3 tys. litrów** mleka oraz **31,7 tys. kg** produktów mlecznych (jogurt, kefir, serek twarogowy), **przekazanych podmiotom innym niż szkoły podstawowe.**

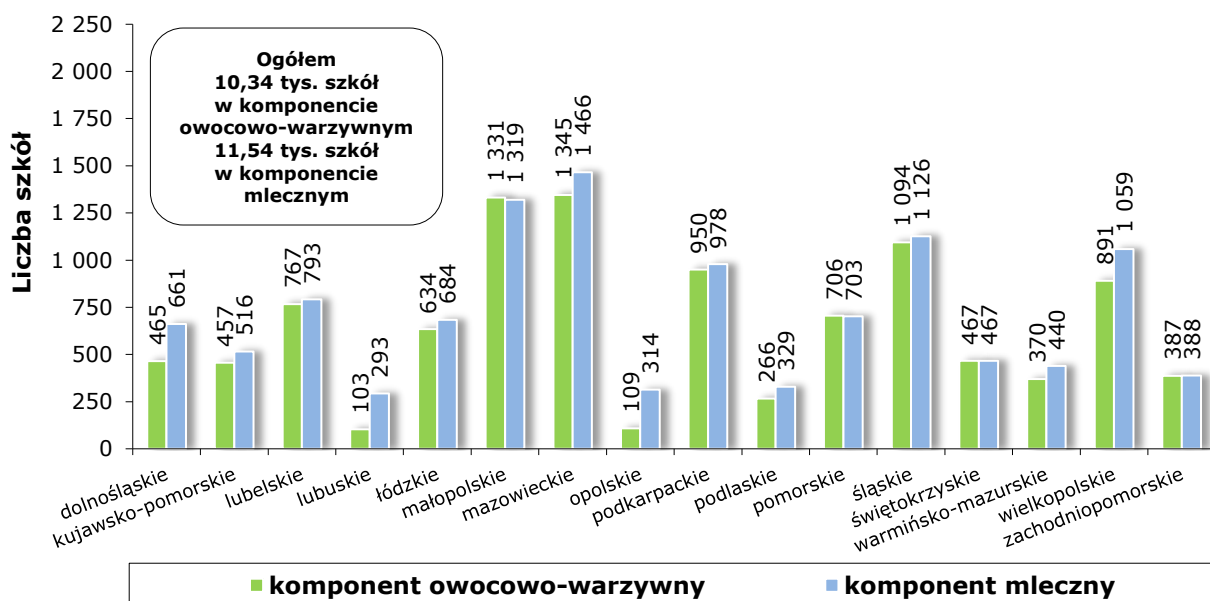
9.2. Realizacja „Programu dla szkół” w roku szkolnym 2020/2021

W roku szkolnym 2020/2021 uczniowie **bezpłatnie** otrzymywali **owoce i warzywa oraz soki i przeciery owocowe** – tj.: jabłka, gruszki, śliwki (w I semestrze), truskawki (w II semestrze), soki owocowe, przeciery owocowe, zagęszczone przeciery owocowe, marchewki, rzodkiewki, paprykę słodką (w I semestrze), kalarepę, pomidorki – oraz **mleko i produkty mleczne** (mleko białe, serki twarogowe, jogurty i kefiry naturalne).

Realizacja „Programu dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2020/2021

Liczba porcji owoców i warzyw otrzymywanych przez jedno dziecko w ramach komponentu owocowo-warzywnego wynosiła 44, natomiast w zakresie komponentu mlecznego – 42. W każdym z 12 tygodni I semestru dzieciom miały być udostępniane co najmniej **3 porcje** owoców i warzyw oraz co najmniej **3 porcje** mleka i produktów mlecznych.

Wykres 42. Liczba szkół uczestniczących w „Programie dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2020/2021 wg województw

Źródło: dane KOWR.

W I semestrze roku szkolnego 2020/2021 w „Programie dla szkół” uczestniczyły:

- w komponentie owocowo-warzywnym – **10 342 szkoły podstawowe** oraz **1 265 tys. dzieci**, które stanowiły **73,4%** grupy docelowej dzieci w Polsce,
- w komponentie mlecznym – **11 536 szkół podstawowych** oraz **1 397,7 tys. dzieci**, które stanowiły **81,1%** grupy docelowej dzieci w Polsce.

Umowy ze szkołami podpisało **79 zatwierdzonych dostawców** owoców i warzyw oraz **98** – mleka i produktów mlecznych.

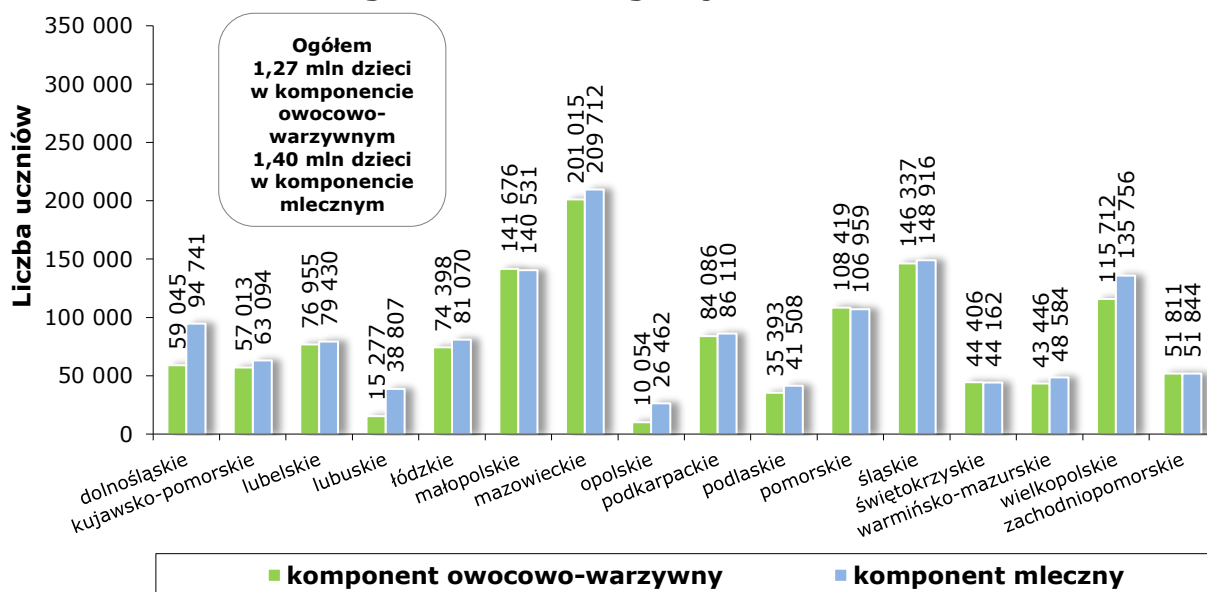
W roku szkolnym 2020/2021, w związku z **nadzwyczajną sytuacją związaną z epidemią koronawirusa** – mając na względzie rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 stycznia 2021 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczegółowego

zakresu zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół (Dz. U. poz. 88)

- produkty oferowane w ramach programu mogły być udostępniane dzieciom w dwóch okresach, bez względu na województwo, tj.:

- I okres udostępniania – od 28 września 2020 r. do 5 marca 2021 r.,
- II okres udostępniania – od 8 marca do 24 czerwca 2021 r.

Wykres 43. **Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2020/2021 wg województw**

Źródło: dane KOWR.

W przypadku zawieszenia stacjonarnego prowadzenia zajęć edukacyjnych na terenie szkoły biorącej udział w programie, oprócz dotychczasowej grupy docelowej, uprawnionymi beneficjentami programu – na mocy rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 października 2020 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół (Dz. U. poz. 1885) – zostały dzieci z klas VI–VIII szkół podstawowych, z klas III–IV ogólnokształcących szkół baletowych oraz z oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych, których rodzice lub opiekunowie prawni wyrazili zgodę na udział w programie.

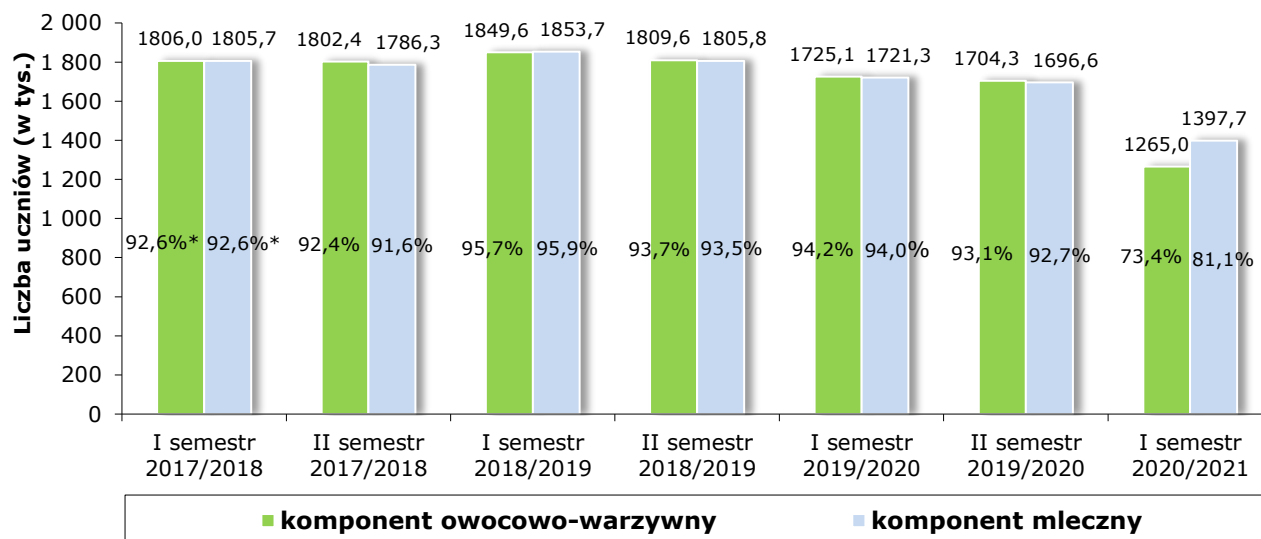
Dostawcy, którym nie udało się dostarczyć produktów zakupionych w celu realizacji dostaw w ramach „Programu dla szkół”, w związku z zamknięciem szkół lub zawieszeniem zajęć w klasach z grupy docelowej oraz w klasach VI–VIII szkół podstawowych, klasach III–IV ogólnokształcących szkół baletowych czy oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych, mogli przekazać je nieodpłatnie do organizacji pożytku publicznego (domów pomocy społecznej, hospicjów, domów dziecka, rodzin zastępczych), szpitali oraz służb mundurowych (dla wojska, policji itp.), zgodnie z „Wytycznymi dla zatwierdzonych dostawców/zatwierdzonych szkół podstawowych biorących udział w *Programie dla szkół*” opracowanymi przez ARiMR i MRiRW.

W 2020 r. do OT KOWR wpłynęło **2 057 wniosków o pomoc** w ramach „Programu dla szkół” za rok szkolny 2019/2020. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wystawił agencji płatniczej

(ARiMR) zlecenia płatności i faktury na kwotę ogółem **152 853,34 tys. zł** brutto (68 592,98 tys. zł z budżetu unijnego oraz 84 260,36 tys. zł z budżetu państwa), z tego z tytułu:

- dostarczania produktów w wysokości 151 640,08 tys. zł (67 531,79 tys. zł z budżetu środków europejskich oraz 84 108,29 tys. zł z budżetu państwa),
- realizacji działań promocyjnych programu – 1 213,26 tys. zł brutto (1 061,19 tys. zł z budżetu środków europejskich oraz 152,07 tys. zł z budżetu państwa – podatek VAT).

Wykres 44. **Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół”**

* Udział dzieci ze szkół podstawowych uczestniczących w „Programie dla szkół”.

Źródło: dane KOWR.

W 2020 r. KOWR wydał ogółem **2 483 decyzje, dokumenty i inne rozstrzygnięcia** w zakresie administrowania „Programem dla szkół”.

Ogółem od roku szkolnego 2017/2018 do końca I semestru roku szkolnego 2020/2021 w ramach realizacji programu dostarczono około **838 mln porcji owocowo-warzywnych i mlecznych** (z tego: 432 mln porcji owocowo-warzywnych oraz 406 mln porcji mlecznych)⁸⁴.

Państwa członkowskie UE, mając na celu zapewnienie skuteczności programu, są zobowiązane do organizacji obowiązkowych **działań edukacyjnych** wspierających program, które mogą obejmować:

- informowanie o zdrowych nawykach żywieniowych oraz właściwej diecie, bogatej w owoce i warzywa oraz mleko,
- przybliżenie dzieciom tematyki związanej z rolnictwem, w tym zapoznanie ich z różnorodnymi produktami i ich pochodzeniem,
- przeciwdziałanie marnotrawieniu żywności, w tym upowszechnianie wiedzy, jak przechowywać i przygotowywać żywność oraz jak postępować z odpadami spożywczymi i kuchennymi.

Działania te mają być skoncentrowane na najmłodszych uczniach, ponieważ w tym okresie kształtują się nawyki żywieniowe, które często utrzymują się przez całe dorosłe życie. Katalog działań edukacyjnych, określonych w Polsce przez Ministerstwo Edukacji i Nauki, obejmuje:

⁸⁴ Dane wynikają z rozliczonych wniosków o pomoc, a nie podpisanych umów (ze względu na COVID-19 i zamknięcie szkół, umowy dostawców ze szkołami nie zostały zrealizowane w 100%).

- organizowanie konkursów i festynów tematycznych,
- organizowanie warsztatów kulinarnych,
- zakładanie i prowadzenie ogródków szkolnych w różnych formach,
- wspólne spożywanie drugiego śniadania połączone z degustacją owoców i warzyw oraz mleka i jego przetworów (w tym produktów ekologicznych i regionalnych),
- organizowanie wycieczek do gospodarstw rolnych, gospodarstw ogrodniczych, zakładów przetwórstwa owoców i warzyw (w tym ekologicznych), zakładów mleczarskich oraz na rynki lokalne,
- stosowanie innych sposobów upowszechniania informacji o korzyściach płynących ze spożywania owoców i warzyw oraz mleka i jego przetworów, w szczególności przez organizowanie wystaw, przygotowywanie prezentacji oraz wydawanie gazetek⁸⁵.

Z budżetu unijnego finansowane są także **działania promocyjne** dotyczące propagowania wiedzy o „Programie dla szkół”. W 2020 r. zrealizowano szereg zadań ściśle dobranych do grupy docelowej, których punktem centralnym został blog internetowy www.pamietnikchrumasa.pl. Przygotowano materiały filmowe i tekstowe, wyprodukowano spot promocyjny wyemitowany w kanałach ogólnopolskich stacji telewizyjnych, nawiązano współpracę z dostawcą dziennika elektronicznego oraz przygotowano nową stronę internetową programu (www.programdlaszkol.org).

Komunikacja dotycząca programu oraz realizowanych działań odbywała się także poprzez profil na portalu społecznościowym.

Dodatkowo zaprojektowano i wydrukowano plakat informacyjny (w nakładzie 26,5 tys. egzemplarzy), który został rozdyskrebowany do szkół biorących udział w programie.

⁸⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowego sposobu realizacji w szkołach środków towarzyszących o charakterze edukacyjnym, które służą prawidłowej realizacji programu dla szkół oraz upowszechniają wśród dzieci zdrowe nawyki żywieniowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 1302).

10. PROMOCJA PRODUKTÓW ROLNO-SPOŻYWCZYCH

Funkcjonowanie krajowego rolnictwa i przemysłu rolno-żywnościowego na jednolitym rynku unijnym oraz rynku światowym – w warunkach postępującego procesu globalizacji, liberalizacji handlu, zaawansowanej integracji w łańcuchu dostaw żywności, zakłóceń na rynku, zmian preferencji zakupowych, jak również rosnącej konkurencji – powoduje, że bardzo istotne znaczenie mają działania promocyjne oraz informacyjne realizowane w Polsce i za granicą.

Polska żywność wysokiej jakości została zidentyfikowana w „Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)” – SOR, jako jeden z **10 sektorów strategicznych polskiej gospodarki** zapewniających zwiększenie wartości dodanej branży rolno-spożywczej i jej konkurencyjności na rynkach zagranicznych⁸⁶. Dodatkowo jednym z głównych obszarów koncentracji działań SOR jest **„ekspansja zagraniczna”**. **Polskie specjalności żywnościowe** zostały jedną z **12 branż eksportowych** (stanowiących ważną pozycję eksportową kraju), które mogą w przyszłości decydować o pozycji konkurencyjnej Polski na świecie.

Jednym z zadań Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa jest wspieranie rozwoju polskiego eksportu produktów rolno-spożywczych oraz promocja i zwiększanie konkurencyjności polskiej żywności w kraju i na świecie.

W „**Strategii promocji żywności Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi**”, której celem jest zwiększenie konkurencyjności polskiej żywności w kraju i na rynku światowym przez wzrost jej rozpoznawalności oraz pozytywny wizerunek, **Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa został główną instytucją wdrażającą instrumenty polityki promocji w sektorze rolno-spożywczym**, natomiast jednostką koordynującą i sprawującą nadzór nad realizacją strategii jest Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi⁸⁷.

Silna marka krajowych produktów żywnościowych jest budowana za granicą pod wspólnym hasłem/znakiem „Polska smakuje”/„Poland tastes good” oraz w oparciu o ogólny i wspólny przekaz, że polska żywność jest wysokiej jakości, naturalna oraz smaczna. W kraju kontynuowane są parasolowe działania informacyjno-edukacyjne pod hasłem „Kupuj Świadomie” i „Solidarni z rolnikami”, w szczególności

⁸⁶ <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/informacje-o-strategii-na-rzecz-odpowiedzialnego-rozwoju> (odczyt – kwiecień 2021 r.).

⁸⁷ <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/strategia-promocji-zywnosci> (odczyt – kwiecień 2021 r.).

dotyczące znaku PRODUKT POLSKI, produkcji ekologicznej, „Poznaj Dobrą Żywność” oraz unijnych certyfikatów jakości.

Wdrażanie instrumentów polityki promocji w sektorze rolno-spożywczym jest realizowane przy współpracy z: innymi instytucjami administracji publicznej i samorządowej, organizacjami i stowarzyszeniami konsumenckimi, krajowymi przedsiębiorcami, organizacjami branżowymi i międzybranżowymi skupiającymi przedsiębiorców (producentów i przetwórców), a także z polskimi placówkami zagranicznymi do spraw gospodarczych, zaangażowanymi w promocję żywności i wspierającymi krajowych przedsiębiorców działających w sektorze rolno-spożywczym oraz eksport produktów żywnościowych.

Spójna polityka promocji produktów żywnościowych, przez świadome uczestnictwo i angażowanie podmiotów działających w branży rolno-spożywczej w aktywne promowanie marki polskiej żywności pod wspólnym hasłem/znakiem graficznym (tzw. branding narodowy i obywatelski), zapewnia lepszą koordynację i synergię działań promocyjnych w sektorze rolno-spożywczym, wpływa na lepsze wykorzystanie dostępnych środków finansowych (unijnych, krajowych i branżowych) oraz koncentruje wsparcie promocji produktów spożywczych na kluczowych rynkach docelowych i odbiorcach, co może przyczyniać się do zwiększenia rozpoznawalności marki polskiej żywności (efektu skali), a także wzrostu efektywności działań.

W „Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030” MRiRW do celu szczegółowego nr I pn. „Zwiększenie opłacalności produkcji rolnej i rybackiej” przypisano m.in. następujące kierunki interwencji: „**Nowe modele organizacji produkcji i rynków, krótkie łańcuchy rynkowe i uczciwa konkurencja**” oraz „**Poszerzanie i rozwój rynków zbytu na produkty i surowce sektora rolno-spożywczego (w tym biogospodarka)**”⁸⁸. Wymienione kierunki interwencji wymagają realizacji oraz wsparcia w kraju i za granicą aktywnych działań promocyjnych oraz informacyjnych.

Sytuacja zagrożenia epidemicznego koronawirusem oraz towarzyszący jej *lockdown* uzmysłowiły, jak bardzo ważne jest bezpieczeństwo żywnościowe (zapewniane głównie przez krajowych producentów rolnych i przemysł spożywczy) oraz nieprzerwany przepływ towarów w łańcuchu dostaw żywności „od pola do stołu”. **Szczególnie w tak trudnym czasie jak epidemia koronawirusa wielkiego znaczenia nabiera promocja produktów rolno-spożywczych za granicą oraz promocja w kraju świadomych decyzji zakupowych krajowych konsumentów, które wpływają na sytuację ekonomiczno-gospodarczą kraju.** Wsparcie eksportu oraz rosnący patriotyzm konsumencki, który znajduje odzwierciedlenie w nabywaniu rodzimych towarów, budują silną markę polskiej żywności, wspierają krajowych producentów rolnych oraz przedsiębiorstwa, zwiększają sprzedaż polskiej żywności oraz wspierają funkcjonowanie polskiej gospodarki, w tym krajowego rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego. Przekłada się to także m.in. na: utrzymanie i tworzenie nowych miejsc pracy, zwiększanie wpływów podatkowych

⁸⁸ <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/strategia-zrownowazonego-rozwoju-wsi-rolnictwa-i-rybactwa-2030> (odczyt – kwiecień 2021 r.).

do budżetu państwa i budżetów samorządowych, rozwój rodzimych przedsiębiorstw czy pozyskiwanie środków na inwestycje.

W 2020 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, zgodnie z zapisami ustawowymi, uczestniczył w realizacji działań wspierających promocję produktów rolno-spożywczych w kraju oraz za granicą, prowadząc je **w kilku obszarach**, tj. poprzez:

- 1) wsparcie realizacji branżowych i/lub międzybranżowych programów informacyjnych i/albo promocyjnych w ramach mechanizmu WPR **„Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”**,
- 2) **wspieranie rozwoju współpracy handlowej** sektora rolno-spożywczego z zagranicą,
- 3) **realizację branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych** w zakresie projektu systemowego „Promocja gospodarki w oparciu o polskie marki produktowe Marka Polskiej Gospodarki – Brand”, finansowanego ze środków Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój (POIR),
- 4) **prowadzenie działań promocyjnych i informacyjnych** mających na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych,
- 5) **obsługę funduszy promocji produktów rolno-spożywczych**,
- 6) **wdrażanie poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości”** w ramach działania 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020,
- 7) **wdrażanie poddziałania 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”** w ramach działania 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

10.1. Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych (w ramach WPR)

Wspólna polityka rolna Unii Europejskiej wspiera działalność promocyjną i informacyjną prowadzoną w sektorze rolno-spożywczym. O dofinansowanie mogą się ubiegać organizacje zrzeszające producentów, przetwórców i dystrybutorów, które są reprezentatywne dla danej branży rolnej, jak również organizacje producentów lub ich zrzeszenia oraz inne organy sektora rolno-spożywczego, których celem i przedmiotem działalności są promocja produktów rolnych i informowanie o takich produktach. Podmioty te, w odpowiedzi na coroczne zaproszenie Komisji Europejskiej, za pomocą specjalnego portalu internetowego zgłaszają (inicjują) do akceptacji KE oferty programów promocyjnych i/lub informacyjnych.

Celem działań informacyjnych i promocyjnych jest zwiększanie konkurencyjności rolnictwa unijnego, a tym samym osiągnięcie stabilizacji na rynku wewnętrznym.

Działania informacyjne i promocyjne w szczególności sprzyjają: podniesieniu wiedzy konsumentów o zaletach unijnych produktów rolnych, metodach produkcji oraz systemach jakości, jak również poprawie rozpoznawalności tych produktów. Ponadto powinny wpływać na zwiększenie spożycia unijnych produktów rolnych w UE i poza nią,

a także na zwiększenie udziału tych produktów w rynku, przy zwróceniu szczególnej uwagi na rynki państw trzecich charakteryzujące się najwyższym potencjałem rozwojowym. W przypadku wystąpienia poważnych zakłóceń na rynku, utraty zaufania konsumentów lub innych szczególnych problemów, działania te powinny wspierać poprawę warunków rynkowych oraz uzupełniać i wzmacniać działania realizowane przez państwa członkowskie UE. Dodatkowym celem działań informacyjnych i promocyjnych jest podkreślanie znaczenia autentyczności produktów unijnych, co poszerza wiedzę konsumentów na temat zalet produktów oryginalnych w porównaniu z imitacjami i towarami podrobionymi. Przyczynia się to znacząco – zarówno w Unii, jak i w państwach trzecich – do podniesienia poziomu znajomości oznaczeń i skrótów świadczących o uczestnictwie w europejskich systemach jakości.

W 2020 r. KOWR kontynuował realizację mechanizmu WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”. Wszystkie programy promocyjne i/lub informacyjne były realizowane według zasad unijnej polityki promocji obowiązujących dla programów akceptowanych przez KE od 1 grudnia 2015 r.

Zasady dotyczące polityki informowania o unijnych produktach rolnych i rolno-spożywczych oraz promowania tych produktów, które obowiązują od 1 grudnia 2015 r., określono w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014⁸⁹. Główne zasady unijnej polityki promocji dotyczą:

- unijnego poziomu finansowania do 70% kosztów kwalifikowalnych realizacji programów prostych na rynku wewnętrznym UE i 80% – w przypadku programów prostych realizowanych na rynkach krajów trzecich oraz w przypadku programów, w których uczestniczy wiele państw. Jednocześnie przewidziano 85% udział UE w finansowaniu programów kryzysowych. Pozostałą część wydatków ponoszą wyłącznie organizacje inicjujące, które mogą pochodzić z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych;
- zniesienia współfinansowania programów ze środków budżetu krajowego;
- wprowadzenia europejskiej strategii promocji;
- wprowadzenia jednoetapowego procesu wyboru programów przez KE;
- rozszerzenia zakresu stosowania środków, tj.:
 - włączenia organizacji producentów lub ich zrzeszeń oraz innych organów sektora rolno-spożywczego, których celem i przedmiotem działalności są promocja i informowanie o produktach rolnych, do grup beneficjentów wsparcia,
 - rozszerzenia zakresu promowanych produktów, w szczególności o przetworzone produkty rolne (np. chleb, makaron, czekoladę),
 - umożliwienia stosowania oświadczeń o pochodzeniu produktów i wskazywania ich marek (z pewnymi ograniczeniami);

⁸⁹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 z dnia 22 października 2014 r. w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych wdrażanych na rynku wewnętrznym i w państwach trzecich oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 3/2008, z późn. zm.

- ułatwionego zarządzania programami, w których uczestniczy wiele państw członkowskich, przygotowanymi wspólnie przez podmioty z kilku państw członkowskich UE przy wykorzystaniu punktu kompleksowej usługi w KE (za pośrednictwem agencji wykonawczej CHAFEA);
- wprowadzenia unijnego rocznego programu prac.

Dla programów akceptowanych przez KE po 1 grudnia 2015 r., oprócz zapisów rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014, unijnymi aktami prawnymi regulującymi zasady realizacji tego mechanizmu WPR są także rozporządzenia: delegowane Komisji (UE) 2015/1829⁹⁰ oraz wykonawcze Komisji (UE) 2015/1831⁹¹.

Jednoroczne, dwu- lub trzyletnie programy mogą być realizowane odrębnie na rynku unijnym lub na rynkach krajów spoza UE. Programy obejmują głównie działania dotyczące: public relations, udziału w targach i misjach handlowych, organizacji spotkań biznesowych b2b⁹², akcji degustacyjnych, szkoleń, seminariów/ webinarów i konferencji, funkcjonowania serwisu internetowego, a także produkcji i emisji reklam telewizyjnych, radiowych, zewnętrznych (outdoor) i w prasie konsumenckiej.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505) od 1 września 2017 r. administrowanie mechanizmem WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych” jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z agencji płatniczej (ARiMR).

W 2020 r. kontynuowano realizację działań i/lub udzielanie wsparcia organizacjom branżowym i/lub międzybranżowym w ramach prowadzonych na **4 kontynentach** następujących **7 programów informacyjnych i/lub promocyjnych**⁹³:

- 1) **„Mięso o europejskiej jakości”** – 2-letniego programu promocyjnego skierowanego na rynki Stanów Zjednoczonych i Kanady, o łącznym budżecie 2 382,24 tys. EUR (netto). Program dotyczył promocji mięsa wołowego i wieprzowego (świeżego, schłodzonego i mrożonego) oraz przetworów spożywczych wytworzonych na bazie tych produktów.
- 2) **„Europa pełna smaków – tradycja i jakość”** – 3-letniego programu promocyjnego, dotyczącego koszyka produktów, tj. mięsa wołowego, wieprzowego, drobiowego (świeżego, schłodzonego i mrożonego), owoców (w tym: jabłek, owoców z rodzaju *Vaccinium* – borówek, aronii) i warzyw (z wyłączeniem kukurydzy) oraz przetworów z tych produktów, o łącznym

⁹⁰ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2015/1829 z dnia 23 kwietnia 2015 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych na rynku wewnętrznym i w państwach trzecich.

⁹¹ Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2015/1831 z dnia 7 października 2015 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych wdrażanych na rynku wewnętrznym i w państwach trzecich.

⁹² B2b (ang. *business to business*) – transakcje/spotkania pomiędzy dwoma lub więcej podmiotami gospodarczymi, określenie relacji występujących pomiędzy przedsiębiorstwami.

⁹³ Wszystkie prowadzone w 2020 r. programy były zatwierdzone przez KE w oparciu o rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 z dnia 22 października 2014 r. w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych wdrażanych na rynku wewnętrznym i w państwach trzecich oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 3/2008.

budżecie 4 921,94 tys. EUR (netto), skierowanego na rynki: Chin z Hongkongiem, Japonii, Korei Południowej i Wietnamu.

- 3) **„Indyk z Europy – pod skrzydłami jakości”** – 2-letniego programu promocyjnego, dotyczącego europejskiego mięsa indyczego, o łącznym budżecie 1 500 tys. EUR (brutto), skierowanego na rynki: Republiki Czeskiej, Niemiec i Polski.
- 4) **„Siła smaku, witamin i kolorów – poznaj jakość jabłek z Europy”** – 2-letniego programu promocyjnego, dotyczącego europejskich jabłek, o łącznym budżecie ponad 1 849,99 tys. EUR (netto), skierowanego na rynek Zjednoczonych Emiratów Arabskich.
- 5) **„Drób z europejskim paszportem”** – 2-letniego programu promocyjnego, dotyczącego mięsa drobiowego, o łącznym budżecie blisko 3 010,65 tys. EUR (brutto), skierowanego na rynki Chin z Hongkongiem i Japonii,
- 6) **„Bioeuropa wysokiej jakości”** – 3-letniego programu promocyjnego, dotyczącego różnych produktów ekologicznych, o łącznym budżecie ponad 2 167,67 tys. EUR (netto), skierowanego na rynki Kanady i Stanów Zjednoczonych,
- 7) **„Mięso o europejskiej jakości”** – 2-letniego programu promocyjnego, dotyczącego mięsa wołowego i wieprzowego (świeżego, schłodzonego i mrożonego) oraz przetworów spożywczych wytworzonych na bazie tych produktów, o łącznym budżecie blisko 2 290,62 tys. EUR (netto), skierowanego na rynki Kanady i Stanów Zjednoczonych. Program jest kontynuacją realizowanego wcześniej programu o tym samym tytule, którego działania zakończyły się w kwietniu 2020 r.

Ponadto z decyzji wykonawczej Komisji z dnia 14 grudnia 2020 r. wynika, że wśród zaakceptowanych programów prostych znajduje się jeden polski 2-letni program dotyczący promocji owoców (ze szczególnym uwzględnieniem jabłek) pt. **„Dar polskich sadów. Jabłka z serca Europy”**⁹⁴. Został on złożony przez konsorcjum w składzie: Stowarzyszenie Polskich Dystrybutorów Owoców i Warzyw „Unia Owocowa” (lider) oraz Związek Sadowników Rzeczypospolitej Polskiej (konsorcjant). Łączny budżet programu wynosi blisko 2 881,07 tys. EUR (netto), w tym dofinansowanie UE – 2 304,85 tys. EUR (netto). Program jest skierowany na rynki Tajlandii i Malezji.

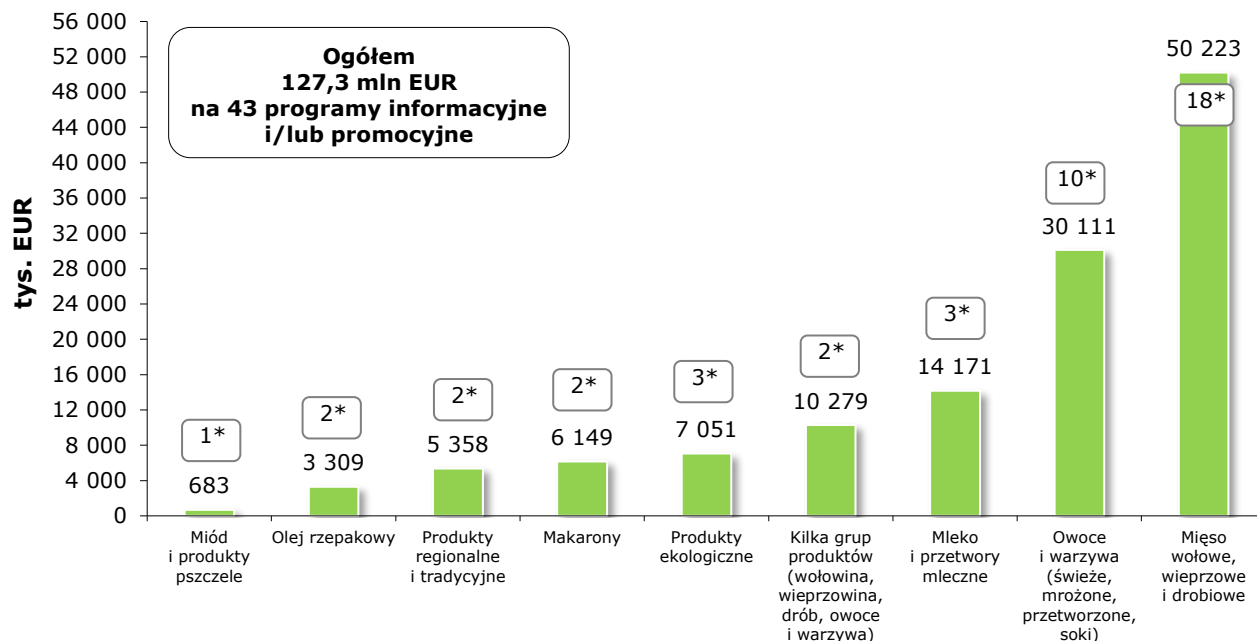
Przedmiotowa decyzja wykonawcza Komisji zawiera także **rezerwową listę programów**, na której znajduje się kolejny polski **2-letni program**, dotyczący owoców (głównie jabłek), złożony również przez ww. konsorcjum, skierowany na rynki Nigerii i Senegalu, o łącznym budżecie ponad 2 820,66 tys. EUR (netto).

W 2020 r. organizacje inicjujące złożyły do KOWR łącznie **4 wnioski o płatność**, z tego: 3 wnioski o płatność okresową i jeden wniosek o wypłatę salda. W powyższym okresie nie został złożony żaden wniosek o płatność zaliczkową. Zweryfikowano i wypłacono wsparcie finansowe wnioskowane tylko w trzech ww. wnioskach o płatność (tj. w dwóch wnioskach o płatność okresową i w jednym wniosku o wypłatę salda), które zostały

⁹⁴ Decyzja wykonawcza Komisji z dnia 14.12.2020 r. w sprawie wyboru programów prostych dotyczących promocji produktów rolnych w 2020 r. zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 [C(2020) 8663 final].

złożone do KOWR w okresie maj–czerwiec 2020 r. Pozostały jeden wniosek, który został złożony do KOWR w sierpniu 2020 r., ze względu na termin jego złożenia oraz konieczność kilkukrotnego uzupełnienia przez organizację inicjującą, zostanie ostatecznie rozliczony najprawdopodobniej na początku drugiego kwartału 2021 r.

Wykres 45. **Budżety polskich programów branżowych i/lub międzybranżowych w okresie maj 2004 r. – grudzień 2020 r. wg grup produktów**

* Liczba programów informacyjnych i/lub promocyjnych zatwierdzonych przez KE oraz na które podpisano umowy.
Źródło: dane KOWR.

W 2020 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa w ramach trzech programów informacyjnych i/lub promocyjnych wystawił dla agencji płatniczej (ARiMR) dokumenty płatnicze na kwotę **7 829,54 tys. zł** (netto) z budżetu UE.

W zakresie realizacji mechanizmu WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych” KOWR w 2020 r. wydał ogółem **6 decyzji i innych rozstrzygnięć**⁹⁵.

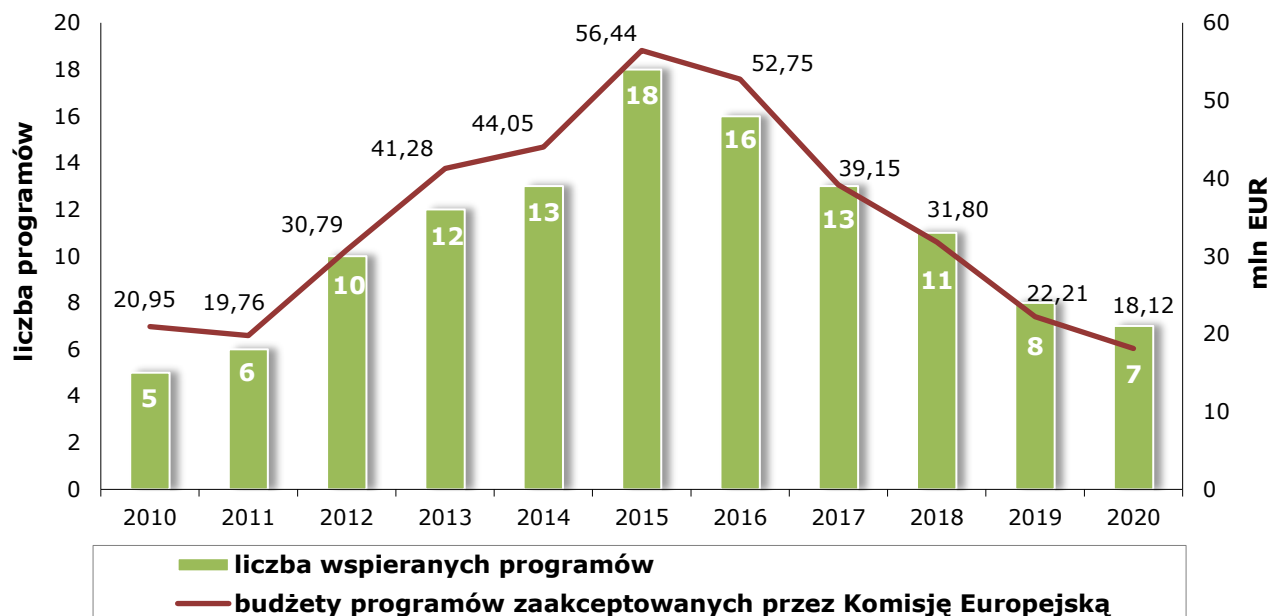
Od akcesji Polski do UE do końca 2020 r. Komisja Europejska zatwierdziła, a organizacje branżowe i/lub międzybranżowe zawarły umowy na realizację **43 polskich programów informacyjnych i/lub promocyjnych** o łącznym budżecie **127,3 mln EUR**⁹⁶. Najwięcej programów dotyczyło rynku mięsa czerwonego i drobiowego (18 programów), a następnie

⁹⁵ „Liczba wydanych decyzji w zakresie administrowanych mechanizmów” – liczba wydanych dokumentów finalnych (skutkujących i nieskutkujących płatnościami), którymi mogą być np.: decyzja pozytywna, decyzja odmowna, pozwolenie, umowa, deklaracja, wniosek, przedsięwzięcie, projekt, rozstrzygnięcie. Jeden z mierników stosowanych przez KOWR przy sporządzaniu planu finansowego w układzie zadaniowym. Na liczbę decyzji w przedmiotowym mechanizmie WPR składają się płatności i podpisane umowy o udzielenie dotacji na realizację programu prostego.

⁹⁶ Nie uwzględniono czterech polskich programów, które zostały zaakceptowane przez KE, ale nie zawarto umów na ich realizację z beneficjentami (organizacjami zgłaszającymi programy).

rynku owoców i warzyw (10 programów), mleka i przetworów mlecznych oraz produktów ekologicznych (po 3 programy).

Wykres 46. **Liczba wspieranych polskich programów branżowych i/lub międzybranżowych w latach 2010–2020 i ich budżety ogółem**

Źródło: dane KOWR.

10.2. Wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 17 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) KOWR prowadzi działania finansowane z budżetu krajowego mające na celu wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą poprzez organizowanie udziału uczestników tego sektora w międzynarodowych przedsięwzięciach promocyjnych i informacyjnych.

Potencjał produkcyjny i eksportowy polskiego sektora rolno-spożywczego jest znaczący, a polskie produkty żywnościowe skutecznie konkurują na rynkach światowych. Od lat notowany jest dodatni bilans handlowy w obrocie towarami rolno-spożywczymi. Ponieważ w Polsce produkowane są znaczne nadwyżki żywności, dalszy rozwój krajowego sektora rolno-spożywczego w dużym stopniu zależy od możliwości zwiększania wywozów. Eksport potrzebuje silnego wsparcia instytucjonalnego, aby zachować rosnący trend, szczególnie w tak trudnym czasie jak epidemia koronawirusa. Zdobywanie nowych rynków zbytu – zwłaszcza spoza UE – i pozyskiwanie nowych partnerów handlowych mają kluczowe znaczenie dla możliwości dalszego rozwoju krajowych przedsiębiorstw sektora rolno-spożywczego.

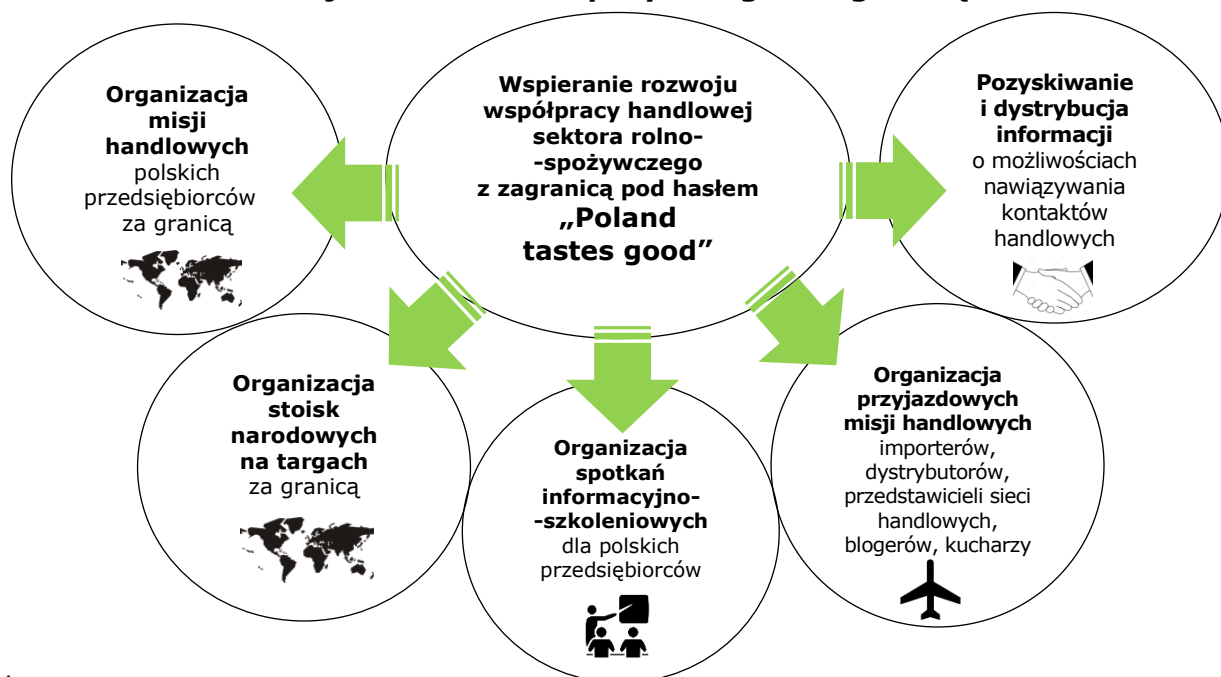
Krajowe produkty rolno-spożywcze są promowane przez KOWR pod wspólnym **hasłem „Poland tastes good”**. Dzięki temu budowana jest za granicą **silna i rozpoznawalna marka polskiej żywności**. Beneficjentami tych działań są krajowi przedsiębiorcy z sektora rolno-spożywczego, którzy korzystają przede wszystkim z organizowanych przez KOWR

wystąpienie na polskich stoiskach narodowych na targach zagranicznych, towarzyszących im **misji handlowych** oraz **spotkań biznesowych**.

W ten sposób podejmowane są działania w kierunku **zwiększenia eksportu oraz umacniania pozycji, rozpoznawalności i konkurencyjności krajowych produktów rolno-spożywczych**, a także w celu **dywersyfikacji i zdobycia nowych perspektywicznych rynków zbytu** (również w państwach trzecich o największym potencjale wywozowym).

Celem KOWR jest prowadzenie działań w krajach o dużym potencjale importowym, na których polska żywność jest jeszcze nieobecna lub występuje w niewielkim stopniu, a także w miejscach, w których krajowa żywność jest już znana, ale wymaga dalszego wsparcia promocyjnego. Dzięki KOWR producenci żywności mogą promować swoje produkty na największych targach branży rolno-spożywczej na świecie na korzystniejszych warunkach, niż jeśli mieliby uczestniczyć w nich indywidualnie. Krajowi przedsiębiorcy są wspierani, począwszy od spraw związanych z wyjazdem, poprzez organizację wizyt w punktach handlowych, a skończywszy na spotkaniach biznesowych.

Wykres 47. **Główne obszary działań w zakresie wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą**

Źródło: opracowanie KOWR.

W ramach wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą są prowadzone następujące działania skierowane do krajowych producentów, przetwórców i eksporterów:

- organizacja **narodowych stoisk informacyjno-promocyjnych na zagranicznych targach i wystawach w wybranych krajach** (w czasie epidemii część wystąpień odbywa się w formie hybrydowej lub online),
- realizacja zagranicznych **misji handlowych** dla krajowych przedsiębiorców branży rolno-spożywczej (samodzielnym lub powiązanych z udziałem w targach) w wybranych państwach pozaunijnych,

- realizacja i obsługa **spotkań biznesowych b2b, tradycyjnych oraz wirtualnych (online)**, z przedstawicielami zagranicznych przedsiębiorstw, będących potencjalnymi kontrahentami dla krajowych przedsiębiorców branży rolno-spożywczej,
- realizacja i obsługa **spotkań lub webinarów informacyjno-szkoleniowych dla polskich przedsiębiorców** w kraju i za granicą w celu przedstawienia warunków prowadzenia biznesu oraz zwyczajów handlowych funkcjonujących na poszczególnych rynkach zagranicznych,
- organizacja i obsługa **pokazów kulinarnych** oraz **degustacji** polskich produktów żywnościowych w kraju i za granicą,
- **publikowanie informacji w krajowych i zagranicznych mediach branżowych oraz ogólnoinformacyjnych (tradycyjnych, elektronicznych i mediach społecznościowych)** promujących polskie produkty i polski sektor rolno-spożywczy,
- **organizacja i obsługa multi- i bilateralnych spotkań, seminariów i konferencji** w kraju oraz za granicą,
- organizacja w Polsce **przyjazdowych misji handlowych** importerów, dystrybutorów i przedstawicieli sieci handlowych, które obejmują rozmowy b2b z krajowymi przedsiębiorcami oraz wizyty w zakładach produkcyjnych,
- organizacja **misji przyjazdowych dla zagranicznych dziennikarzy** mediów branżowych i **blogerów kulinarnych, lifestylowych** oraz **podróżniczych**,
- organizacja **misji przyjazdowych zagranicznych kucharzy i szefów kuchni** w celu promocji polskiej kuchni narodowej i polskich produktów wysokiej jakości, ekologicznych oraz tradycyjnych,
- **obsługa spotkań z przedstawicielami polskich i zagranicznych organizacji oraz mediów branżowych**, jak również z przedsiębiorcami sektora rolno-spożywczego w kraju i za granicą,
- **realizacja innych działań** mających na celu promowanie polskiej żywności i sektora rolno-spożywczego na rynkach zagranicznych w ramach patronatów oraz **współpracy z innymi instytucjami**, tj. Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwem Spraw Zagranicznych (MSZ), Ministerstwem Rozwoju, Pracy i Technologii (MRPiT), Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP), Polską Agencją Inwestycji i Handlu S.A. (PAIH), Zagranicznymi biurami Handlowymi PAIH (ZBH PAIH) oraz polskimi placówkami dyplomatycznymi,
- **przygotowywanie opracowań i analiz** dotyczących rynków zagranicznych.

W działania promocyjne włączane są również nadzorowane przez KOWR **spółki hodowlane o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej** w celu wykorzystania ich potencjału eksportowego. Udział w zagranicznych działaniach promocyjnych daje spółkom szansę na pozyskanie nowych rynków zbytu.

W 2020 r. KOWR zorganizował w **5 krajach** dla polskich przedsiębiorców **9 działań promocyjno-informacyjnych** obejmujących organizację stoisk narodowych na targach i/lub misji handlowych, tj.:

- 1) stoisko narodowe o charakterze informacyjno-promocyjnym podczas targów **Internationale Grüne Woche 2020**, które odbyły się w **Berlinie w Niemczech** w dniach **17–26**

- stycznia 2020 r.** Na stoisku o powierzchni 143 m² swoją ofertę przedstawiło **14 krajowych firm** z następującymi produktami: nabiał, kawior, świeże pieczywo, piwa regionalne, wyroby z dziczyzny, zakwas buraczany, sok z jagody kamczackiej, kawa palona w Polsce, wyroby owsiane. Podwystawcy mieli także możliwość prowadzenia sprzedaży bezpośredniej swoich produktów na polskim stoisku;
- 2) stoisko narodowe na targach **Biofach 2020**, które odbyły się **w Norymberdze w Niemczech** w dniach **12–15 lutego 2020 r.** Jest to największe wydarzenie targowe żywności ekologicznej w Europie i na świecie. Na stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 269 m² swoją ofertę eksportową promowały **54 podmioty**, w tym firmy, stowarzyszenia, związki i organizacje branżowe reprezentujące następujące branże rolnictwa i produkcji ekologicznej: soki owocowe i warzywne, świeże owoce, wina, herbaty i zioła, świeże i mrożone warzywa, makarony, kasze i inne produkty zbożowe, sosy i pasty do smarowania, dania gotowe, oleje, probiotyki, miody i słodycze, kawę, batony oraz zdrowe przekąski. Ponadto w ramach stoiska narodowego zostało także przygotowane stoisko branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych;
- 3) stoisko narodowe na targach **ISM Cologne**, które odbyły się **w Kolonii w Niemczech** w dniach **2–5 lutego 2020 r.** Była to 50. edycja największych targów branży słodczy na świecie. Na zorganizowanym przez KOWR polskim stoisku narodowym o powierzchni 60 m² **pięć firm** prezentowało ofertę obejmującą: ciasta i ciasteczka, cukierki, praliny, chrupki, chipsy, krówki, zdrowe batony oraz przekąski. Podczas jubileuszowej edycji targów swoje produkty prezentowały łącznie 84 firmy z Polski. W trakcie targów na stoisku KOWR odbywały się pokazy kulinarne, podczas których odwiedzający mogli spróbować najlepszych polskich tradycyjnych wyrobów cukierniczych, takich jak: jagodzianki, pączki, szarlotka, a także praliny czekoladowe robione ręcznie przez mistrzów cukiernictwa. Nasz kraj był piątą pod względem łącznej wielkości powierzchni stoisk na tych targach;
- 4) misję handlową do **Zjednoczonych Emiratów Arabskich** połączoną z wystąpieniem targowym podczas 25. edycji międzynarodowych targów spożywczych **Gulfood**, które odbyły się w dniach **16–20 lutego 2020 r.** Na narodowym stoisku informacyjno-promocyjnym o łącznej powierzchni 188 m² swoją ofertę eksportową zaprezentowało **34 przedsiębiorców**. W jego skład wchodziło główne stoisko znajdujące się w hali ogólnej oraz dwa stoiska usytuowane w sektorach branżowych, tj. w hali mleczarskiej i w hali dedykowanej napojom. Na stoisku w hali ogólnej funkcjonowało stoisko branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych. W ramach tego programu każdego dnia targów odbywały się zorganizowane przez KOWR pokazy kulinarne, których celem była promocja polskiej kuchni i żywności oraz zaprezentowanie Polski jako kraju tradycyjnego i jednocześnie nowoczesnego pod względem kulinarnym. Na polskim stoisku narodowym zostały zorganizowane indywidualne konsultacyjne spotkania biznesowe dla krajowych przedsiębiorców z przedstawicielami lokalnych przedsiębiorstw na temat możliwości i warunków sprzedaży produktów rolno-spożywczych na rynku Zjednoczonych Emiratów Arabskich oraz Zatoki Perskiej na przykładzie polityki handlowej prowadzonej w reprezentowanym przez nich przedsiębiorstwie. Ostatniego

- dnia targów odbyły się warsztaty z ekspertem Emirackiego Urzędu Standaryzacji i Metrologii (ESMA) na temat nowych standardów i norm dla produktów rolno-spożywczych importowanych na rynek Zjednoczonych Emiratów Arabskich;
- 5) stoisko narodowe na międzynarodowych targach przemysłu spożywczego **Guangzhou World Agricultural Expo – Wagri**, które odbyły się w dniach **20–22 sierpnia 2020 r. w Guangzhou w Chinach**. Ze względu na sytuację epidemiczną oraz szereg ograniczeń, w tym w lotniczym osobowym ruchu międzynarodowym, w zorganizowanym przez KOWR stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 36 m² nie mogli osobiście uczestniczyć krajowi przedsiębiorcy. Wobec tego organizatorzy targów stworzyli warunki do przeprowadzenia w dniach 11 sierpnia – 13 października 2020 r. **spotkań b2b w trybie online**. Spotkania, realizowane za pośrednictwem platformy internetowej, umożliwiły polskim przedsiębiorcom rozmowy z potencjalnymi chińskimi importerami. Za obsługę stoiska narodowego podczas targów odpowiedzialni byli przedstawiciele polskiego Konsulatu Generalnego RP w Guanzghou;
 - 6) stoisko narodowe podczas targów **Thaifex Anuga Asia**, które odbyły się w dniach **22–25 września 2020 r. w Bangkoku w Tajlandii**. Targi, ze względu na epidemię koronawirusa, zostały zorganizowane w sposób hybrydowy, łączący odbywające się stacjonarnie targi z licznymi działaniami w internecie. Polska znalazła się w nielicznym gronie krajów, które zdecydowały się na zorganizowanie stoiska narodowego na targach. Ze względu na obowiązujące ograniczenia w podróżowaniu, krajowe firmy prezentowały swoją ofertę online, a także przesyłały na stoisko materiały promocyjne. Obecni na stoisku przedstawiciele Ambasady RP oraz ZBH PAIH w Bangkoku udzielali informacji o polskim rynku spożywczym oraz dystrybuowali materiały promocyjne krajowych firm uczestniczących w targach w ramach stoiska o powierzchni 36 m². Po zakończeniu targów, w dniach **28 września – 2 października 2020 r.**, odbyły się **spotkania b2b online** w ramach towarzyszącej targom **platformy „Virtual Meet Buyer Programme”**, w których udział wzięły firmy uczestniczące w targach w ramach polskiego stoiska;
 - 7) stoisko narodowe podczas targów **Sial China**, które odbyły się w dniach **28–30 września 2020 r. w Szanghaju w Chinach**. Na stoisku o powierzchni 36 m², które ze względu na sytuację epidemiczną było obsługiwane przez Konsulat Generalny RP oraz Zagraniczne Biuro Handlowe PAIH w Szanghaju, były dostępne publikacje, katalogi oraz filmy promujące Polskę i krajowe firmy jako atrakcyjnych partnerów do współpracy. Stoisko KOWR zorganizowano z dofinansowaniem w ramach branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych;
 - 8) wirtualny polski pawilon podczas wydarzenia **F&B Networking Hub By Sial Middle East w Abu Zabi w Zjednoczonych Emiratach Arabskich** w dniach **23–29 listopada 2020 r.** Udział w wydarzeniu wzięło 10 krajowych przedsiębiorców reprezentujących następujące sektory branży spożywczej: słodczyce, napoje, przetwory mięsne, zdrowa żywność, przetwory zbożowe, produkty mleczne, dodatki do żywności. Uczestniczyli oni w rozmowach b2b z potencjalnymi importerami i dystrybutorami w ramach udostępnionej

przez organizatora wirtualnej platformie matchmakingowej. Wydarzeniu towarzyszyły również liczne warsztaty i spotkania dostępne na platformie F&B Networking Hub;

9) stoisko narodowe we współpracy z ZBH PAIH podczas pierwszej edycji wirtualnych targów **EastFood Expo Indonesia w Dżakarcie w Indonezji** w dniach **8–13 grudnia 2020 r.** Na polskim wirtualnym stoisku narodowym swoją ofertę zaprezentowało **12 krajowych firm** z branż: słodczy, napojów, wyrobów mleczarskich, płatków śniadaniowych, makaronów, proszków jajecznych, ryb oraz produktów ekologicznych. Podczas targów odbyły się także liczne webinaria oraz branżowe konferencje online. Wirtualne dopasowanie biznesowe zaproponowane przez organizatorów targów pozwalało jego uczestnikom na znalezienie odpowiednich produktów i partnerów handlowych.

Ponadto, w związku z ograniczeniem możliwości dotychczasowych działań z powodu epidemii koronawirusa, KOWR zaangażował się w realizację **wirtualnych** wydarzeń **biznesowych oraz informacyjno-promocyjnych**. W dniu **3 września 2020 r.** we współpracy z Ambasadą RP i Singapore Manufacturing Federation zostało zorganizowane **wirtualne webinarium oraz sesja pitchingowa** z udziałem krajowych przedsiębiorców i singapurskich importerów. W dniach **2–4 grudnia 2020 r.** KOWR we współpracy z Forum of Indian Food Importers zorganizował **wirtualne webinarium i rozmowy b2b** z udziałem krajowych przedsiębiorców i importerów oraz dystrybutorów z Indii.

W dniach **14–16 grudnia 2020 r.** KOWR we współpracy z ZBH w Dakarze zorganizował **Festiwal Polskich Jabłek w Senegalu** promujący świeże jabłka z Polski wśród senegalskich importerów i dystrybutorów oraz umożliwiający przedstawicielom polskiej branży sadowniczej nawiązanie kontaktów handlowych. Festiwal został poprzedzony webinarium informacyjnym zorganizowanym 18 listopada 2020 r., które przybliżyło rynek jabłek w Senegalu krajowym producentom i eksporterom jabłek.

KOWR zorganizował dla przedsiębiorców także następujące **webinaria szkoleniowo-informacyjne**:

- 1) szkolenie na temat rynku Zjednoczonych Emiratów Arabskich „Możliwości współpracy handlowej i inwestycyjnej na rynku rolno-spożywczym ZEA” (**7 lutego 2020 r.**),
- 2) szkolenie dla przedsiębiorców dotyczące eksportu polskiej żywności do Chin w ramach projektu PKP LHS (**28 lutego 2020 r.**),
- 3) webinarium „Rynek żywności *halal* w Singapurze i pozostałych krajach ASEAN. Możliwości dla polskich eksporterów” (**14 lipca 2020 r.**),
- 4) webinarium „Ochrona znaków towarowych w Polsce i Chinach” (**28 lipca 2020 r.**),
- 5) webinarium „Senegal – perspektywy rozwoju współpracy handlowej” (**13 października 2020 r.**),
- 6) webinarium „Ochrona marek i wzornictwa w Unii Europejskiej oraz w Singapurze i Wietnamie” (**11 grudnia 2020 r.**).

Pod hasłem „**Poland tastes good**” KOWR realizował również **inne działania informacyjno-promocyjne** ukierunkowane na budowanie pozytywnego wizerunku polskiej żywności

podczas: **międzynarodowych konferencji, uroczystości okolicznościowych, festiwali, konkursów kulinarnych oraz innych wydarzeń organizowanych w kraju i za granicą.**

Do najważniejszych wydarzeń poza granicami Polski, które wsparł KOWR należały również:

- czwarta edycja **festiwalu POLANDSHIOK! w Singapurze** zorganizowanego przez Ambasadę RP w terminie **wrzesień–grudzień 2020 r.** W związku z sytuacją epidemiczną kolejna edycja festiwalu odbyła się w głównej mierze w przestrzeni wirtualnej, poprzez stronę www.polandshiok.sg. Mimo konieczności zmiany formuły festiwalu promocja kulinarna nadal pozostała kluczowym elementem całego wydarzenia – w drugiej połowie października 2020 r. odbyły się **transmitowane online pokazy kulinarne** poświęcone azjatyckiej interpretacji polskich tradycyjnych dań, takich jak gołąbki i chłodnik;
- udział polskiego szefa kuchni w **europejskim finale konkursu kulinarnego Bocuse d’Or** odbywającego się w dniach **15–16 października 2020 r.** w **Tallinie w Estonii.** Jest to konkurs wysokiej klasy gotowania i jednocześnie prezentacja najnowszych światowych trendów kulinarnych.

Ponadto KOWR udzielił wsparcia w ramach działań promocyjnych Związku Szkółkarzy Polskich podczas międzynarodowych targów ogrodniczych **IPM Essen w Niemczech** w dniach **28–30 stycznia 2020 r.** Działania KOWR objęły m.in.: współorganizację konferencji prasowej dla zagranicznych dziennikarzy informującej o sukcesach i osiągnięciach polskiego ogrodnictwa, promocję polskiej żywności oraz współorganizację wydarzenia networkingowego na stoisku.

W przypadku działań **promocyjnych z udziałem zagranicznych odbiorców** KOWR zaangażował się w organizację następujących wydarzeń:

- promocję polskiej żywności podczas **spotkania noworocznego** Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz przedstawicieli kierownictwa jednostek podległych ministerstwu z przedstawicielami korpusu dyplomatycznego akredytowanymi w Polsce, które odbyło się **22 stycznia 2020 r.,**
- współorganizację wraz z MRiRW **Pikniku Dyplomatycznego** z udziałem przedstawicieli korpusu dyplomatycznego w dniu **18 lipca 2020 r.** na Torze Wyścigów Konnych Służewiec, w ramach którego zorganizowano m.in. promocję polskiej żywności,
- działania informacyjno-promocyjne pod hasłem „Poland Tastes Good” w trakcie **42. Narodowego Czemponatu Koni Arabskich Czystej Krwi** oraz **51. Aukcji „Pride of Poland”**, które odbyły się w Janowie Podlaskim w dniach **7–10 sierpnia 2020 r.,**
- działania informacyjno-promocyjne pod hasłem „Poland Tastes Good” podczas zorganizowanej w dniach **24–26 lipca 2020 r. V edycji Festiwalu Kultury i Piosenki Polsko-Czeskiej CZ-PL** im. Pawła Królikowskiego w Kudowie-Zdrój i Náchodzie,
- działania informacyjno-promocyjne pod hasłem „Poland Tastes Good” podczas zorganizowanego w dniach **8–10 września 2020 r.** międzynarodowego wydarzenia pod nazwą **Forum Ekonomiczne 2020** w Karpaczu,
- działania informacyjno-promocyjne pod hasłem „Poland Tastes Good” podczas zorganizowanych w dniach **30 września – 4 października 2020 r.** zawodów jeździeckich **„Warsaw Jumping 2020”** na terenie Toru Wyścigów Konnych Służewiec.

KOWR zajmował się także **pozyskiwaniem krajowych przedsiębiorców dysponujących ofertą produktową poszukiwaną przez importerów żywności i zgłaszających się z zapytaniami z różnych państw**, w tym m.in.: z Singapuru, Izraela, Kanady oraz ze Stanów Zjednoczonych i Zjednoczonych Emiratów Arabskich.

Prowadzono także **bieżącą współpracę międzynarodową z podmiotami zagranicznymi (prywatnymi i publicznymi rangi agencji rządowych lub ministerstw, placówkami dyplomatycznymi i organizacjami z branży rolno-spożywczej), polskimi placówkami dyplomatycznymi za granicą, Polską Agencją Inwestycji i Handlu (PAIH) oraz Zagranicznymi biurami Handlowymi PAIH (ZBH PAIH)**. Regularne kontakty miały na celu m.in. rozpoznanie nowych możliwości współpracy gospodarczej w sektorze rolno-spożywczym oraz pozyskanie materiałów dotyczących uwarunkowań rynków trzecich i możliwości wymiany handlowej, które po analizie były wykorzystywane w bieżącej współpracy z krajowymi przedsiębiorcami.

Opracowano i udostępniono przedsiębiorcom **materiały informacyjne dotyczące rynku Zjednoczonych Emiratów Arabskich oraz Królestwa Arabii Saudyjskiej**.

KOWR, w ramach współpracy z polskimi placówkami dyplomatycznymi za granicą, przygotował i przekazał **materiały informacyjne na temat polskiego potencjału eksportowego oraz możliwości współpracy handlowej** do wykorzystania przez placówki w bieżącej współpracy z podmiotami lokalnymi.

Realizowana była **współpraca KOWR z mediami branżowymi**, w ramach której były publikowane i emitowane **artykuły i wywiady** poświęcone polskiemu sektorowi rolno-spożywczemu oraz działaniom KOWR na rzecz wspierania rozwoju współpracy handlowej z zagranicą.

Jednym z zadań KOWR było rozpowszechnianie informacji o możliwościach nawiązywania kontaktów handlowych przez wykorzystanie **zakładki „Promocja/Współpraca międzynarodowa”** oraz **„Informacje dla eksporterów”**, a także skrzynek e-mailowych: **eksporter@kowr.gov.pl** oraz **KOWR-events@kowr.gov.pl**. Jednocześnie informacje związane z rozwojem współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą, w tym relacje z wydarzeń promocyjnych, były zamieszczane na administrowanym przez KOWR **profilu „Poland tastes good”** na portalu społecznościowym, jak również na portalu dedykowanym branżowemu programowi promocji polskich specjalności żywnościowych **www.food.trade.gov.pl**.

Rozpoczęto również przygotowania do opracowania **animowanej prezentacji „Poland tastes good”** w kilku językach na temat polskiego sektora rolno-spożywczego skierowanej do zagranicznych odbiorców.

Podjęto także działania związane z uruchomieniem **strony internetowej Poland tastes good**. Będzie ona skierowana do odbiorców krajowych i zagranicznych. Na stronie w zakresie działań związanych z promocją polskiego sektora rolno-spożywczego w ramach wsparcia wymiany handlowej z zagranicą dostępne będą m.in.: ogólne informacje o polskim

sektorze rolno-spożywczym i hasła „Poland tastes good”, relacje z udziału resortu rolnictwa w wydarzeniach promocyjnych za granicą i informacje o krajowych firmach sektora rolno-spożywczego. Informacje będą publikowane w języku polskim, a także: angielskim, niemieckim, francuskim, rosyjskim, hiszpańskim oraz chińskim.

Rozpoczęto prace nad uruchomieniem projektu **promocji polskiego sektora rolno-spożywczego i polskich specjalności żywnościowych w chińskich mediach społecznościowych**. Projekt obejmuje działania związane z prowadzeniem dedykowanych profili na najbardziej popularnych chińskich portalach WeChat (Weixin) oraz Sina Weibo.

Realizowane były również **porozumienia o współpracy z zagranicznymi podmiotami sektora rolno-spożywczego** na rzecz wspólnych działań służących wsparciu wymiany handlowej. Organizowano również wizyty delegacji zagranicznych w KOWR (więcej na ten temat w rozdziale „Współpraca międzynarodowa”).

W 2020 r. KOWR wydał **59 decyzji i innych rozstrzygnięć** w zakresie wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą, w tym zrealizował **35 przedsięwzięć promocyjnych i informacyjnych**, na których organizację wypłacono z budżetu krajowego **6 489,45 tys. zł**.

Od 2015 r. do 2020 r. na realizację **284 przedsięwzięć** wspierających rozwój współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą wypłacono ogółem **34,8 mln zł**.

10.3. Branżowy program promocji polskich specjalności żywnościowych

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa jest partnerem Ministerstwa Rozwoju, Pracy i Technologii w realizacji w latach 2016–2019 i 2020–2022 – na podstawie podpisanej umowy oraz zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 17 i ust. 3 oraz art. 10 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r.

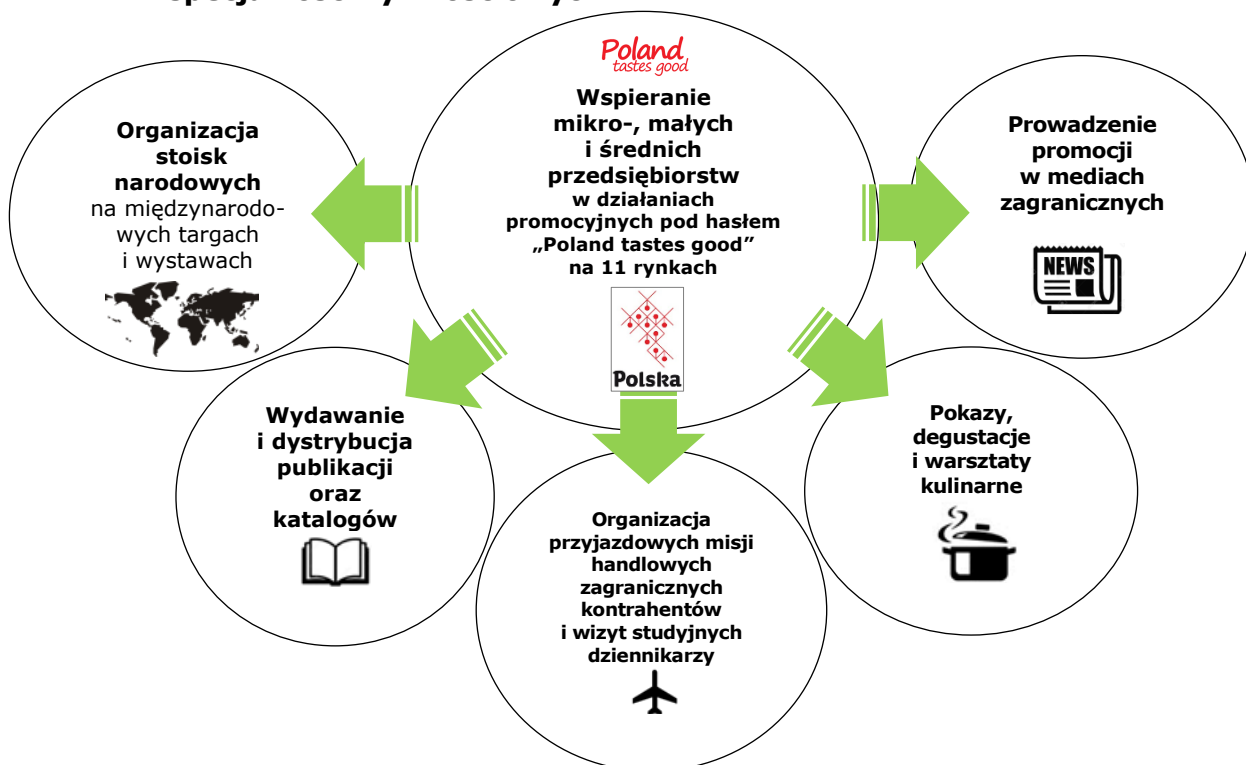
poz. 481) – **kolejnych branżowych programów promocji polskich specjalności żywnościowych w ramach poddziałania 3.3.2. „Promocja gospodarki w oparciu o polskie marki produktowe – Marka Polskiej Gospodarki – Brand”**, finansowanych ze środków Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014–2020 (POIR)⁹⁷ z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i z budżetu krajowego (tj. funduszy będących w dyspozycji Ministerstwa Rozwoju, Pracy i Technologii).

Celem projektu jest upowszechnianie przekazu o innowacyjności i wysokiej jakości polskich produktów, kontynuacja budowania pozytywnego wizerunku Polski, a także promowanie całej branży spożywczej oraz polskiej gospodarki na rynkach zagranicznych.

⁹⁷ Jest to kontynuacja „Branżowego programu promocji branży polskich specjalności żywnościowych” realizowanego w latach 2012–2015 w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007–2013.

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wspiera mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa w działaniach promocyjnych prowadzonych na wybranych **8 pozaunijnych rynkach perspektywicznych** (w: **Chinach, Indiach, Wietnamie, Republice Południowej Afryki, Zjednoczonych Emiratach Arabskich, Singapurze** oraz na **Tajwanie i Białorusi**) oraz w **3 krajach unijnych** (we **Francji, w Niemczech i Holandii**). **Polskie produkty rolno-spożywcze są promowane pod wspólnym hasłem „Poland tastes good”.** **Propagowana jest także Marka Polskiej Gospodarki.**

Wykres 48. **Działania w zakresie realizacji branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych**

Źródło: opracowanie KOWR.

Uczestnikami branżowego programu promocji są przedsiębiorcy, którzy prowadzą działalność gospodarczą i mają siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a ich podstawowa działalność gospodarcza jest zgodna z wybranymi kodami Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD).

Działania promocyjne branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych obejmują: **organizowanie stoisk narodowych na międzynarodowych targach i wystawach, wydawanie publikacji i katalogów dystrybuowanych podczas tych imprez, prowadzenie promocji w mediach zagranicznych, przyjazdowe misje handlowe zagranicznych kontrahentów, wizyty studyjne zagranicznych dziennikarzy w kraju oraz warsztaty kulinarne dla zagranicznych dziennikarzy i blogerów.**

W ramach organizowanych narodowych stoisk informacyjnych KOWR zapewnia przedsiębiorcom:

- bezpłatne korzystanie z miejsc do odbywania spotkań z kontrahentami,
- korzystanie z obsługi stoiska informacyjnego o produktach i lokalizacji firmy,
- zaprezentowanie filmu reklamowego firmy na urządzeniach multimedialnych na stoisku,
- zorganizowanie pokazu/prezentacji oferty firmy na stoisku informacyjnym.

Budżet na realizację branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych na lata 2016–2022 wynosi ogółem 7,55 mln zł.

W 2020 r. w ramach realizacji programu KOWR zorganizował **narodowe stoiska informacyjno-promocyjne** podczas następujących wydarzeń targowo-wystawienniczych:

- **Biofach 2020**, które odbyły się **w Norymberdze w Niemczech** w dniach **12–15 lutego 2020 r.** (wraz z pokazami kulinarnymi),
- **Gulfood**, które miały miejsce **w Dubaju w Zjednoczonych Emiratach Arabskich** w dniach **16–20 lutego 2020 r.** (wraz z pokazami kulinarnymi),
- **Sial China**, które odbyły się **w Szanghaju w Chinach** w dniach **28–30 września 2020 r.**

W 2020 r. w zakresie realizacji branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych KOWR wypłacił **285,27 tys. zł** oraz wydał **5 decyzji oraz innych rozstrzygnięć**.

10.4. Działania promocyjne i informacyjne mające na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 16 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) KOWR prowadził działania promocyjne i informacyjne mające na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych (z wyłączeniem działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących rolnictwa i gospodarki żywnościowej realizowanych przez ministrów właściwych do spraw rolnictwa, rynków rolnych, rybołówstwa lub rozwoju wsi).

Głównym celem działań promocyjno-informacyjnych jest popularyzacja żywności wysokiej jakości wytwarzanej w ramach systemów jakości oraz oznaczeń (w tym żywności regionalnej, tradycyjnej i ekologicznej), a także zwiększenie spożycia żywności produkowanej w kraju, a przez to wzrost konkurencyjności polskich produktów rolno-spożywczych.

Większość przeprowadzonych działań została zrealizowana w oparciu o wykorzystanie **znaku graficznego „Polska smakuje”**, co było odpowiedzią na konieczność **zbudowania jednej zauważalnej dla konsumentów marki polskiej żywności**. Marki, która będzie gwarantem smaku i synonimem produktów spożywczych wysokiej jakości, a także odpowiedzią na rosnące zapotrzebowanie społeczeństwa na żywność wytwarzaną w zgodzie ze środowiskiem naturalnym, w oparciu o tradycyjne technologie i sposoby produkcji. Dodatkowo szeroko komunikowano **hasło „Kupuj Świadomie”** mające na celu zachęcanie społeczeństwa do czytania etykiet i podejmowania świadomych decyzji zakupowych. Działania KOWR były oparte z jednej strony na **idei zintegrowanej i spójnej promocji** w ramach wyznaczonego w „Strategii promocji żywności Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi” kierunku polityki promocyjnej polskiej żywności, z drugiej strony – **na znajomości panujących trendów**, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb konsumentów oraz producentów i rolników z sektora rolno-spożywczego. W 2020 r. kładziono nacisk na znak **PRODUKT POLSKI** i certyfikat **produkcji ekologicznej**.

Wykres 49. **Obszary działań w zakresie promowania produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości**

Źródło: opracowanie KOWR.

Działania prowadzone na poziomie ogólnopolskim i regionalnym realizowane były w dwóch obszarach.

- 1) **Pierwszy obszar dotyczył komunikacji z beneficjentami i przedstawicielami sektora rolnego** poprzez organizowanie lub udział w **spotkaniach, konferencjach i webinarach** służących podnoszeniu wiedzy i kompetencji producentów żywności oraz rolników w zakresie nowoczesnych działań promocyjnych i skutecznego dotarcia do nabywców, szczególnie w zakresie znaku **PRODUKT POLSKI**.
- 2) **Drugi obszar dotyczył działań skierowanych do konsumentów.** Celem tych działań było łączenie **konsumentów** poszukujących wysokojakościowych produktów rolno-spożywczych z **producentami żywności**, a także **wspieranie trendu kupowania polskiej żywności wysokiej jakości**. Szczególną uwagę zwrócono na zmianę postrzegania polskiego sektora spożywczego przez dostarczenie wiedzy o **bogactwie kulinarnym wszystkich regionów Polski i rolnictwie ekologicznym**, jako odpowiedzi na zapotrzebowanie konsumentów na żywność zdrową, wytworzoną z wysokiej jakości surowców i posiadającą certyfikaty krajowych oraz europejskich systemów jakości. Szczególną uwagę zwrócono na certyfikat **produkcji ekologicznej** oraz znaku **PRODUKT POLSKI**.

KOWR w ramach „Planu działań promocyjnych produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych na 2020 r.” wspólnie z MRiRW kontynuował realizację **ogólnopolskiej kampanii informacyjnej „Kupuj Świadomie”**, której jednym z głównych celów było budowanie rozpoznawalności znaku **PRODUKT POLSKI** zarówno wśród producentów – by chętniej zamieszczali to oznaczenie na opakowaniach wytwarzanych produktów rolno-spożywczych – jak i **konsumentów** – by w trakcie zakupów częściej kierowali się informacją o kraju pochodzenia żywności. Działania skierowane do obu grup odbiorców docelowych były

prowadzone równoległe z wykorzystaniem różnych kanałów komunikacji (np.: telewizja, radio, gadżety, reklama zewnętrzna), ale przy zachowaniu spójnego komunikatu.

W akcję promocji znaku **PRODUKT POLSKI** zaangażowano wiele podmiotów, instytucji i firm, które mogły korzystać z materiałów zamieszczonych na stronach internetowych **www.polskasmakuje.pl** oraz na **www.produktpolski.gov.pl**.

W kampanię włączyły się spółki Skarbu Państwa (w tym nadzorowane przez KOWR), a także inne podmioty, dla których istotne jest wspieranie polskiej gospodarki.

W 2020 r. prowadzono także prace **usprawniające i rozwojowe** strony internetowej **www.polskasmakuje.pl**, m.in.:

- dokonano przeglądu bazy danych kart wystawców i kart produktów w zakresie: sprawdzenia uprawnień wystawców do używania nazwy logo danego systemu jakości/ programu, w ramach którego wytwarzają swoje produkty, oraz sprawdzenia ważności certyfikatów/oznaczeń przypisanych do produktów,
- aktualizowano **podstronę informacyjno-promocyjną PRODUKT POLSKI** stanowiącą ważne źródło informacji dla konsumentów i producentów żywności. Na stronie internetowej **www.polskasmakuje.pl** stworzono zakładkę „**Polski e-bazarek**”.

Przeprowadzone działania promocyjne przyczyniły się do powiększenia zbioru wirtualnych wizytówek lokalnych producentów żywności wytwarzających swe produkty w ramach oznaczeń oraz systemów jakości. Na stronie „Polska smakuje”, wg stanu na 31 grudnia 2020 r., znajdowało się **908 producentów żywności i rolników** oraz **7 237 polskich produktów regionalnych, tradycyjnych, ekologicznych i z certyfikatami jakości**.

W 2020 r. KOWR zrealizował również **akcję „Paczka dla Powstańca Warszawskiego”** i **„Paczka Bożonarodzeniowa”**, w ramach których do kombatantów – za pośrednictwem żołnierzy Wojsk Obrony Terytorialnej – zostały przekazane paczki z polską żywnością. Każda paczka zawierała wyroby ze znakiem PRODUKT POLSKI, wytworzone w kraju z użyciem rodzimych surowców. W celu realizacji tych akcji krajowi producenci żywności przekazali bezpłatnie ogółem **18,8 tys. artykułów spożywczych**.

W 2020 r. KOWR promował polską żywność podczas szeregu ogólnopolskich wydarzeń, m.in.: **Cavaliady, Wdzięczni Polskiej Wsi** na Pólku koło Bralina, **Championatu Koni Arabskich „Pride of Poland”** w Janowie Podlaskim, wręczenia nagród **„Orły Wprost”**, czy konkursu fotograficznego **„Polska smakuje”**.

Żywność ekologiczna promowana była przez KOWR podczas m.in. **Targów Żywności Regionalnej i Ekologicznej** w Poznaniu oraz **konkursu wiedzy ekologicznej** w Barzkowicach, a także przez współfinansowanie organizacji **szkolenia e-learningowego dotyczącego promowania rolnictwa ekologicznego** oraz przez **publikacje w prasie regionalnej**.

W 2020 r. KOWR zrealizował **99 przedsięwzięć** w ramach ww. krajowych działań promocyjnych, na które z budżetu krajowego wydatkowano **5 140,19 tys. zł**.

Od 2012 r. do końca 2020 r. na działania promujące produkty rolne i żywnościowe – ze szczególnym uwzględnieniem certyfikowanej żywności regionalnej, tradycyjnej i ekologicznej – wypłacono **32,1 mln zł**, realizując ponad **2,9 tys. przedsięwzięć promocyjno-informacyjnych**.

10.5. Obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 13 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) oraz art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o funduszach promocji produktów rolno-spożywczych (Dz. U. z 2021 r. poz. 43, z późn. zm.), obsługuje **dziesięć funduszy**:

- 1) Fundusz Promocji Mleka,
- 2) Fundusz Promocji Mięsa Wieprzowego,
- 3) Fundusz Promocji Mięsa Wołowego,
- 4) Fundusz Promocji Mięsa Końskiego,
- 5) Fundusz Promocji Mięsa Owczego,
- 6) Fundusz Promocji Ziarna Zbóż i Przetworów Zbożowych,
- 7) Fundusz Promocji Owoców i Warzyw,
- 8) Fundusz Promocji Mięsa Drobiowego,
- 9) Fundusz Promocji Ryb,
- 10) Funduszu Promocji Roślin Oleistych⁹⁸.

Fundusze promocji zostały utworzone w celu wspierania marketingu rolnego, wzrostu spożycia i promocji produktów rolno-spożywczych. Do zadań realizowanych w ramach funduszy należą m.in.: finansowanie i/lub współfinansowanie kampanii informacyjnych i promocyjnych (obejmujących promocję spożycia określonych produktów rolno-spożywczych oraz edukację grup docelowych, głównie młodzieży i dzieci), prowadzenie badań naukowych, badań rynkowych i prac rozwojowych w zakresie poprawy jakości produktów spożywczych oraz szkoleń dla producentów i przetwórców, a także wspieranie

⁹⁸ Wprowadzony z dniem 1 sierpnia 2019 r.

krajowych organizacji branżowych, w tym ich przedstawiciele biorących udział w pracach specjalistycznych stałych i roboczych komitetów organizacji międzynarodowych lub będących członkami statutowych organów tych organizacji, zajmujących się problemami danego rynku. Organizacje te mogą również finansować tzw. wkład własny kampanii promocyjnych i/lub informacyjnych współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej w formie:

- programów prostych prowadzonych w ramach delegowanego z ARiMR do KOWR mechanizmu WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”,
- programów wielonarodowych, w których uczestniczą co najmniej 2 państwa UE.

Do zadań KOWR należy wyłącznie administrowanie funduszami promocji oraz obsługa rachunków bankowych poszczególnych funduszy. Każdy fundusz jest zarządzany przez komisję zarządzającą składającą się z 9 członków (przedstawiciele przetwórców produktów rolnych właściwych dla danego funduszu, producentów oraz izb rolniczych). Do kompetencji komisji zarządzających należy:

- reprezentowanie interesów branż, których dotyczą fundusze promocji, wobec ministra właściwego do spraw rynków rolnych, innych organów administracji publicznej oraz Dyrektora Generalnego KOWR w zakresie zarządzania funduszem promocji właściwym dla danej branży,
- ustalanie zasad gospodarowania środkami finansowymi danego funduszu określających przede wszystkim szczegółowe warunki i tryb przedkładania propozycji programów oraz działań,
- opracowywanie planu finansowego funduszu,
- sporządzanie sprawozdania rzeczowego funduszu,
- uchwalanie regulaminu danej komisji,
- opracowywanie strategii promocji dla branż, których dotyczą fundusze promocji,
- przekazywanie ministrowi właściwemu do spraw rynków rolnych:
 - regulaminu danej komisji,
 - zasad gospodarowania środkami finansowymi danego funduszu i planów finansowych danego funduszu promocji w zakresie realizacji celów,
 - sprawozdania rzeczowego i sprawozdania z wykonania planu finansowego funduszy,
 - strategii promocji opracowanej dla branży.

Dyrektor Generalny Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa:

- dysponuje środkami funduszy promocji na podstawie uchwał komisji zarządzających,
- zapewnia obsługę prawną oraz techniczno-biurową funduszy promocji oraz komisji zarządzających,
- sporządza sprawozdania z wykonania planu finansowego funduszy promocji,
- odmawia realizacji uchwał komisji zarządzających niezgodnych z przepisami prawa,
- ustala w drodze decyzji administracyjnej kwoty nienależnie lub nadmiernie pobranych środków finansowych funduszy promocji udzielonych w ramach wsparcia finansowego.

Realizacja zadań przez KOWR polega również m.in. na: obsłudze deklaracji wpłat na fundusze promocji i wydawaniu decyzji w sprawie ustalenia wysokości zobowiązania dla podmiotów skupujących mleko oraz egzekwowaniu obowiązku dokonywania wpłat na fundusze promocji.

Źródłami finansowania funduszy są głównie wpłaty dokonywane przez zobowiązane podmioty z poszczególnych branż. Fundusze promocji są zasilane z wpłat naliczanych i pobieranych od podmiotów skupujących i przetwarzających produkty rolne w wysokości 0,1% wartości netto z faktur zakupu/sprzedaży, z wyłączeniem Funduszu Promocji Roślin Oleistych, gdzie obowiązuje naliczenie w wysokości 0,2%, a w przypadku Funduszu Promocji Mleka – w wysokości 0,001 zł od każdego skupionego kilograma mleka. Dodatkowym źródłem zasilania funduszy są odsetki bankowe naliczane od środków pieniężnych gromadzonych na rachunkach bieżących funduszy oraz odsetki od należności i koszty upomnień. Szczegółowy wykaz towarów, od których są naliczane wpłaty na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych, określa rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi⁹⁹.

Tabela 25. **Wpływy na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych w 2020 r.**

Lp.	Wyszczególnienie	Wpływy (tys. zł)
1.	Fundusz Promocji Mleka	12 502,08
2.	Fundusz Promocji Mięsa Wieprzowego	14 204,52
3.	Fundusz Promocji Mięsa Wołowego	6 046,26
4.	Fundusz Promocji Mięsa Końskiego	161,84
5.	Fundusz Promocji Mięsa Owczego	14,86
6.	Fundusz Promocji Ziarna Zbóż i Przetworów Zbożowych	8 248,55
7.	Fundusz Promocji Owoców i Warzyw	8 975,86
8.	Fundusz Promocji Mięsa Drobiowego	14 435,70
9.	Fundusz Promocji Ryb	502,64
10.	Fundusz Promocji Roślin Oleistych	6 537,17
Ogółem		71 629,48

Źródło: dane KOWR.

W 2020 r. na rachunki funduszy wpłynęło **71 629,48 tys. zł**. Ponad **9 tys. podmiotów gospodarczych** złożyło deklaracje wpłat na fundusze promocji. Odbyło się **55 posiedzeń** komisji zarządzających. W planach finansowych na 2020 r. komisje zarządzające przyjęły do realizacji 409 zadań, z czego 58 zadań komisje wykreśliły z planów. Zostało wydanych **829 decyzji w sprawie udzielenia i wypłaty wsparcia** ze środków finansowych funduszy promocji, w wyniku których ze środków zgromadzonych na rachunkach bankowych funduszy wydatkowano ogółem **55 200,55 tys. zł**.

Do końca 2020 r. KOWR wydał **4 390 rozstrzygnięć administracyjnych** w ramach wpłat i wypłat (z tego: 829 decyzji w sprawie udzielenia i wypłaty wsparcia, 1 268 decyzji w sprawie ustalenia wysokości zobowiązania podmiotów skupujących względem Funduszu Promocji Mleka za IV kwartał 2019 r. oraz I–III kwartał 2020 r., a także 2 293 inne rozstrzygnięcia administracyjne – decyzje i postanowienia). Przeprowadzono **161 kontroli**, z tego: 146 kontroli podatkowych, 6 kontroli na miejscu oraz 9 kontroli księgowych. W trakcie rozpatrywania było ponad 120 wniosków o udzielenie i wypłatę wsparcia z funduszy promocji.

⁹⁹ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 lipca 2019 r. w sprawie szczegółowego wykazu towarów, od których są naliczane, pobierane, przekazywane i wpłacane wpłaty na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych (Dz. U. poz. 1411).

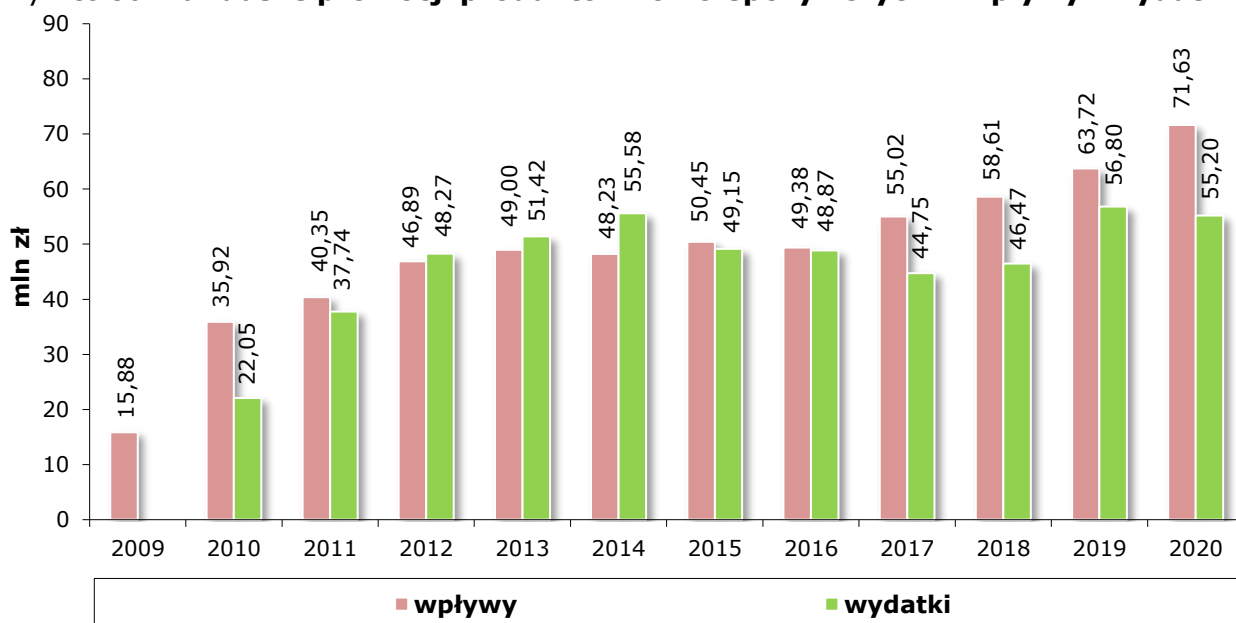
Tabela 26. **Wydatki z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych w 2020 r. na zrealizowane zadania***

Lp.	Wyszczególnienie	Wydatki (tys. zł)
1.	Fundusz Promocji Mleka	10 926,08
2.	Fundusz Promocji Mięsa Wieprzowego	14 023,56
3.	Fundusz Promocji Mięsa Wołowego	5 420,37
4.	Fundusz Promocji Mięsa Końskiego	97,88
5.	Fundusz Promocji Mięsa Owczego	16,39
6.	Fundusz Promocji Ziarna Zbóż i Przetworów Zbożowych	2 173,93
7.	Fundusz Promocji Owoców i Warzyw	8 357,86
8.	Fundusz Promocji Mięsa Drobiowego	12 696,36
9.	Fundusz Promocji Ryb	267,48
10.	Fundusz Promocji Roślin Oleistych	1 220,64
Ogółem		55 200,55

* Wydatki nie uwzględniają kosztów związanych z obsługą prawną oraz techniczno-biurową funduszy promocji i komisji zarządzających (tj. 3,5% rocznych wpływów na poszczególne fundusze promocji).
Źródło: dane KOWR.

W 2020 r. rozpoczęto proces tworzenia planów finansowych na rok 2021. W związku z powyższym KOWR prowadził obsługę techniczno-biurową posiedzeń komisji. Do końca grudnia 2020 r. wpłynęło **475 propozycji zadań** do planów finansowych na 2021 r., które KOWR na bieżąco weryfikował pod kątem formalno-prawnym.

Wykres 50. **Fundusze promocji produktów rolno-spożywczych – wpływy i wydatki***

* Wydatki nie uwzględniają kosztów związanych z obsługą prawną oraz techniczno-biurową funduszy promocji i komisji zarządzających (tj. 3,5% rocznych wpływów na poszczególne fundusze promocji).
Źródło: dane KOWR.

Od utworzenia funduszy promocji produktów rolno-spożywczych w 2009 r. do końca 2020 r. na konta funduszy wpłynęło ponad **585 mln zł**, a ze środków zgromadzonych na rachunkach bankowych funduszy na realizację działań informacyjno-promocyjnych wydatkowano ogółem około **516 mln zł**.

10.6. Działanie 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020

Zgodnie z art. 6 ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2021 r. poz. 182) Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa był podmiotem wdrażającym **działanie**

3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” delegowane z agencji płatniczej (ARiMR). W zakresie ww. działania realizowane były **2 poddziałania** – 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” oraz 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”.

Wspierani byli producenci rolni przystępujący do systemów jakości oraz grupy producentów realizujące inicjatywy informacyjne i promocyjne na rynku wewnętrznym w zakresie certyfikowanych produktów żywnościowych wysokiej jakości.

W 2020 r. w ramach działania „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW 2014–2020 KOWR wydał łącznie **1 511 decyzji** skutkujących płatnością na kwotę ogółem **4 738,81 tys. zł** (z tego: 3 015,30 tys. zł z budżetu UE i 1 723,51 tys. zł z budżetu krajowego).

10.6.1. Poddziałanie 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości”

Poddziałanie 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” PROW 2014–2020 było realizowane na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania, wypłaty oraz zwrotu pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2019 r. poz. 449), które weszło w życie 19 sierpnia 2015 r.

Poddziałanie miało na celu zwiększenie uczestnictwa rolników w unijnych i krajowych systemach jakości. Pomoc była związana z refundacją kosztów wynikających z przystąpienia do systemu jakości, m.in. kosztów: kontroli (po której przeprowadzeniu wydaje się stosowny certyfikat), rocznej składki na rzecz grupy producentów posiadającej odpowiednią formę organizacyjną oraz zakupu specjalistycznych publikacji związanych z prowadzeniem produkcji w zakresie danego systemu jakości. Wsparcie było skierowane do rolników aktywnych zawodowo, którzy wytwarzają produkty rolne lub środki spożywcze przeznaczone do spożycia. Aby skorzystać z pomocy, należało wytwarzać produkty:

- których nazwy zostały wpisane do rejestru gwarantowanych tradycyjnych specjalności lub chronionych nazw pochodzenia i chronionych oznaczeń geograficznych¹⁰⁰ lub

¹⁰⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1151/2012 z dnia 21 listopada 2012 r. w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych, z późn. zm.

- objęte systemami: Rolnictwa ekologicznego¹⁰¹, Ochrony nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych wyrobów winiarskich¹⁰², Integrowanej Produkcji Roślin¹⁰³,
- zgodnie ze specyfikacją i standardami systemów: Jakość Tradycja, Quality Meat Program (QMP), Quality Assurance for Food Products (QAFP) – „Tuszki, elementy i mięso z kurczaka, indyka i młodej polskiej gęsi owsianej”, Quality Assurance for Food Products – „Kulinarne mięso wieprzowe”, Quality Assurance for Food Products – „Wędliny”.

Wnioski o pomoc mogli składać rolnicy, którzy nie otrzymali tego rodzaju wsparcia dla tego samego systemu jakości żywności w ramach działania „Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności” PROW 2007–2013. Ponadto wnioskodawca nie mógł uzyskiwać wsparcia na dofinansowanie kosztów transakcyjnych ze środków działania „Rolnictwo ekologiczne”. Wsparcie finansowe w formie refundacji było przewidziane w okresie maksymalnie 5 lat od przystąpienia do systemu jakości.

W 2020 r. KOWR ogłosił **szósty nabór wniosków** o przyznanie pomocy w ramach poddziałania 3.1. z terminem składania wniosków **od 30 października do 3 grudnia 2020 r.** Według stanu na 31 grudnia 2020 r. w OT KOWR złożono **395 wniosków o przyznanie pomocy**. Decyzje o przyznaniu pomocy będą wydawane w 2021 r.

Do KOWR w 2020 r. w ramach poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” beneficjenci złożyli **1 431 wniosków o płatność** na kwotę około 1 733 tys. zł. Wydano ogółem **1 502 decyzje skutkujące płatnością** na kwotę **1 842,58 tys. zł** (z tego: 1 172,43 tys. zł z budżetu środków europejskich i 670,15 tys. zł z budżetu państwa).

Ogółem w ramach **sześciu naborów wniosków o przyznanie pomocy** (w latach 2015–2020) w zakresie poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” w OT KOWR złożono ponad **4,2 tys. wniosków o przyznanie pomocy**. KOWR wydał ponad **5,5 tys. decyzji przyznających płatność**.

10.6.2. Poddziałanie 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”

Poddziałanie 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” było wdrażane na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 lipca 2016 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2019 r. poz. 2401), które weszło w życie 23 lipca 2016 r.

¹⁰¹ Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie (EWG) nr 2092/91, z późn. zm.

¹⁰² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

¹⁰³ Ustawa z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz. U. z 2020 r. poz. 2097).

Poddziałanie obejmowało wsparcie operacji w zakresie informacji i promocji produktów wysokojakościowych podejmowanych przez uczestników systemów jakości, tj. przez grupy producentów składające się co najmniej z dwóch producentów, którzy wytwarzali produkty rolne lub środki spożywcze przeznaczone do spożycia przez ludzi w ramach systemów jakości, o których mowa w art. 16 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013¹⁰⁴. O wsparcie ubiegały się w Polsce grupy producentów wytwarzające produkty wysokiej jakości w ramach unijnych i krajowych systemów jakości żywności.

Do zadań KOWR w zakresie przedmiotowego poddziałania należało: rozpatrywanie wniosków o płatność, nadzór nad realizacją zawartych umów, zawieranie aneksów do umów, przeprowadzanie kontroli, sporządzanie zleceń płatności, prognoz wydatków oraz sprawozdań z realizacji poddziałania.

W ramach **pierwszego naboru wniosków o przyznanie pomocy** w zakresie przedmiotowego poddziałania, który trwał od 30 września do 31 października 2016 r., wpłynęły **84 wnioski** o przyznanie pomocy na kwotę **109 044 tys. zł**. W 2020 r. obsługiwano **23 umowy o przyznaniu pomocy** zawarte z beneficjentami. KOWR wydał ogółem **9 decyzji skutkujących płatnością (zlecenia płatności)** na kwotę **2 896,23 tys. zł** (z tego: 1 842,87 tys. zł z budżetu środków europejskich i 1 053,36 tys. zł z budżetu państwa). Przygotowywane zlecenia płatności przekazywano agencji płatniczej (ARiMR).

W dniu 30 października 2019 r. KOWR ogłosił **drugi nabór wniosków o przyznanie pomocy** w zakresie przedmiotowego poddziałania, obejmujący unijne i krajowe systemy jakości (z wyłączeniem systemu Integrowana Produkcja Roślin oraz PQS), z terminem składania wniosków od **29 listopada 2019 r. do 27 stycznia 2020 r.** Do KOWR złożono **61 wniosków o przyznanie pomocy**. Do 31 grudnia 2020 r. podpisano **45 umów o przyznaniu pomocy** na kwotę ponad 59 097,2 tys. zł (z tego: 37 603,5 tys. zł z budżetu środków europejskich i 21 493,7 tys. zł z budżetu państwa), z czego jedna umowa została rozwiązana na wniosek beneficjenta.

W ramach **informowania o wdrażanych przez KOWR poddziałaniach PROW 2014–2020** w 2020 r.: wyemitowano informację radiową dotyczącą szóstego naboru wniosków z poddziałania 3.1., opublikowano 10 artykułów prasowych rozpowszechniających informacje dotyczące naborów w ramach poddziałania 3.1. i poddziałania 3.2., umieszczano informacje dotyczące poddziałań na stronie internetowej KOWR, a także udzielano niezbędnych informacji zainteresowanym osobom oraz beneficjentom poprzez: infolinię, Telefoniczny Punkt Informacyjny oraz punkty informacyjne prowadzone przez pracowników OT KOWR. Kontynuowano obsługę specjalnej skrzynki elektronicznej umożliwiającej potencjalnym wnioskodawcom kontakt w celu uzyskania informacji o poddziałaniu 3.2. Działania informacyjne dotyczyły m.in.: terminów składania wniosków o przyznanie pomocy, zasad wypełniania wniosków o przyznanie pomocy, warunków otrzymania pomocy, efektów realizacji działań, podpisywania umów, aneksów.

¹⁰⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005, z późn. zm.

11. WSPARCIE DZIAŁAŃ INNOWACYJNYCH I ROZWOJOWYCH W SEKTORZE ROLNO-SPOŻYWCZYM

Definicja innowacyjności określona została w „Podręczniku Oslo”¹⁰⁵. **Innowacja (*innovation*)** to wdrożenie nowego lub znacząco udoskonalonego produktu (wyrobu, usługi) albo procesu, nowej metody marketingowej, nowej metody organizacyjnej w praktyce gospodarczej, organizacji miejsca pracy lub stosunkach z otoczeniem.

Innowacje w sektorze rolno-spożywczym można podzielić na **4 kategorie**:

- **produktowa** – przejawia się wprowadzeniem na rynek wyrobu lub usługi, które są nowe albo istotnie ulepszone w zakresie swoich cech lub zastosowań. Innowacje produktowe w zakresie usług polegają na wprowadzeniu znaczących udoskonalień w sposobie świadczenia usług, na dodaniu nowych funkcji lub cech do istniejących usług albo na wprowadzeniu całkowicie nowych usług;
- **procesowa** – polega na wdrożeniu nowych lub istotnie ulepszonych metod produkcji, dystrybucji i wspierania działalności w zakresie wyrobów oraz usług. Do innowacji procesowych zalicza się nowe albo znacząco ulepszone metody tworzenia i świadczenia usług. Innowacje procesowe obejmują także nowe lub istotnie ulepszone techniki, urządzenia (maszyny) i oprogramowanie w działalności pomocniczej, takiej jak: zaopatrzenie, księgowość, obsługa informatyczna i prace konserwacyjne;
- **organizacyjna** – wdrożenie nowej metody organizacyjnej w przyjętych przez przedsiębiorstwo zasadach działania (w tym w zakresie zarządzania wiedzą – *knowledge management*), w organizacji miejsca pracy lub stosunkach z otoczeniem, która nie była dotychczas stosowana w danym przedsiębiorstwie. Innowacje organizacyjne muszą być wynikiem strategicznych decyzji podjętych przez właścicieli/kierownictwo. Nie zalicza się do nich fuzji i przejęć, nawet jeżeli dokonano ich po raz pierwszy;

¹⁰⁵ „Podręcznik Oslo” („Oslo Manual”) – podstawowe źródło informacji z zakresu gromadzenia i interpretacji danych dotyczących innowacji opracowane przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) oraz Europejski Urząd Statystyczny (Eurostat).

- **marketingowa** – wdrożenie nowej koncepcji lub strategii marketingowej różniącej się znacząco od metod marketingowych dotychczas stosowanych w danym przedsiębiorstwie. Innowacje marketingowe obejmują znaczące zmiany w: projekcie/konstrukcji produktów (*product design*), opakowaniu, dystrybucji produktów, promocji produktów i kształtowaniu cen.

Innowacje są postrzegane jako kluczowe źródło rozwoju gospodarczego, wzrostu konkurencyjności i wydajności. Pozwalają na rozwój i przetrwanie uczestników rynku w wymagającym oraz zmiennym otoczeniu gospodarczym. Wykorzystanie innowacji jest źródłem konkurencyjności gospodarek narodowych, w tym siłą polskiej gospodarki. Działania innowacyjne w każdym możliwym zakresie (produktów, procesów, marketingu oraz organizacji) pozwalają budować rynek oparty na wiedzy. Dzięki temu następuje transfer tego kluczowego czynnika rozwoju pomiędzy podmiotami rynku, które w ten sposób uzyskują przewagę konkurencyjną.

W związku z obserwowanymi w skali światowej i lokalnej zjawiskami – takimi jak: globalizacja gospodarki, liberalizacja handlu, wzrost konkurencji, daleko posunięta integracja w różnych ogniwach dostaw żywności, zmiany geopolityczne, czy też występowanie anomalii klimatycznych, niedoborów wody oraz chorób zwierząt, roślin i ludzi – **rośnie poziom ryzyka i skala wyzwań w odniesieniu do produkcji i handlu rolnego.** Tym samym zasadniczego znaczenia dla funkcjonowania krajowego rolnictwa i przemysłu spożywczego na jednolitym rynku unijnym oraz rynku światowym nabierają działania zmierzające do wspierania innowacyjnych rozwiązań i projektów badawczo-rozwojowych.

W ostatnich latach w polskim rolnictwie nastąpiła widoczna zmiana jakościowa pod względem poprawy efektywności produkcji oraz modernizacji zaplecza techniczno-produkcyjnego. Niemniej jednak **krajowy sektor rolny oraz przemysł spożywczy wymagają dalszych zmian w kierunku wdrażania innowacyjnych rozwiązań.**

Rolnictwo pełni i będzie pełniło ważną rolę w gospodarce narodowej, jaką jest dostarczanie produktów żywnościowych zaspokajających podstawowe potrzeby ludności. Zrównoważona polityka rolna zapewniająca bezpieczną żywność wysokiej jakości, odgrywa kluczową rolę we wzmacnianiu żywotności obszarów wiejskich oraz przyczynia się do ochrony zasobów naturalnych i krajobrazowych. Sektor rolno-spożywczy, z uwagi na swoją specyfikę, nie jest w stanie przeznaczyć wystarczającego kapitału na działania rozwojowe, inwestycje oraz innowacje. Większa powierzchnia gospodarstw zazwyczaj ułatwia wdrażanie innowacji, ponieważ niektóre nowe technologie możliwe są do zastosowania jedynie w gospodarstwach o dużej skali produkcji. W warunkach rozdrobnienia gospodarstw rolnych dużego znaczenia nabiera usprawnienie organizacji łańcucha żywnościowego (w tym tworzenie krótkich łańcuchów dostaw), które nie jest możliwe bez dodatkowych środków finansowych.

Innowacje w różnych dziedzinach, w tym w rolnictwie i przemyśle spożywczym (dotyczące: procesów przyrodniczych, hodowli, zootechniki, biologii, technologii cyfrowych, organizacji i dziedzin związanych z produktem) mogą służyć wielofunkcyjności polskiego sektora rolno-żywnościowego. Badania naukowe i innowacje to fundament dla postępu w zakresie reagowania na wszystkie **wyzwania – gospodarcze, środowiskowe i społeczne –**

w obliczu których stoją obszary wiejskie i sektor rolnictwa w Polsce. W warunkach dużego nasycenia rynku żywnościowego, zwłaszcza produktami o niskim stopniu przetworzenia, szczególnego znaczenia nabierają innowacyjność gospodarki i działania promocyjne.

Sektor rolno-spożywczy dąży do unowocześniania całego łańcucha dostaw „od pola do stołu”, dzięki czemu jest w stanie konkurować z podmiotami spoza Europy. Kluczowymi wyzwaniem stojącymi przed polskim rolnictwem jest zwiększenie jego konkurencyjności i innowacyjności. Wymaga to efektywnego wdrażania rozwiązań innowacyjnych (w tym: technologicznych, produktowych, procesowych, organizacyjnych, marketingowych oraz w usługach) przez współpracę pomiędzy sektorem naukowo-badawczym, administracją i przedsiębiorstwami sektora rolno-spożywczego oraz wdrażanie praktycznych rozwiązań naukowych. **Badania naukowe i innowacje to fundament postępu gospodarczego, środowiskowego i społecznego, w obliczu których stoją obszary wiejskie i sektor rolno-spożywczy w Polsce.**

Realizacja polityki państwa w zakresie wdrażania innowacyjności w rolnictwie i przemyśle spożywczym jest jednym z priorytetowych zadań ujętych w **„Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)” – SOR.** W SOR wskazane zostały projekty priorytetowe stanowiące strategiczne zadania państwa. Dzięki takiemu podejściu, wraz z przewidzianym systemem monitorowania i oceny, w realizację działań zostali włączeni partnerzy społeczni i gospodarczy, społeczeństwo obywatelskie, świat nauki oraz samorządy.

Rozszerzeniem SOR jest „Plan dla wsi” Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi oparty na trzech filarach (tj. ochronie, rozwoju i wsparciu), w ramach którego m.in. wskazano do realizacji następujące działania: zdrowa polska żywność („Platforma Żywnościowa” jako kanał handlowy), monitorowanie upraw rolnych i przeciwdziałanie skutkom suszy (budowa systemu teledetekcji satelitarnej) oraz rolnictwo dla ekologii (rozwój OZE na obszarach wiejskich).

W **„Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030” (SZRWiR 2030)**, która jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki rolnej i rozwoju obszarów wiejskich państwa, zostały zaprezentowane cele, kierunki interwencji oraz działania, jakie powinny zostać podjęte w perspektywie roku 2030 **również dla rozwoju innowacji w sektorze rolno-spożywczym.** W celu szczegółowym I **„Zwiększenie opłacalności produkcji rolnej i rybackiej”** zostały wskazane następujące kierunki interwencji:

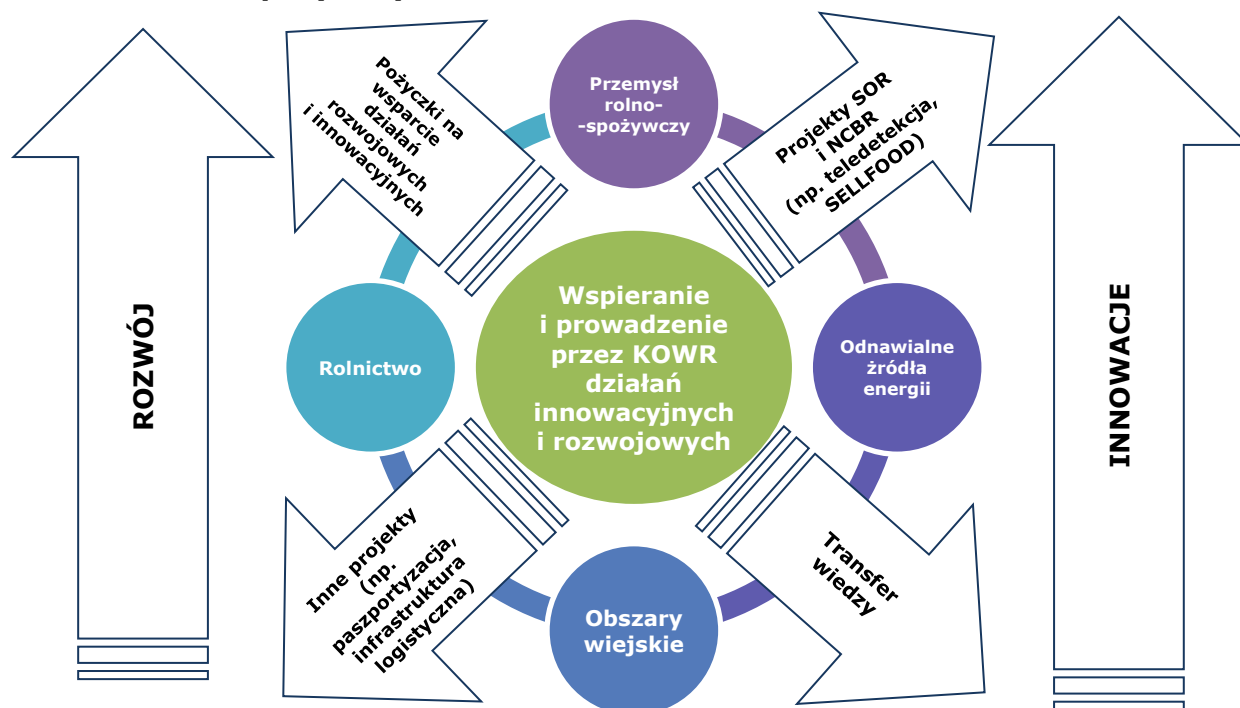
- 1) „Nowe modele organizacji produkcji i rynków, krótkie łańcuchy rynkowe i uczciwa konkurencja”,
- 2) „Jakość i bezpieczeństwo żywności”,
- 3) „Rozwój innowacji, cyfryzacji i przemysłu 4.0 w sektorze rolno-spożywczym”,
- 4) „Zarządzanie ryzykiem w sektorze rolno-spożywczym”,
- 5) „Poszerzanie i rozwój rynków zbytu na produkty i surowce sektora rolno-spożywczego (w tym biogospodarka)”.

W tym przypadku najistotniejszy jest **kierunek interwencji I.3. „Rozwój innowacji, cyfryzacji i przemysłu 4.0 w sektorze rolno-spożywczym”**, który posiada w swoim zakresie takie działania jak:

- tworzenie i wdrażanie innowacyjnych rozwiązań w rolnictwie i sektorze przetwórstwa rolno-spożywczego, rozwój innowacyjnych produktów rolnych,
- wykorzystanie ICT w procesach modernizacyjnych sektora rolno-spożywczego¹⁰⁶,
- realizacja projektów badawczych (krajowych i międzynarodowych) ukierunkowanych na rozwiązania innowacyjne w sektorze rolno-spożywczym,
- wdrożenie systemu zarządzania badaniami i innowacjami w zapleczu naukowo-badawczym sektora rolno-spożywczego, które mogą być wdrażane również w innych gałęziach gospodarki,
- upowszechnianie i wdrażanie innowacji w rolnictwie i zwiększenie popytu na innowacje wśród producentów oraz przetwórców rolno-spożywczych,
- stymulowanie w krajowym rolnictwie i przemyśle rolno-spożywczym innowacyjności produktowej ukierunkowanej na zaspokojenie potrzeb wynikających z procesów demograficznych zachodzących w społeczeństwie i konieczności zapobiegania chorobom cywilizacyjnym.

Wszystkie wymienione kierunki interwencji **celu szczegółowego I SZRWiR 2030 „Zwiększenie opłacalności produkcji rolnej i rybackiej”** wymagają realizacji oraz wsparcia prorozwojowych działań i projektów innowacyjnych.

Wykres 51. **Wsparcie przez KOWR działań innowacyjnych i rozwojowych w sektorze rolno-spożywczym**

Źródło: opracowano w KOWR.

¹⁰⁶ Technologie informacyjno-komunikacyjne (ICT) – wszelkie działania związane z produkcją i wykorzystaniem urządzeń telekomunikacyjnych i informatycznych oraz usług im towarzyszących, a także gromadzenie, przetwarzanie i udostępnianie informacji w formie elektronicznej z wykorzystaniem technik cyfrowych i wszelkich narzędzi komunikacji elektronicznej.

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa ma za zadanie pełnić funkcje prorozwojowe, stanowiąc skuteczne zaplecze instytucjonalne do realizacji działań służących podniesieniu poziomu polskiego rolnictwa i poprawie jakości życia na obszarach wiejskich¹⁰⁷. Wartość dodana ma być realizowana przez wspieranie i wdrażanie innowacji w rolnictwie, które będą ukierunkowane na poprawę konkurencyjności i dochodowości gospodarstw rolnych, integrację producentów i skracanie łańcucha żywnościowego oraz bardziej sprawiedliwy podział wartości w tym łańcuchu, oparty na zasadzie partnerstwa.

W związku z powyższym zadaniem Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa jest zarówno **wsparcie, jak i prowadzenie działań innowacyjnych zorientowanych na rozwój następujących dziedzin: rolnictwo, przemysł spożywczy, odnawialne źródła energii oraz obszary wiejskie¹⁰⁸.**

W 2020 r. KOWR realizował następujące projekty badawczo-rozwojowe:

11.1. Platforma Żywnościowa (SELLFOOD)

Celem projektu realizowanego w ramach Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju i „Planu dla wsi” było uruchomienie **elektronicznej platformy sprzedażowej** (giełdy) produktów rolno-spożywczych, która pozwoli uczestnikom rynku rolno-spożywczego na zawieranie kontraktów typu SPOT, a w dalszej perspektywie – kontraktów terminowych. Przyjęte rozwiązanie zapewnia bezpieczną i kompleksową obsługę transakcji handlowych, umożliwia koncentrację podaży krajowych towarów rolno-spożywczych poprzez tworzenie dużych jednorodnych partii towarów, a także ogranicza koszty transakcyjne i ryzyko handlowe.

¹⁰⁷ Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa KOWR realizuje zadania wynikające z polityki państwa, w szczególności w zakresie wdrażania i stosowania instrumentów wsparcia rolnictwa, aktywnej polityki rolnej oraz rozwoju obszarów wiejskich.

¹⁰⁸ Na mocy § 2 załącznika do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 kwietnia 2017 r. w sprawie nadania statutu Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 2233, z późn. zm.) w Centrali KOWR wydzielono pion innowacji i rozwoju, który podejmuje szereg działań w celu efektywnego wdrażania innowacji w rolnictwie oraz sektorze rolno-spożywczym.

Projekt był realizowany w ramach strategicznego programu badań naukowych i prac rozwojowych „Społeczny i gospodarczy rozwój Polski w warunkach globalizujących się rynków” **Narodowego Centrum Badań i Rozwoju „Gospostrateg”** przez **konsorcjum** w składzie: Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa – lider projektu, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy (IERiGŻ-PIB) oraz Instytut Biotechnologii Przemysłu Rolno-Spożywczego (IBPRS).

W dniu 1 marca 2020 r. nastąpiło **pilotażowe uruchomienie Platformy Żywnościowej (SELLFOOD)**, które zakończyło się 31 sierpnia 2020 r. W tym okresie uczestnicy rynku zawierali rzeczywiste transakcje w **systemie kursu jednolitego** (transakcje były rozliczane po aktualnych cenach z natychmiastową dostawą towaru) oraz w **systemie aukcyjnym** (skierowany do podmiotów, które mogą dokonywać transakcji przez własne magazyny autoryzowane).

Przedmiotem obrotu na Platformie Żywnościowej w 2020 r. była **pszenica** w trzech klasach jakościowych, **żyto** w dwóch klasach jakościowych (od lipca 2020 r.) oraz **kukurydza** (od grudnia 2020 r.).

Handel na Platformie Żywnościowej odbywał się poprzez **Domy Maklerskie, System Magazynów Autoryzowanych** (świadczących usługi magazynowania lub nieświadczących usługi przechowywania), **Izbę Rozliczeniową** oraz **Laboratoria Odwoławcze**. Do działania na Platformie Żywnościowej zostały dopuszczone **3 domy maklerskie**, które posiadają status członka **Rynku Towarów Rolno-Spożywczych**. W systemie magazynów autoryzowanych znajduje się **39 magazynów**, które przechowują zboże do obrotu giełdowego. Prowadzenie badań odwoławczych zapewniają **3 laboratoria odwoławcze**, a nad prawidłowością rozliczeń transakcji czuwa **Izba Rozliczeniowa**.

Od 1 września 2020 r. handel w ramach projektu Platforma Żywnościowa prowadzony jest na **Giełdowym Rynku Rolnym** uruchomionym na **Towarowej Giełdzie Energii S.A. (TGE S.A.)** na podstawie udzielonej przez KOWR **licencji wyłącznej**. Obrót odbywa się na podstawie przetestowanych w fazie pilotażu rozwiązań na produkty rolne dopuszczone do obrotu.

Od 1 marca do 31 grudnia 2020 r. w ramach Platformy Żywnościowej zawarto **16 transakcji na 2 350 ton pszenicy**, z tego: 6 transakcji w systemie kursu jednolitego oraz 10 transakcji w systemie aukcji.

W 2020 r. działania KOWR związane z realizacją projektu dotyczyły m.in.: **nadzoru nad prawidłowym wykonaniem zadań projektowych** związanych z pilotażem Platformy Żywnościowej oraz **działań informacyjno-promocyjnych i szkoleniowych** realizowanych przez wykonawcę zewnętrznego. KOWR dokonywał weryfikacji oraz odbioru wytworzonych produktów w ramach powyższych zadań, aktywnie uczestniczył w organizowanych spotkaniach z interesariuszami projektu, a także współpracował z operatorem Platformy Żywnościowej (TGE S.A.) w celu wprowadzenia kolejnych produktów rolnych na giełdę oraz realizacji działań informacyjno-szkoleniowych.

KOWR dokonał **końcowego rozliczenia projektu wobec Narodowego Centrum Badań i Rozwoju**, w tym przedłożył **raport końcowy** z jego realizacji. W 2020 r. na realizację projektu Platforma Żywnościowa KOWR wydatkował ze środków NCBR kwotę **4 452,27 tys. zł.**

11.2. Opracowanie systemu monitorowania marnowanej żywności i efektywnego programu racjonalizacji strat i ograniczania marnotrawstwa żywności (PROM)

Celem projektu jest **wzmocnienie instytucji publicznych w zakresie zarządzania polityką dotyczącą ograniczania strat i marnotrawstwa żywności** oraz **opracowanie planu przeciwdziałania stratom i marnotrawstwu żywności**. Projekt jest realizowany w ramach programu Narodowego Centrum Badań i Rozwoju „Gospostrateg” przez konsorcjum w składzie: Federacja Polskich Banków Żywności (FPBŻ) – lider projektu, Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy (IOŚ–PIB), Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego (SGGW) w Warszawie, Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa oraz Polskie Towarzystwo Technologów Żywności (PTTŻ).

Realizacja projektu rozpoczęła się 1 września 2018 r., a jego zakończenie przewiduje się na 31 sierpnia 2021 r. Do zadań KOWR należy **przygotowanie „Krajowej strategii ograniczania strat i marnotrawstwa żywności”**, przy której tworzeniu będą wykorzystane wyniki prac konsorcjantów. W strategii zostaną określone kierunki oraz zostanie sporządzony plan przeciwdziałania stratom i marnotrawstwu żywności. Opracowanie strategii rozpoczęło się 1 marca 2020 r. i zakończy 31 sierpnia 2021 r.

W 2020 r. działania KOWR związane z realizacją projektu dotyczyły m.in.: udziału w **spotkaniach konsorcjantów** oraz **współpracy z konsorcjantami** przy realizacji ich zadań projektowych, **analizy wyników fazy badawczej** oraz prowadzenia prac związanych z **opracowaniem „Krajowej strategii ograniczania strat i marnotrawstwa żywności”**.

W 2020 r. na realizację projektu KOWR wydatkował ze środków Narodowego Centrum Badań i Rozwoju kwotę **60,91 tys. zł.**

11.3. Wykorzystanie teledetekcji w rolnictwie

W 2020 r. KOWR, na zlecenie MRiRW, **zbudował geoserwis**, którego zadaniem było monitorowanie zjawiska suszy. **Geoserwis Susza 2020** był odpowiedzią na zmianę procedury szacowania strat w plonach w wyniku suszy w 2020 r. Geoserwis jest komplementarnym narzędziem dla Systemu Monitoringu Suszy Rolniczej prowadzonym przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy (IUNG–PIB). Geoserwis był dostępny wyłącznie dla autoryzowanych użytkowników (tj. przedstawicieli MRiRW, urzędów wojewódzkich i ARiMR) pod adresem <https://susza2020.org/>. System oferował **dwie główne**

funkcjonalności: przegląd map warunków wzrostu upraw oraz oceny redukcji plonów, jak również możliwość generowania raportów.

Funkcjonowanie geoserwisu zostało zakontraktowane do 21 grudnia 2020 r. W ciągu czterech miesięcy funkcjonowania Geoserwis Susza 2020 odwiedziło 2,5 tys. indywidualnych użytkowników, którzy pobrali 6,4 tys. razy 11,3 tys. raportów. Zorganizowano również **szkolenia** poświęcone tej tematyce, z których skorzystało **1,4 tys. użytkowników**. Geoserwis miał charakter narzędzia tymczasowego, realizującego zadania w roku 2020.

W 2020 r. na realizację projektu Geoserwis Susza 2020 KOWR wydatkował **265,68 tys. zł**.

W 2021 r. KOWR planuje uruchomienie Systemu Satelitarnego Monitorowania Upraw Rolnych w Polsce, który będzie posiadał **znacznie więcej funkcjonalności** niż opracowany geoserwis.

System Satelitarnego Monitorowania Upraw Rolnych to **platforma informatyczna** wykorzystująca **synergię danych satelitarnych, meteorologicznych, glebowych, in-situ i statystycznych do monitorowania upraw rolnych na terenie całego kraju** (tj. około 16 mln ha powierzchni upraw, 1,425 mln gospodarstw i 35 mln działek).

Nadrzędnym celem projektu jest **wspomaganie decyzji użytkowników** zarówno w czasie typowego okresu wegetacyjnego, jak i w sytuacjach nadzwyczajnych, takich jak klęski naturalne powstałe na skutek niekorzystnych zjawisk atmosferycznych. Jedną z głównych funkcjonalności jest **dostarczenie informacji o przewidywanych plonach i produkcji rolnej** w całym kraju. Informacje te są niezwykle istotne w kontekście bezpieczeństwa żywnościowego, cen detalicznych i gospodarki narodowej.

KOWR wypracował **koncepcję realizacji projektu** minimalizującą ryzyko okołoprojektowe. Opracowano również dokumentację merytoryczną i przeprowadzono rozpoznanie rynku. W celu realizacji projektu w pierwszej kolejności w 2020 r. został wybrany doradca prawny odpowiedzialny za przygotowanie postępowania w odpowiednim trybie (np. partnerstwa innowacyjnego), a następnie zostanie wyłoniony doradca techniczny odpowiedzialny za nadzór merytoryczny nad projektem. Przy udziale doradców zostanie przeprowadzone postępowanie i wybrany wykonawca lub wykonawcy projektu.

11.4. Paszportyzacja polskiej żywności

Pilotażowy projekt roboczo nazwany „**Paszportyzacja polskiej żywności**” przewiduje **budowę systemu informatycznego zapewniającego identyfikowanie żywności (food traceability and food authenticity)** na kluczowych etapach łańcucha dostaw, tj. „od pola do stołu”. Głównym celem projektowanego rozwiązania jest umożliwienie **rejestracji i walidacji zdarzeń w procesach produkcji oraz dystrybucji żywności**, co istotnie przyczyni się do **zwiększenia wiarygodności, przejrzystości i pewności informacji o jej pochodzeniu**.

W ramach pierwszej fazy realizacji prac zostanie opracowana **koncepcja projektu** oraz zostaną przeprowadzone **3 projekty pilotażowe** (tj. dla **rynku wołowiny, wieprzowiny**

i ziemniaka). Planowane jest przetestowanie szerokiego spektrum funkcjonalności, które ostatecznie pozwolą określić formułę i zakres systemu informatycznego.

Wdrożenie docelowego systemu IT zapewni hodowcom/rolnikom i producentom żywności zwiększenie wiarygodności i wzrost opłacalności produkcji, a konsumentom zagwarantuje transparentną i wiarygodną informację o produkcie finalnym. Ponadto funkcjonalności systemu znacznie usprawnią realizowanie obowiązków nałożonych na instytucje publiczne odpowiedzialne za nadzór nad bezpieczeństwem i jakością żywności w Polsce.

W 2020 r. działania KOWR związane z realizacją projektu dotyczyły m.in.:

- 1) zorganizowania **wideokonferencji**, w której uczestniczyli: przedstawiciele producentów rolnych, eksperci od marketingu, dostawcy technologii oraz przedstawiciele administracji. W trakcie spotkania zaprezentowano koncepcje i możliwości stworzenia lub wykorzystania już istniejących rozwiązań cyfrowych do realizacji projektu;
- 2) zorganizowania **warsztatów/spotkań** przy merytorycznym wsparciu **Zespołu GovTech Polska** działającego przy **Kancelarii Prezesa Rady Ministrów RP**:
 - **dwóch warsztatów** dla uczestników łańcucha dostaw żywności z rynków wołowiny i ziemniaka. W ramach warsztatów określono potrzeby uczestników i wskazano słabości funkcjonujących systemów monitorowania produkcji żywności w Polsce,
 - **spotkania z dostawcami technologii**, podczas którego dokonano przeglądu dostępnych rozwiązań technologicznych dedykowanych do budowy systemu śledzącego i agregującego dane,
 - **spotkania z instytucjami administracji publicznej** powołanymi do realizacji zadań i procesów mających na celu zapewnianie bezpieczeństwa i jakości żywności na wszystkich etapach produkcji i dystrybucji. Podczas spotkania zaprezentowano założenia projektu oraz zarekomendowano zawarcie listu intencyjnego w sprawie współpracy w zakresie realizacji projektu,
 - **warsztatu „Wizja”** z przedstawicielami: łańcucha dostaw, zrzeseń i organizacji sektora rolno-spożywczego, MRiRW, jednostek administracji publicznej sprawujących nadzór nad bezpieczeństwem i jakością żywności oraz jednostek naukowo-badawczych. Podczas warsztatu prowadzono prace nad wypracowaniem koncepcji projektu uwzględniającej potrzeby interesariuszy przy wykorzystaniu dostępnych rozwiązań technologicznych.

11.5. Rozwój krajowej infrastruktury transportowo-logistycznej

W lipcu 2020 r. KOWR **utworzył spółkę celową Terminal Intermodalny Bydgoszcz Emilianowo**. To pierwszy krok do realizacji innowacyjnego projektu mającego na celu budowę pierwszego terminala przeładunkowego dla towarów rolno-spożywczych w województwie kujawsko-pomorskim. Budowa terminala intermodalnego Bydgoszcz Emilianowo wraz z zapleczem magazynowym i obsługowym ma na celu: wspieranie eksportu produktów rolno-spożywczych, poprawę logistyki, ułatwienie eksportu podmiotom dokonującym transakcji na Platformie Żywnościowej, skrócenie czasu oczekiwania na załadunek/przeładunek, ułatwienie dostępu do polskich portów morskich wszystkim podmiotom na

tych samych warunkach i zwiększenie ich zdolności przeładunkowych poprzez pełnienie roli zewnętrznej bramy dla portów Trójmiasta, w tym w szczególności Portu Morskiego Gdynia.

Powstanie **terminala intermodalnego przy współpracy z KOWR** ma istotne znaczenie zarówno w kontekście utworzenia przez KOWR giełdy **obrotu towarami rolno-spożywczymi w ramach projektu Platforma Żywnościowa**, jak i gospodarki narodowej. Zakłada się, że wokół terminala powstanie obszar inwestycyjny nakierowany na logistykę i przetwórstwo rolno-spożywcze.

Ponadto w 2020 r. w ramach **wspierania realizacji działań innowacyjnych i rozwojowych** KOWR podpisał **list intencyjny z GPW Ventures ASI** w sprawie powołania funduszu pod roboczą nazwą KOWR Ventures. Przewiduje się, że projekt będzie skierowany do małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP).

Podsumowując, w 2020 r. w ramach wdrażania przez KOWR wyżej opisanych innowacyjnych projektów badawczo-rozwojowych wydano ogółem **278 decyzji, dokumentów oraz innych rozstrzygnięć**. Ogółem na ww. projekty rozwojowo-innowacyjne wydankowano **4 778,86 tys. zł**.

11.6. Pożyczki na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich z przeznaczeniem środków na finansowanie działań innowacyjnych lub rozwojowych

W 2020 r. KOWR kontynuował **możliwość zaciągania pożyczek** przez rolników ze środków uzyskanych z gospodarowania mieniem Zasobu WRSP. Wnioskodawcami o pożyczkę mogli być rolnicy indywidualni prowadzący gospodarstwa rodzinne, w których łączna powierzchnia użytków rolnych nie przekraczała 300 ha¹⁰⁹. Pożyczki mogły zostać udzielone przez KOWR jako wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich, z przeznaczeniem środków **na finansowanie działań innowacyjnych lub rozwojowych związanych z produkcją roślinną, zwierzęcą, hodowlą oraz przetwórstwem rolno-spożywczym**.

W 2020 r. pozostało do rozpatrzenia **7 wniosków** złożonych w 2019 r. na kwotę ogółem **4 980 tys. zł**, z tego:

- 2 wnioski na łączną kwotę 230 tys. zł zostały pozytywnie rozpatrzone przez komisję ds. pożyczek, zawarto umowy i wypłacono pożyczki,
- wniosek na kwotę 984 tys. zł został pozytywnie rozpatrzony przez komisję ds. pożyczek, ale umowa nie została podpisana w 2020 r.,
- wniosek po rozpatrzeniu przez komisję ds. pożyczek został zwrócony do OT KOWR w celu uzupełnienia,
- 3 wnioski zostały pozostawione bez rozpoznania przez OT KOWR (z powodu braku złożenia uzupełnienia wniosku we wskazanym terminie i rezygnacji wnioskodawcy).

Ponadto w 2020 r. do OT KOWR złożono **18 wniosków** o udzielenie pożyczki na kwotę ogółem **13 256 tys. zł**, z tego:

¹⁰⁹ Zgodnie z art. 24 ust. 10 i 11 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 2243).

- 6 wniosków na łączną kwotę 1 022,6 tys. zł zostało pozytywnie rozpatrzonych przez komisję ds. pożyczek, zawarto umowy i wypłacono pożyczki,
- wniosek na kwotę 337 tys. zł został pozytywnie rozpatrzony przez komisję ds. pożyczek, ale umowa nie została jeszcze podpisana,
- wniosek po rozpatrzeniu przez komisję ds. pożyczek został zwrócony do OT KOWR w celu uzupełnienia,
- 4 wnioski zostały przez OT KOWR pozostawione bez rozpoznania (na skutek braku złożenia uzupełnienia wniosku we wskazanym terminie i rezygnacji wnioskodawcy),
- 6 wniosków pozostało do rozpatrzenia przez OT KOWR.

Łącznie w 2020 r. KOWR przyznał ze środków uzyskanych z gospodarowania mieniem Zasobu WRSP 10 pożyczek na łączną kwotę 2 573,32 tys. zł, z czego do 31 grudnia 2020 r. zostało podpisanych **8 umów** i wypłacono **1 252,60 tys. zł** (z tego 28 tys. zł zostało zwróconych do KOWR, jako środki niewykorzystane).

W 2020 r. KOWR wydał ogółem **95 decyzji, dokumentów i innych rozstrzygnięć** w zakresie udzielenia pożyczek na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich i działań innowacyjnych.

12. POZOSTAŁE WSPARCIE PRODUCENTÓW ROLNYCH ORAZ INNYCH PODMIOTÓW Z SEKTORA ROLNO-SPOŻYWCZEGO

12.1. Restrukturyzacja zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne

Według art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne (Dz. U. z 2019 r. poz. 33) przewidziano 4 formy pomocy dla zadłużonych gospodarstw rolnych, w tym **2 programy pomocy** dotyczące KOWR, tj.:

1) udzielanie przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa podmiotowi prowadzącemu

gospodarstwo rolne pomocy publicznej w formie gwarancji zabezpieczającej spłatę kredytu restrukturyzacyjnego (art. 3 ust. 1 pkt 2 ww. ustawy) – gwarancja spłaty kredytu restrukturyzacyjnego będzie udzielana przez KOWR bankowi, z którym podmiot prowadzący gospodarstwo rolne zawarł warunkową umowę kredytu restrukturyzacyjnego. Warunkiem udzielenia gwarancji jest:

- zawarcie umowy o udzielenie gwarancji z podmiotem prowadzącym gospodarstwo rolne,
- ustanowienie hipoteki na rzecz KOWR na nieruchomości rolnej, której właścicielem jest podmiot prowadzący gospodarstwo rolne, a która będzie stanowiła zabezpieczenie na rzecz KOWR na wypadek jego roszczeń wynikających z tytułu wykonania obowiązków gwaranta,
- wpisanie hipoteki do księgi wieczystej,
- wniesienie prowizji z tytułu gwarancji.

Gwarancja będzie terminowa i może być udzielona do wysokości kwoty przyznanego kredytu restrukturyzacyjnego wraz z odsetkami od tej kwoty, z wyłączeniem kwoty odsetek dopłat udzielanych przez ARiMR do oprocentowania kredytów udzielonych przez banki, jeżeli takie zostały udzielone, przy czym kwota tej gwarancji nie może być większa niż suma hipoteki stanowiącej zabezpieczenie roszczeń KOWR wynikających z tytułu wykonania obowiązków gwaranta i nie większa niż wartość nieruchomości, na której hipoteka ta będzie ustanowiona;

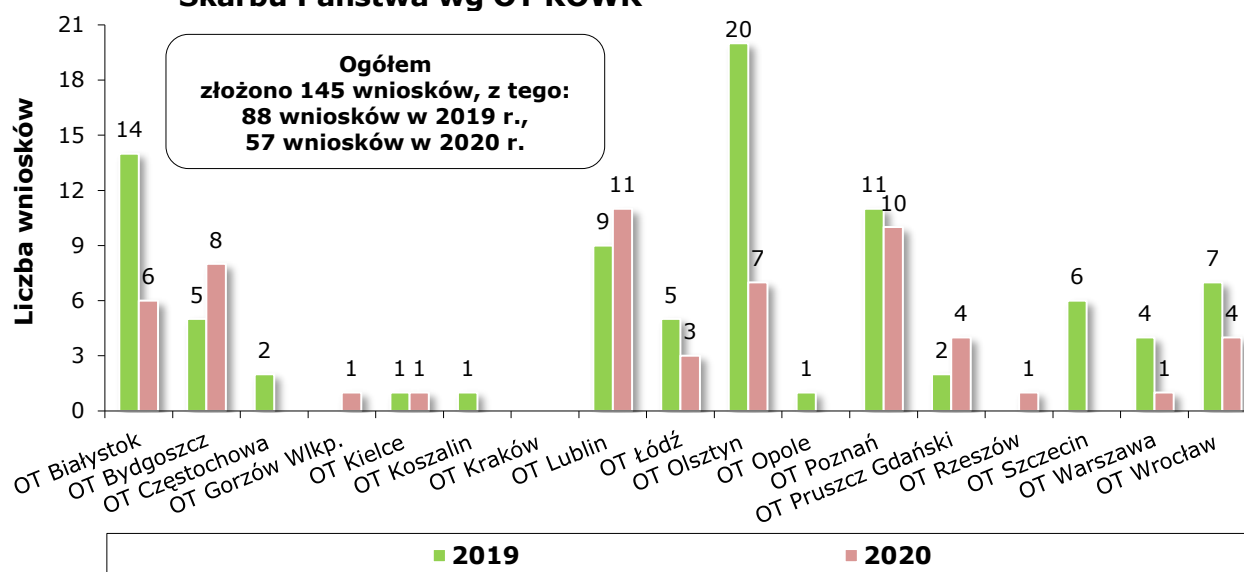
2) przejęcie przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa długu podmiotu

prowadzącego gospodarstwo rolne powstałego w związku z prowadzeniem działalności rolniczej pod warunkiem przeniesienia własności całości albo części nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa (art. 3 ust. 1 pkt 3 ww. ustawy) – przejęcie długu następuje za zgodą wierzycieli pod warunkiem przeniesienia przez ten podmiot własności całości albo części nieruchomości rolnej, wchodzącej w skład gospodarstwa rolnego prowadzonego przez ten podmiot, na rzecz Skarbu Państwa. Przejęcie długu następuje na wniosek podmiotu prowadzącego gospodarstwo

rolne. Przejęty przez KOWR dług nie może przekroczyć wartości nieruchomości rolnej, której własność jest przenoszona na rzecz Skarbu Państwa, pomniejszonej o wysokość sumy hipoteki ustanowionej na tej nieruchomości.

Celem pomocy jest rozwiązanie problemu zadłużenia gospodarstw rolnych wynikającego m.in. z powtarzających się szkód powstałych w wyniku niekorzystnych zjawisk atmosferycznych lub sytuacji kryzysowych na rynkach rolnych uniemożliwiających dalsze prowadzenie produkcji rolnej.

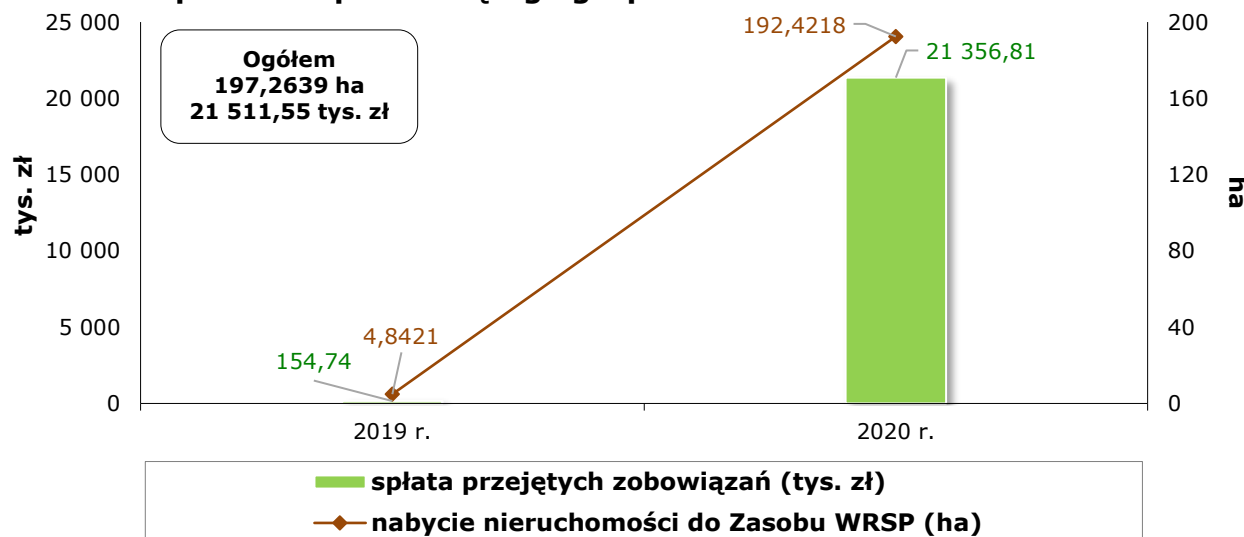
Wykres 52. **Złożone do KOWR w latach 2019–2020 wnioski o przejęcie długu w zamian za przeniesienie własności nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa wg OT KOWR**

Źródło: dane KOWR.

W 2020 r. wpłynęło do KOWR **57 wniosków** dotyczących przejęcia długu podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne powstałego w związku z prowadzeniem działalności rolniczej pod warunkiem przeniesienia własności całości albo części nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa, przy czym jeden wniosek został wycofany przez wnioskodawcę.

Wykres 53. **Nabycie nieruchomości do Zasobu WRSP w ramach przejęcia długu podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne w latach 2019-2020**

Źródło: dane KOWR.

W 2020 r. KOWR, rozpatrując wnioski złożone w 2019 r. i 2020 r., wydał ogółem **65 decyzji**, z tego: 56 decyzji dotyczących pozostawienia wniosku bez rozpatrzenia lub jego negatywnego rozpatrzenia (z uwagi na niespełnienie wymogów ustawowych) oraz 9 decyzji o przejęciu długu w łącznej kwocie 21 454,96 tys. zł. Na koniec 2020 r. w trakcie rozpatrywania przez KOWR pozostawało 15 wniosków o przejęcie długu w zamian za przeniesienie własności nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa wg OT KOWR.

Ostatecznie w 2020 r., po uwzględnieniu dokonanych przez wierzycieli umorzeń, KOWR dokonał spłaty przejętych zobowiązań w kwocie **21 356,81 tys. zł** i nabył **192,422 ha** do Zasobu WRSP.

Tabela 27. **Zagospodarowanie nieruchomości przejętych protokolarnie do Zasobu WRSP w latach 2019–2020**

Lp.	OT KOWR	Nabycie nieruchomości do Zasobu WRSP		Zagospodarowanie nieruchomości nabytych do Zasobu WRSP				Pozostaje do zagospodarowania (ha)
				Dzierżawa dotychczasowemu właścicielowi		Dzierżawa dotychczasowemu właścicielowi z prawem kupna		
		Liczba umów	Powierzchnia wymieniona w aktach notarialnych (ha)	Liczba umów	Powierzchnia (ha)	Liczba umów	Powierzchnia (ha)	
1.	OT Białystok	4	128,9910	3	93,2480	-	-	35,7430
2.	OT Łódź	1	7,2406	-	-	1	7,2406	-
3.	OT Olsztyn	2	29,0621	-	-	2	29,0621	-
4.	OT Poznań	1	19,0451	-	-	-	-	19,0451
5.	OT Pruszcz Gdański	1	12,9251	1	12,9251	-	-	-
Ogółem		9	197,2639	4	106,1731	3	36,3027	54,7881

Źródło: dane KOWR.

Podsumowując, od 2019 r. do 31 grudnia 2020 r. KOWR przejął protokolarnie do Zasobu WRSP **197,264 ha** na podstawie **9 umów**, z których **142,476 ha** (72,2% nieruchomości przejętych) na podstawie **7 umów** zostało rozdysponowanych poprzez:

- dzierżawę dotychczasowemu właścicielowi – 106,173 ha (4 umowy) w OT KOWR w Pruszczu Gdańskim i Białymstoku,
- dzierżawę dotychczasowemu właścicielowi z prawem kupna – 36,303 ha (3 umowy) w OT KOWR w Łodzi i Olsztynie.

Do rozdysponowania pozostawało **54,788 ha** (w OT KOWR w Poznaniu i Białymstoku).

W latach 2019–2020 spłata przejętych zobowiązań wyniosła ogółem **21 511,55 tys. zł**.

12.2. Dopłaty do składek producentów rolnych z tytułu zawarcia umów ubezpieczenia od wystąpienia zdarzeń losowych

Zgodnie z art. 42 ustawy z dnia 13 lutego 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2020 (Dz. U. poz. 278) KOWR w 2020 r. uruchomił dopłaty do składek producentów rolnych z tytułu zawarcia umów ubezpieczenia od wystąpienia zdarzeń losowych, o których mowa w art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o ubezpieczeniach upraw rolnych i zwierząt gospodarskich (Dz. U. z 2019 r. poz. 477).

KOWR zabezpieczył środki w kwocie **50 000 tys. zł** i w ustawowym terminie do 30 czerwca 2020 r. **zawarł umowy z siedmioma zakładami ubezpieczeń:**

- 1) „InterRisk Towarzystwo Ubezpieczeń SA Vienna Insurance Group” z siedzibą w Warszawie,
- 2) Powszechny Zakład Ubezpieczeń S.A. z siedzibą w Warszawie,
- 3) Pocztove Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych z siedzibą w Warszawie,
- 4) VEREINIGTE HAGELVERSICHERUNG VVAG TOWARZYSTWO UBEZPIECZEŃ WZAJEMNYCH ODDZIAŁ W POLSCE z siedzibą oddziału w Poznaniu,
- 5) Concordia Polska Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. z siedzibą w Poznaniu,
- 6) Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych „TUW” z siedzibą w Warszawie,
- 7) TUZ Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych z siedzibą w Warszawie.

Umowy w sprawie dopłat do składek ubezpieczeniowych należnych od producentów rolnych z tytułu umów ubezpieczenia upraw rolnych i zwierząt gospodarskich zawarte były na podstawie złożonych przez zakłady ubezpieczeń wniosków o chęci przystąpienia do programu z KOWR w terminie do 19 czerwca 2020 r. Umowy ubezpieczenia były zawierane na okres do 12 miesięcy na podstawie wniosków o zawarcie umów ubezpieczenia składanych przez producentów rolnych w zakładach ubezpieczeń, które zawarły z KOWR umowy w sprawie dopłat w 2020 r.

Tabela 28. **Dopłaty do składek z tytułu zawartych umów ubezpieczenia wypłacone przez KOWR w 2020 r.**

Lp.	Zakład ubezpieczeń	Limit przyznany na dopłaty, zgodnie z zawartą umową pomiędzy KOWR a zakładem ubezpieczeń	Wypłata środków finansowych przez KOWR	Wykorzystanie środków przez zakłady ubezpieczeń
		(tys. zł)	(tys. zł)	(%)
1.	„InterRisk Towarzystwo Ubezpieczeń SA Vienna Insurance Group” z siedzibą w Warszawie	1 052,00	1 041,91	99,04%
2.	Powszechny Zakład Ubezpieczeń S.A. z siedzibą w Warszawie	15 608,00	15 516,48	99,41%
3.	Pocztove Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych z siedzibą w Warszawie	2 603,00	2 472,00	94,97%
4.	VEREINIGTE HAGELVERSICHERUNG VVAG TOWARZYSTWO UBEZPIECZEŃ WZAJEMNYCH ODDZIAŁ W POLSCE z siedzibą oddziału w Poznaniu	5 919,00	5 917,80	99,98%
5.	Concordia Polska Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. z siedzibą w Poznaniu	20 585,00	20 585,00	100,00%
6.	Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych „TUW” z siedzibą w Warszawie	2 798,00	2 798,00	100,00%
7.	TUZ Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych z siedzibą w Warszawie	1 435,00	0,00	0,00%
Ogółem		50 000,00	48 331,19	96,66%

Źródło: dane KOWR.

KOWR w 2020 r. wypłacił dopłaty do składek z tytułu zawartych umów ubezpieczenia w wysokości **48 331,19 tys. zł** w ramach wydatków zaplanowanych w planie finansowym Zasobu WRSP na podstawie zawartych umów z zakładami ubezpieczeń oraz na podstawie

złożonych przez te zakłady wniosków o środki na dopłaty do składek z tytułu umów ubezpieczenia zawartych z producentami rolnymi.

Zakłady ubezpieczeń wykorzystywały przyznane limity na poziomie od 94,97% do 100%, jedynie TUZ Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych z siedzibą w Warszawie nie skorzystało z przyznanego limitu środków na dopłaty do składek należnych od producentów rolnych z tytułu umów ubezpieczenia upraw rolnych i zwierząt gospodarskich w ramach zawartej umowy z KOWR.

12.3. Pomoc dla posiadaczy chryzantem w pełnej fazie dojrzałości przeznaczonych do sprzedaży, którzy ponieśli straty w związku z ograniczeniami na rynku spowodowanymi epidemią COVID-19

Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 2 listopada 2020 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu i sposobów realizacji niektórych zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2020, poz. 1932), pomoc mogły otrzymać mikroprzedsiębiorstwa oraz małe i średnie przedsiębiorstwa, którym zagrażała utrata płynności finansowej w związku z ograniczeniami na rynku rolnym spowodowanymi epidemią COVID-19 (tj. poniosły straty w związku z zamknięciem cmentarzy w okresie od 31 października do 2 listopada 2020 r.).

Realizując zapisy § 1 ust. 12 ww. rozporządzenia, dotyczące odbioru i utylizacji kwiatów, **Dyrektor Generalny KOWR opublikował listę podmiotów dedykowanych do odbioru kwiatów od producentów, hurtowników i sprzedawców** na warunkach wskazanych w przedmiotowym rozporządzeniu, tj.: **spółki (gospodarstwa rolne)**, nad którymi KOWR sprawuje nadzór, oraz **biogazownie**, które zgłosiły chęć przyjęcia chryzantem jako **bioodpady**.

Jako pierwszy dzień odbioru kwiatów do utylizacji wskazano w rozporządzeniu 17 listopada 2020 r., natomiast ostatecznym terminem złożenia do kierownika biura powiatowego ARiMR potwierdzenia odbioru kwiatów przez wskazane podmioty, był 30 listopada 2020 r.

KOWR na bieżąco monitorował odbiór kwiatów przez poszczególne spółki. W odbiorze kwiatów uczestniczyło **39 spółek nadzorowanych przez KOWR** zlokalizowanych w **13 województwach**. Według stanu na 31 grudnia 2020 r. spółki nadzorowane przez KOWR pokwitowały odbiór łącznie **780,8 tys. kwiatów ciętych** i **618,9 tys. kwiatów doniczkowych**. Z kolei operatorzy biogazowni (podmioty prywatne) odebrali łącznie **118,1 tys. kwiatów ciętych** i **271,3 tys. kwiatów w donicach**.

12.4. Zagospodarowanie przejętego mienia

W styczniu 2020 r. na stanie magazynowym Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa znajdowało się przejęte mienie w następujących ilościach: 314,207 tony soku jabłkowego NFC w beczkach, 6 529,619 tony przecieru jabłkowego w beczkach, 4 662 tony koncentratu soku jabłkowego w beczkach, 2 587,635 tony koncentratu soku jabłkowego w zbiornikach, 9 626 dm³ alkoholu odwodnionego oraz 441 892 dm³ destylatu rolniczego.

Nadzwyczajne okoliczności związane z epidemią koronawirusa, które skutkowały uchwaleniem ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych¹¹⁰, spowodowały, że KOWR – **mając na względzie interes publiczny służący ochronie zdrowia publicznego** – zgłosił organom władzy wykonawczej gotowość przeznaczenia ww. towarów **na produkcję środków biobójczych**. W związku z epidemią koronawirusa zużycie i zapotrzebowanie na środki biobójcze w kraju i za granicą zdecydowanie wzrosło, dlatego ich dostępność na rynku gwałtownie spadła, a ceny dynamicznie wzrosły.

W związku z powyższym w pierwszej kolejności zlecono proces rektyfikacji alkoholu odwodnionego i destylatu do postaci 100% spirytusu rektyfikowanego, który następnie przeznaczono do produkcji środków biobójczych. Tym samym zagospodarowano ten produkt w całości.

Kolejnym działaniem KOWR w związku z epidemią koronawirusa było przetworzenie soku jabłkowego NFC oraz koncentratu soku jabłkowego w zbiornikach i beczkach na destylat, a następnie na rektyfikat, który poddano procesowi skażenia z przeznaczeniem do produkcji środków biobójczych. Efektem tych działań było zagospodarowanie soku NFC i koncentratu soku jabłkowego w zbiornikach w 100%, natomiast koncentratu soku jabłkowego w beczkach – w około 80%.

Poza procesem przetwarzania soku jabłkowego NFC i koncentratu soku jabłkowego na spirytus rektyfikowany przeznaczony do skażenia, a następnie do wykorzystania w produkcji środków biobójczych, KOWR podejmował także inne działania w celu zagospodarowania posiadanego mienia. Sprzedano 343,77 tony przecieru jabłkowego i 44,25 tony koncentratu soku jabłkowego.

W efekcie powyższych działań, w dniu 31 grudnia 2020 r. KOWR posiadał następujące stany magazynowe przejętego mienia: 1 130 ton koncentratu jabłkowego, 6 185,85 tony przecieru jabłkowego, 2 022,28 tys. litrów spirytusu rektyfikowanego skażonego, 3 800 tys. litrów spirytusu rektyfikowanego czystego (do skażenia).

¹¹⁰ Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz. U. poz. 1842, z późn. zm.).

13. DZIAŁANIA W ZAKRESIE ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII

13.1. Wsparcie działań na rzecz odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 10 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) KOWR jest uprawniony do prowadzenia działań ukierunkowanych na wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie.

W 2020 r. zaplanowano **przeprowadzenie cyklu szkoleń** poświęconych zagadnieniom związanym z zagospodarowaniem odchodów zwierzęcych powstających podczas chowu bydła mlecznego poprzez ich wykorzystanie do produkcji energii elektrycznej w **monosubstratowych mikrobiogazowniach rolniczych**, a także szkoleń dedykowanych przedstawicielom samorządu terytorialnego mających na celu popularyzowanie idei **spółdzielni energetycznych**. Z uwagi na sytuację epidemiczną w kraju powyższe działania zostały przesunięte do realizacji na 2021 r.

13.2. Monitorowanie rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. b ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) oraz art. 4, art. 12a, art. 13, art. 28k, art. 28q ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o biokomponentach i biopaliwach ciekłych (Dz. U. z 2020 r. poz. 1233, z późn. zm.) do zadań KOWR w 2020 r. należało kontynuowanie działań związanych z **monitorowaniem rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych**. Dyrektor Generalny KOWR, jako organ rejestrowy wskazany w ustawie o biokomponentach i biopaliwach ciekłych, był odpowiedzialny za prowadzenie następujących rejestrów:

- **wytwórców** – przedsiębiorców wykonujących działalność gospodarczą w zakresie wytwarzania biokomponentów, a następnie rozporządzenia nimi przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej skutkującej trwałym wyzbyciem się tych biokomponentów lub przeznaczenia ich do wytworzenia przez siebie paliw,
- **podmiotów sprowadzających** – przedsiębiorców wykonujących działalność gospodarczą w zakresie importu lub nabycia wewnątrzspółnotowego biokomponentów dokonanego samodzielnie lub za pośrednictwem innego podmiotu, a następnie rozporządzenia tymi biokomponentami przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej skutkującej trwałym wyzbyciem się tych biokomponentów,

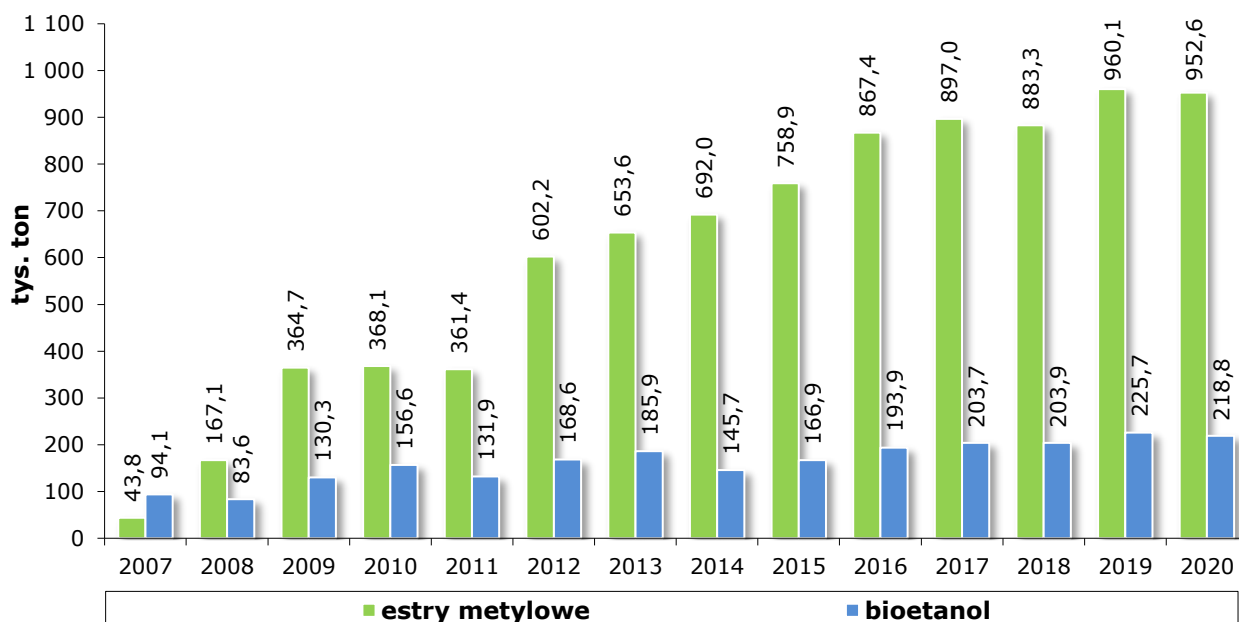
- **administratorów systemów certyfikacji** – przedsiębiorców, którzy posiadają tytuł prawny do dysponowania uznanym systemem certyfikacji i wykonują działalność gospodarczą w zakresie udzielania zgody na korzystanie z tego systemu,
- **jednostek certyfikujących** – przedsiębiorców, którzy działając w ramach uznanego systemu certyfikacji, mają prawo wydawania certyfikatów podmiotom certyfikowanym,
- **rolników** wytwarzających biopaliwa ciekłe na własny użytek.

Rejestr wytwórców

W rejestrze wytwórców, wg stanu na 31 grudnia 2020 r., ujętych było **24 przedsiębiorców**¹¹¹. W 2020 r. wydano **2 zaświadczenia o dokonaniu wpisu**, **2 zaświadczenia aktualizujące wpis** oraz **3 decyzje o wykreśleniu wpisu** z rejestru wytwórców.

Wytwórcy, którzy w danym kwartale wytworzyli biokomponenty, a następnie rozporządzali nimi przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej skutkującej trwałym wyzbyciem się tych biokomponentów lub przeznaczyci je do wytworzenia paliw, byli zobowiązani do składania, w terminie 45 dni po zakończeniu kwartału, sprawozdań kwartalnych zawierających informacje dotyczące m.in. rodzajów i ilości wykorzystanych surowców oraz wytworzonych biokomponentów. Wytwórcy, którzy nie wykonywali ww. czynności, byli zobowiązani do złożenia oświadczeń o niewykonywaniu tych czynności. W 2020 r. wpłynęło łącznie **169 sprawozdań kwartalnych i oświadczeń oraz ich korekt**.

Wykres 54. **Produkcja głównych biokomponentów w Polsce**

Źródło: dane KOWR.

Ze sprawozdań kwartalnych złożonych przez wytwórców za 2020 r. wynikało, że:

- **7 przedsiębiorców** wytworzyło **952,58 tys. ton estrów metylowych** (w tym 106,27 tys. ton estrów stanowiły biokomponenty uprawniające do ich podwójnego

¹¹¹ Z tego: 8 przedsiębiorców zostało uprawnionych do produkcji estrów metylowych, 12 – bioetanolu, 1 – estrów metylowych i bioetanolu, 1 – biowęglowodorów ciekłych, 1 – biowęglowodorów ciekłych i bio propanu-butanu oraz 1 – biowęglowodorów ciekłych, bio propanu i biowodoru.

- zaliczenia do realizacji Narodowego Celu Wskaźnikowego – NCW¹¹²), do produkcji których wykorzystano w szczególności oleje roślinne (88,4% ogółu surowców wykorzystanych do produkcji estrów metylowych) i zużyty olej kuchenny (11,1%);
- **9 przedsiębiorców** wytworzyło **218,76 tys. ton bioetanolu** (w tym 17,17 tys. ton bioetanolu stanowiły biokomponenty uprawniające do ich podwójnego zaliczenia do realizacji NCW), do produkcji którego wykorzystano głównie kukurydzę (52,7% ogółu wykorzystanych surowców), zawiesinę skrobi odpadowej o kodzie odpadu 02 03 80 (33,2%), pozostałości produkcyjne skrobi z przetwórstwa pszenicy (7,0%), destylaty (2,4%) oraz odpady¹¹³ (2,2%);
 - **3 przedsiębiorców** wytworzyło **2,37 tys. ton biowęglowodorów ciekłych** (w tym 0,23 tys. ton biowęglowodorów ciekłych stanowiły biokomponenty uprawniające do ich podwójnego zaliczenia do realizacji NCW), do produkcji których wykorzystano olej roślinny (84,3% ogółu wykorzystanych surowców) oraz alkohol etylowy odpadowy (15,7%);
 - **1 przedsiębiorca** wytworzył **32,79 ton bio propan-butanu**¹¹⁴ (uprawniającego do jego podwójnego zaliczenia do realizacji NCW), do produkcji którego wykorzystano alkohol etylowy odpadowy;
 - **1 przedsiębiorca** wytworzył **4,78 ton bio propanu**¹¹⁵, do produkcji którego wykorzystano olej rzepakowy.

Wszystkie biokomponenty spełniały kryteria zrównoważonego rozwoju. W 2020 r., podobnie jak w latach poprzednich, dominowała produkcja estrów metylowych i bioetanolu.

Od 2012 r. podmioty realizujące NCW zostały uprawnione do skorzystania z obniżenia NCW. Warunkiem skorzystania z tej preferencji było udokumentowanie wykorzystania nie mniej niż 70% biokomponentów wytworzonych przez wytwórców wykonujących działalność w zakresie wytwarzania biokomponentów z:

- surowców rolniczych pozyskiwanych z gospodarstwa rolnego położonego na obszarze co najmniej jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej, w Republice Turcji albo w państwie członkowskim Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stronie umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym na podstawie umowy kontraktacji zawartej między producentem rolnym prowadzącym to gospodarstwo a wytwórcą, przetwórcą albo pośrednikiem, lub
- biomasy pozyskiwanej na podstawie umowy dostawy zawartej między wytwórcą a pośrednikiem albo przetwórcą, lub

¹¹² Narodowy Cel Wskaźnikowy – minimalny udział innych paliw odnawialnych i biokomponentów zawartych w paliwach stosowanych we wszystkich rodzajach transportu w ogólnej ilości paliw ciekłych i biopaliw ciekłych zużywanych w ciągu roku kalendarzowego w transporcie drogowym i kolejowym, liczony według wartości opałowej.

¹¹³ Odpady o kodach odpadu: 02 03 04, 02 03 80, 02 04 99, 02 06 01, 02 06 99, 16 03 80 i 19 12 12.

¹¹⁴ Produkcja bio propan-butanu odbywa się w jednym procesie technologicznym z produkcją biowęglowodorów ciekłych, w trakcie którego wykorzystuje się ten sam surowiec, tj. alkohol etylowy odpadowy.

¹¹⁵ Produkcja bio propanu odbywa się w jednym procesie technologicznym z produkcją biowęglowodorów ciekłych, w trakcie którego wykorzystuje się ten sam surowiec, tj. olej rzepakowy.

- surowców rolniczych pozyskiwanych z produkcji własnej wytwórców lub biomasy otrzymanej przez wytwórców w prowadzonych przez nich procesach wytwarzania surowców rolniczych lub biomasy na cele inne niż paliwowe.

W związku z ww. preferencją wytwórcy biokomponentów zostali zobowiązani do składania w KOWR informacji o biokomponentach, które zostały wytworzone przez wytwórcę, a następnie rozporządzone przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej skutkującej trwałym wyzbyciem się tych biokomponentów. W 2020 r. wpłynęło łącznie **125 informacji oraz ich korekt**. Dodatkowo wytwórcy oraz inne podmioty biorące udział w obrocie biokomponentami zostali zobowiązani do przekazywania nabywcom biokomponentów pisemnych informacji zawierających dane dotyczące rodzajów i ilości poszczególnych surowców, które zostały zużyte do ich wytworzenia.

W ramach administrowania rejestrem wytwórców w 2020 r. KOWR przeprowadzał szczegółowe kontrole w zakresie:

- spełniania przez wytwórcę warunków wymaganych do wykonywania działalności objętej wpisem do rejestru,
- spełniania przez wytwórcę warunków korzystania z uznanego systemu certyfikacji w ramach kryteriów zrównoważonego rozwoju,
- weryfikacji danych zawartych w sprawozdaniach kwartalnych wytwórcy,
- weryfikacji danych zawartych w informacjach o biokomponentach, które zostały wytworzone przez wytwórcę, a następnie rozporządzone poprzez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej.

W 2020 r. przeprowadzono łącznie **9 kontroli**.

Sporządzono 3 zbiorcze raporty kwartalne dotyczące wytworzonych oraz importowanych lub nabytych wewnątrzspółnotowo biokomponentów odpowiednio za IV kwartał 2019 r. oraz I i II kwartał 2020 r. (na podstawie sprawozdań kwartalnych wytwórców, podmiotów sprowadzających oraz podmiotów realizujących NCW). Przedmiotowe raporty zostały przekazane ministrom właściwym do spraw: finansów publicznych, energii, klimatu, rynków rolnych oraz środowiska. W uzasadnionych przypadkach KOWR nakładał kary finansowe lub administracyjne na wytwórców naruszających przepisy.

Rejestr podmiotów sprowadzających

W rejestrze podmiotów sprowadzających, wg stanu na 31 grudnia 2020 r., było ujętych **31 podmiotów** prowadzących działalność gospodarczą w zakresie importu lub nabycia wewnątrzspółnotowego biokomponentów dokonanego samodzielnie lub za pośrednictwem innego podmiotu, a następnie rozporządzenia tymi biokomponentami przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej skutkującej trwałym wyzbyciem się tych biokomponentów. W 2020 r. wydano **7 zaświadczeń** o dokonaniu wpisu, **3 zaświadczenia** aktualizujące wpis oraz **jedną decyzję** o wykreśleniu wpisu z rejestru.

Podmioty sprowadzające, które w danym kwartale dokonały samodzielnie lub za pośrednictwem innego podmiotu importu lub nabycia wewnątrzspółnotowego biokomponentów, a następnie rozporządziły nimi przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub

faktycznej skutkującej trwałym wyzbyciem się tych biokomponentów, były zobowiązane do składania, w terminie 45 dni po zakończeniu kwartału, sprawozdań kwartalnych zawierających informacje dotyczące m.in. rodzajów i ilości importowanych lub nabytych wewnątrzspółnotowo biokomponentów. Podmioty sprowadzające, które nie wykonywały ww. czynności, były zobowiązane do złożenia oświadczeń o niewykonywaniu tych czynności. W 2020 r. wpłynęło łącznie **114 sprawozdań kwartalnych i oświadczeń oraz ich korekt**. Z przekazanych przez podmioty sprowadzające sprawozdań kwartalnych wynikało, że w 2020 r.:

- żaden przedsiębiorca nie dokonywał importu biokomponentów,
- **7 przedsiębiorców** nabyło wewnątrzspółnotowo **46,30 tys. ton estrów metylowych** (w tym 0,47 tys. ton estrów stanowiły biokomponenty uprawniające do ich podwójnego zaliczenia do realizacji NCW),
- **jeden przedsiębiorca** nabył wewnątrzspółnotowo **1,90 tys. ton bioetanolu**.

Ze sprawozdań kwartalnych podmiotów sprowadzających wynika, że 3,48 tys. ton nabytych wewnątrzspółnotowo biokomponentów (estrów) nie spełniało kryteriów zrównoważonego rozwoju.

W ramach administrowania rejestrem podmiotów sprowadzających w 2020 r. KOWR przeprowadził **jedną kontrolę** działalności gospodarczej objętej wpisem. Do uprawnień KOWR należało także nakładanie w uzasadnionych przypadkach kar finansowych lub administracyjnych na podmioty naruszające przepisy prawa.

Rejestr administratorów systemów certyfikacji

W rejestrze administratorów systemów certyfikacji, wg stanu na 31 grudnia 2020 r., było ujętych **3 przedsiębiorców** dysponujących uznanymi przez Komisję Europejską systemami certyfikacji.

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru administratorów systemów certyfikacji zostali zobowiązani do złożenia, w terminie do 45 dni po zakończeniu roku kalendarzowego, sprawozdań rocznych zawierających m.in. wykaz przeprowadzonych kontroli jednostek certyfikujących w ramach uznanych systemów certyfikacji. W 2020 r. wpłynęły łącznie **4 sprawozdania roczne oraz ich korekty**.

Do uprawnień KOWR należało także przeprowadzanie kontroli działalności gospodarczej objętej wpisem, przyjmowanie informacji o cofnięciu jednostce certyfikującej zgody na korzystanie z uznanego systemu certyfikacji oraz nakładanie w uzasadnionych przypadkach kar finansowych lub administracyjnych na podmioty naruszające przepisy prawa.

Rejestr jednostek certyfikujących

W rejestrze jednostek certyfikujących na 31 grudnia 2020 r. było ujętych **11 przedsiębiorców** prowadzących działalność gospodarczą w zakresie wydawania certyfikatów podmiotom certyfikowanym. W 2020 r. wydano **jedno zaświadczenie** aktualizujące wpis oraz dokonano jednego **wykreślenia** z rejestru.

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru jednostek certyfikujących byli zobowiązani do składania sprawozdań miesięcznych zawierających informacje o wydanych lub cofniętych certyfikatach

podmiotom certyfikowanym. W 2020 r. do KOWR wpłynęły łącznie **163 sprawozdania oraz ich korekty**. Przedmiotowe informacje potwierdziły wydanie **663 certyfikatów**.

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru jednostek certyfikujących zostali zobowiązani do złożenia, w terminie do 45 dni po zakończeniu roku kalendarzowego, sprawozdań rocznych zawierających m.in. listę podmiotów certyfikowanych, którym jednostka certyfikująca wydała certyfikat, oraz wykaz przeprowadzonych przez jednostkę certyfikującą kontroli podmiotów certyfikowanych wraz z ich wynikami.

Do uprawnień KOWR należało także przeprowadzanie kontroli działalności gospodarczej objętej wpisem, nakładanie w uzasadnionych przypadkach kar finansowych lub administracyjnych na podmioty naruszające przepisy prawa.

Rejestr rolników wytwarzających biopaliwa ciekłe na własny użytek

Do rejestru rolników wytwarzających biopaliwa ciekłe na własny użytek, wg stanu na 31 grudnia 2020 r., wpisane były **2 podmioty** (w tym grupa składająca się z 4 rolników). Dopuszczalny roczny limit produkcji biopaliw ustalony dla ww. podmiotów wynosił 4,7 tys. litrów estrów metylowych oraz 13 tys. litrów czystego oleju roślinnego.

Podmioty wpisane do rejestru rolników były zobowiązane do złożenia, w terminie do 45 dni po zakończeniu roku kalendarzowego, sprawozdań rocznych zawierających m.in. informacje o ilości wytworzonych i zużytych na własny użytek paliw ciekłych. Z rocznych sprawozdań złożonych przez rolników wpisanych do rejestru wynikało, że w 2020 r. wyprodukowali oni łącznie **170 litrów czystego oleju roślinnego** oraz **40 litrów estrów metylowych**.

W ramach administrowania rejestrem rolników KOWR był uprawniony do przeprowadzenia kontroli rolników wpisanych do rejestru, a także nakładania w uzasadnionych przypadkach kar finansowych lub administracyjnych na rolników naruszających przepisy prawa.

Podmioty realizujące Narodowy Cel Wskaźnikowy¹¹⁶

Na podstawie przepisów ustawy o biokomponentach i biopaliwach ciekłych podmioty realizujące NCW, które w danym kwartale dokonały samodzielnie lub za pośrednictwem innego podmiotu importu lub nabycia wewnątrzspółnotowego biokomponentów, w tym biokomponentów zawartych w paliwach, lub dokonały rozporządzenia tymi biokomponentami, lub zużyły je na potrzeby własne, zostały zobowiązane do złożenia w KOWR, w terminie

¹¹⁶ Podmiot realizujący NCW – każdy podmiot, w tym mający siedzibę lub miejsce zamieszkania poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej – dokonujący samodzielnie lub za pośrednictwem innego podmiotu – wytwarzania, importu lub nabycia wewnątrzspółnotowego paliw ciekłych lub biopaliw ciekłych, który:

- rozporządza nimi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej poprzez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej skutkującej trwałym wyzbyciem się paliw ciekłych lub biopaliw ciekłych lub
- zużywa je na potrzeby własne na tym terytorium, z wyłączeniem przywozu paliw ciekłych przeznaczonych do użycia podczas transportu i przywożonych w standardowych zbiornikach, o których mowa w art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym.

45 dni od zakończenia kwartału, sprawozdań kwartalnych albo oświadczeń o niewykonywaniu ww. działalności. W 2020 r. wpłynęło łącznie **126 sprawozdań i oświadczeń oraz ich korekt**.

Z przekazanych sprawozdań kwartalnych złożonych za 2020 r. wynikało, że podmioty realizujące NCW nabyły wewnątrzspółnotowo **327,69 tys. ton biokomponentów** oraz **68,61 tys. ton biokomponentów** zawartych w paliwach.

Tabela 29. **Ilość i rodzaj nabytych wewnątrzspółnotowo biokomponentów oraz biokomponentów zawartych w paliwach w 2020 r.**

Lp.	Rodzaj biokomponentu	Ilość nabytych wewnątrzspółnotowo	
		Biokomponentów (tys. ton)	Biokomponentów zawartych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych (tys. ton)
1.	Bioetanol	62,56	21,74
2.	Estry	265,13	46,87
3.	Biowęglowodory ciekłe	0,00	0,00
4.	Bio propan-butan	0,00	0,00
Ogółem		327,69	68,61

Źródło: dane KOWR.

Z otrzymanych sprawozdań kwartalnych wynikało, że podmioty realizujące NCW w 2020 r. nie dokonały importu biokomponentów oraz biokomponentów zawartych w paliwach.

W ramach swoich kompetencji KOWR nakładał, w uzasadnionych przypadkach, kary finansowe na podmioty naruszające przepisy prawa.

Podsumowując, w 2020 r. KOWR wydał ogółem **1 008 decyzji, dokumentów oraz innych rozstrzygnięć** w zakresie monitorowania rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych.

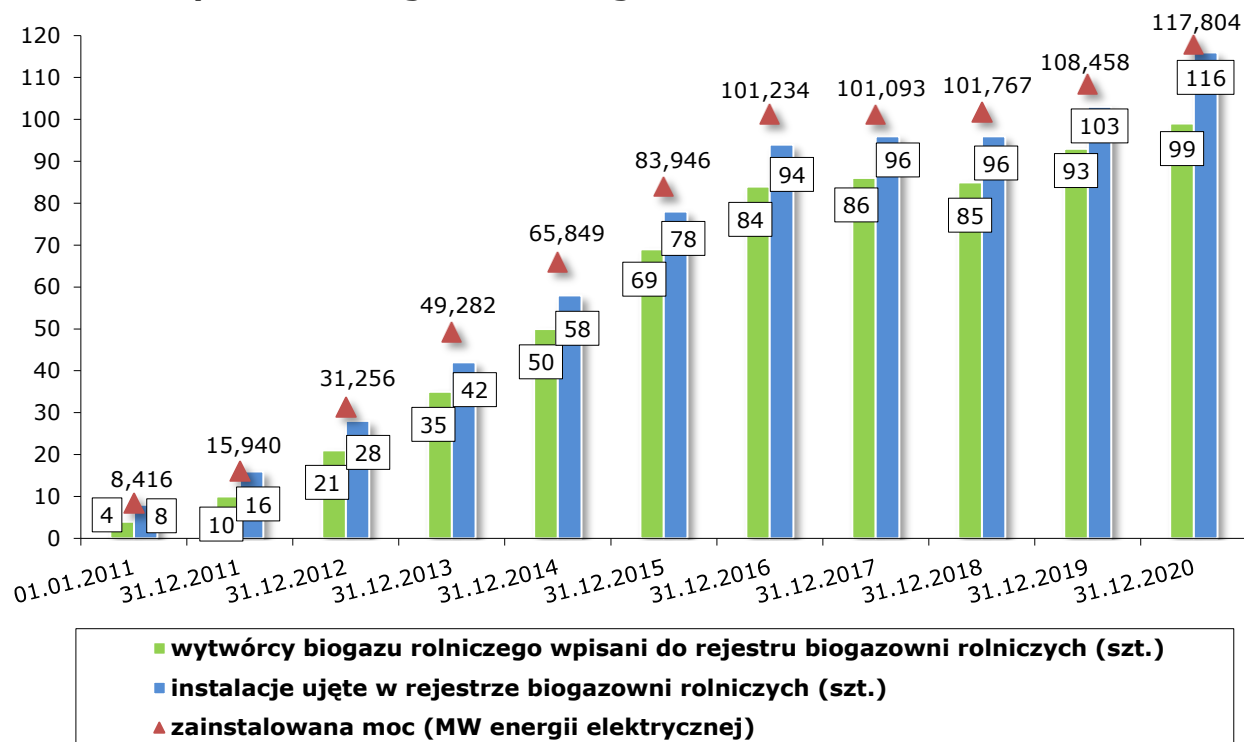
13.3. Monitorowanie produkcji biopłynów

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. c ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 poz. 481) oraz art. 34 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2021 r. poz. 610) KOWR był odpowiedzialny za **monitorowanie produkcji biopłynów, w tym prowadzenie rejestru wytwórców biopłynów**. W 2020 r. do KOWR nie wpłynął wniosek o wpis do ww. rejestru.

13.4. Monitorowanie produkcji biogazu rolniczego

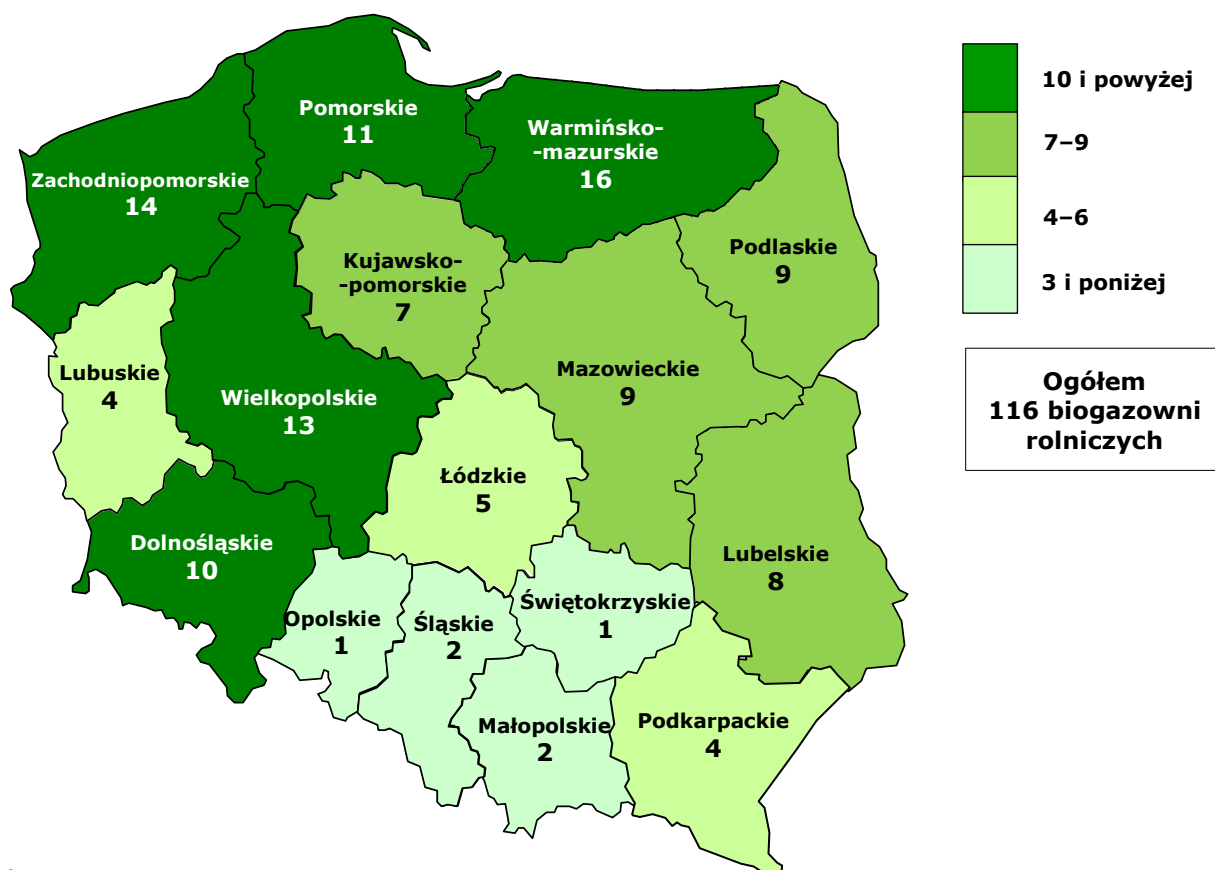
Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. a ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) oraz art. 23 i 24 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2021 r. poz. 610) w 2020 r. KOWR kontynuował działania związane z **monitorowaniem produkcji biogazu rolniczego**. Dyrektor Generalny KOWR, jako organ rejestrowy, był odpowiedzialny za prowadzenie rejestru wytwórców biogazu rolniczego, tj. przedsiębiorców wykonujących działalność gospodarczą w zakresie wytwarzania biogazu rolniczego lub wytwarzania energii elektrycznej z biogazu rolniczego.

Wykres 55. Liczba wytwórców biogazu rolniczego i instalacji wpisanych do rejestru wytwórców biogazu rolniczego

Źródło: dane KOWR.

Wykres 56. Rozmieszczenie terytorialne biogazowni rolniczych wg stanu na 31 grudnia 2020 r.

Źródło: dane KOWR.

W rejestrze wytwórców biogazu rolniczego, wg stanu na 31 grudnia 2020 r., było ujętych **116 biogazowni rolniczych** należących do 99 podmiotów gospodarczych. W 2020 r. wydano: **11 zaświadczeń** o dokonaniu wpisu do rejestru, **27 zaświadczeń** aktualizujących wpis oraz **jedną decyzję** o wykreśleniu wpisu z rejestru.

Łączna zainstalowana moc elektryczna ww. biogazowni wynosiła **117,804 MW energii elektrycznej**. Wpisani do rejestru wytwórcy biogazu rolniczego wykonywali działalność gospodarczą w zakresie wytwarzania energii elektrycznej z biogazu rolniczego oraz wytwarzania biogazu rolniczego w celu wykorzystania go w inny sposób (np. spalania w kotle gazowym lub parowym) albo sprzedaży innemu wytwórcy.

Najwięcej biogazowni rolniczych znajdowało się w województwie warmińsko-mazurskim (16 instalacji, 13,8% zarejestrowanych biogazowni rolniczych w kraju), a następnie: zachodniopomorskim (14 instalacji, 12,1%), wielkopolskim (13 instalacji, 11,2%), pomorskim (11 instalacji, 9,5%), dolnośląskim (10 instalacji, 8,6%) oraz mazowieckim i podlaskim (po 9 instalacji, po 7,8%).

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru wytwórców biogazu rolniczego byli zobowiązani do składania, w terminie 45 dni od dnia zakończenia kwartału, sprawozdań kwartalnych zawierających informacje dotyczące odpowiednio:

- ilości i rodzajów substratów wykorzystanych do wytworzenia biogazu rolniczego lub do wytworzenia energii elektrycznej z biogazu rolniczego,
- łącznej ilości wytworzonego biogazu rolniczego, z wyszczególnieniem ilości biogazu rolniczego wprowadzonego do sieci dystrybucyjnej gazowej, wykorzystanej do wytworzenia energii elektrycznej w układzie rozdzielonym lub kogeneracyjnym lub wykorzystanej w inny sposób,
- ilości energii elektrycznej wytworzonej z biogazu rolniczego w układzie rozdzielonym lub kogeneracyjnym,
- ilości energii elektrycznej sprzedanej, w tym ilości energii elektrycznej sprzedanej sprzedawcy zobowiązanemu, która została wytworzona z biogazu rolniczego i wprowadzona do sieci dystrybucyjnej,
- ilości produktu ubocznego powstałego w wyniku wytworzenia biogazu rolniczego,
- ilości zakupionego biogazu rolniczego oraz danych podmiotu, od którego został zakupiony biogaz.

W 2020 r. do KOWR wpłynęło **566 sprawozdań kwartalnych oraz ich korekt**. Ze sprawozdań kwartalnych złożonych za 2020 r. wynikało, że do wytworzenia biogazu rolniczego zużytych zostało ponad **4,41 mln ton surowców**, w tym najczęściej wywaru pogorzelnianego (20,9% zużytych surowców ogółem), a następnie: gnojowicy (17,3%), pozostałości z owoców i warzyw (16,0%), kiszonki z kukurydzy (11,2%) oraz odpadów z przetwórstwa spożywczego (7,8%). **Odpady stanowiły około 87% surowców zużytych do wytworzenia biogazu rolniczego, a 13% – uprawy celowe.**

Ze wskazanej powyżej ilości surowców wytwórcy biogazu rolniczego w procesie fermentacji metanowej wytworzyli łącznie ponad **325,24 mln m³ biogazu rolniczego**, z którego wyprodukowano blisko **689,12 GWh energii elektrycznej**.

Tabela 30. **Wykaz substratów zużytych do produkcji biogazu rolniczego w 2020 r.**

Lp.	Rodzaj substratu	Ilość substratu zużytego do produkcji biogazu rolniczego (tony)
1.	Wywar pogorzelniany	920 458,767
2.	Gnojowica	763 061,814
3.	Pozostałości z owoców i warzyw	707 107,982
4.	Kiszonka z kukurydzy	492 178,598
5.	Odpady z przetwórstwa spożywczego	344 299,140
6.	Osady technologiczne z przemysłu rolno-spożywczego	225 308,536
7.	Wysłodki buraczane	210 187,205
8.	Odpady z przemysłu mleczarskiego	132 711,791
9.	Przeterminowana żywność	117 180,969
10.	Obornik	91 681,445
11.	Odpady poubojowe	85 776,821
12.	Owoce i warzywa	45 925,628
13.	Zielonka	43 691,158
14.	Odpadowa masa roślinna	43 157,298
15.	Pomiot ptasi	27 742,031
16.	Kiszonka z traw i zbóż	26 708,233
17.	Tłuszcze	25 580,422
18.	Osady z przetwórstwa produktów roślinnych	21 062,648
19.	Pasza	20 066,290
20.	Zboże, odpad zbożowy	19 010,825
21.	Odpady z produkcji oleju roślinnego	12 231,831
22.	Treści żołądkowe	11 347,706
23.	Słoma	7 752,650
24.	Osady tłuszczowe	3 460,190
25.	Oleje roślinne	3 341,139
26.	Odpady białkowe, tłuszczowe	3 035,680
27.	Poferment	1 600,000
28.	Odpady gastronomiczne	1 528,372
29.	Popłuczyny	1 214,550
30.	Płynne resztki pszenne	1 100,569
31.	Szlamy białkowe, tłuszczowe	802,760
32.	Gliceryna	414,590
33.	Oleje fuzlowe	247,840
34.	Mieszanka lecytyny i mydeł	181,160
35.	Kawa	3,180
Ogółem		4 411 159,818

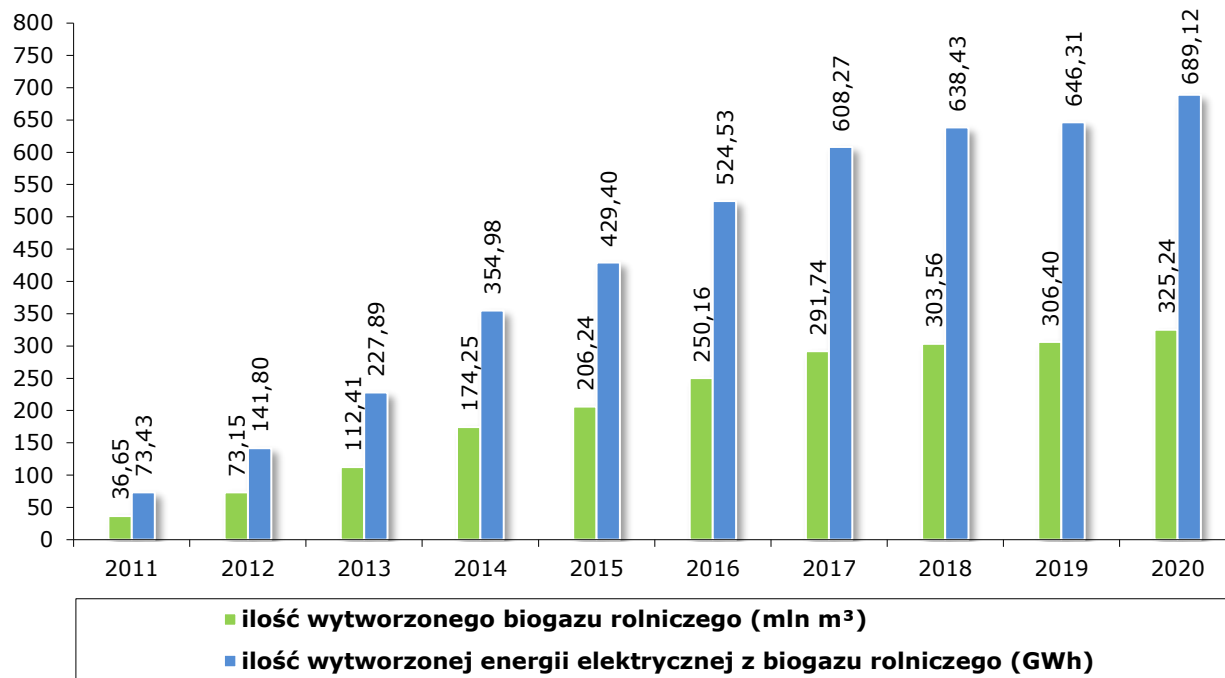
Źródło: dane KOWR.

W ramach administrowania rejestrem wytwórców biogazu rolniczego w 2020 r. przeprowadzono **20 kontroli** dotyczących weryfikacji spełnienia warunków wymaganych do wykonywania działalności objętej wpisem oraz danych zawartych w sprawozdaniach kwartalnych wytwórców biogazu rolniczego.

Do uprawnień KOWR należało także m.in.: sporządzenie zbiorczego raportu rocznego za 2019 r. (przekazanego ministrom właściwym do spraw: energii, rynków rolnych, klimatu, gospodarki oraz Prezesowi Urzędu Regulacji Energetyki), sporządzenie sprawozdania dotyczącego liczby i wysokości kar pieniężnych wymierzonych w 2019 r. (przekazanego ministrowi do spraw klimatu) oraz sporządzenie informacji dotyczących zmian dokonanych

w rejestrze wytwórców biogazu rolniczego (przekazanych Prezesowi URE). W uzasadnionych przypadkach KOWR nakładał kary pieniężne podmiotom naruszającym przepisy prawa.

Wykres 57. **Produkcja biogazu rolniczego i energii elektrycznej**

Źródło: dane KOWR.

W 2020 r. KOWR wydał ogółem **880 decyzji, dokumentów i innych rozstrzygnięć** w zakresie monitorowania produkcji biogazu rolniczego.

13.5. Ewidencja mikroinstalacji biogazu rolniczego

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. a ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) oraz art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2021 r. poz. 610) KOWR w 2020 r. był uprawniony do przyjmowania od operatorów systemów dystrybucyjnych elektroenergetycznych albo operatorów systemów dystrybucyjnych gazowych:

- informacji o przyłączonych do jego sieci wytwórcach energii elektrycznej z biogazu rolniczego w mikroinstalacji albo przyłączonych do jego sieci wytwórcach biogazu rolniczego, lokalizacji i rodzaju mikroinstalacji oraz jej zainstalowanej mocy elektrycznej albo rocznej wydajności instalacji odnawialnego źródła energii,
- informacji o zmianie ww. danych oraz odłączeniu mikroinstalacji albo instalacji odnawialnego źródła energii od jego sieci dystrybucyjnej,
- sprawozdań półrocznych zawierających dane produkcyjne poszczególnych wytwórców dotyczące ilości energii elektrycznej albo biogazu rolniczego.

Na podstawie ww. sprawozdań KOWR w 2020 r. sporządził zbiorczy raport kwartalny za czwarty kwartał 2019 r. oraz zbiorczy raport półroczny za pierwsze półrocze 2020 r. dotyczące:

- wytwórców energii elektrycznej w mikroinstalacji,
- wytwórców biogazu rolniczego w mikroinstalacji biogazu rolniczego.

Raporty zostały zamieszczone na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej KOWR.

Z informacji przekazanych do 31 grudnia 2020 r. przez operatorów systemów dystrybucyjnych elektroenergetycznych wynikało, że do sieci przyłączono **24 mikroinstalacje** o łącznej zainstalowanej mocy elektrycznej wynoszącej **668,60 kW**.

W 2020 r. do KOWR wpłynęło **5 sprawozdań półrocznych** operatorów systemów dystrybucyjnych elektroenergetycznych. Ze sprawozdań półrocznych wynikało, że w 2020 r. łączna ilość energii elektrycznej wytworzonej z biogazu rolniczego w mikroinstalacjach wyniosła niespełna **1,13 GWh**.

W ramach posiadanych kompetencji KOWR, w uzasadnionych przypadkach, nakładał kary finansowe na naruszających przepisy wytwórców energii elektrycznej w mikroinstalacji oraz operatorów systemów dystrybucyjnych elektroenergetycznych i gazowych.

W 2020 r. KOWR wydał ogółem **40 decyzji, dokumentów i innych rozstrzygnięć** w zakresie prowadzenia ewidencji mikroinstalacji biogazu rolniczego.

13.6. Monitorowanie działalności spółdzielni energetycznych

Zgodnie z art. 9 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) oraz art. 38f ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2021 r. poz. 610) KOWR był uprawniony do prowadzenia **wykazu spółdzielni energetycznych**, których przedmiotem działalności może być wytwarzanie energii elektrycznej lub ciepła, lub biogazu w instalacjach odnawialnego źródła energii stanowiących własność spółdzielni energetycznej lub jej członków. W 2020 r. do KOWR nie wpłynął żaden wniosek o zamieszczenie danych spółdzielni w wykazie spółdzielni energetycznych.

W 2020 r. KOWR wydał ogółem **10 decyzji, dokumentów i innych rozstrzygnięć** w zakresie monitorowania działalności spółdzielni energetycznych.

14. REALIZACJA ZADAŃ W RAMACH PROGRAMU OPERACYJNEGO POMOC ŻYWNOŚCIOWA 2014–2020

**PROGRAM OPERACYJNY
POMOC ŻYWNOŚCIOWA
2014–2020**

**UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ POMOCY
NAJBARDZIEJ POTRZEBUJĄCYM**

14.1. Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD)

Zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014¹¹⁷ został ustanowiony **Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym na lata 2014–2020**, będący instrumentem polityki spójności (funduszem uzupełniającym fundusze strukturalne). Fundusz ma na celu ograniczenie skali ubóstwa w państwach członkowskich Unii Europejskiej przez wspieranie krajowych systemów świadczących pomoc osobom najbardziej potrzebującym i jest realizowany w formie krajowych programów operacyjnych. Programy operacyjne są finansowane w 85% ze środków FEAD, a w 15% – ze środków krajowych.

14.2. Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020

Z wykorzystaniem środków pochodzących z FEAD i z budżetu krajowego realizowany jest w Polsce **Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (POPŻ)**, przewidujący finansowanie zakupu i dystrybucji żywności wśród osób najbardziej potrzebujących wraz z działaniami towarzyszącymi oferowanymi odbiorcom pomocy żywnościowej. Budżet POPŻ na lata 2014–2020 wynosi **556,9 mln EUR**, z tego: **473,4 mln EUR** pochodzi z budżetu UE, a **83,5 mln EUR** – z budżetu krajowego.

Do systemu zarządzania POPŻ należą następujące instytucje¹¹⁸:

- Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej – instytucja zarządzająca,
- Ministerstwo Finansów – instytucja certyfikująca,
- Krajowa Administracja Skarbowa – instytucja audytowa¹¹⁹,
- Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa – instytucja pośrednicząca,

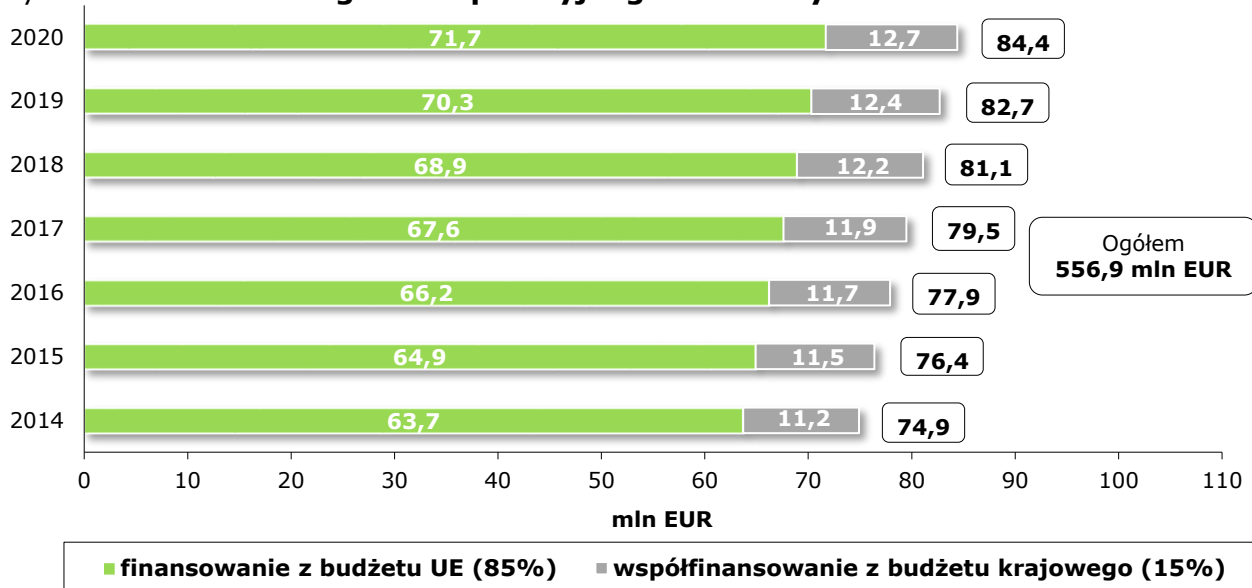
¹¹⁷ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym, z późn. zm.

¹¹⁸ Zgodnie z „Programem Operacyjnym Pomoc Żywnościowa 2014–2020” zatwierdzonym przez Komisję Europejską w dniu 3 grudnia 2014 r.

¹¹⁹ Od 1 marca 2017 r. Szef Krajowej Administracji Skarbowej pełni funkcje instytucji audytowej w POPŻ, które uprzednio pełnił Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej.

– Ministerstwo Rozwoju (wcześniej Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju) – instytucja desygnująca.

Wykres 58. **Budżet Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020**

Źródło: opracowanie KOWR na podstawie zatwierdzonego przez Komisję Europejską „Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020”.

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 20 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) oraz art. 134b. ust. 1, 2 i 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1876, z późn. zm.), uczestniczy w POPŻ jako **instytucja pośrednicząca i beneficjent**.

Program operacyjny wspiera na terenie całego kraju osoby i rodziny podlegające deprywacji materialnej. Program polega na udzielaniu pomocy żywnościowej osobom najbardziej potrzebującym. Pomoc kierowana jest do osób i rodzin (spełniających warunki określone w art. 7 ustawy o pomocy społecznej¹²⁰), które z powodu niskich dochodów nie mogą zapewnić sobie/rodzinie odpowiednich produktów żywnościowych/posiłków. Pomocy żywnościowej towarzyszą działania mające na celu m.in.: włączenie społeczne oraz wzmocnienie samodzielności i kompetencji w prowadzeniu gospodarstwa domowego, a także uświadamianie w zakresie zdrowego żywienia i przeciwdziałania marnowaniu żywności (tzw. działania towarzyszące).

W POPŻ uczestniczą organizacje partnerskie o zasięgu ogólnopolskim lub ponadregionalnym (OPO) wyłonione przez MRiPS w drodze konkursu. Na podstawie umowy o dofinansowanie projektu zawartej przez poszczególne OPO z instytucją pośredniczącą (KOWR) otrzymane artykuły spożywcze są dystrybuowane wśród osób najbardziej potrzebujących za pośrednictwem organizacji partnerskich regionalnych (OPR) i organizacji partnerskich lokalnych (OPL), niedziałających w celu osiągnięcia zysku. Zadaniem statutowym tych organizacji jest m.in. wspieranie i niesienie pomocy osobom najbardziej potrzebującym, znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej lub materialnej.

¹²⁰ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1876, z późn. zm.).

Zgodnie z art. 134b ust. 2 ww. ustawy o pomocy społecznej do **zadań KOWR** należy w szczególności:

- 1) przygotowanie i przeprowadzanie postępowań o udzielenie zamówienia publicznego na dostawę artykułów spożywczych do magazynów organizacji partnerskich,
- 2) zawieranie z organizacjami partnerskimi i rozliczanie umów o dofinansowanie projektów, które określają szczegółowe warunki dofinansowania projektów zgodnie z art. 206 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych,
- 3) realizacja wypłat dla przedsiębiorców z tytułu zakupu żywności, kosztów administracyjnych, kosztów transportu i magazynowania oraz kosztów środków towarzyszących, o których mowa w rozporządzeniu w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym,
- 4) opracowanie procedur dokonywania czynności w ramach realizacji programu operacyjnego,
- 5) przeprowadzanie kontroli u przedsiębiorców i w organizacjach partnerskich w zakresie realizacji operacji finansowanych w ramach Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym,
- 6) odzyskiwanie kwot nienależnie wypłaconych przedsiębiorcom i organizacjom partnerskim, a także nakładanie korekt finansowych w rozumieniu art. 2 pkt 12 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020,
- 7) sprawozdawczość do ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego,
- 8) realizacja działań w ramach informowania i komunikacji, o których mowa w art. 19 ust. 1 rozporządzenia w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym.

Powyższe zadania są wykonywane przez KOWR na podstawie **porozumienia o powierzeniu zadań instytucji pośredniczącej zawartego z ministrem właściwym do spraw zabezpieczenia społecznego**.

Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020 jest realizowany w ramach 7 podprogramów. W 2020 r. zakończono realizację Podprogramu 2019 i rozpoczęto działania w ramach Podprogramu 2020.

14.2.1. Realizacja Podprogramu 2019 w ramach POPŻ 2014–2020 w 2020 r.

Zgodnie z wytycznymi instytucji zarządzającej na realizację Podprogramu 2019 przeznaczono **390 mln zł**, z tego **354,5 mln zł na zakup żywności i środków ochrony osobistej dla organizacji partnerskich oraz 35,5 mln zł na dofinansowanie projektów 4 organizacji partnerskich** (Federacji Polskich Banków Żywności, Caritas Polska, Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej i Polskiego Czerwonego Krzyża) z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących. Do magazynów organizacji partnerskich dostarczono **19 rodzajów artykułów spożywczych**.

W okresie styczeń–sierpień 2020 r. KOWR kontynuował realizację zadań w ramach Podprogramu 2019. Wykonawcy dostarczyli do magazynów organizacji partnerskich łącznie **69,8 tys. ton¹²¹ 19 rodzajów artykułów spożywczych** o wartości **317 mln zł**, w tym:

¹²¹ Przeliczając m.in. litry soku jabłkowego, mleka UHT i oleju rzepakowego na kg.

- w okresie styczeń–sierpień 2020 r. – **66,8 tys. ton** artykułów spożywczych (groszku z marchewką, fasoli białej, koncentratu pomidorowego, buraczków wiórków, powideł śliwkowych, soku jabłkowego, makaronu jajecznego, makaronu kukurydzianego bezglutenowego, ryżu białego, kaszy gryczanej, herbatników maślanych, mleka UHT, gołąbków w sosie pomidorowym, filetu z makreli w oleju, szynki drobiowej, pasztetu wieprzowego, cukru białego, oleju rzepakowego),
- w okresie styczeń–maj 2020 r. – **3 tys. ton** sera podpuszczkowego dojrzewającego.

W kwietniu 2020 r. KOWR podpisał **trzy umowy na zakup i dostawę maseczek ochronnych, płynu dezynfekcyjnego i rękawiczek ochronnych jednorazowych** w związku z zakupem środków ochrony osobistej dla pracowników/wolontariuszy organizacji partnerskich realizujących proces dystrybucji w ramach POPŻ. KOWR zakupił środki ochrony osobistej na kwotę **757,9 tys. zł** (brutto), z tego:

- **200 tys. maseczek ochronnych** na kwotę 565,8 tys. zł (brutto),
- **5,2 tys. litrów płynu dezynfekującego do rąk** (5-litrowe opakowanie) – 125,68 tys. zł (brutto),
- **200 tys. rękawiczek ochronnych** – 66,42 tys. zł (brutto).

W maju 2020 r. KOWR kontynuował **zakup środków ochrony osobistej**. Podjęto działania związane z dalszym zakupem płynu dezynfekcyjnego do rąk w opakowaniach 5-litrowych dla **1 566 organizacji**. W związku z powyższym KOWR wystosował zaproszenia do składania ofert na zakup i dostawę ww. płynu do potencjalnych wykonawców wyłonionych przy szacowaniu wartości zamówienia.

W czerwcu 2020 r. KOWR, w związku z rozstrzygnięciem ww. postępowania, podpisał umowę na zakup i dostawę płynu dezynfekcyjnego do rąk dla pracowników/wolontariuszy organizacji partnerskich realizujących proces dystrybucji w ramach POPŻ. KOWR zakupił **7,8 tys. litrów** płynu o wartości **58,18 tys. zł**.

W sierpniu 2020 r., w związku ze zmianą wytycznych MRiPS dotyczących działań realizowanych w Podprogramie 2019, OPO zostały zobligowane do złożenia w KOWR zapotrzebowania na środki ochrony osobistej. KOWR zakupił środki ochrony osobistej na kwotę **1 003,78 tys. zł** (brutto), z tego:

- **1 416,6 tys. maseczek ochronnych jednorazowych** na kwotę 662,12 tys. zł,
- **3 159,5 tys. rękawiczek ochronnych jednorazowych** na kwotę 73,84 tys. zł,
- **13,8 tys. przyłbic ochronnych** na kwotę 75,17 tys. zł,
- **8 tys. opakowań płynu dezynfekcyjnego do rąk i powierzchni** w opakowaniach 5-litrowych na kwotę 192,65 tys. zł.

W 2020 r. KOWR wypłacił wykonawcom w ramach Operacji I łącznie **326 810,63 tys. zł**, z tego: 325 806,85 tys. zł wykonawcom za artykuły spożywcze dostarczone w okresie od grudnia 2019 r. do sierpnia 2020 r. do magazynów organizacji partnerskich o zasięgu ogólnopolskim lub ponadregionalnym (OPO), a także **1 003,78 tys. zł** na środki ochrony osobistej dla OPO.

Do września 2020 r. OPO kontynuowały realizację dystrybucji żywności i działań towarzyszących, a w październiku 2020 r. złożyły wnioski o płatność końcową. W 2020 r. KOWR wypłacił OPO łącznie **32 681,06 tys. zł** (Operacja II), z tego ponad 16 340,53 tys. zł z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz ponad 16 340,53 tys. zł z tytułu kosztów środków towarzyszących.

Ogółem w ramach realizacji Podprogramu 2019 OPO przeprowadziły dystrybucję pomocy żywnościowej za pośrednictwem **107 magazynów organizacji partnerskich regionalnych (OPR)** oraz ponad **2,5 tys. organizacji partnerskich lokalnych (OPL)**. Odbiorcom końcowym przekazano ogółem **71,75 tys. ton** artykułów spożywczych w postaci paczek żywnościowych i posiłków. Do magazynów organizacji partnerskich dostarczono **19 rodzajów artykułów spożywczych**. Łącznie rozdysponowano **6,2 mln paczek** oraz **2,4 mln posiłków**, a pomoc żywnościową otrzymało ogółem **1,35 mln osób**. W zakresie środków towarzyszących odbiorcom pomocy żywnościowej była oferowana możliwość uczestniczenia w działaniach mających na celu ich włączenie społeczne. OPO przeprowadziły łącznie ponad **9,4 tys. działań** w ramach środków towarzyszących, obejmując nimi ponad **137,2 tys. odbiorców końcowych**.

14.2.2. Realizacja Podprogramu 2020 w ramach POPŻ 2014–2020 w 2020 r.

W 2020 r. rozpoczęto realizację Podprogramu 2020. Zgodnie z wytycznymi instytucji zarządzającej na realizację Podprogramu 2020 przeznaczono **400 mln zł**, z tego **363,6 mln zł** na zakup żywności i **36,4 mln zł** na dofinansowanie projektów **4 organizacji partnerskich** (Federacji Polskich Banków Żywności, Caritas Polska, Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej i Polskiego Czerwonego Krzyża) z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących. Do magazynów organizacji partnerskich dostarczone zostanie **20 rodzajów artykułów spożywczych**.

W ramach Podprogramu 2020 KOWR w sierpniu 2020 r. opublikował **trzy ogłoszenia o zamówieniu na dostawy 62,3 tys. ton artykułów spożywczych** do magazynów organizacji partnerskich w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 Podprogram 2020 (tj.: groszku z marchewką, koncentratu pomidorowego, buraczków wiórków, powideł śliwkowych, musu jabłkowego, fasolki po bretońsku, makaronu jajecznego świderki, płatków owsianych, ryżu białego, kaszy jęczmiennej, herbatników maślanych, mleka UHT, sera podpuszczkowego dojrzewającego, szynki drobiowej, szynki wieprzowej mielonej, pasztetu drobiowego, filetu z makreli w oleju, cukru białego, miodu nektarowego wielokwiatowego, oleju rzepakowego).

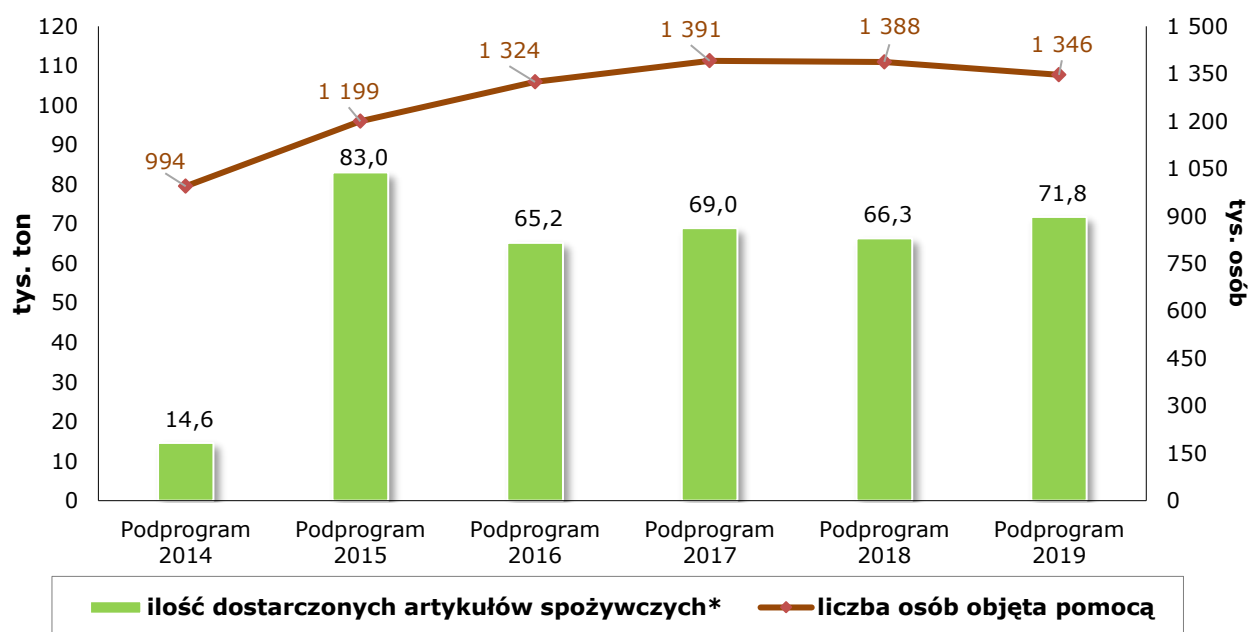
W ramach **trzech rozstrzygniętych postępowań** do magazynów organizacji partnerskich dostarczone zostanie **20 rodzajów wyszczególnionych powyżej artykułów spożywczych** o wartości ponad **289 mln zł**. Realizacja dostaw artykułów spożywczych do **123 magazynów** organizacji partnerskich regionalnych 4 organizacji partnerskich rozpoczęła się w grudniu 2020 r. i zakończy się nie później niż **31 sierpnia 2021 r.**, z wyjątkiem dostaw sera podpuszczkowego dojrzewającego, które będą trwały do 31 maja 2021 r.

W 2020 r. KOWR z ramach POPŻ zrealizował wydatki dotyczące jedynie **Podprogramu 2019**. Wypłacił z tego tytułu **360 307,79 tys. zł** (bez kosztów administracyjnych), z tego:

- 325 806,85 tys. zł wykonawcom za artykuły spożywcze dostarczone do magazynów organizacji partnerskich o zasięgu ogólnopolskim lub ponadregionalnym (OPO) – w ramach Operacji I,
- 1 003,78 tys. zł na środki ochrony osobistej dla OPO – w ramach Operacji I,
- 32 681,06 tys. zł na rzecz OPO (tj. 16 340,53 tys. zł z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania i 16 340,53 tys. zł z tytułu kosztów środków towarzyszących) – w ramach Operacji II,
- 816,10 tys. zł na środki ochrony osobistej dla OPO – w ramach Operacji III.

Z budżetu unijnego wypłacono 306 261,61 tys. zł (85% wydatków), a z budżetu krajowego – 54 046,18 tys. zł (15%).

Wykres 59. **Ilość dostarczonych artykułów spożywczych i liczba osób objętych pomocą w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020**

* Przeliczając m.in. litry soku jabłkowego, mleka UHT i oleju rzepakowego na kg.

Źródło: dane KOWR.

Podsumowując, w ramach realizacji Podprogramów 2014–2019 rozdystrybuowano ogółem **369,9 tys. ton artykułów spożywczych** (przeliczając m.in. litry mleka UHT, soku jabłkowego i oleju rzepakowego na kg) w formie **37,8 mln paczek żywnościowych** i **9,7 mln posiłków**. Pomoc żywnościowa trafiła do **7,64 mln osób** (w latach 2015–2019 z programu korzystało średnio około **1,33 mln najuboższych osób**). Oprócz dystrybucji żywności organizacje partnerskie przeprowadziły **43,7 tys. działań towarzyszących** (warsztaty kulinarne, dietetyczne i edukacji ekonomicznej, programy edukacyjne o zasadach zdrowego żywienia i przeciwdziałaniu marnotrawieniu żywności oraz inne działania) wśród **742,57 tys. osób** (średnio dla **149 tys. osób** w każdym podprogramie).

15. PODSUMOWANIE WYDATKÓW W RAMACH REALIZACJI MECHANIZMÓW WPR, KRAJOWYCH, POPŻ I INNYCH DZIAŁAŃ

W 2020 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa w ramach administrowania **mechanizmami krajowymi** wypłacił łącznie blisko **32 986,45 tys. zł**. Dodatkowo z branżowych **funduszy promocji produktów rolno-spożywczych** wypłacono **55 200,55 tys. zł**.

W związku z realizacją zadań w ramach **Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (Podprogramu 2019)** KOWR wydatkował (z FEAD i budżetu krajowego) ogółem **360 307,79 tys. zł** za dostarczone artykuły spożywcze oraz jako dofinansowanie projektów organizacji partnerskich z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących, a także na środki ochrony osobistej dla pracowników/wolontariuszy organizacji partnerskich.

Z kolei w zakresie realizacji branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych (w ramach POIR) wypłacono z EFRR kwotę **285,27 tys. zł**, natomiast w ramach wsparcia działań i projektów innowacyjnych oraz rozwojowych w sektorze rolno-spożywczym – **4 778,86 tys. zł** (w tym z NCBR).

Tabela 31. **Wydatki Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w 2020 r. w ramach mechanizmów krajowych i innych zadań w podziale na źródła finansowania**

Lp.	Wyszczególnienie	Wydatki (tys. zł)
1.	Działania promocyjne i informacyjne mające na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych	5 140,19
2.	Restrukturyzacja zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne	21 356,81
3.	Wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą	6 489,45
Ogółem wydatki na realizację mechanizmów krajowych		32 986,45
1.	Wypłaty z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych (środki branżowe)*	55 200,55
2.	Wypłaty za dostarczone artykuły spożywcze, jako dofinansowanie projektów organizacji partnerskich z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących, a także na środki ochrony osobistej dla OPO w ramach POPŻ (Podprogram 2019 – ogółem Operacje I, II i III, bez kosztów administracyjnych), z tego:	360 307,79
-	z budżetu UE z FEAD (85%)	306 261,61
-	z budżetu krajowego (15%)	54 046,18

Lp.	Wyszczególnienie	Wydatki (tys. zł)
3.	Branżowy program promocji polskich specjalności żywnościowych (w ramach POIR) – z budżetu UE z EFRR	285,27
4.	Wsparcie działań innowacyjnych i rozwojowych w sektorze rolno-spożywczym (na realizację projektów innowacyjno-rozwojowych)	4 778,86
-	z budżetu krajowego (z NCBR), z tego:	4 513,18
	<i>Platforma Żywnościowa</i>	4 452,27
	<i>Opracowanie systemu monitorowania marnowanej żywności i efektywnego programu racjonalizacji strat i ograniczania marnotrawstwa żywności (PROM)</i>	60,91
-	z wpływów w ramach gospodarowania Zasobem WRSP, z tego:	265,68
	<i>Geoserwis Susza 2020</i>	265,68
5.	Pożyczki na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich z przeznaczeniem środków na finansowanie działań innowacyjnych lub rozwojowych, udzielane zgodnie z art. 24 ust. 10-11 ugnrSP (środki pochodzące z wpływów w ramach gospodarowania Zasobem WRSP)	1 252,60
6.	Bezzwrotna pomoc finansowa, udzielana zgodnie z art. 24 ust. 10-11 ugnrSP (środki pochodzące z wpływów w ramach gospodarowania Zasobem WRSP)	19 617,63
7.	Dopłaty do składek producentów rolnych z tytułu zawarcia umów ubezpieczenia od wystąpienia zdarzeń losowych (środki pochodzące z wpływów w ramach gospodarowania Zasobem WRSP)	48 331,19
Ogółem wydatki na realizację innych zadań		489 773,89
Ogółem wydatki		522 760,34

* Wydatki nie uwzględniają kosztów związanych z obsługą funduszy promocji oraz z obsługą komisji zarządzających (tj. 3,5% rocznych wpływów na poszczególne fundusze promocji). Dane z Departamentu Rozwoju Rynku.

Źródło: dane Biura Finansowo-Księgowego.

Ponadto ze środków pochodzących z wpływów w ramach gospodarowania Zasobem WRSP KOWR w 2020 r. wypłacił m.in. ogółem **69 201,42 tys. zł** na: pożyczki na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich z przeznaczeniem środków na finansowanie działań innowacyjnych lub rozwojowych, bezzwrotną pomoc finansową oraz dopłaty do składek producentów rolnych z tytułu zawarcia umów ubezpieczenia od wystąpienia zdarzeń losowych.

Dodatkowo z tytułu realizacji zadań delegowanych KOWR **wystawił ARiMR** w 2020 r. **dokumenty płatnicze** na kwotę **198 812,91 tys. zł**, najwięcej w ramach realizacji „Programu dla szkół” (76,9% wartości wszystkich wystawionych dokumentów), a następnie w zakresie wsparcia rynku produktów pszczelich (16,0%).

Tabela 32. **Kwoty wypłacone w 2020 r. wynikające z wystawionych ARiMR przez KOWR dokumentów płatniczych z tytułu realizacji zadań delegowanych WPR**

Lp.	Wyszczególnienie	tys. zł
1.	Program dla szkół (brutto), z tego:	152 853,34
1.1.	<i>Dostarczanie produktów</i>	151 640,08
-	<i>z budżetu UE z EFRG</i>	67 531,79
-	<i>z budżetu krajowego (w tym podatek VAT)</i>	84 108,29
1.2.	<i>Działania promocyjne w ramach programu</i>	1 213,26
-	<i>z budżetu UE z EFRG</i>	1 061,19
-	<i>z budżetu krajowego (podatek VAT)</i>	152,07

Lp.	Wyszczególnienie	tys. zł
2.	Wsparcie rynku produktów pszczelich, z tego:	31 900,58
-	z budżetu UE z EFRG (50%)	15 950,29
-	z budżetu krajowego (50%)	15 950,29
3.	Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych (z budżetu UE z EFRG)	7 829,54
4.	Dopłaty do prywatnego przechowywania serów w ramach tymczasowego nadzwyczajnego systemu dopłat	7,84
5.	Dopłaty do prywatnego przechowywania masła	119,09
6.	Dopłaty do prywatnego przechowywania wołowiny	1 363,71
7.	Działanie 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW 2014–2020	4 738,81
-	z budżetu UE z EFFROW (63,63%)	3 015,30
-	z budżetu krajowego (36,37%)	1 723,51
7.1.	Poddziałanie 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” w ramach działania „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW 2014–2020	1 842,58
-	z budżetu UE z EFFROW (63,63%)	1 172,43
-	z budżetu krajowego (36,37%)	670,15
7.2.	Poddziałanie 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” w ramach działania „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW 2014–2020	2 896,23
-	z budżetu UE z EFFROW (63,63%)	1 842,87
-	z budżetu krajowego (36,37%)	1 053,36
Ogółem, z tego:		198 812,91
-	z budżetu UE	96 878,75
-	z budżetu krajowego	101 934,16

Źródło: dane z departamentów merytorycznych KOWR.

16. GOSPODARKA FINANSOWA KRAJOWEGO OŚRODKA WSPARCIA ROLNICTWA W 2020 R.

Dochody KOWR w 2020 r. wyniosły łącznie **886 146 tys. zł**. Głównymi dochodami były środki na koszty funkcjonowania KOWR przekazywane z Zasobu WRSP, które wyniosły 507 400 tys. zł (57,26% wszystkich dochodów KOWR). Inne dochody to dotacje budżetu państwa, które wyniosły 368 590 tys. zł (41,60%), z tego na:

- realizację programu POPŻ 2014–2020 Operacja I i II – 359 492 tys. zł,
- realizację pomocy technicznej w ramach POPŻ 2014–2020 – 5 249 tys. zł,
- realizację pomocy technicznej PROW 2014–2020 – 2 894 tys. zł,
- realizację projektu pozakonkursowego „Promocja gospodarki w oparciu o polskie marki produktowe – Marka Polskiej Gospodarki – Brand poddziałanie 3.3.2. Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014–2020 (POIR 2014–2020)” – 955 tys. zł.

Dochodami KOWR były również środki otrzymane od innych jednostek sektora finansów publicznych (0,46% dochodów KOWR ogółem) na realizację w ramach umowy z Narodowym Centrum Badań i Rozwoju projektu Platforma Żywnościowa w ramach strategicznego programu badań naukowych i prac rozwojowych „Społeczny i gospodarczy rozwój Polski w warunkach globalizujących się rynków” GOSPOSTRATEG w wysokości 3 852 tys. zł, na realizację w ramach umowy z NCBR projektu „Opracowanie systemu monitorowania marnowanej żywności i efektywnego programu racjonalizacji i ograniczania marnotrawstwa żywności” (PROM) w ramach programu badań naukowych i prac rozwojowych „Społeczny i gospodarczy rozwój Polski w warunkach globalizujących się rynków” GOSPOSTRATEG w wysokości 217 tys. zł, oraz środki otrzymane z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w wysokości 73 tys. zł z przeznaczeniem na zakup samochodu elektrycznego. Pozostałe dochody KOWR, w tym środki w wysokości 3,5% na koszty obsługi administracyjnej funduszy promocji produktów rolno-spożywczych, wyniosły 6 014 tys. zł (0,68%).

Wydatki KOWR w 2020 r. wyniosły łącznie **984 308 tys. zł**, z tego na:

- funkcjonowanie (dotyczące m.in.: materiałów i energii, remontów i innych usług obcych, wynagrodzeń, składek na ubezpieczenia społeczne i Fundusz Pracy oraz podatków i opłat) – 295 033 tys. zł (30,0% ogółu wydatków),
- realizację zadań (m.in. mechanizmów krajowych) – 392 478 tys. zł (39,9%),
- majątkowe – 33 899 tys. zł (3,4%).

Pozostałe wydatki w kwocie 262 898 tys. zł (26,7%) to nadwyżka środków finansowych odprowadzona do MRiRW oraz innych jednostek sektora finansów publicznych.

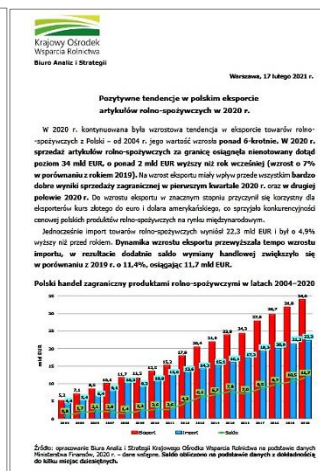
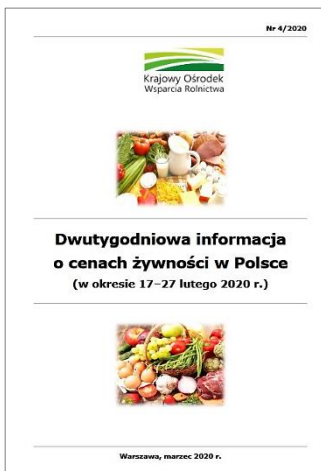
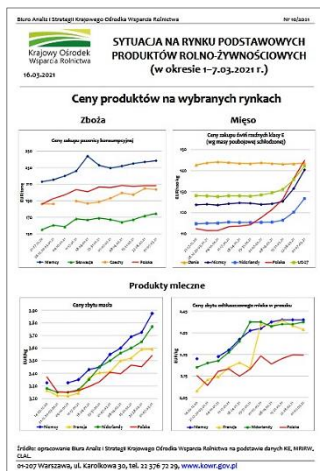
Wykonanie planu finansowego KOWR (w układzie memoriałowym) w 2020 r. zamieszczono w **aneksie nr 3**.

17. FUNKCJA INFORMACYJNA I TRANSFER WIEDZY

17.1. Opracowania KOWR w ramach upowszechniania informacji rynkowej

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 14 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) jednym z działań KOWR w 2020 r. było: **gromadzenie, analiza, przetwarzanie i udostępnianie informacji dotyczących rynków produktów rolnych i żywnościowych**. KOWR sporządzał cykliczne informacje i analizy dotyczące: zmian cen, sytuacji podaży-popytu na podstawowych rynkach rolno-żywnościowych i handlu zagranicznego towarami rolno-spożywczymi. Część opracowań udostępniano na stronie internetowej KOWR w zakładce „Analiza”, co pozwoliło na zapoznanie się szerokiej grupie odbiorców z bieżącą informacją rynkową.

17.1.1. Raporty rynkowe

Raporty rynkowe są przygotowywane cyklicznie przez KOWR i posiadają charakter informacyjno-analityczny. W 2020 r. analitycy KOWR opracowali w cyklu tygodniowym **51 edycji „Sytuacji na rynku podstawowych produktów rolno-żywnościowych”** oraz **2 edycje raportów „Informacja o sytuacji na podstawowych rynkach rolnych”**.

W **raportach tygodniowych** prezentowano bieżącą sytuację cenową na rynku zbóż, mięsa i produktów mlecznych w różnych ogniwach łańcucha żywnościowego oraz kanałach dystrybucji (skup, zbył, giełdy, targowiska). Dla porównania przedstawiano zarówno ceny w Polsce, jak i w innych krajach UE, a w przypadku zbóż i mleka – również na wybranych giełdach światowych.

W **raportach pn. „Informacja o sytuacji na podstawowych rynkach rolnych”** analizowano sytuację na rynkach: zbóż, mięsa, mleka, cukru oraz doraźnie – na rynku

rzepaku, z uwzględnieniem zmian średniookresowych. W raportach przedstawiano dane o wielkości skupu i poziomie cen produktów rolnych w kraju, o obrotach towarowych z zagranicą, a okresowo – szacunki zbiorów zbóż oraz stanu pogłowia zwierząt gospodarskich. Prezentowano również: relacje cen warunkujące kierunki rozwoju danej produkcji, tendencje cenowe na rynkach zagranicznych, obroty handlowe UE z krajami trzecimi oraz informacje o realizacji przez KOWR działań wspierających rynki rolno-spożywcze.

Dodatkowo w **cyklu cotygodniowym** na potrzeby Kierownictwa KOWR sporządzono na podstawie meldunków z oddziałów terenowych **51 raportów** pn. „**Informacja o kształtowaniu się cen skupu zbóż oraz żywca wieprzowego**”. W opracowaniach przedstawiono w ujęciu regionalnym sytuację cenową na rynku: pszenicy konsumpcyjnej i paszowej, jęczmienia paszowego, żyta oraz żywca wieprzowego.

W celu monitoringu przebiegu żniw w Polsce w ujęciu regionalnych przygotowano na potrzeby Kierownictwa MRiRW **6 opracowań** pn. „**Informacja o przebiegu żniw w Polsce**”. W opracowaniach przedstawiano informacje dotyczące zaawansowania żniw poszczególnych zbóż na terenie kraju, jakości dostarczanego do skupu ziarna oraz warunków pogodowych podczas żniw.

W 2020 r. pracownicy KOWR w ramach prac **Zespołu roboczego ds. sytuacji cenowej na rynku produktów żywnościowych**, powołanego w 2019 r. przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, przygotowali **9 raportów** pn. „**Dwutygodniowa informacja o cenach żywności w Polsce**”, które zostały przekazane do MRiRW oraz upublicznione na stronach internetowych: MRiRW, KOWR i IERiGŻ-PIB. W raportach przedstawiono tendencje zmian cen skupu, cen producentów i cen detalicznych żywności w Polsce, pogłębione o analizę sytuacji podaży-popytu na podstawowych rynkach żywnościowych, tj.: zbóż, rzepaku, mięsa wieprzowego, wołowego, drobiowego, jaj spożywczych, produktów mlecznych, owoców i warzyw. Opracowania zawierały ponadto aktualne wskaźniki cen żywności mierzące rozmiar inflacji oraz prezentowały dynamikę cen płaconych przez gospodarstwa domowe.

17.1.2. Doraźne opracowania analityczne

Analitycy KOWR w 2020 r. na potrzeby Kierownictwa KOWR oraz MRiRW przygotowali następujące kompleksowe opracowania analityczne:

- **2 raporty „Wpływ COVID-19 na podstawowe rynki rolne”** przedstawiające informację: o wpływie wprowadzanych ograniczeń związanych z epidemią koronawirusa na aktualną sytuację podaży-popytu i cenową na podstawowych rynkach rolnych, działaniach podejmowanych przez MRiRW w związku z epidemią, działaniach Komisji Europejskiej na rynkach rolnych oraz o nowej unijnej perspektywie finansowej na lata 2021–2027;
- **raport „Analiza rynku zbóż z uwzględnieniem potencjału eksportowego i samowystarczalności żywnościowej”**, w którym dokonano analizy potencjału eksportowego i samowystarczalności Polski na rynku zbóż i mąki oraz obrotów handlowych zbożami przez Ukrainę, a także przedstawiono informacje o wykorzystaniu kontyngentów UE na zboża;

- **raport „Sytuacja na rynku żyta”**, w którym przeanalizowano potencjał eksportowy i samowystarczalność kraju w produkcji żyta oraz sytuację cenową tego ziarna;
- **raport „Sytuacja na rynku kukurydzy w sezonie 2020/2021”**, w którym przedstawiono aktualną i przewidywaną sytuację na krajowym i globalnym rynku kukurydzy;
- **raport „Sytuacja podażowo-popytowa i cenowa na rynku mleka i produktów mlecznych”**, w którym dokonano analizy sektora mleczarskiego w Polsce z uwzględnieniem sytuacji na rynku międzynarodowym;
- **raport „Produkcja i handel zagraniczny artykułami mleczarskimi”**, w którym przedstawiono analizę strony podażowej krajowego rynku mleka i jej wpływu na eksport produktów mlecznych, ze szczególnym uwzględnieniem wywozu serów i OMP;
- **raport „Rynek serów podpuszczkowych dojrzewających w Polsce”**, w którym przedstawiono sytuację na krajowym rynku serów (z uwzględnieniem podziału gatunkowego) oraz polskie sery zarejestrowane przez KE w Rejestrze Chronionych Nazw Pochodzenia i Chronionych Oznaczeń Geograficznych;
- **raport „Informacja o potencjale eksportowym i samowystarczalności żywnościowej Polski na podstawowych rynkach rolno-spożywczych”**, w którym przedstawiono analizę bezpieczeństwa żywnościowego Polski na rynkach: zbóż, mięsa, mleka i cukru;
- **raport „Sytuacja podażowo-popytowa i cenowa na rynku wieprzowiny”**, w którym dokonano analizy sektora trzody chlewnej w Polsce z uwzględnieniem sytuacji na rynku międzynarodowym;
- **raport „Sytuacja podażowo-popytowa i cenowa na rynku wołowiny”**, gdzie przeanalizowano sektor wołowiny w Polsce z uwzględnieniem sytuacji na rynku międzynarodowym;
- **raport „Sytuacja podażowo-popytowa i cenowa na rynku drobiu”**, w którym dokonano analizy sektora drobiarskiego w Polsce z uwzględnieniem sytuacji na rynku międzynarodowym.

W ramach realizacji zadań związanych z udostępnianiem informacji dotyczącej rynków produktów rolnych i żywnościowych przygotowano **3 opracowania** pn. **„Sytuacja na rynkach rolnych”** do „Biuletynu Informacyjnego KOWR”, które zostały wydane i opublikowane w 2020 r. W artykułach przedstawiono sytuację podażowo-popytową i cenową z elementami prognozy na rynkach: zbóż, mięsa, mleka i produktów mlecznych.

17.1.3. Opracowania z zakresu polskiego handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi

W 2020 r. KOWR **monitorował i analizował wyniki handlu artykułami rolno-spożywczymi**, w tym: zmiany wolumenu, wartość oraz kierunki eksportu i importu poszczególnych towarów lub grup towarowych. Przygotowane opracowania były wykorzystywane w pracach MRiRW, częściowo udostępniane szerokiej grupie odbiorców na stronie internetowej KOWR oraz publikowane w „Biuletynie Informacyjnym KOWR”.

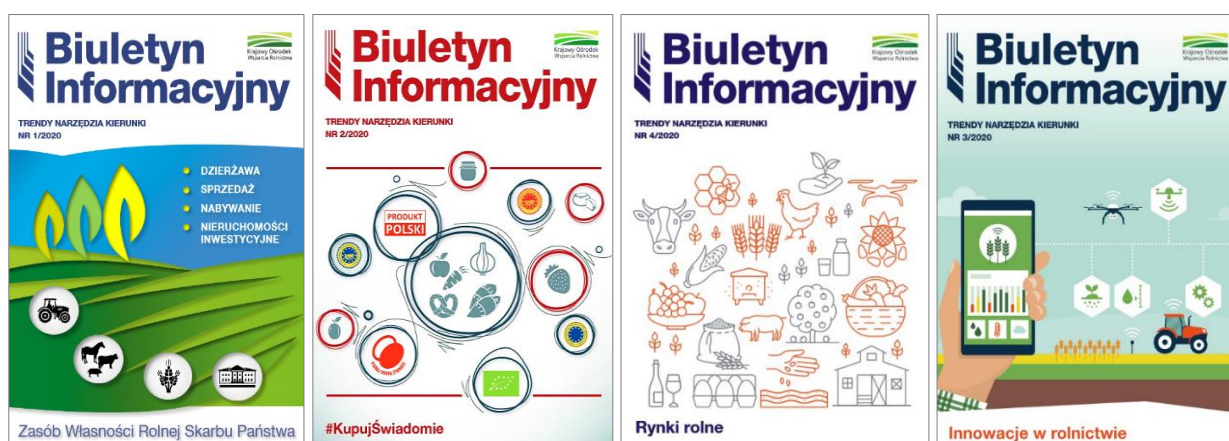
W związku z opuszczeniem UE przez Wielką Brytanię przygotowywano i udostępniano na stronie internetowej KOWR (w zakładce „Brexit”) pogłębione analizy handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi między Polską i Wielką Brytanią.

W 2020 r. sporządzono m.in. kompleksowe opracowanie „**Polski eksport rolno-spożywczy w pierwszym półroczu 2020 r.**” omawiające wymianę handlową Polski poszczególnymi grupami towarów rolno-żywnościowych, „**Polski handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi w okresie styczeń-wrzesień 2020 r.**”, a także **29 doraźnych informacji** na potrzeby komórek organizacyjnych KOWR i MRiRW na temat wymiany zagranicznej towarami rolno-spożywczymi Polski z wybranymi krajami UE oraz pozaunijnymi (w tym z: USA, Chinami, Republiką Federalną Niemiec i Wielką Brytanią).

17.2. Upowszechnianie informacji o mechanizmach polityki rolnej

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) jednym z działań KOWR w 2020 r. było **opracowywanie i upowszechnianie informacji związanych z realizacją mechanizmów aktywnej polityki rolnej na rynkach produktów rolnych i żywnościowych**. Upowszechnianie informacji służyło jak najlepszemu przygotowaniu beneficjentów i innych kontrahentów do wykorzystania środków unijnych i krajowych oferowanych w ramach realizowanych mechanizmów oraz do uczestnictwa w zadaniach administrowanych przez KOWR. Działania informacyjne polegały głównie na upowszechnianiu informacji o realizowanych zadaniach oraz o wymaganiach formalnych, które musieli spełniać uczestnicy mechanizmów.

W procesie informowania uczestników rynku rolno-spożywczego oraz zainteresowanych środowisk o mechanizmach i działaniach unijnej oraz krajowej polityki rolnej prowadzonych przez KOWR **wykorzystywane były różne narzędzia komunikacji**, tj.: **spotkania informacyjne na targach, wystawach i konferencjach, audycje radiowe i telewizyjne, artykuły prasowe, strony internetowe, działalność wydawnicza (w tym: broszury, plakaty, ulotki, „Biuletyn Informacyjny KOWR”)**, a także **działania z zakresu informacji i promocji w ramach „Programu dla szkół” i PROW 2014–2020**.

W 2020 r. zawarto **7 umów wydawniczych** oraz wydano: **4 numery „Biuletynu Informacyjnego KOWR”**, katalog producentów na targi zagraniczne w chińskiej wersji językowej, broszurę „**Spółdzielnie energetyczne**”, ulotkę o **mikrobiogazowniach rolniczych** oraz katalog „**Polska hodowla odmian roślin uprawnych**” w 6 wersjach językowych (polskiej, angielskiej, rosyjskiej, arabskiej, chińskiej i niemieckiej).

Z kolei **folder o KOWR „Działamy w wielu obszarach”** został przygotowany w językach: angielskim, niemieckim, francuskim i chińskim. Ponadto wydano **broszurę „Polska hodowla zwierząt gospodarskich”** oraz **„Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi”**.

W 2020 r. na potrzeby realizacji działań promocyjnych i informacyjnych przygotowano **broszury rynkowe** pn. **„Rynek mleka w Polsce”** i **„Rynek zbóż w Polsce”**, w których kompleksowo przedstawiono polski sektor zbóż oraz polski sektor mleka i produktów mlecznych.

Nakładem KOWR wydano także **plakat „Program dla szkół”** (26,5 tys. egz.),

formularze pozwoleń na przywóz AGRIM, ulotkę „#KupujŚwiadomie” oraz **broszurę i ulotkę „Poland tastes good”**.

W celu upowszechnienia informacji o mechanizmach polityki rolnej, KOWR na bieżąco prowadził obsługę informacyjną beneficjentów. Telefoniczny Punkt Informacyjny działający w Centrali KOWR w 2020 r. obsłużył 23,8 tys. połączeń telefonicznych. Pytania dotyczyły głównie spraw związanych z:

- obrotem nieruchomościami rolnymi Zasobu WRSP,
- obrotem nieruchomościami na rynku prywatnym regulowanym ustawą o kształtowaniu ustroju rolnego,
- funduszami promocji produktów rolno-spożywczych,
- wsparciem rynku produktów pszczelich,
- udzielaniem pożyczek na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich i działań innowacyjnych.

17.3. Kreowanie wizerunku KOWR i polityka informacyjna

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa prowadził działania mające na celu kreowanie obiektywnego wizerunku instytucji oraz popularyzowanie jego działalności w środkach masowego przekazu. W 2020 r. KOWR był obecny we wszystkich mediach i docierał z informacjami do szerokiej grupy odbiorców na terenie całego kraju. Informował m.in.

o: gospodarowaniu Zasobem WRSP, realizacji zadań wynikających z ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, nadzorze właścicielskim nad spółkami Skarbu Państwa mającymi szczególne znaczenie dla gospodarki narodowej, działaniach interwencyjnych stabilizujących rynki rolne, wsparciu rynku produktów pszczelich, wspieraniu konsumpcji i propagowaniu zdrowych nawyków żywieniowych, promocji produktów rolno-spożywczych, wsparciu działań innowacyjnych w sektorze rolno-spożywczym, realizacji zadań w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020, współpracy międzynarodowej. W zakresie polityki informacyjnej realizowano następujące działania:

- udzielano odpowiedzi na zapytania dziennikarzy w formie pisemnej lub telefonicznej,
- przygotowano materiały informacyjne dla stacji telewizyjnych i rozgłośni radiowych, w oparciu o które powstały wyemitowane audycje,
- przygotowano i wysłano informacje prasowe do: redakcji gazet codziennych, tygodników, miesięczników, pism branżowych oraz wydawnictw okazjonalnych,
- redagowano i zamieszczono informacje na stronie internetowej KOWR w zakładce „Aktualności” (163 artykuły) oraz „Informacje z regionów” (300 artykułów), a także w internecie, w tym na portalu społecznościowym (od 1 sierpnia 2018 r. prowadzony jest fanpage, na którym umieszczane są informacje dotyczące działań instytucji),
- koordynowano aktualizację Systemu Identyfikacji Wizualnej KOWR i „Programu dla szkół”,
- przygotowywano materiały graficzne (reklamy, ulotki, broszury, kartki okolicznościowe itp.) dla mediów tradycyjnych i społecznościowych.

W 2020 r. KOWR zrealizował umowy wydawnicze dotyczące zamieszczania i emisji materiałów informacyjnych o działalności instytucji z: 14 ogólnopolskimi i branżowymi tytułami prasowymi, 2 stacjami telewizyjnymi (TVP i Telewizja Republika) oraz 2 rozgłościami radiowymi (Polskie Radio Program 1, Katolickie Radio Podlasie).

Podejmowano również inne działania związane z kreowaniem wizerunku KOWR, tj.:

- obsługę prasową szeregu wydarzeń branżowych (targów, konferencji, pokazów i konkursów) odbywających się na terenie całego kraju, w których udział wzięli przedstawiciele KOWR,
- opracowanie graficzne zaproszeń, dyplomów, grafik na fanpage KOWR i „Programu dla szkół” oraz grafik na aukcję koni arabskich „Pride of Poland”.

Dzięki współpracy z firmą zajmującą się bieżącym elektronicznym monitoringiem mediów Kierownictwo KOWR, a także dyrektorzy i rzecznicy prasowi OT KOWR mieli codzienny dostęp do publikacji prasowych, internetowych i zamieszczanych w mediach społecznościowych oraz do audycji radiowych i telewizyjnych dotyczących KOWR oraz jego działalności. Z analizy ww. raportów wynika, że w 2020 r. w mediach zamieszczono i/lub wyemitowano ponad 30 tys. informacji dotyczących działalności KOWR, w tym: 697 wzmianek w audycjach telewizyjnych, 1 029 wzmianek w audycjach radiowych, 1 229 publikacji prasowych, ponad 21 tys. publikacji na portalach internetowych oraz około 7 tys. publikacji w mediach społecznościowych.

18. SYSTEM KONTROLI

18.1. Audyt wewnętrzny

W 2020 r. w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa realizowano **zadania i czynności audytowe** na podstawie „**Planu audytu na rok 2020**” zatwierdzonego przez Dyrektora Generalnego KOWR zgodnie z ustawą o finansach publicznych¹²². Przeprowadzone **zadania audytowe zapewniające** obejmowały następujące obszary:

- identyfikację i zgłaszanie do rejestracji w księdze dłużników nienależnie/nadmiernie pobranych płatności w obszarze zadań delegowanych,
- administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina,
- monitorowanie produkcji na rynku cukru,
- monitorowanie umów na dostarczanie produktów rolnych,
- wybrane formy zagospodarowania mienia Zasobu WRSP,
- pomoc techniczną PROW 2014–2020,
- ochronę informacji niejawnych i zarządzanie kryzysowe/sprawy obronne,
- bezpieczeństwo fizyczne i środowiskowe.

W zakresie audytu wewnętrznego zrealizowano również na bieżąco **39 czynności doradczych** dotyczących m.in.: koordynacji audytów zewnętrznych przeprowadzanych w KOWR, koordynacji umów delegowania zadań z ARiMR do KOWR (obszar mechanizmów WPR), Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020, opiniowania projektów aktów normatywnych wewnętrznych i zewnętrznych oraz analizy zaprojektowanych rozwiązań.

W zakresie monitorowania stopnia wdrożenia zaleceń audytowych przeprowadzono czynności monitorująco-sprawdzające w odniesieniu do zaleceń sformułowanych w ramach 12 zadań audytowych zapewniających przeprowadzonych w latach 2017–2020.

¹²² Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 869, z późn. zm.).

Wyniki pracy audytu wewnętrznego przedstawiane były audytowanym komórkom/jednostkom organizacyjnym oraz Dyrektorowi Generalnemu KOWR w postaci sprawozdań oraz informacji z czynności sprawdzających.

Przeprowadzone audyty wewnętrzne potwierdziły spełnianie przez KOWR kryteriów akredytacji dla agencji płatniczych określonych w załączniku I do rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014¹²³, do których przestrzegania jest zobligowany na mocy umów delegowania zawartych z ARiMR¹²⁴.

W 2020 r. zespoły audytowe instytucji zewnętrznych przeprowadzały czynności audytowe zarówno w KOWR, jak i w agencji płatniczej (w obszarze zadań delegowanych z ARiMR do KOWR lub przejętych przez ARiMR ze zniesionej z dniem 1 września 2017 r. Agencji Rynku Rolnego), tj.:

- Europejskiego Trybunału Obrachunkowego – kontrola dotycząca wykorzystania danych na temat (potencjalnych) odbiorców środków w celu wzmocnienia ochrony budżetu UE (zadanie kontrolne 20CH5005) – KOWR nie otrzymał raportu;
- Ministerstwa Finansów w obszarach:
 - gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji oraz Europejskiego Funduszu Rolniczego Rozwoju Obszarów Wiejskich w roku finansowym kończącym się 15 października 2020 r. – opinia bez zastrzeżeń organu certyfikującego w sprawie rocznych sprawozdań finansowych oraz deklaracji zarządczej Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w zakresie Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji i Europejskiego Funduszu Rolniczego Rozwoju Obszarów Wiejskich;
 - gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu UE w ramach Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji i Europejskiego Funduszu Rolniczego Rozwoju Obszarów Wiejskich w roku finansowym kończącym się 15 października 2021 r. [audyt z art. 5 rozporządzenia Komisji (UE) nr 908/2014 z dnia 6 sierpnia 2014 r. ustanawiającego zasady dotyczące stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczej i innych organów, zarządzania finansami, rozliczania rachunków, przepisów dotyczących kontroli, zabezpieczeń i przejrzystości] – czynności audytowe w toku;
 - systemu zarządzania i kontroli w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 [audyt z art. 95 ust. 1 pkt 1 i 1a ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz. U. z 2020 r. poz. 505, z późn. zm.) oraz art. 34 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym] – sprawozdanie końcowe z listopada 2020 r.;

¹²³ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 907/2014 z dnia 11 marca 2014 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczych i innych organów, zarządzania finansami, rozliczania rachunków, zabezpieczeń oraz stosowania euro, z późn. zm.

¹²⁴ Umowa zawarta 1 września 2017 r. (z późn. zm.) oraz umowa nr 17/2015_DDD_UM17 (z późn. zm.).

- operacji w ramach Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój (POIR) – projekt pozakonkursowy „Promocja gospodarki w oparciu o polskie marki produktowe – Marka Polskiej Gospodarki – Brand” – informacja pokontrolna z kontroli nr 8/POIR/2020;
 - operacji w celu weryfikacji zadeklarowanych wydatków poniesionych przez beneficjentów w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 – otrzymano podsumowanie ustaleń (Operacja II) oraz protokoły (Operacja I i III). Nie stwierdzono uchybień/nieprawidłowości.
- Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa – audyt procesu zatwierdzania i rozliczenia płatności w zakresie mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” – opinia pozytywna z uwagami w zakresie realizacji przedmiotowego mechanizmu. Nie stwierdzono naruszenia kryteriów akredytacji.
- innych instytucji audytowych – audyt zewnętrzny projektu Platforma Żywnościowa – AS Audyt, Szkolenia Jacek Sudomirski – opinia nie zawiera zastrzeżeń.

Od 1 stycznia 2010 r. obowiązują przepisy ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych wprowadzające obowiązek zapewnienia **kontroli zarządczej** w jednostkach sektora finansów publicznych. W KOWR obowiązek ten został wprowadzony zarządzeniem Dyrektora Generalnego KOWR w sprawie kontroli zarządczej w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa. Kontrolę zarządczą w KOWR stanowi ogół działań podejmowanych przez Dyrektora Generalnego KOWR, zastępców Dyrektora Generalnego, dyrektorów departamentów i biur w Centrali KOWR oraz dyrektorów OT KOWR dla zapewnienia realizacji celów i zadań w sposób zgodny z prawem, efektywny, oszczędny i terminowy.

18.2. Kontrola wewnętrzna

W 2020 r. zadania i czynności kontrolne realizowane były w oparciu o zaakceptowany przez Dyrektora Generalnego KOWR „**Plan kontroli wewnętrznej na 2020 r.**” oraz o **złożone wnioski o przeprowadzenie kontroli doraźnej**.

Łącznie przeprowadzono **43 kontrole planowe w OT KOWR** w: Białymstoku (3 kontrole), Bydgoszczy (3), Częstochowie (2), Gorzowie Wielkopolskim (2), Kielcach (3), Koszalinie (2), Krakowie (3), Lublinie (3), Łodzi (3), Olsztynie (2), Opolu (2), Poznaniu (3), Pruszczu Gdańskim (3), Rzeszowie (3), Szczecinie (2), Warszawie (2) oraz we Wrocławiu (2).

W ramach realizacji „Planu kontroli wewnętrznej na 2020 r.” skontrolowano następujące obszary:

- realizację przez OT KOWR prawa pierwokupu oraz prawa nabycia przysługującego KOWR na podstawie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego w odniesieniu do nieruchomości rolnych o powierzchni do 10 ha oraz do udziałów akcji spółek kapitałowych będących właścicielami nieruchomości rolnych o powierzchni do 10 ha,
- obsługę funduszy promocji produktów rolno-spożywczych,
- funkcjonowanie Rad Społecznych działających przy OT KOWR,
- sprawowanie nadzoru nad obiektami będącymi pod ochroną Generalnego Konserwatora Zabytków zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz podlegających ochronie poprzez wpis do rejestru zabytków prowadzony przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,

- monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego,
- realizację „Programu dla szkół”,
- wykonanie zaleceń pokontrolnych wydanych w wyniku kontroli planowych przeprowadzonych w 2019 r.

Przeprowadzono również 3 kontrole doraźne w następujących obszarach:

- sprawowanie przez jeden z OT KOWR nadzoru właścicielskiego nad realizacją obowiązków wynikających z umów dzierżawy,
- braku rozliczenia kwot wadium wynikających z postępowań o udzielenie zamówień publicznych,
- terminowości rozpatrywania przez pracowników KOWR wniosków o płatność złożonych w ramach poddziałania 3.2 „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” PROW 2014–2020.

18.3. Kontrole na miejscu

Zadania wykonywane przez kontrolerów Wydziału Kontroli na Miejscu (WKM) OT KOWR służyły zapewnieniu, że środki finansowe wypłacane przez państwo członkowskie trafiły do beneficjentów, którym to wsparcie się należało, a także potwierdzeniu realizacji wymogów stawianych przez prawodawstwo unijne i krajowe beneficjentom oraz uczestnikom mechanizmów administrowanych przez KOWR. Wyniki z przeprowadzonych kontroli na miejscu dostarczały istotnych informacji niezbędnych do prawidłowego administrowania procesami związanymi z realizacją zadań przez poszczególne jednostki i komórki organizacyjne KOWR.

Proces kontroli na miejscu rozpoczyna się przekazaniem polecenia kontroli przez komórkę merytoryczną z Centrali lub OT KOWR, która jest odpowiedzialna za obsługę danego mechanizmu do Wydziałów Kontroli na Miejscu OT KOWR. Wszystkie czynności kontrolne prowadzone przez kontrolerów WKM są realizowane na podstawie imiennych upoważnień do kontroli i/lub legitymacji służbowych, które upoważniają kontrolerów do prowadzenia czynności kontrolnych u beneficjentów. Wyniki kontroli są przekazywane w postaci raportu z kontroli do zlecającego kontrolę, m.in. w celu wydania właściwych decyzji związanych z przyznaniem wsparcia finansowego. Proces przeprowadzania kontroli na miejscu realizowany przez WKM OT KOWR jest nadzorowany przez Wydział Zarządzania i Monitorowania Kontroli na Miejscu Biura Audytu i Kontroli w Centrali KOWR, który koordynuje i monitoruje procesy związane z realizacją zadań kontrolnych. System kontroli na miejscu zapewnia wyraźny rozdział funkcji pomiędzy zlecającym kontrolę a wykonującym kontrolę, co pozwala na zachowanie niezależności kontrolerów i uniknięcia ryzyka konfliktu interesów.

W 2020 r. kontrolerzy KOWR przeprowadzili ogółem **2 208 kontroli na miejscu**, z tego:

- 1 238 kontroli własnych (56,1% ogółu przeprowadzonych kontroli), w tym 490 kontroli w ramach POPŻ 2014–2020¹²⁵,

¹²⁵ Kontrole zrealizowane na podstawie przepisów ustawy o KOWR oraz innych ustaw krajowych, w tym w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020. Dane obejmują zarówno 1 192 kontrole systemowe, jak i 46 kontroli uzupełniających/dodatkowych (w tym 24 kontrole zrealizowane w ramach POPŻ).

– 970 kontroli delegowanych (43,9%), w tym 53 kontrole w zakresie PROW 2014–2020¹²⁶.

Tabela 33. **Kontrole na miejscu przeprowadzone w 2020 r. przez KOWR**

Lp.	Nazwa mechanizmu/działania	Liczba kontroli
1.	Program dla szkół	484
2.	Realizacja zadań w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020	466
3.	Monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego	316
4.	Obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych	160
5.	Monitorowanie umów na dostarczanie produktów rolnych	136
6.	Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina	113
7.	Kontrole uzupełniające/dodatkowe*	104
8.	Rejestr pierwszych podmiotów skupujących i monitorowanie wielkości skupu mleka	65
9.	Dopłaty do prywatnego przechowywania masła	63
10.	Działanie 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” w ramach PROW na lata 2014–2020	53
11.	Dopłaty do prywatnego przechowywania odtłuszczonego mleka w proszku	43
12.	Interwencyjny zakup i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku	37
13.	Interwencyjny zakup i sprzedaż masła	27
14.	Monitorowanie produkcji na rynku cukru	27
15.	Wsparcie rynku produktów pszczelich	26
16.	Monitorowanie produkcji biogazu rolniczego	23
17.	Dopłaty do prywatnego przechowywania wołowiny	18
18.	Restrukturyzacja zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne	15
19.	Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych	11
20.	Monitorowanie rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych	11
21.	Mechanizmy w ramach regulacji handlu zagranicznego z krajami spoza Unii Europejskiej	7
22.	Dopłaty do prywatnego przechowywania serów w ramach tymczasowego nadzwyczajnego systemu dopłat	3
Ogółem		2 208

* Na 104 kontrole uzupełniające/dodatkowe składa się 46 kontroli zrealizowanych na podstawie przepisów ustawy o KOWR oraz innych ustaw krajowych (w tym 24 kontrole w ramach POPŻ), a także 58 kontroli uzupełniających/dodatkowych w zakresie zadań delegowanych z ARiMR.

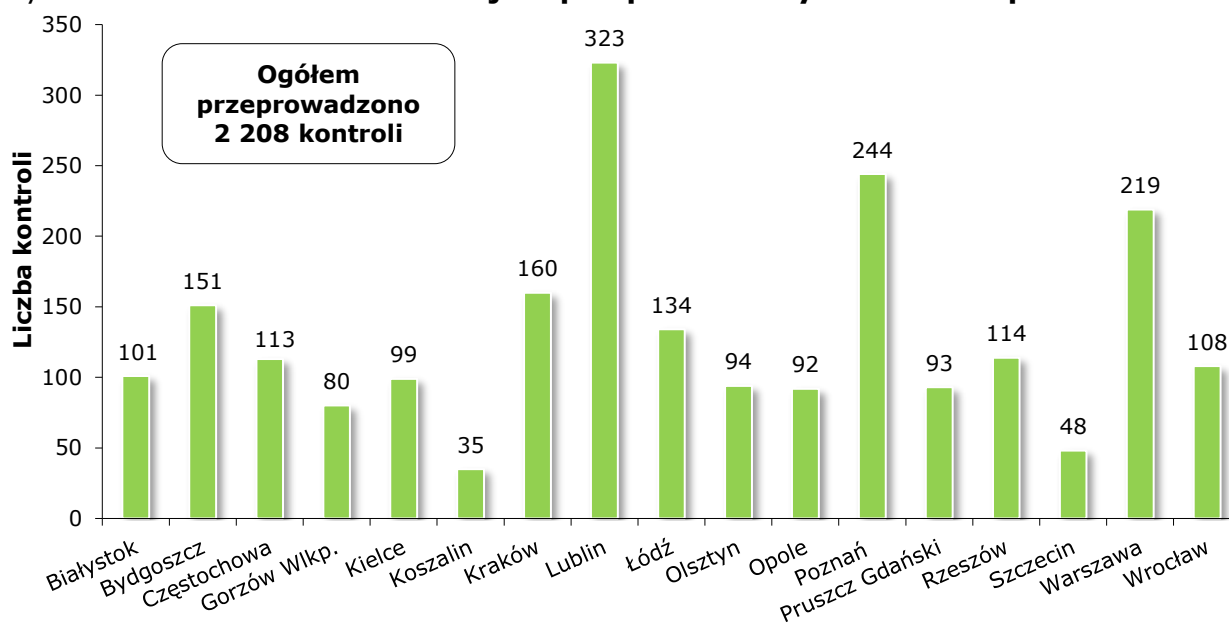
Źródło: dane KOWR.

Najwięcej kontroli dotyczyło „Programu dla szkół” (484 kontrole; 21,9% wszystkich przeprowadzonych kontroli), a następnie: realizacji zadań w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (466 kontroli; 21,1%), monitorowania i nadzoru nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego (316 kontroli; 14,3%), obsługi funduszy promocji produktów rolno-spożywczych (160 kontroli; 7,2%) oraz monitorowania umów na dostarczanie produktów rolnych (136 kontroli; 6,2%).

¹²⁶ Kontrole przeprowadzane w zakresie realizacji zadań wspólnej organizacji rynków rolnych, PROW 2014–2020 i promocji unijnych produktów rolnych, delegowanych na podstawie umów do KOWR przez ARiMR. Dane obejmują zarówno 912 kontroli systemowych, jak i 58 kontroli uzupełniających/dodatkowych.

Liczba kontroli przeprowadzonych w 2020 r. przez poszczególne OT KOWR była zróżnicowana i zależała m.in. od: aktywności i liczby beneficjentów uczestniczących w administrowanych mechanizmach, specyfiki danego regionu oraz sytuacji rynkowej. Najwięcej kontroli przeprowadził OT KOWR w Lublinie (323 kontrole; 14,6% wszystkich zrealizowanych kontroli w kraju), a następnie OT KOWR w Poznaniu (244 kontrole; 11,1%), Warszawie (219 kontroli; 9,9%) i Krakowie (160 kontroli; 7,2%).

Wykres 60. Liczba kontroli na miejscu przeprowadzonych w 2020 r. przez OT KOWR

Źródło: dane KOWR.

18.4. Inne zagadnienia

Współpraca z organami ścigania i koordynacja kontroli zewnętrznych

W 2020 r. współpracowano z organami ścigania w zakresie **58 spraw** dotyczących postępowań wyjaśniających związanych z działaniami nadzorowanymi przez KOWR prowadzonych przez: policję, prokuraturę, sąd, Najwyższą Izbę Kontroli, Centralne Biuro Śledcze Policji, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Centralne Biuro Antykorupcyjne.

Koordinowano również kontrole przeprowadzane w Centrali KOWR przez instytucje zewnętrzne, poprzez: udzielanie odpowiedzi i wyjaśnień kontrolującym, współpracę z komórkami organizacyjnymi w tym zakresie, koordynację składania zastrzeżeń oraz monitorowanie realizacji zaleceń pokontrolnych. Kontrole przeprowadzone przez instytucje zewnętrzne dotyczyły następujących obszarów:

- wykonania budżetu państwa w 2019 r., wykonania planów finansowych KOWR i Zasobu WRSP oraz realizacji zadań finansowanych z udziałem środków z budżetu Unii Europejskiej (NIK),
- zarządzania ELEWARR Sp. z o.o. (NIK),
- Gospostrateg 1/385521/2/NCBR/2018 (NCBR),
- pomocy technicznej PROW 2014–2020, operacji wsparcia funkcjonowania w zakresie realizowanych działań w ramach PROW 2014–2020, umowa nr 184/18 z dnia 18 września 2018 r. (ARiMR),

- działań podjętych przez KOWR dotyczących organizacji siedzib OT KOWR w woj. śląskim i mazowieckim oraz siedziby Centrali KOWR (MRiRW),
- przeciwdziałania rozprzestrzenianiu się SARS-CoV-2 (PIP),
- kontroli w ramach nadzoru nad przestrzeganiem czynności kontrolnych w mechanizmach dotyczących dopłat do prywatnego przechowywania masła, wołowiny i serów w ramach tymczasowego nadzwyczajnego systemu dopłat (ARiMR),
- pomocy technicznej – wsparcia funkcjonowania KSOW w zakresie realizowanych działań w ramach PROW 2014–2020 (ARiMR),
- oceny prawidłowości przeprowadzania czynności kontrolnych w ramach poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” oraz poddziałania 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” PROW 2014–2020 (ARiMR),
- Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (MF),
- mechanizmu WPR „Wsparcie rynku produktów pszczelich” (ARiMR),
- najmu powierzchni biurowej Centrali KOWR przy ul. Inflanckiej w Warszawie (NIK).

Ponadto, w zakresie współpracy z organami ścigania i koordynacji kontroli zewnętrznych, prowadzono monitorowanie kontroli zewnętrznych w OT KOWR, m.in. przeprowadzanych przez PIP, Państwowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego, Dolnośląskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz ARiMR (dotyczących zadań delegowanych). Prowadzono również rejestry dotyczące działalności Centrali KOWR oraz rejestry udostępnione przez ARiMR, tworzone procedury, analizowano projekty wytycznych oraz prowadzono sprawozdawczość.

Zarządzanie informacjami o nieprawidłowościach

W 2020 r. realizowano zadania w ramach systemu kontroli wewnętrznej związane z zarządzaniem informacjami o nieprawidłowościach, w tym m.in.: współpracowano z agencją płatniczą (ARiMR) oraz służbami kontrolnymi w zakresie przeprowadzania kontroli *ex-post*, a także analizowano ustalenia protokołów kontroli *ex-post*. Do KOWR wpłynęły łącznie 33 protokoły kontroli *ex-post* przeprowadzonych przez Inspekcję Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych na podstawie postanowień rozdziału III w tytule V rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013.

W ramach zadań delegowanych wspólnej polityki rolnej, KOWR realizował również działania dotyczące przekazywania do ARiMR informacji o zidentyfikowanych nieprawidłowościach/błędach oraz o pozostałych zdarzeniach wymagających raportowania.

W 2020 r. realizowano również zadania związane z obsługą informacji okresowych, przekazywanych przez komórki organizacyjne KOWR, dotyczących nieprawidłowości w ramach realizacji programu POPŻ 2014–2020. Prowadzono rejestr nieprawidłowości w zakresie POPŻ oraz sprawozdawczość do Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej.

Informacja dotycząca skarg, wniosków i petycji

W 2020 r. do KOWR wpłynęło ogółem 78 skarg i wniosków, z tego w:

- Centrali KOWR rozpatrywano 41 skarg i wniosków (52,6% wszystkich skarg i wniosków)
 - 38 załatwiono we własnym zakresie, a 3 pozostawały w toku na koniec roku,
- OT KOWR rozpatrywano 37 skarg i wniosków (47,4%) – 32 załatwiono we własnym zakresie, 3 przekazano według właściwości (do Centrali KOWR, MRiRW i ARiMR), a 2 pozostawały w toku na koniec okresu sprawozdawczego.

Tematami stanowiącymi najczęściej przedmiot skarg i wniosków były:

- funkcjonowanie OT i Centrali KOWR – 26 (34% z 76 skarg i wniosków dotyczących KOWR),
- przebieg i rozstrzygnięcie przetargów – 12 (16%),
- rozliczenia nabywców i dzierżawców – 9 (12%),
- sprawy pracownicze – 9 (12%),
- przyczyny i tryb rozwiązywania umów z KOWR oraz rozliczenia z tego tytułu – 2 (3%).

Najczęstszymi przyczynami skarg i wniosków były:

- niezadowolenie niedoszłych nabywców i dzierżawców mienia Zasobu WRSP z rozstrzygnięcia procedur przetargowych niezgodnie z ich oczekiwaniami,
- konflikty sąsiedzkie dotyczące m.in. sposobu użytkowania nieruchomości Zasobu WRSP,
- udzielanie przez KOWR odpowiedzi zgodnych z obowiązującymi przepisami prawa, które nie satysfakcjonowały zainteresowanych,
- nieznamość i mylna interpretacja przepisów prawa oraz procedur obowiązujących w KOWR,
- donosy osób trzecich zarzucających nadużycia dzierżawcom nieruchomości Zasobu WRSP,
- niespełniający oczekiwań interesantów sposób komunikacji ze strony pracowników KOWR,
- przewlekłość prowadzonych postępowań, w tym zniecierpliwienie skarżących na wydłużający się termin realizacji zadań i procedur związany z zapobieganiem, przeciwdziałaniem oraz zwalczaniem COVID-19.

W 2020 r. do KOWR wpłynęła jedna petycja, która po rozpatrzeniu została uznana za bezzasadną.

19. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

W 2020 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa prowadził **bieżącą współpracę międzynarodową z podmiotami zagranicznymi (prywatnymi i publicznymi rangi agencji rządowych i ministerstw oraz placówkami dyplomatycznymi), a także polskimi placówkami za granicą i Zagranicznymi biurami Handlowymi PAIH.** Regularne kontakty służyły m.in. pozyskiwaniu materiałów dotyczących uwarunkowań rynków trzecich i możliwości współpracy gospodarczej w sektorze rolno-spożywczym, które po analizie wykorzystywane były we współpracy z krajowymi przedsiębiorcami. Realizowana współpraca międzynarodowa miała w szczególności na celu **upowszechnianie pozytywnego wizerunku polskiego rolnictwa i promocję krajowych produktów rolno-spożywczych na rynkach zagranicznych.**

Współpraca służyła także wsparciu realizacji działań ustawowych KOWR, jak również rozwojowi instytucji przez: **wymianę wiedzy i pozyskiwanie informacji, nawiązywanie i rozwój relacji eksperckich oraz budowę wizerunku instytucji** jako kompetentnego partnera w środowisku międzynarodowym.

19.1. Realizacja porozumień o współpracy z instytucjami sektora rolno-spożywczego

W ramach realizacji współpracy z **indyjskim stowarzyszeniem importerów Forum of Indian Food Importers (FIFI)** w dniach **2–4 grudnia 2020 r.** zorganizowano webinarium informacyjne oraz rozmowy biznesowe online pomiędzy polskimi i indyjskimi przedsiębiorcami branży rolno-spożywczej. W spotkaniach uczestniczyło 12 firm polskich i 30 firm indyjskich, a każda z krajowych firm odbyła minimum 6 rozmów. W trakcie webinarium odbyło się łącznie 78 rozmów biznesowych. Z informacji uzyskanych od krajowych firm wynika, że organizacja wydarzenia oraz dobór rozmówców zostały ocenione bardzo wysoko. Porozumienie o współpracy z Forum of Indian Food Importers (FIFI) zostało zawarte przez KOWR (wówczas ARR) w 2016 r.

19.2. Organizacja wizyt delegacji zagranicznych oraz udział przedstawicieli KOWR w spotkaniach międzynarodowych

W 2020 r., z uwagi na rozwój epidemii COVID-19 i wprowadzenie restrykcji, dotyczących m.in. zasad podróżowania, możliwości organizacji wizyt delegacji zagranicznych w KOWR oraz udziału przedstawicieli KOWR w spotkaniach o charakterze międzynarodowym w tradycyjnej, bezpośredniej formie zostały istotnie ograniczone.

W ramach **współpracy międzynarodowej na rzecz działań promocyjno-informacyjnych wspierających współpracę handlową i inwestycyjną krajowych przedsiębiorców branży rolno-spożywczej**, KOWR w 2020 r. uczestniczył w organizacji następujących wizyt delegacji zagranicznych w Polsce:

- wizyty chińskiej delegacji Orient International Holding z Szanghaju (10 stycznia 2020 r.),
- spotkania noworocznej administracji odpowiedzialnej za sprawy rolne i branży rolno-spożywczej z przedstawicielami korpusu dyplomatycznego placówek zagranicznych akredytowanych w Polsce (22 stycznia 2020 r.),
- spotkania w KOWR delegacji ukraińskiej złożonej z przedstawicieli Zgromadzenia Izb Rolniczych Ukrainy, przedstawiciela Ministerstwa Rozwoju Gospodarczego, Handlu i Rolnictwa Ukrainy oraz Winnickiej Obwodowej Administracji Państwowej z przedstawicielami KOWR, ARiMR i Krajowej Rady Izb Rolniczych (5 marca 2020 r.),
- współorganizacji, wraz z MRiRW, Pikniku Dyplomatycznego z udziałem przedstawicieli korpusu dyplomatycznego na Torze Wyścigów Konnych Służewiec (18 lipca 2020 r.).

W związku z **wyjściem Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej** oraz zakończeniem funkcjonowania okresu przejściowego w dniu 31 grudnia 2020 r. przedstawiciele KOWR aktywnie uczestniczyli w następujących wydarzeniach:

- konferencji prasowej dotyczącej relacji UE–UK po zakończeniu okresu przejściowego zorganizowanej przez MRiRW (23 listopada 2020 r.),
- polsko-brytyjskim webinarium nt. planowanych zmian w dwustronnym handlu towarami rolno-spożywczymi i rybołówstwa (17 grudnia 2020 r.).

Dodatkowo przedstawiciele KOWR wzięli udział w webinarium zorganizowanych przez administrację: brytyjską, belgijską i francuską, poświęconych zasadom prowadzenia handlu między UE a Wielką Brytanią od 1 stycznia 2021 r. (po zakończeniu okresu przejściowego w relacjach UE–UK), skierowanych głównie do przedsiębiorców oraz do organów administracji państw członkowskich.

Przedstawiciele KOWR uczestniczyli również (w charakterze prelegentów i słuchaczy), w licznych webinarium, wideokonferencjach oraz debatach dotyczących funkcjonowania zagranicznych rynków rolno-spożywczych oraz perspektyw i zagrożeń w trakcie epidemii COVID-19 organizowanych przez agencje rządowe, izby handlowe oraz inne krajowe oraz zagraniczne podmioty, istotne z punktu widzenia rozwoju polskiego eksportu rolno-spożywczego. Informacje pozyskiwane podczas ww. webinarium wykorzystywane były na potrzeby bieżących opracowań rynkowych oraz we współpracy z przedsiębiorcami.

19.3. Współpraca z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi

W 2020 r. przedstawiciele Kierownictwa KOWR wzięli udział w dwóch spotkaniach na szczeblu ministerialnym, zorganizowanych w tradycyjnej, bezpośredniej formule z:

- Ministrem Rolnictwa i Zasobów Wodnych Rządu Regionalnego Kurdystanu Republiki Iraku (15 stycznia 2020 r.),
- Zastępcą Ministra Rozwoju Gospodarczego, Handlu i Rolnictwa Ukrainy (19 lutego 2020 r.).

W kolejnych miesiącach 2020 r., w związku z realizowanymi przez MRiRW spotkaniami dwustronnymi w formule online, udziałem w pracach międzyrządowych komisji ds. współpracy gospodarczej oraz grup roboczych ds. współpracy w dziedzinie rolnictwa, a także realizowanymi dwustronnymi konsultacjami gospodarczymi, w KOWR opracowywano i przekazywano wkłady do materiałów informacyjno-tezowych.

Ogółem w 2020 r. KOWR przekazał 126 wkładów do materiałów informacyjno-tezowych na temat zagranicznych rynków rolno-spożywczych, prowadzonych na nich działaniach promocyjnych i informacyjnych oraz problematyki dotyczącej współpracy handlowej, w tym kwestii i postulatów zgłaszanych do KOWR przez krajowych przedsiębiorców branży rolno-spożywczej.

19.4. Udział KOWR w pracach związanych ze stanowieniem prawa Unii Europejskiej

Udział w pracach organów UE oraz w unijnym procesie decyzyjnym

W ramach udziału w procesie decyzyjnym UE Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa aktywnie uczestniczył w pracach organów przygotowawczych Komisji Europejskiej oraz Rady UE, na forum których omawiane były zagadnienia dotyczące mechanizmów WPR administrowanych przez KOWR w ramach zadań delegowanych. W 2020 r. były to m.in.:

- Komitet ds. Wspólnej Organizacji Rynków Rolnych (sekcje: produktów zwierzęcych, produktów ogrodnich, upraw polowych, win i alkoholu, promocji produktów rolnych oraz zagadnień horyzontalnych),
- Grupa Ekspertów ds. Rynków Rolnych w zakresie zagadnień podlegających rozporządzeniu o jednolitej wspólnej organizacji rynku (sekcje: produktów zwierzęcych, produktów ogrodnich, upraw polowych, win i alkoholi),
- Grupa Ekspertów ds. Horyzontalnych Zagadnień dotyczących WPR,
- Komitet ds. Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- Specjalny Komitet ds. Rolnictwa (SCA),
- Grupa Robocza ds. Zjednoczonego Królestwa,
- Grupa Robocza ds. Win i Alkoholi.

Udział KOWR w pracach ww. organów przygotowawczych UE obejmował pozyskiwanie, analizę oraz opiniowanie projektów unijnych aktów prawnych i dokumentów roboczych w zakresie zadań delegowanych, jak również okresowy udział przedstawicieli KOWR w posiedzeniach ww. gremiów w charakterze ekspertów współpracujących.

W 2020 r. pracownicy KOWR pozyskali i poddali analizie **1,3 tys. dokumentów roboczych** (projektów aktów prawnych, prezentacji rynkowych, instrukcji oraz sprawozdań) związanych z **104 posiedzeniami** organów przygotowawczych Komisji Europejskiej i Rady UE. Przedstawiciele KOWR osobiście uczestniczyli w **20 posiedzeniach**, na których omawiane były zagadnienia związane z działalnością KOWR. Prace organów przygotowawczych KE, w które zaangażowani byli eksperci KOWR, koncentrowały się na opracowywaniu i wdrażaniu przepisów delegowanych i wykonawczych regulujących funkcjonowanie mechanizmów wspólnej organizacji rynków rolnych (w tym m.in. zasad administrowania kontyngentami

taryfowymi, wdrażania środków interwencyjnych w związku z epidemią COVID-19 oraz przekazywania powiadomień do Komisji Europejskiej).

Posiedzenia organów UE początkowo odbywały się w formie tradycyjnej, następnie z uwagi na wybuch epidemii COVID-19 zostały przekształcone w formę wideokonferencji, zaś głosowania nad aktami prawnymi odbywały się w formie procedury pisemnej. Przedmiotem prac organów przygotowawczych Rady UE, w których uczestniczył KOWR, była przede wszystkim kontynuacja prac nad reformą WPR po 2020 r. (w tym pakiet rozporządzeń dotyczących planów strategicznych, zasady finansowania oraz wspólnej organizacji rynków produktów rolnych)¹²⁷ oraz kwestie dotyczące wyjścia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej.

W 2020 r. KOWR pozyskał ponad **60 not informacyjnych** Komisji Europejskiej zawierających opinię tej instytucji na temat sposobu interpretacji i stosowania wybranych przepisów prawnych UE dotyczących zasad realizacji instrumentów WPR.

Sprawozdawczość do Komisji Europejskiej przy wykorzystaniu ISAMM

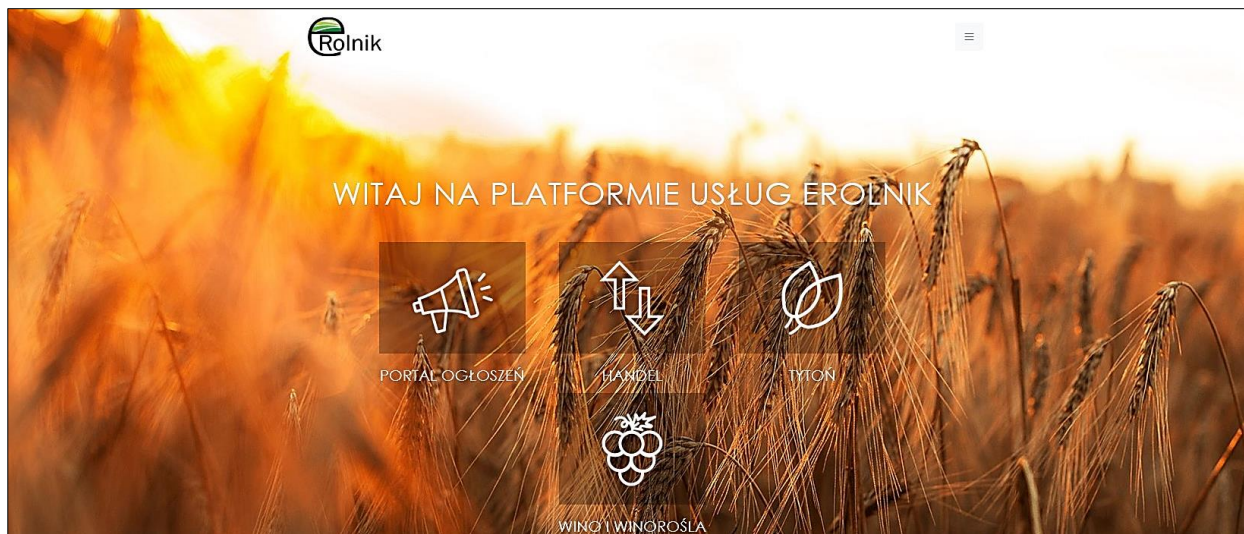
Zgodnie z prawodawstwem unijnym państwa członkowskie są zobowiązane do bieżącej sprawozdawczości dotyczącej sytuacji oraz działań i mechanizmów WPR realizowanych na wybranych rynkach rolnych. W 2020 r. pracownicy KOWR przekazali przy pomocy Informatycznego Systemu Monitoringu i Zarządzania Rynkiem Rolnym (ISAMM) **2 003 komunikaty** dotyczące mechanizmów WPR realizowanych w ramach zadań delegowanych.

19.5. Monitorowanie regulacji prawnych UE

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa administruje niektórymi rynkowymi mechanizmami wspólnej polityki rolnej w ramach zadań delegowanych przekazanych przez agencję płatniczą. W związku z tym zostały wdrożone procedury gwarantujące, że każda zmiana w przepisach UE – istotna dla realizacji mechanizmu WPR – jest rejestrowana, a zalecenia, bazy danych i listy kontrolne są aktualizowane. W KOWR w 2020 r. na bieżąco monitorowano akty prawne UE publikowane w Dziennikach Urzędowych UE na stronie internetowej <http://eur-lex.europa.eu>. W wyniku prowadzonego monitoringu sporządzono **204 rejestry aktów prawnych UE dotyczące zadań delegowanych KOWR**.

¹²⁷ https://ec.europa.eu/commission/publications/natural-resources-and-environment_pl (pakiet rozporządzeń dotyczących WPR na lata 2021–2027 z 1 czerwca 2018 r. – odczyt kwiecień 2021 r.).

20. ZAGADNIENIA ORGANIZACYJNE

20.1. Systemy zarządzania w KOWR

W celu zapewnienia odpowiedniej jakości zarządzania w KOWR funkcjonuje System Zarządzania Jakością (oparty na wymaganiach normy PN-EN ISO 9001:2015) oraz System Zarządzania Bezpieczeństwem Informacji (oparty na wymaganiach normy PN-EN ISO/IEC 27001). Funkcjonowanie powyższych systemów bezpośrednio przekłada się na efektywność działań realizowanych przez KOWR, odpowiednią rzetelność i sprawną obsługę, satysfakcję i pozytywną relację KOWR – beneficjent/kontrahent.

System Zarządzania Jakością pozwala utrzymywać procesowe podejście do realizowanych zadań, czego efektem jest skuteczna realizacja założonych celów. Dokumentacja służąca do obsługi beneficjentów KOWR pozostaje jednolita, czytelna i jest na bieżąco dostosowywana do zmieniającego się prawa zewnętrznego.

Wdrożony w KOWR System Zarządzania Bezpieczeństwem Informacji zapewnia właściwy poziom bezpieczeństwa informacji poprzez zachowanie poufności, dostępności i integralności zasobów informacyjnych KOWR, skuteczne zarządzanie ryzykiem oraz uwzględnienie bezpieczeństwa informacji na etapie projektowania i realizacji nowych zadań, systemów informacyjnych i zabezpieczeń. Organizacja bezpieczeństwa informacji, w tym w szczególności ochrony danych osobowych, zapewnia spełnianie wymagań rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólnego rozporządzenia o ochronie danych). Udostępnianie informacji publicznej i informacji sektora publicznego pozwala realizować ustawowe prawa obywateli związane z dostępem do informacji.

W odniesieniu do systemowego przeciwdziałania zagrożeniom korupcyjnym obowiązuje w KOWR wdrożony zarządzeniem Dyrektora Generalnego „Kodeks etyki pracowników Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa” (m.in. ustanawiający funkcję Rzecznika ds. Etyki) oraz „Zasady postępowania w przypadku wystąpienia zdarzenia korupcyjnego oraz

naruszenia postanowień Kodeksu Etyki”, które podlegają ciągłemu monitorowaniu pod kątem aktualności i adekwatności zapisów.

W związku ze stanem epidemii wywołanym zakażeniami wirusem SARS-CoV-2 na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej – realizując obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony zdrowia pracowników oraz innych osób (kontrahentów, beneficjentów), a także zapewniając ciągłość realizowanych zadań – w 2020 r. w KOWR wprowadzono i na bieżąco aktualizowano wytyczne dotyczące organizacji pracy, mając na względzie obowiązujące szczególne rozwiązania związane z zapobieganiem i przeciwdziałaniem COVID-19.

Zarządzenia Dyrektora Generalnego dotyczące działalności KOWR w 2020 r. skierowane do podmiotów zewnętrznych zamieszczono w **aneksie nr 1**.

20.2. Teleinformatyka

KOWR prowadził działania mające na celu utrzymanie ciągłości produkcyjnej i rozbudowę systemów informatycznych wspierających realizację statutowych działań. Aktualizował oraz dostosowywał do zmieniających się przepisów prawa narzędzia wspomagające wykonywanie bieżących zadań KOWR, w tym dostosował systemy do zmieniającej się sytuacji związanej z epidemią COVID-19, zwłaszcza w ramach „Programu dla szkół”. Kontynuowano prace związane z optymalizacją systemów i infrastruktury.

W 2020 r. w ramach informatyzacji KOWR realizował m.in. następujące działania:

- utrzymanie istniejących oraz budowa nowych systemów wspomagających obsługę finansowo-księgową, w tym budowa systemu „Limity” do obsługi limitów i WDU w jednostkach/komórkach organizacyjnych KOWR,
- utrzymanie i rozbudowa aplikacji „Program dla szkół”, w szczególności w zakresie:
 - implementacji wartości słownikowych,
 - w związku z epidemią COVID-19: dodanie obsługi podmiotów niebędących placówkami oświatowymi, utworzenie „Rejestru innych podmiotów” i umożliwienie dostawcom obsługi wniosków niestandardowych, przy jednoczesnym utrzymaniu wszystkich innych funkcjonalności systemu,
 - przebudowa algorytmu naliczania redukcji w celu prawidłowej obsługi wniosków w semestrach roku szkolnego, w których miało miejsce zdalne nauczanie z powodu COVID-19,
 - aktualizacja formularzy i decyzji generowanych w ramach systemu „Program dla szkół”,
 - modyfikacja sposobu pobierania danych ilościowych do decyzji o przyznaniu pomocy,
- utrzymanie i aktualizacja funkcjonalności połączenia usług REST pomiędzy KOWR a ARiMR,
- realizacja ankiet zewnętrznych dla szkół uczestniczących w „Programie dla szkół”,
- przygotowanie aplikacji w ramach POPŻ („FEAD”, „FEAD II”, „Harmonogramy dostaw”) do obsługi Podprogramu 2020 oraz przeprowadzenie szkolenia dla wykonawców zewnętrznych,
- utrzymanie i rozbudowa systemu wspierającego mechanizm „Monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego”, w szczególności w zakresie: procesu obsługi kontroli, procesu aktualizacji wniosku o wpis do rejestru,

- zmiany informacji rocznej oraz wprowadzenia obsługi automatycznego przypisywania oznaczeń zgodnych z TERYT¹²⁸,
- realizacja ankiet w ramach wsparcia mechanizmów operacyjnych, w tym rozbudowa funkcjonalności systemu zarządzania treścią (CMS),
 - aktualizacja i rozbudowa Zintegrowanego Systemu Informatycznego KOWR, w tym uruchomienie „Portalu Pracownika”,
 - utrzymanie i rozbudowa portalu „eRolnik” umożliwiającego składanie elektronicznych wniosków do KOWR dotyczących mechanizmów obsługi handlu zagranicznego z krajami pozaunijnymi oraz na rynku tytoniu i wina, a także budowa nowej usługi „Portal Ogłoszeń” do publikowania ogłoszeń o sprzedaży nieruchomości rolnych i odpowiedzi na ogłoszenia składane przez potencjalnych nabywców,
 - cykliczne przygotowanie raportów w ramach sprawozdawczości gospodarowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa,
 - administrowanie słownikami centralnymi Zintegrowanego Systemu Informatycznego KOWR,
 - wdrożenie zmian do obsługi nowej struktury plików JPK,
 - dostosowanie systemów do obsługi Pracowniczych Planów Kapitałowych,
 - wsparcie użytkowników w zakresie obsługi nowych narzędzi informatycznych wdrożonych w związku z przejściem na tryb pracy zdalnej – hybrydowej, która spowodowana została epidemią COVID-19,
 - wymiana brzegowej infrastruktury sieciowej w oddziałach terenowych KOWR,
 - wdrożenie nowych wydajnych serwerów do środowiska zapór sieciowych.

20.3. Zarządzanie kadrami

Nabór kandydatów na wolne stanowiska pracy w KOWR był prowadzony zgodnie z ustawą z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) w sposób otwarty i konkurencyjny oraz odbywał się na zasadach ustalonych w regulaminie określającym zasady i tryb zatrudniania pracowników w KOWR. Informacje o wolnych stanowiskach pracy były powszechnie dostępne w siedzibach jednostek organizacyjnych prowadzących nabór oraz w Biuletynie Informacji Publicznej KOWR.

W 2020 r. przeprowadzono 197 procesów rekrutacyjnych. Zatrudniono 192 pracowników (z tego: 50 osób w Centrali i 142 osoby w OT KOWR). Stosunek pracy został rozwiązany ze 152 pracownikami (38 osobami w Centrali i 114 osobami w OT KOWR).

Według stanu na 31 grudnia 2020 r. zatrudnienie w KOWR wynosiło 2 091 osób, z tego: 481 pracowników w Centrali oraz 1 610 pracowników w siedemnastu OT KOWR. Kobiety stanowiły 61% pracowników, natomiast mężczyźni – 39% pracowników. Z orzeczoną niepełnosprawnością było zatrudnionych w KOWR 69 osób, z tego: 16 osób z niepełnosprawnością w stopniu lekkim, 49 – z niepełnosprawnością w stopniu umiarkowanym oraz 4 osoby z niepełnosprawnością w stopniu znacznym.

¹²⁸ Krajowy Rejestr Urzędowy Podziału Terytorialnego Kraju – rejestr urzędowy podziału terytorialnego Polski, prowadzony przez Główny Urząd Statystyczny.

Proces poszerzania wiedzy i umiejętności pracowników Centrali KOWR realizowano z uwzględnieniem potrzeb organizacji. Ze środków przeznaczonych na podnoszenie kwalifikacji zorganizowano łącznie 64 szkolenia indywidualne i grupowe, w tym w ramach POPŻ 2014–2020 oraz PROW 2014–2020. Ich tematyka obejmowała zagadnienia m.in. z zakresu: prawa, finansów, podatków, informatyki, zarządzania, audytu i kontroli oraz gospodarowania nieruchomościami. Zawarto 17 umów na doksztalcanie w ramach studiów wyższych i podyplomowych oraz przeprowadzono obligatoryjne szkolenia okresowe w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy.

20.4. Zamówienia publiczne

Przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 26 kwietnia 2019 r. o zmianie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1080) zamawiającym, w rozumieniu ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych, był Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa. Oznaczało to, że zamówienia publiczne były udzielane w imieniu i na rzecz KOWR. Zamówienia publiczne były udzielane na podstawie planu zamówień publicznych na dany rok, przygotowanego dla całego KOWR na podstawie informacji zebranych z poszczególnych komórek organizacyjnych Centrali i OT KOWR. Nie wszystkie postępowania o udzielenie zamówień publicznych były przeprowadzane przez Biuro Prawne i Zamówień Publicznych w Centrali KOWR. Dyrektorzy oddziałów terenowych, na mocy stosownych pełnomocnictw Dyrektora Generalnego KOWR, zostali upoważnieni do przeprowadzania postępowań i zawarcia umów o zamówienia publiczne w zakresie właściwości kierowanych przez OT KOWR.

W związku z wejściem w życie w dniu 26 czerwca 2019 r. ustawy z dnia 26 kwietnia 2019 r. o zmianie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego oraz niektórych innych ustaw, wprowadzono zmiany mające wpływ na sposób przygotowania i prowadzenia postępowań o udzielenie zamówień publicznych w KOWR. Dyrektor oddziału terenowego, w ramach przydzielonego przez Dyrektora Generalnego KOWR limitu wydatków przeznaczonych na funkcjonowanie OT w danym roku obrotowym, może w imieniu i na rzecz KOWR udzielać zamówień publicznych, których przedmiotem są usługi, dostawy lub roboty budowlane związane wyłącznie z działalnością tego oddziału. Do dyrektora OT KOWR stosuje się odpowiednio przepisy prawa zamówień publicznych dotyczące kierownika zamawiającego.

Ponadto każda jednostka organizacyjna KOWR, zgodnie z przepisami prawa zamówień publicznych, po 26 czerwca 2019 r. samodzielnie sporządza:

- plan postępowań o udzielenie zamówień publicznych, jakie przewiduje przeprowadzić w danym roku finansowym,
- roczne sprawozdanie o udzielonych zamówieniach publicznych.

W 2020 r. w KOWR udzielono zamówień o łącznej wartości 427 223,92 tys. zł. Kwota ta obejmuje zamówienia udzielone przez Centralę i 17 OT KOWR, zarówno w oparciu o ustawę – Prawo zamówień publicznych, jak i z wyłączeniem stosowania ww. ustawy.

20.5. Obsługa administracyjna

W 2020 r. w ramach obsługi administracyjnej realizowano zadania mające na celu zapewnienie siedzib oraz pozostałych zasobów (urządzeń, materiałów i usług) niezbędnych do realizacji zadań statutowych KOWR. Przeprowadzono postępowania przetargowe m.in. w zakresie: zakupów artykułów spożywczych, prasy, materiałów eksploatacyjnych do urządzeń, samochodów na potrzeby floty KOWR, wielofunkcyjnych urządzeń drukujących, monitoringu GPS samochodów służbowych, kompleksowej usługi telefonii komórkowej i internetu bezprzewodowego, usługi tłumaczenia online dla niesłyszących, usługi cateringowej, usługi niszczenia dokumentacji niearchiwalnej, a także usługi sprzątanania.

Zrealizowano zadania związane z identyfikacją podmiotów uczestniczących w mechanizmach współfinansowanych i finansowanych ze środków UE w oparciu o dane z rejestru Ewidencji Producentów (EP) prowadzonego przez ARiMR z tytułu uczestnictwa KOWR w realizacji mechanizmów/zadań WPR delegowanych z agencji płatniczej. W 2020 r. w systemie elektronicznym zarejestrowano około 51 tys. wniosków merytorycznych złożonych przez 14,2 tys. podmiotów, jednocześnie dokonując weryfikacji (wpisu, aktualizacji) danych identyfikacyjnych podmiotów będących uczestnikami zarówno mechanizmów krajowych, jak i zadań delegowanych, w tym związanych i niezwiązanych z płatnościami.

KOWR kontynuował przechowywanie i prowadzenie obsługi dokumentacji własnej, a także przejętej po ANR i ARR oraz po zlikwidowanych państwowych przedsiębiorstwach gospodarki rolnej (ppgr). Ogółem w archiwach KOWR zgromadzono ponad 53 tys. mb dokumentacji, w tym ponad 2 mln akt osobowych byłych pracowników ppgr.

W 2020 r. wpłynęło do KOWR 11 tys. wniosków w ramach obsługi przechowywanej dokumentacji, w wyniku czego OT KOWR wystawiły ponad 12,6 tys. zaświadczeń (niejednokrotnie jeden wniosek generował konieczność wystawienia kilku zaświadczeń, np. z uwagi na kilka miejsc pracy wnioskującego), w tym: 4,7 tys. zaświadczeń Rp-7 do uzyskania emerytury lub renty, 2,4 tys. świadectw pracy, 2,1 tys. zaświadczeń Rp-7 do naliczenia kapitału początkowego oraz 1 tys. zaświadczeń w sprawie wyjaśnień (ZUS, osób prywatnych i innych).

„Sprawozdanie z działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w 2020 roku” opracowano w Biurze Analiz i Strategii m.in. na podstawie materiałów otrzymanych z komórek organizacyjnych KOWR.

SPIS TABEL

Tabela 1.	Powierzchnia gruntów sprzedanych z Zasobu WRSP wg grup obszarowych	24
Tabela 2.	Liczba umów zawartych na sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP wg grup obszarowych	26
Tabela 3.	Nieodpłatne przekazywanie gruntów z Zasobu WRSP	30
Tabela 4.	Powierzchnia gruntów wydzierżawionych z Zasobu WRSP wg grup obszarowych	35
Tabela 5.	Liczba umów zawartych na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP wg grup obszarowych	36
Tabela 6.	Powierzchnia gruntów Zasobu WRSP pozostających w dzierżawie wg grup obszarowych, w podziale na osoby fizyczne i prawne wg stanu na 31 grudnia 2020 r.	38
Tabela 7.	Liczba umów dzierżawy gruntów Zasobu WRSP pozostających w dzierżawie wg grup obszarowych, w podziale na osoby fizyczne i osoby prawne wg stanu na 31 grudnia 2020 r.	39
Tabela 8.	Struktura obszarowa umów dzierżawy zawartych, zakończonych i aktualnych ...	40
Tabela 9.	Stan zagospodarowania gruntów Zasobu WRSP od początku działalności (tj. od 1992 r.) do 31 grudnia 2020 r. (w tys. ha)	41
Tabela 10.	Gospodarka finansowa Zasobu WRSP w 2020 r.	51
Tabela 11.	Wskaźniki spłacalności należności bieżących (w %)	51
Tabela 12.	Wskaźniki windykacji należności zaległych (w %)	52
Tabela 13.	Należności zaległe wg stanu prawnego umowy	52
Tabela 14.	Wskaźniki windykacji wg okresów zapadalności należności	53
Tabela 15.	Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnej na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2020 r. wg OT KOWR	66
Tabela 16.	Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnej na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2020 r. wg OT KOWR	67
Tabela 17.	Prawo pierwokupu nieruchomości rolnych przysługujące KOWR (zgodnie z art. 3 ust. 4 ukur) – dane dotyczące warunkowych umów sprzedaży nieruchomości rolnych w 2020 r. wg OT KOWR	70
Tabela 18.	Dane dotyczące zawiadomień w zakresie przysługującego KOWR prawa nabycia nieruchomości rolnych (zgodnie z art. 4 ust. 1 ukur) w 2020 r. wg OT KOWR	71
Tabela 19.	Wykaz spółek, w których KOWR posiadał udziały w 2020 r.	90
Tabela 20.	Obiekty magazynowe spółki ELEWARR	92
Tabela 21.	Inne spółki, w których KOWR wykonywał prawa z udziałów i akcji w 2020 r.	93
Tabela 22.	Projekty złożone w KOWR, podpisane i rozliczone umowy oraz kwoty wynikające z rozliczonych umów (z uwzględnieniem aneksów) w ramach realizacji mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2019/2020 (stan na 31.12.2020 r.)	95
Tabela 23.	Realizacja programów wsparcia pszczelarstwa w Polsce	99
Tabela 24.	Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz i wywóz towarów wydane oraz rozliczone przez KOWR w 2020 r.	123
Tabela 25.	Wpływy na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych w 2020 r.	158
Tabela 26.	Wydatki z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych w 2020 r. na zrealizowane zadania	159
Tabela 27.	Zagospodarowanie nieruchomości przejętych protokolarnie do Zasobu WRSP w latach 2019–2020	176
Tabela 28.	Dopłaty do składek z tytułu zawartych umów ubezpieczenia wypłacone przez KOWR w 2020 r.	177
Tabela 29.	Ilość i rodzaj nabytych wewnątrzspółnotowo biokomponentów oraz biokomponentów zawartych w paliwach w 2020 r.	186

Tabela 30.	Wykaz substratów zużytych do produkcji biogazu rolniczego w 2020 r.	189
Tabela 31.	Wydatki Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w 2020 r. w ramach mechanizmów krajowych i innych zadań w podziale na źródła finansowania	198
Tabela 32.	Kwoty wypłacone w 2020 r. wynikające z wystawionych ARiMR przez KOWR dokumentów płatniczych z tytułu realizacji zadań delegowanych WPR	199
Tabela 33.	Kontrole na miejscu przeprowadzone w 2020 r. przez KOWR	212

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1.	Oddziały terenowe, filia i sekcje zamiejscowe OT KOWR	8
Wykres 2.	Zakres działań Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa	10
Wykres 3.	Odpowiedzi udzielone na pytanie „Jak ocenia Pan(i) jakość obsługi w jednostkach KOWR w 2020 r.?”	14
Wykres 4.	Grunty Skarbu Państwa przejęte do Zasobu od 1992 r. wg stanu na 31 grudnia 2020 r. w podziale na województwa (w tys. ha)	18
Wykres 5.	Średnie ceny sprzedaży gruntów rolnych z Zasobu WRSP w 2020 r. (w zł/ha)	27
Wykres 6.	Ceny gruntów rolnych uzyskiwane przez ANR/KOWR i ceny gruntów ornych w obrocie prywatnym wg GUS	28
Wykres 7.	Dzierżawa gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2020	35
Wykres 8.	Średnia wysokość czynszu dzierżawnego uzyskanego w 2020 r. (dt pszenicy/ha) w poszczególnych województwach	37
Wykres 9.	Grunty pozostające w Zasobie WRSP wg stanu na 31 grudnia 2020 r. (w ha)	41
Wykres 10.	Powierzchnia Zasobu WRSP (stan na 31 grudnia 2020 r.)	42
Wykres 11.	Rozdysponowanie gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2020	42
Wykres 12.	Rozdysponowanie mieszkań Zasobu WRSP wg stanu na 31 grudnia 2020 r. (w tys.)	43
Wykres 13.	Sprzedaż mieszkań z Zasobu WRSP w latach 1992–2020	44
Wykres 14.	Grunty Zasobu WRSP pozostające do rozdysponowania oraz szacunkowa ocena możliwości ich zagospodarowania według kierunków (stan na 31 grudnia 2020 r.)	45
Wykres 15.	Wnioski i decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2020 r. wg OT KOWR	63
Wykres 16.	Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych, wydane w 2020 r. na podstawie art. 2a ust. 4 ukur	64
Wykres 17.	Powierzchnia wynikająca z wniosków i wydanych decyzji administracyjnych na nabycie nieruchomości rolnych na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2020 r. wg OT KOWR	64
Wykres 18.	Decyzje administracyjne na nabycie nieruchomości rolnych wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ukur oraz powierzchnia wynikająca z wydanych decyzji administracyjnych w latach 2017–2020	65
Wykres 19.	Spółki hodowlane, nad którymi KOWR sprawuje nadzór właścicielski (wg stanu na 31 grudnia 2020 r.)	79
Wykres 20.	Spółki hodowli roślin, nad którymi KOWR sprawuje nadzór właścicielski (wg stanu na 31 grudnia 2020 r.)	81
Wykres 21.	Ośrodki hodowli zarodowej, nad którymi KOWR sprawuje nadzór właścicielski (wg stanu na 31 grudnia 2020 r.)	83
Wykres 22.	Stadniny koni i stada ogierów, nad którymi KOWR sprawuje nadzór właścicielski (wg stanu na 31 grudnia 2020 r.)	87
Wykres 23.	ELEWARR Sp. z o.o. (centrala i oddziały)	92
Wykres 24.	Umowy rozliczone przez KOWR w ramach mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2019/2020	96
Wykres 25.	Projekty złożone do KOWR w ramach mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2020/2021 (stan na 31.12.2020 r.)	97
Wykres 26.	Realizacja wsparcia rynku produktów pszczelich w latach 2005–2020	98
Wykres 27.	Monitorowanie obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych	108
Wykres 28.	Producenci wpisani do „Rejestru producentów surowca tytoniowego”	110
Wykres 29.	Liczba producentów surowca tytoniowego wpisanych do rejestru KOWR (w podziale na województwa) wg stanu na 31 grudnia 2020 r.	111
Wykres 30.	Podmioty skupujące mleko w Polsce	112

Wykres 31.	Struktura pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie (wg stanu na 31 grudnia 2020 r.)	112
Wykres 32.	Liczba pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie wg OT KOWR (stan na 31 grudnia 2020 r.)	113
Wykres 33.	Produkcja wina w Polsce	116
Wykres 34.	Powierzchnia uprawy winorośli według miejsca zamieszkania lub siedziby producenta w roku gospodarczym 2020/2021 (stan na 31 grudnia 2020 r.)	117
Wykres 35.	Liczba producentów wina i powierzchnia uprawy winorośli w Polsce	118
Wykres 36.	Struktura pozwoleń/wyciągów z pozwoleń wydanych przez KOWR w 2020 r. na przywóz/wywóz towarów do/z Polski	124
Wykres 37.	Struktura pozwoleń/wyciągów z pozwoleń rozliczonych ogółem w 2020 r. na przywóz/wywóz towarów do/z Polski	124
Wykres 38.	Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz/wywóz towarów z/do Polski wydane w okresie 1 maja 2004 r. – 31 grudnia 2020 r.	125
Wykres 39.	Przydział środków unijnych dla państw członkowskich UE na realizację „Programu dla szkół”	128
Wykres 40.	Ostateczny całkowity budżet „Programu dla szkół” w Polsce	129
Wykres 41.	Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół” w II semestrze roku szkolnego 2019/2020 wg województw	131
Wykres 42.	Liczba szkół uczestniczących w „Programie dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2020/2021 wg województw	132
Wykres 43.	Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2020/2021 wg województw	133
Wykres 44.	Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół”	134
Wykres 45.	Budżety polskich programów branżowych i/lub międzybranżowych w okresie maj 2004 r. – grudzień 2020 r. wg grup produktów	142
Wykres 46.	Liczba wspieranych polskich programów branżowych i/lub międzybranżowych w latach 2010–2020 i ich budżety ogółem	143
Wykres 47.	Główne obszary działań w zakresie wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą	144
Wykres 48.	Działania w zakresie realizacji branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych	152
Wykres 49.	Obszary działań w zakresie promowania produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości	154
Wykres 50.	Fundusze promocji produktów rolno-spożywczych – wpływy i wydatki	159
Wykres 51.	Wsparcie przez KOWR działań innowacyjnych i rozwojowych w sektorze rolno-spożywczym	166
Wykres 52.	Złożone do KOWR w latach 2019–2020 wnioski o przejęcie długu w zamian za przeniesienie własności nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa wg OT KOWR	175
Wykres 53.	Nabycie nieruchomości do Zasobu WRSP w ramach przejęcia długu podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne w latach 2019-2020	175
Wykres 54.	Produkcja głównych biokomponentów w Polsce	181
Wykres 55.	Liczba wytwórców biogazu rolniczego i instalacji wpisanych do rejestru wytwórców biogazu rolniczego	187
Wykres 56.	Rozmieszczenie terytorialne biogazowni rolniczych wg stanu na 31 grudnia 2020 r.	187
Wykres 57.	Produkcja biogazu rolniczego i energii elektrycznej	190
Wykres 58.	Budżet Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020	193
Wykres 59.	Ilość dostarczonych artykułów spożywczych i liczba osób objętych pomocą w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020	197
Wykres 60.	Liczba kontroli na miejscu przeprowadzonych w 2020 r. przez OT KOWR	213

ANEKSY

1. Zarządzenia Dyrektora Generalnego dotyczące działalności KOWR w 2020 r. skierowane do podmiotów zewnętrznych
2. Tabele dotyczące gospodarowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa
3. Wykonanie planu finansowego KOWR w 2020 r. (układ memoriałowy)
4. Wykaz jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w których prawa z udziałów albo akcji wykonuje Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa
5. Dane kontaktowe jednostek organizacyjnych Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Zarządzenia Dyrektora Generalnego dotyczące działalności KOWR w 2020 r. skierowane do podmiotów zewnętrznych

1. Zarządzenie nr 01/2020/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do administratorów systemów certyfikacji oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.
2. Zarządzenie nr 02/2020/Z zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru rolników oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.
3. Zarządzenie nr 03/2020/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru jednostek certyfikujących oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.
4. Zarządzenie nr 04/2020/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biokomponentów oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.
5. Zarządzenie nr 05/2020/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru podmiotów sprowadzających biokomponenty oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.
6. Zarządzenie nr 06/2020/Z w sprawie wprowadzenia „Zasad składania informacji o biokomponentach, którymi rozporządzono przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej”.
7. Zarządzenie nr 07/2020/Z zmieniające zarządzenie w sprawie ustalenia „Zasad obsługi Funduszy Promocji Produktów Rolno-Spożywczych”.
8. Zarządzenie nr 10/2020/Z zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biopłynów”.
9. Zarządzenie nr 14/2020/Z w sprawie wprowadzenia „Zasad, warunków i trybu postępowania przy udzielaniu przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa pożyczek ze środków finansowych uzyskanych z gospodarowania mieniem Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa”.
10. Zarządzenie nr 15/2020/Z zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru administratorów systemów certyfikacji oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.
11. Zarządzenie nr 16/2020/Z zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biokomponentów oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.
12. Zarządzenie nr 17/2020/Z zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru podmiotów sprowadzających biokomponenty oraz zasad wykonania działalności objętej wpisem”.
13. Zarządzenie nr 18/2020/Z zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biopłynów”.
14. Zarządzenie nr 19/2020/Z zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biogazu rolniczego”.
15. Zarządzenie nr 20/2020/Z zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru jednostek certyfikujących oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.
16. Zarządzenie nr 31/2020/Z zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia „Warunków monitorowania i nadzoru nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego”.
17. Zarządzenie nr 34/2020/Z zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia „Warunków udziału w *Programie dla szkół* w roku szkolnym 2019/2020”.

18. Zarządzenie nr 37/2020/Z w sprawie zawieszenia działania Rad Społecznych działających przy oddziałach terenowych oraz Dyrektora Generalnym KOWR.
19. Zarządzenie nr 38/2020/Z zmieniające zarządzenie w sprawie wykonywania umowy dzierżawy nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.
20. Zarządzenie nr 40/2020/Z w sprawie wprowadzenia „Regulaminu Serwisu Polska smakuje”.
21. Zarządzenie nr 42/2020/Z zmieniające zarządzenie w sprawie wykonywania umowy dzierżawy nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.
22. Zarządzenie nr 43/2020/Z zmieniające zarządzenie w sprawie wydzierżawiania nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.
23. Zarządzenie nr 44/2020/Z w sprawie wprowadzenia wzorów formularzy do stosowania przez podmioty realizujące Narodowy Cel Wskaźnikowy.
24. Zarządzenie nr 49/2020/Z zmieniające zarządzenie w sprawie wydzierżawiania nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.
25. Zarządzenie nr 56/2020/Z w sprawie wprowadzenia „Zasad, warunków i trybu postępowania przy udzielaniu przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa pożyczek ze środków finansowych uzyskanych z gospodarowania mieniem Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa”.
26. Zarządzenie nr 63/2020/Z uchylające zarządzenie w sprawie wprowadzenia wzoru formularza „Sprawozdanie kwartalne producenta w zakresie importu lub nabycia wewnątrzspółnotowego biokomponentów, w tym biokomponentów zawartych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych”.
27. Zarządzenie nr 80/2020/Z w sprawie ustalenia „Wytycznych do udzielania przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa dopłat do składek z tytułu zawarcia przez zakład ubezpieczeń umów ubezpieczenia”.
28. Zarządzenie nr 81/2020/Z w sprawie wprowadzenia wzorów formularzy do stosowania przez operatorów systemu dystrybucyjnego elektroenergetycznego oraz operatorów systemu dystrybucyjnego gazowego.
29. Zarządzenie nr 82/2020/Z zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia „Warunków udziału w *Programie dla szkół* w roku szkolnym 2019/2020 z dnia 5 września 2019 r.”.
30. Zarządzenie nr 92/2020/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków monitorowania obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych”.
31. Zarządzenie nr 97/2020/Z w sprawie ustalenia „Zasad udzielania przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa gwarancji zabezpieczających spłatę kredytu restrukturyzacyjnego”.
32. Zarządzenie nr 100/2020/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biogazu rolniczego”.
33. Zarządzenie nr 101/2020/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biopłynów”.
34. Zarządzenie nr 102/2020/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków monitorowania i nadzoru nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego”.
35. Zarządzenie nr 104/2020/Z w sprawie dzierżawy i najmu nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.
36. Zarządzenie nr 105/2020/Z w sprawie wykonywania umowy dzierżawy nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.
37. Zarządzenie nr 133/2020/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków udziału w *Programie dla szkół* w roku szkolnym 2020/2021”.

38. Zarządzenie nr 147/2020/Z w sprawie przeglądu, weryfikacji i odwołania pełnomocnictw udzielonych przez Dyrektora Generalnego Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w Centrali KOWR.
39. Zarządzenie nr 148/2020/Z w sprawie wprowadzenia dokumentacji dotyczącej dofinansowania z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 – Podprogram 2020.
40. Zarządzenie nr 149/2020/Z w sprawie określenia stawek opłat za wykonanie badań w tym badań odwoławczych w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020.
41. Zarządzenie nr 154/2020/Z zmieniające zarządzenie w sprawie przeglądu, weryfikacji i odwołania pełnomocnictw udzielonych przez Dyrektora Generalnego Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w Centrali KOWR.
42. Zarządzenie nr 162/2020/Z zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia dokumentacji dotyczącej dofinansowania z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 – Podprogram 2020.
43. Zarządzenie nr 163/2020/Z zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia „Warunków udziału w "Programie dla szkół" w roku szkolnym 2020/2021 z dnia 9 września 2020 r.”.

Tabele dotyczące gospodarowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa

- I. Powierzchnia gruntów przejętych do Zasobu WRSP (w ha)
- II. Niektóre dane o przetargach ogółem na nieruchomości Zasobu WRSP w 2020 r.
- III. Informacja o przetargach ograniczonych, w tym pisemnych ofert na sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP w 2020 r.
- IV. Informacja o przetargach ograniczonych, w tym pisemnych ofert na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP w 2020 r.
- V. Sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP (w ha)
- VI. Grunty sprzedane z Zasobu WRSP w 2020 r. wg grup obszarowych (w ha)
- VII. Liczba umów zawartych na sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP w 2020 r. wg grup obszarowych
- VIII. Ceny sprzedaży gruntów Zasobu WRSP w 2020 r. wg grup obszarowych (w zł/ha)
- IX. Grunty sprzedane z Zasobu WRSP Zabuzanom (w ha)
- X. Grunty wydzierżawione z Zasobu WRSP w 2020 r. wg województw (w ha)
- XI. Liczba umów zawartych na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP w 2020 r. wg województw
- XII. Czynsz za grunty wydzierżawione z Zasobu WRSP w 2020 r. wg województw (w dt pszenicy/ha)
- XIII. Grunty Zasobu WRSP w dzierżawie – stan na 31.12.2020 r. wg województw (w ha)
- XIV. Liczba umów na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP – stan na 31.12.2020 r. wg województw
- XV. Zagospodarowanie gruntów Zasobu WRSP – stan na 31.12.2020 r. wg jednostek organizacyjnych (w ha)
- XVI. Zagospodarowanie gruntów Zasobu WRSP – stan na 31.12.2020 r. wg województw (w ha)
- XVII. Grunty Zasobu WRSP pozostające do rozdysponowania oraz szacunkowa ocena możliwości ich zagospodarowania według kierunków – stan na 31.12.2020 r. (w ha)
- XVIII. Zagospodarowanie obiektów rolno-przemysłowych, usługowych i zabytków Zasobu WRSP – stan na 31.12.2020 r.
- XIX. Liczba mieszkań przejętych do Zasobu WRSP i ich rozdysponowanie – stan na 31.12.2020 r.
- XX. Wykonanie planu finansowego Zasobu WRSP w 2020 r. (układ memoriałowy)
- XXI. Wpływy Zasobu WRSP w 2020 r. (w tys. zł)
- XXII. Wydatki Zasobu WRSP w 2020 r. (w tys. zł)

I. Powierzchnia gruntów przejętych do Zasobu WRSP (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Przejęto do Zasobu WRSP do 31.12.2020 r.	W tym z ukur* w 2020 r.
1.	OT Białystok	340 648	54
2.	OT Bydgoszcz	260 036	-
3.	OT Częstochowa	33 461	-
4.	OT Gorzów Wlkp.	356 968	40
5.	OT Kielce	9 751	13
6.	OT Koszalin	330 095	-
7.	OT Kraków	11 267	21
8.	OT Lublin	187 945	99
9.	OT Łódź	95 795	2
10.	OT Olsztyn	598 638	654
11.	OT Opole	238 625	100
12.	OT Poznań	460 636	373
13.	OT Pruszcz Gdański	429 409	356
14.	OT Rzeszów	194 657	168
15.	OT Szczecin	466 466	195
16.	OT Warszawa	239 815	35
17.	OT Wrocław	496 490	128
Ogółem		4 750 702	2 238

* Powierzchnia przejęta protokołami zdawczo-odbiorczymi w trybie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego (ukur). Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

II. Niektóre dane o przetargach ogółem na nieruchomości Zasobu WRSP w 2020 r.

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Liczba przeprowadzonych przetargów ogółem				Powierzchnia nieruchomości Zasobu zaoferowana w przetargach ogółem			
		Ogółem		W tym rozstrzygniętych		Ogółem		W tym rozstrzygniętych	
		Na sprzedaż	Na dzierżawę	Na sprzedaż	Na dzierżawę	Na sprzedaż	Na dzierżawę	Na sprzedaż	Na dzierżawę
1.	OT Białystok	546	209	210	198	324	674	117	658
2.	OT Bydgoszcz	883	207	265	163	683	778	474	573
3.	OT Częstochowa	195	123	61	105	374	450	91	430
4.	OT Gorzów Wlkp.	2 924	276	553	258	2 281	2 222	462	2 074
5.	OT Kielce	1 246	85	265	73	451	315	93	277
6.	OT Koszalin	3 831	251	377	192	2 385	2 492	297	1 934
7.	OT Kraków	584	126	147	80	308	493	69	313
8.	OT Lublin	1 742	371	533	262	1 136	547	336	448
9.	OT Łódź	3 215	33	504	25	996	502	165	451
10.	OT Olsztyn	1 996	444	686	366	1 557	6 457	397	6 119
11.	OT Opole	675	254	177	150	367	1 817	132	1 747
12.	OT Poznań	577	414	187	394	537	6 130	125	6 033
13.	OT Pruszcz Gdański	978	159	203	140	990	1 627	299	1 612
14.	OT Rzeszów	2 489	333	396	286	698	871	136	815
15.	OT Szczecin	2 144	451	461	417	2 425	7 557	423	7 320
16.	OT Warszawa	2 111	77	318	58	1 058	703	139	691
17.	OT Wrocław	1 446	961	238	535	1 475	10 862	122	6 143
Ogółem		27 582	4 774	5 581	3 702	18 046	44 496	3 876	37 637

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

III. Informacja o przetargach ograniczonych, w tym pisemnych ofert na sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP w 2020 r.

Lp.	Województwo	Przeprowadzone przetargi ograniczone na sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP				Rozstrzygnięte przetargi ograniczone na sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP				Przeprowadzone przetargi ograniczone ofert pisemnych				Rozstrzygnięte przetargi ograniczone ofert pisemnych			
		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne	
		Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)
1.	Dolnośląskie	58	87	58	87	23	25	23	25	-	-	-	-	-	-	-	-
2.	Kujawsko-pomorskie	8	314	8	314	5	310	5	310	-	-	-	-	-	-	-	-
3.	Lubelskie	170	242	170	242	62	85	62	85	-	-	-	-	-	-	-	-
4.	Lubuskie	401	380	401	380	168	130	168	130	-	-	-	-	-	-	-	-
5.	Łódzkie	19	24	19	24	4	5	4	5	-	-	-	-	-	-	-	-
6.	Małopolskie	18	18	18	18	2	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
7.	Mazowieckie	64	107	64	107	3	3	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-
8.	Opolskie	169	154	169	154	58	89	58	89	-	-	-	-	-	-	-	-
9.	Podkarpackie	14	17	14	17	12	15	12	15	-	-	-	-	-	-	-	-
10.	Podlaskie	63	77	63	77	29	27	29	27	-	-	-	-	-	-	-	-
11.	Pomorskie	16	23	16	23	3	3	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-
12.	Śląskie	18	48	18	48	10	14	10	14	-	-	-	-	-	-	-	-
13.	Świętokrzyskie	10	13	10	13	1	2	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	79	205	79	205	26	54	26	54	-	-	-	-	-	-	-	-
15.	Wielkopolskie	18	28	18	28	5	7	5	7	-	-	-	-	-	-	-	-
16.	Zachodniopomorskie	197	563	197	563	44	201	44	201	-	-	-	-	-	-	-	-
Ogółem		1 322	2 300	1 322	2 300	455	974	455	974	-	-	-	-	-	-	-	-

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

IV. Informacja o przetargach ograniczonych, w tym pisemnych ofert na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP w 2020 r.

Lp.	Województwo	Przeprowadzone przetargi ograniczone na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP				Rozstrzygnięte przetargi ograniczone na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP				Przeprowadzone przetargi ograniczone ofert pisemnych				Rozstrzygnięte przetargi ograniczone ofert pisemnych			
		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne	
		Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)
1.	Dolnośląskie	497	6 363	497	6 363	184	2 553	184	2 553	292	5 546	292	5 546	78	2 543	78	2 543
2.	Kujawsko-pomorskie	86	619	86	619	66	459	66	459	47	404	47	404	30	255	30	255
3.	Lubelskie	193	446	193	446	142	299	142	299	-	-	-	-	-	-	-	-
4.	Lubuskie	175	1 546	175	1 546	166	1 436	166	1 436	39	514	39	514	38	510	38	510
5.	Łódzkie	30	464	30	464	21	409	21	409	-	-	-	-	-	-	-	-
6.	Małopolskie	36	419	36	419	21	267	21	267	-	-	-	-	-	-	-	-
7.	Mazowieckie	27	565	27	565	26	564	26	564	-	-	-	-	-	-	-	-
8.	Opolskie	221	2 054	221	2 054	158	1 303	158	1 303	34	669	34	669	27	573	27	573
9.	Podkarpackie	151	776	151	776	113	689	113	689	-	-	-	-	-	-	-	-
10.	Podlaskie	163	626	163	626	158	615	158	615	-	-	-	-	-	-	-	-
11.	Pomorskie	90	1 278	90	1 278	88	1 276	88	1 276	-	-	-	-	-	-	-	-
12.	Śląskie	53	250	53	250	51	247	51	247	-	-	-	-	-	-	-	-
13.	Świętokrzyskie	32	224	32	224	23	195	23	195	-	-	-	-	-	-	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	265	4 690	265	4 690	228	4 397	228	4 397	19	429	19	429	19	429	19	429
15.	Wielkopolskie	356	4 740	356	4 740	340	4 657	340	4 657	207	3 197	207	3 197	206	3 195	206	3 195
16.	Zachodniopomorskie	603	9 622	603	9 622	545	8 917	545	8 917	352	6 864	352	6 864	324	6 387	324	6 387
Ogółem		2 978	34 682	2 978	34 682	2 330	28 282	2 330	28 282	992	17 641	992	17 641	722	13 891	722	13 891

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

V. Sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP* (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Sprzedano ogółem do 31.12.2020 r.	W tym w 2020 r.
1.	OT Białystok	210 518	292
2.	OT Bydgoszcz	132 246	457
3.	OT Częstochowa	163	89
4.	OT Gorzów Wlkp.	217 097	545
5.	OT Kielce	525	117
6.	OT Koszalin	185 417	533
7.	OT Kraków	207	126
8.	OT Lublin	134 496	505
9.	OT Łódź	74 388	158
10.	OT Olsztyn	357 704	508
11.	OT Opole	161 119	180
12.	OT Poznań	233 168	233
13.	OT Pruszcz Gdański	278 974	335
14.	OT Rzeszów	141 472	187
15.	OT Szczecin	248 930	522
16.	OT Warszawa	84 499	271
17.	OT Wrocław	260 178	188
Ogółem		2 721 102	5 249

* Dotyczy sprzedaży i odpłatnego przekazania nieruchomości: odpłatnego przekazania gruntów (z urządzeniami, obiektami i sieciami) niezbędnych dla prowadzenia działalności przez określone jednostki na rzecz tych jednostek, odpłatnego przekształcenia prawa użytkowania wieczystego przysługującego osobom fizycznym w prawo własności, odpłatnego przekazania na rzecz samoistnego posiadacza gruntu, który w dobrej wierze wznosił na powierzchni budynek, odpłatnego przekazania na rzecz jednostek samorządowych. Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone. Źródło: dane KOWR.

VI. Grunty sprzedane z Zasobu WRSP w 2020 r.* wg grup obszarowych (w ha)

Lp.	Województwo	Powierzchnia gruntów sprzedanych (w ha)					
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej				
			do 2,00	2,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	153	95	41	17	-	-
2.	Kujawsko-pomorskie	380	67	34	128	151	-
3.	Lubelskie	494	380	14	101	-	-
4.	Lubuskie	427	196	49	182	-	-
5.	Łódzkie	137	106	31	-	-	-
6.	Małopolskie	117	71	15	30	-	-
7.	Mazowieckie	244	58	34	152	-	-
8.	Opolskie	159	107	6	47	-	-
9.	Podkarpackie	177	112	50	15	-	-
10.	Podlaskie	292	100	192	-	-	-
11.	Pomorskie	277	73	-	25	179	-
12.	Śląskie	64	58	6	-	-	-
13.	Świętokrzyskie	102	72	15	15	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	434	159	54	115	105	-
15.	Wielkopolskie	122	81	14	27	-	-
16.	Zachodniopomorskie	956	376	45	337	198	-
Ogółem		4 535	2 112	599	1 190	634	-

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami), a także grunty nierolne. Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone. Źródło: dane KOWR.

VII. Liczba umów zawartych na sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP* w 2020 r. wg grup obszarowych

Lp.	Województwo	Liczba umów					
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej				
			do 2,00	2,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	187	178	8	1	-	-
2.	Kujawsko-pomorskie	177	164	6	6	1	-
3.	Lubelskie	437	431	4	2	-	-
4.	Lubuskie	334	316	13	5	-	-
5.	Łódzkie	205	195	10	-	-	-
6.	Małopolskie	105	101	3	1	-	-
7.	Mazowieckie	124	111	11	2	-	-
8.	Opolskie	184	182	1	1	-	-
9.	Podkarpackie	320	302	17	1	-	-
10.	Podlaskie	159	149	10	-	-	-
11.	Pomorskie	118	115	-	2	1	-
12.	Śląskie	65	63	2	-	-	-
13.	Świętokrzyskie	127	120	6	1	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	303	284	12	6	1	-
15.	Wielkopolskie	134	130	2	2	-	-
16.	Zachodniopomorskie	710	686	10	13	1	-
Ogółem		3 689	3 527	115	43	4	-

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami) oraz grunty nierolne.
Źródło: dane KOWR.

VIII. Ceny sprzedaży gruntów Zasobu WRSP w 2020 r.* wg grup obszarowych (w zł/ha)

Lp.	Województwo	Ceny gruntów sprzedanych (w zł/ha)					
		Średnio	W tym w grupie obszarowej				
			do 2,00	2,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	44 501	50 823	20 814	65 672	-	-
2.	Kujawsko-pomorskie	50 073	43 368	37 358	46 300	59 077	-
3.	Lubelskie	19 399	20 161	12 453	17 483	-	-
4.	Lubuskie	35 610	37 391	31 452	34 813	-	-
5.	Łódzkie	18 492	20 282	12 329	-	-	-
6.	Małopolskie	34 349	37 100	30 014	30 016	-	-
7.	Mazowieckie	35 437	22 378	14 339	45 168	-	-
8.	Opolskie	31 727	36 218	51 153	19 118	-	-
9.	Podkarpackie	26 547	29 392	21 758	21 361	-	-
10.	Podlaskie	37 201	36 104	37 772	-	-	-
11.	Pomorskie	50 981	36 152	-	36 447	59 058	-
12.	Śląskie	25 192	25 051	26 615	-	-	-
13.	Świętokrzyskie	25 613	22 650	20 599	45 221	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	38 814	39 288	28 318	35 090	47 598	-
15.	Wielkopolskie	48 940	43 678	41 612	68 316	-	-
16.	Zachodniopomorskie	33 619	42 655	29 238	25 962	30 462	-
Ogółem		35 220	33 692	29 500	33 890	48 217	-

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami) oraz grunty nierolne.
Źródło: dane KOWR.

IX. Grunty sprzedane z Zasobu WRSP Zabużanom (w ha)*

Lp.	Jednostka organizacyjna ANR/KOWR	Liczba przetargów, w których uczestniczyły osoby z uprawnieniami zabużańskimi		Liczba przetargów wygranych przez osoby z uprawnieniami zabużańskimi		Liczba umów podpisanych z Zabużanami		Powierzchnia nieruchomości sprzedana zabużanom na własność lub współwłasność (w ha)		Cena nieruchomości nabytych przez zabużan na własność lub współwłasność w przetargach (w tys. zł)		Kwota zapłacona przez zabużan uprawnieniami (w tys. zł)	
		W 2020 r.	Stan na 31.12.2020 r.	W 2020 r.	Stan na 31.12.2020 r.	W 2020 r.	Stan na 31.12.2020 r.	W 2020 r.	Stan na 31.12.2020 r.	W 2020 r.	Stan na 31.12.2020 r.	W 2020 r.	Stan na 31.12.2020 r.
1.	OT Białystok	-	6	-	6	-	6	-	51,69	-	281	-	252
2.	OT Bydgoszcz	-	3	-	2	-	2	-	23,99	-	195	-	170
3.	OT Częstochowa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.	OT Gorzów Wlkp.	-	48	-	38	-	22	-	73,11	-	1 200	-	987
5.	OT Kielce	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6.	OT Koszalin	-	201	-	173	-	56	-	846,49	-	16 428	-	15 905
7.	OT Kraków	-	-	-	-	-	1	-	1,62	-	22 400	-	22 400
8.	OT Lublin	-	6	-	5	-	4	-	14,91	-	96	-	76
9.	OT Łódź	-	88	-	88	-	21	-	103,36	-	1 207	-	1 179
10.	OT Olsztyn	-	208	-	183	-	121	-	1 374,92	-	15 655	-	13 019
11.	OT Opole	-	120	-	117	-	71	-	177,02	-	3 475	-	2 809
12.	OT Poznań	-	57	-	57	-	40	-	101,87	-	2 201	-	2 047
13.	OT Pruszcz Gdański	-	83	-	78	-	40	-	602,40	-	7 645	-	7 641
14.	OT Rzeszów	-	168	-	166	-	38	-	289,19	-	2 883	-	2 606
15.	OT Szczecin	-	342	-	340	-	104	-	843,56	-	15 889	-	15 138
16.	OT Warszawa	-	161	-	145	-	532	-	168,72	-	2 251	-	2 111
17.	OT Wrocław	-	330	-	330	-	178	-	822,09	-	10 907	-	10 827
Ogółem		-	1 821	-	1 728	-	1 236	-	5 494,94	-	102 713	-	97 167

* Różnice w porównaniu z poprzednim sprawozdaniem wynikają z dokonanych korekt lat ubiegłych oraz z dokonanych zaokrągleń.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

X. Grunty wydzierżawione z Zasobu WRSP w 2020 r.* wg województw (w ha)

Lp.	Województwo	Powierzchnia gruntów wydzierżawionych (w ha)					
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej				
			do 1,00	1,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	8 125	38	1 158	5 282	687	960
2.	Kujawsko-pomorskie	1 181	32	372	777	-	-
3.	Lubelskie	558	50	413	94	-	-
4.	Lubuskie	2 434	11	760	1 466	197	-
5.	Łódzkie	395	0	47	348	-	-
6.	Małopolskie	613	26	43	206	338	-
7.	Mazowieckie	555	6	84	325	140	-
8.	Opolskie	2 030	30	259	1 641	100	-
9.	Podkarpackie	711	56	298	357	-	-
10.	Podlaskie	666	18	508	140	-	-
11.	Pomorskie	2 223	8	362	1 508	345	-
12.	Śląskie	400	22	184	194	-	-
13.	Świętokrzyskie	246	7	65	174	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	6 623	12	649	4 934	345	684
15.	Wielkopolskie	5 671	10	738	2 687	764	1 472
16.	Zachodniopomorskie	11 972	12	872	10 479	610	-
Ogółem		44 403	337	6 813	30 611	3 526	3 117

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami) oraz grunty nierolne. Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone. Źródło: dane KOWR.

XI. Liczba umów zawartych na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP w 2020 r. wg województw*

Lp.	Województwo	Liczba umów					
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej				
			do 1,00	1,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	680	108	287	279	5	1
2.	Kujawsko-pomorskie	212	73	87	52	-	-
3.	Lubelskie	223	95	121	7	-	-
4.	Lubuskie	277	22	180	74	1	-
5.	Łódzkie	28	1	11	16	-	-
6.	Małopolskie	80	54	18	6	2	-
7.	Mazowieckie	48	12	21	14	1	-
8.	Opolskie	226	82	72	71	1	-
9.	Podkarpackie	219	116	81	22	-	-
10.	Podlaskie	183	32	144	7	-	-
11.	Pomorskie	166	20	77	67	2	-
12.	Śląskie	104	38	56	10	-	-
13.	Świętokrzyskie	39	12	22	5	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	356	19	155	178	3	1
15.	Wielkopolskie	316	17	120	171	5	3
16.	Zachodniopomorskie	733	31	202	495	5	-
Ogółem		3 890	732	1 654	1 474	25	5

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami) oraz grunty nierolne.
Źródło: dane KOWR.

XII. Czynsz za grunty wdzierżawione z Zasobu WRSP w 2020 r.* wg województw (w dt pszenicy/ha)

Lp.	Województwo	Czynsz za grunty wdzierżawione (w dt pszenicy/ha)					
		Średnio	W tym w grupie obszarowej				
			do 1,00	1,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	8,7	12,5	7,4	9,8	12,1	1,9
2.	Kujawsko-pomorskie	13,6	15,8	10,2	15,1	-	-
3.	Lubelskie	8,5	11,1	7,8	10,2	-	-
4.	Lubuskie	7,2	6,8	6,7	7,8	5,4	-
5.	Łódzkie	19,8	3,7	20,1	19,8	-	-
6.	Małopolskie	9,9	10,5	8,6	12,6	8,3	-
7.	Mazowieckie	14,0	5,6	14,3	13,2	16,1	-
8.	Opolskie	11,4	16,7	15,9	11,1	4,0	-
9.	Podkarpackie	15,2	10,3	16,0	15,2	-	-
10.	Podlaskie	8,7	8,8	8,7	8,9	-	-
11.	Pomorskie	12,8	11,4	10,7	15,1	4,8	-
12.	Śląskie	6,0	7,5	5,7	6,2	-	-
13.	Świętokrzyskie	16,4	9,0	9,8	19,1	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	10,5	5,9	7,9	12,0	7,6	3,1
15.	Wielkopolskie	10,3	11,4	13,5	8,5	11,2	11,5
16.	Zachodniopomorskie	6,9	13,1	11,6	6,1	14,5	-
Ogółem		9,4	11,3	9,9	9,4	10,3	6,7

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami) oraz grunty nierolne.
Źródło: dane KOWR.

XIII. Grunty Zasobu WRSP w dzierżawie – stan na 31.12.2020 r. wg województw (w ha)

Lp.	Województwo	Powierzchnia gruntów w dzierżawie (w ha)											
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej										
			do 1,00	1,01 - 1,99	2,00 - 4,99	5,00 - 9,99	10,00 - 19,99	20,00 - 49,99	50,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00- 499,99	500,00 - 999,99	1000,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	148 645	1 205	1 833	5 484	6 880	19 114	18 880	13 094	27 599	25 091	10 947	18 518
2.	Kujawsko-pomorskie	66 777	603	850	2 406	4 119	7 716	5 520	4 110	12 403	11 182	1 743	16 126
3.	Lubelskie	24 430	1 717	2 182	3 645	1 864	1 203	1 697	1 661	3 500	4 024	1 366	1 571
4.	Lubuskie	74 350	459	885	3 700	5 010	9 172	15 345	8 527	12 768	6 665	4 643	7 177
5.	Łódzkie	12 776	49	122	338	391	1 044	1 057	724	3 440	2 205	976	2 431
6.	Małopolskie	7 523	284	302	445	361	426	338	808	1 295	494	901	1 870
7.	Mazowieckie	17 096	220	429	800	980	1 412	2 132	2 204	4 838	1 153	2 577	351
8.	Opolskie	58 151	590	531	994	1 158	2 668	3 442	1 125	8 077	5 756	7 470	26 341
9.	Podkarpackie	16 115	505	439	796	1 021	1 506	2 398	2 602	5 144	720	524	460
10.	Podlaskie	22 781	734	1 442	3 472	3 704	2 496	2 315	1 815	4 060	1 566	1 177	-
11.	Pomorskie	73 516	150	483	2 180	3 362	7 031	10 537	6 048	12 970	15 335	11 034	4 386
12.	Śląskie	21 824	439	667	1 386	1 360	1 892	2 345	2 356	4 666	2 228	-	4 484
13.	Świętokrzyskie	5 305	79	185	451	342	605	704	454	1 573	397	514	-
14.	Warmińsko-mazurskie	125 907	447	1 240	4 684	7 600	12 306	27 503	13 680	23 962	15 323	5 743	13 419
15.	Wielkopolskie	159 113	313	587	2 230	6 438	19 804	12 256	9 287	22 659	22 249	14 944	48 346
16.	Zachodniopomorskie	220 761	692	1 525	7 288	11 393	35 968	55 728	21 201	34 921	17 896	15 123	19 025
Ogółem		1 055 072	8 487	13 702	40 296	55 983	124 364	162 196	89 696	183 876	132 283	79 682	164 506

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XIV. Liczba umów na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP – stan na 31.12.2020 r. wg województw

Lp.	Województwo	Liczba umów dzierżawy											
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej										
			do 1,00	1,01 - 1,99	2,00 - 4,99	5,00 - 9,99	10,00 - 19,99	20,00 - 49,99	50,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00- 499,99	500,00 - 999,99	1000,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	9 036	2 642	1 283	1 736	958	1 328	654	188	154	66	16	11
2.	Kujawsko-pomorskie	4 178	1 338	596	750	568	570	186	59	72	29	3	7
3.	Lubelskie	6 676	3 434	1 548	1 221	277	86	53	23	20	11	2	1
4.	Lubuskie	4 943	1 049	619	1 175	702	636	538	124	73	18	6	3
5.	Łódzkie	495	100	84	106	56	77	36	10	18	6	1	1
6.	Małopolskie	1 087	611	217	145	50	29	12	10	8	1	2	2
7.	Mazowieckie	1 371	439	297	264	136	101	64	32	30	4	4	-
8.	Opolskie	2 516	1 275	365	321	159	183	119	16	45	15	12	6
9.	Podkarpackie	2 041	1 068	315	261	142	111	76	36	29	2	1	-
10.	Podlaskie	4 307	1 331	1 013	1 126	512	192	77	25	25	4	2	-
11.	Pomorskie	2 945	406	339	675	463	480	360	89	73	41	16	3
12.	Śląskie	2 279	878	479	450	194	137	72	33	27	6	-	3
13.	Świętokrzyskie	560	152	128	147	49	44	24	6	9	1	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	6 392	863	842	1 438	1 075	861	920	203	134	41	9	6
15.	Wielkopolskie	4 829	693	410	677	863	1 403	417	136	127	57	23	23
16.	Zachodniopomorskie	11 298	1 496	1 053	2 212	1 579	2 444	1 926	303	206	48	21	10
Ogółem		64 953	17 775	9 588	12 704	7 783	8 682	5 534	1 293	1 050	350	118	76

Źródło: dane KOWR.

XV. Zagospodarowanie gruntów Zasobu WRSP – stan na 31.12.2020 r. wg jednostek organizacyjnych (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Przejęte do Zasobu WRSP od początku działalności	Grunty rozdysponowane trwale								Grunty pozostające w Zasobie WRSP							
			Sprzedane ogółem	Przekazane nieodpłatnie				Pod wodami przekazane do RZGW lub Marszałka Wojew.	Wniesione jako aport do spółek	Rozdysponowane trwale w pozostałych formach	Ogółem	Z tego						
				Jednostkom samorządu terytorialnego	Lasom Państwowym	Kościelnym osobom prawnym	Innym podmiotom					W dzierżawie	W wieczyst. użytkow.	W trwałym zarządzie	W administrowaniu produkc.	W innym zagospodarowaniu*	Pozostaje do rozdysponowania	Obce grunty w Zasobie**
1.	OT Białystok	340 648	210 518	4 290	11 757	2 079	4 534	69 723	52	6 792	30 903	22 223	1 481	32	-	477	6 248	443
2.	OT Bydgoszcz	260 036	132 246	3 340	9 045	15 292	5 354	22 755	303	1 576	70 125	55 909	2 762	1 536	-	489	5 293	4 136
3.	OT Częstochowa	33 461	163	34	-	1	76	503	217	12	32 454	19 474	2 159	111	-	175	10 359	175
4.	OT Gorzów Wlkp.	356 968	217 097	5 049	12 881	3 941	8 543	12 767	2	428	96 261	69 347	1 450	802	-	1 848	17 039	5 775
5.	OT Kielce	9 751	525	9	-	-	23	-	-	6	9 188	4 561	16	168	-	2	4 355	87
6.	OT Koszalin	330 095	185 417	2 935	18 260	2 825	1 610	24 771	133	357	93 786	81 038	1 480	286	-	1 088	8 983	910
7.	OT Kraków	11 267	207	7	-	-	6	0	-	37	11 010	4 723	3 032	26	-	1	3 124	105
8.	OT Lublin	187 945	134 496	2 308	3 362	4 348	5 301	1 239	-	3 061	33 831	21 957	978	1 220	-	194	9 483	-
9.	OT Łódź	95 795	74 388	2 323	1 242	53	1 547	382	211	1 109	14 540	8 869	1 653	19	-	3	3 727	268
10.	OT Olsztyn	598 638	357 704	5 736	23 549	7 091	3 226	49 642	507	5 464	145 719	121 059	4 419	1 582	-	1 532	16 458	668
11.	OT Opole	238 625	161 119	4 987	4 778	10 583	3 115	11	115	1 375	52 542	44 257	1 705	206	-	13	6 310	51
12.	OT Poznań	460 636	233 168	5 566	9 823	16 073	11 609	5 120	3 317	4 913	171 049	126 550	9 039	435	-	822	17 979	16 223
13.	OT Puszcz Gdański	429 409	278 974	6 359	13 583	7 635	2 414	31 728	267	979	87 468	68 751	5 249	446	-	540	9 922	2 560
14.	OT Rzeszów	194 657	141 472	4 347	11 147	2 095	7 500	25	79	2 152	25 840	15 655	2 147	1 965	-	264	5 785	24
15.	OT Szczecin	466 466	248 930	3 628	17 487	4 932	2 554	19 140	156	1 739	167 899	129 597	5 029	7 513	-	902	22 287	2 571
16.	OT Warszawa	239 815	84 499	3 323	1 953	2 168	3 727	32	9 760	2 399	131 953	120 855	3 667	442	-	12	6 877	100
17.	OT Wrocław	496 490	260 178	5 166	15 858	11 072	4 880	55	9 597	4 491	185 194	140 247	6 271	880	-	5 366	31 506	922
Ogółem		4 750 702	2 721 102	59 406	154 726	90 187	66 019	237 893	24 716	36 890	1 359 763	1 055 072	52 537	17 671	-	13 730	185 735	35 018

* W dożywotnim użytkowaniu, w bezumownym użytkowaniu i w użyczeniu.

** Grunty pod wodami płynącymi, pozostające w ewidencji Zasobu, dla których prawa rybackiego użytkowania przeszły z dniem 1 stycznia 2006 r. do RZGW, grunty należące do uczelni publicznych, grunty należące do jednostek samorządowych.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XVI. Zagospodarowanie gruntów Zasobu WRSP – stan na 31.12.2020 r. wg województw (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Przejęte do Zasobu WRSP od początku działalności	Grunty rozdysponowane trwałe								Grunty pozostające w Zasobie WRSP							
			Sprzedane ogółem	Przekazane nieodpłatnie				Pod wodami przekazane do RZGW lub Marszałka Wojew.	Wniesione jako aport do spółek	rozdysponowane trwałe w pozostałych formach	Ogółem	Z tego						
				Jednostkom samorządu terytorialnego	Lasom Państwowym	Kościelnym osobom prawnym	Innym podmiotom					W dzierżawie	W wieczyst. użytkow.	W trwałym zarządzie	W administrowaniu produk.	W innym zagospodarowaniu*	Pozostaje do rozdysponowania	Obce grunty w Zasobie**
1.	Dolnośląskie	509 286	262 802	5 433	15 879	11 074	5 429	57	10 564	4 491	193 558	148 645	6 271	880	-	5 366	31 472	922
2.	Kujawsko-pomorskie	275 930	133 656	3 382	9 139	15 505	5 370	24 345	1 198	1 578	81 758	66 777	3 309	1 536	-	489	5 295	4 351
3.	Lubelskie	189 916	133 709	2 317	3 401	4 360	5 302	1 239	213	3 061	36 314	24 430	978	1 221	-	194	9 492	-
4.	Lubuskie	355 037	216 451	4 989	13 264	3 998	8 550	10 710	352	428	96 296	74 350	1 450	801	-	1 848	16 132	1 714
5.	Łódzkie	79 882	56 023	1 615	923	10	1 252	1	505	1 107	18 447	12 776	1 653	19	-	4	3 727	268
6.	Małopolskie	39 332	19 017	1 622	872	1 322	1 444	5	569	670	13 811	7 523	3 032	26	-	2	3 124	105
7.	Mazowieckie	118 810	79 033	3 308	1 653	674	2 644	389	635	2 357	28 117	17 096	3 667	419	-	11	6 863	60
8.	Opolskie	181 775	103 871	2 101	3 436	3 621	1 028	8	627	647	66 437	58 151	1 705	206	-	13	6 310	51
9.	Podkarpackie	154 345	104 742	2 807	10 946	2 054	6 082	8	258	1 147	26 300	16 115	2 147	1 965	-	264	5 785	24
10.	Podlaskie	128 730	66 084	2 263	7 673	834	4 010	11 047	113	5 245	31 461	22 781	1 481	32	-	477	6 248	443
11.	Pomorskie	432 004	279 474	6 406	13 664	7 819	2 412	28 688	1 041	976	91 523	73 516	4 702	446	-	540	9 904	2 414
12.	Śląskie	87 144	41 486	1 537	659	6 012	1 181	507	423	535	34 805	21 824	2 159	111	-	175	10 359	175
13.	Świętokrzyskie	50 589	37 314	1 400	195	42	1 018	13	56	617	9 932	5 305	16	168	-	2	4 355	87
14.	Warmińsko-mazurskie	824 719	509 254	7 798	27 671	8 376	4 048	108 246	1 748	7 018	150 562	125 907	4 419	1 582	-	1 532	16 470	650
15.	Wielkopolskie	501 239	235 761	5 741	10 037	16 318	12 031	6 549	5 470	4 918	204 413	159 113	9 039	458	-	822	18 028	16 952
16.	Zachodniopomorskie	821 963	442 426	6 687	35 316	8 168	4 216	46 082	943	2 097	276 029	220 761	6 508	7 799	-	1 991	32 171	6 801
Ogółem		4 750 702	2 721 102	59 406	154 726	90 187	66 019	237 893	24 716	36 890	1 359 763	1 055 072	52 537	17 671	-	13 730	185 735	35 018

* W dożywotnim użytkowaniu, w bezumownym użytkowaniu i w użyczeniu.

** Grunty pod wodami płynącymi, pozostające w ewidencji Zasobu, dla których prawa rybackiego użytkowania przeszły z dniem 1 stycznia 2006 r. do RZGW, grunty należące do uczelni publicznych, grunty należące do jednostek samorządowych.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XVII. Grunty Zasobu WRSP pozostające do rozdysponowania oraz szacunkowa ocena możliwości ich zagospodarowania według kierunków – stan na 31.12.2020 r. (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Powierzchnia pozostająca do rozdysponow. ogółem	Możliwe kierunki zagospodarowania gruntów do rozdysponowania					Pozostałe grunty *
			Na cele rolnicze		Na cele nierolnicze			
			Ogółem	W tym wieloletnie odłogi	Pod zalesienia	Pod budownictwo i działalność usługową	Na inne cele (rekreacja, ochrona przyrody itp.)	
1.	OT Białystok	6 248	6 167	-	-	7	1	72
2.	OT Bydgoszcz	5 293	3 470	-	130	158	155	1 380
3.	OT Częstochowa	10 359	8 849	1 000	500	199	33	778
4.	OT Gorzów	17 039	11 286	2 092	680	1 169	2 838	1 066
5.	OT Kielce	4 355	3 635	-	-	15	-	705
6.	OT Koszalin	8 983	4 414	-	1 084	1 462	1 378	645
7.	OT Kraków	3 124	2 750	-	32	64	4	274
8.	OT Lublin	9 483	6 614	3 005	375	81	98	2 315
9.	OT Łódź	3 727	3 177	300	200	150	100	100
10.	OT Olsztyn	16 458	14 782	478	305	234	1 071	66
11.	OT Opole	6 310	4 750	332	583	150	48	779
12.	OT Poznań	17 979	12 585	2 517	378	1 913	227	2 877
13.	OT Pruszcz Gdański	9 922	8 301	280	686	114	2	819
14.	OT Rzeszów	5 785	4 650		12	30	20	1 073
15.	OT Szczecin	22 287	17 204	2 064	1 043	1 451	900	1 689
16.	OT Warszawa	6 877	4 143	958	1 365	411	499	459
17.	OT Wrocław	31 506	16 317	3 830	6 970	1 000	2 200	5 019
Ogółem		185 735	133 095	16 857	14 343	8 608	9 574	20 115

* Grunty, co do których nie zdefiniowano szczegółowych kierunków przeznaczenia.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XVIII. Zagospodarowanie obiektów rolno-przemysłowych, usługowych i zabytków Zasobu WRSP – stan na 31.12.2020 r.

Wyszczególnienie	Przejęto do Zasobu wg protokółów zdawczo-odbiorczych	Stan ewidencyjny na 31.12.2020 r. obiektów przejętych do Zasobu*	Rozdysponowano do 31.12.2020 r.				Obiekty w Zasobie WRSP według stanu na 31.12.2020 r.			
			Ogółem	Z tego			Ogółem	Z tego		
				Sprzedano	Wniesiono do jednoosob. spółek	Rozdysponow. w innych formach		Przekazane		Do rozdysponow.
								W dzierżawę	W zarząd i wieczyste użytkowanie	
Gorzelnie, winiarnie, browary	858	839	678	610	51	17	161	130	1	30
Masarnie i rzeźnie	269	213	169	152	14	3	44	41	-	3
Mleczarnie	12	11	7	1	2	4	4	4	-	-
Przetwórnice owoców i warzyw	15	15	12	7	2	3	3	2	-	1
Młyny i kaszarnie	31	36	30	22	4	4	6	6	-	-
Suszarnie zbóż i zielonek	898	882	633	582	40	11	249	240	-	9
Mieszalnice pasz	717	615	467	387	66	14	148	143	-	5
Cegielnie	10	8	8	7	-	1	-	-	-	-
Tartaki	67	61	57	51	1	5	4	3	-	1
Chłodnie	75	63	49	44	4	1	14	13	-	1
Hotele i zakłady	107	88	85	57	21	7	3	1	-	2
Restauracje i bary	40	34	33	28	2	3	1	-	-	1
Sklepy	415	366	363	303	43	17	3	3	-	-
Obiekty socjalne, kulturalne i sportowe	672	755	722	212	176	334	33	25	2	6
Zespoły dworskie i pałacowo-parkowe	2 136	2 380	1 974	1 489	132	353	406	298	3	105

* W Zasobie WRSP dokonuje się weryfikacji przejętych obiektów, a w miarę potrzeby - zmiany ich kwalifikacji, przeznaczenia lub funkcji. Przejęte zespoły dworskie i pałacowo-parkowe podlegają przeglądowi przy udziale wojewódzkich służb konserwacji zabytków, w wyniku których weryfikowany jest m.in. status i zakres rzeczowy obiektów tworzących „zespół”, jak również wprowadzane są do ewidencji nowe zespoły dworskie i pałacowo-parkowe, uznane przez służbę ochrony zabytków za obiekty zabytkowe.

Źródło: dane KOWR.

XIX. Liczba mieszkań przejętych do Zasobu WRSP i ich rozdysponowanie – stan na 31.12.2020 r.

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Przejęte do Zasobu		Sprzedano		Przekazano nieodpłatnie						Zlikwidowano		Pozostaje w Zasobie na 31.12.2020 r.
						Ogółem		W tym:						
		Stan na 31.12.2020 r.	W 2020 r.	Stan na 31.12.2020 r.	W 2020 r.	Stan na 31.12.2020 r.	W 2020 r.	Samorządom		Spółdzielniom mieszkaniowym		Stan na 31.12.2020 r.	W 2020 r.	
1.	OT Białystok	14 254	-	13 555	-	441	-	135	-	282	-	87	-	23
2.	OT Bydgoszcz	25 289	7	22 938	44	1 447	-	307	-	1 036	-	288	-	616
3.	OT Częstochowa	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	253
4.	OT Gorzów Wlkp.	21 540	1	19 256	1	2 036	-	1 555	-	471	-	238	-	10
5.	OT Kielce	9	5	10	5	8	-	7	-	-	-	-	-	25
6.	OT Koszalin	21 436	4	20 503	-	761	-	697	-	56	-	125	-	49
7.	OT Kraków	-	-	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	31
8.	OT Lublin	9 069	-	8 561	-	455	-	262	-	188	-	37	-	16
9.	OT Łódź	7 890	-	7 167	6	468	-	344	-	45	-	10	-	169
10.	OT Olsztyn	35 435	-	32 653	39	2 052	2	2 025	1	4	-	180	-	698
11.	OT Opole	25 304	-	23 109	5	1 315	-	618	-	620	-	518	-	107
12.	OT Poznań	49 671	-	45 565	30	1 599	6	590	1	765	-	619	-	1 888
13.	OT Pruszcz Gdański	34 656	-	32 945	9	1 319	8	1 289	8	14	-	98	-	294
14.	OT Rzeszów	9 500	-	9 215	2	123	-	92	-	9	-	84	-	9
15.	OT Szczecin	31 355	-	29 260	2	1 879	1	1 182	1	685	-	110	-	104
16.	OT Warszawa	10 915	-	8 427	7	2 026	8	229	7	28	1	22	-	516
17.	OT Wrocław	41 099	-	35 306	59	2 588	-	2 167	-	276	-	1 961	7	1 244
Ogółem		337 422	17	308 476	213	18 517	25	11 499	18	4 479	1	4 377	7	6 052

Źródło: dane KOWR.

XX. Wykonanie planu finansowego Zasobu WRSP w 2020 r. (układ memoriałowy)

Lp.	Wyszczególnienie	2020 r.		
		Plan*	Wykonanie**	4:3
		tys. zł	tys. zł	%
1	2	3	4	5
I	PRZYCHODY OGÓŁEM	1 516 654	1 318 161	87%
1.	Przychody własne	1 516 654	1 318 161	87%
1.1.	przychody ze sprzedaży mienia Zasobu	366 104	439 571	120%
1.2.	przychody z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu	883 550	587 941	67%
1.3.	przychody finansowe	190 000	179 969	95%
1.3.1.	- odsetki	178 000	146 405	82%
1.3.2.	- dywidendy	0	9	
1.3.3.	- inne	12 000	33 555	280%
1.4.	inne przychody z gospodarowania mieniem Zasobu	77 000	110 680	144%
II	KOSZTY OGÓŁEM	1 696 983	1 561 449	92%
1.	Zasilenie Funduszu Rekompensacyjnego	108 350	108 350	100%
2.	Środki na koszty funkcjonowania KOWR	507 400	507 400	100%
3.	Koszty gospodarowania mieniem Zasobu, z tego:	1 081 233	945 699	87%
3.1.	amortyzacja	47 000	41 111	87%
3.2.	materiały i energia	4 500	2 539	56%
3.3.	usługi obce	105 000	67 319	64%
3.4.	bezzwrotna pomoc finansowa	35 000	19 535	56%
3.5.	pozostałe koszty rodzajowe	79 733	10 787	14%
3.6.	pozostałe koszty operacyjne	680 000	704 562	104%
3.7.	podatki i opłaty	45 000	34 455	77%
3.8.	koszty finansowe	85 000	65 391	77%
	- płatności odsetkowe wynikające z zaciągniętych zobowiązań			
	- inne	85 000	65 391	77%
III	WYNIK (I - II)	-180 329	-243 288	135%
IV	OBOWIĄZKOWE OBCIĄŻENIA WYNIKU FINANSOWEGO	36 700	196 173	535%
1.	Różnica między środkami uzyskanymi z gospodarowania Zasobem w danym roku gospodarowania Zasobem w danym roku obrotowym a środkami wydatkowanymi na realizację zadań obciążających mienie Zasobu/nadwyżka środków finansowych	36 700	196 173	535%
V	LIMIT PORĘCZEŃ I GWARANCJI KREDYTOWYCH	20 000	0	0%
VI	ŚRODKI NA WYDATKI MAJĄTKOWE (realizacja ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)	252 129	78 481	31%

* Plan finansowy Zasobu WRSP na 2020 r. zamieszczony w załączniku nr 11 do ustawy budżetowej na rok 2020, uwzględniający zmiany zatwierdzone przez MRiRW.

** Dane na podstawie sprawozdania budżetowego za rok obrotowy 2020.

Źródło: dane KOWR.

XXI. Wpływy Zasobu WRSP w 2020 r. (w tys. zł)

Lp.	OT KOWR	Wpływy Zasobu WRSP ogółem*				
		Ogółem	z tego:			w tym: odsetki od środków na rachunkach bankowych
			ze sprzedaży mienia Zasobu	z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu	inne działalności w zakresie gospodarowania i rozporządzania mieniem Zasobu	
1	OT Białystok	19 984	13 203	6 423	358	4
2	OT Bydgoszcz	120 509	85 034	35 056	419	3
3	OT Częstochowa	45 734	33 044	12 152	538	2
4	OT Gorzów Wlkp.	118 947	95 384	22 709	854	24
5	OT Kielce	10 747	8 774	1 854	119	1
6	OT Koszalin	87 484	60 588	26 683	213	12
7	OT Kraków	15 283	11 484	3 686	113	1
8	OT Lublin	36 148	28 677	7 401	70	2
9	OT Łódź	30 985	24 056	6 785	144	2
10	OT Olsztyn	180 441	133 407	45 642	1 392	15
11	OT Opole	73 993	53 351	19 227	1 415	4
12	OT Poznań	223 962	156 136	66 803	1 023	5
13	OT Pruszcz Gdański	150 765	119 616	31 030	119	7
14	OT Rzeszów	24 228	16 395	7 532	301	2
15	OT Szczecin	170 620	121 901	48 106	613	24
16	OT Warszawa	100 239	50 049	45 977	4 213	6
17	OT Wrocław	216 552	147 819	66 481	2 252	35
18	Centrala KOWR	9 963	7 679	0	2 284	1 681
Ogółem		1 636 584	1 166 597	453 547	16 440	1 830

* Dane na podstawie sprawozdania budżetowego za rok obrotowy 2020.
Źródło: dane KOWR.

XXII. Wydatki Zasobu WRSP w 2020 r. (w tys. zł)

Lp.	OT KOWR	Wydatki Zasobu WRSP ogółem*								
		Ogółem	przekazy zewnętrzne**	środki na koszty funkcjonowania KOWR	wydatki w zakresie gospodarowania mieniem Zasobu	z tego:				
						inwestycje i remonty	bezzwrotna pomoc finansowa	utrzymanie mienia niezagospodarowanego	wydatki związane z rozdysponowaniem mienia	pozostałe wydatki
1	OT Białystok	9 875	0	7 588	2 287	1 544	0	338	217	188
2	OT Bydgoszcz	6 844	0	1 966	4 878	1 501	350	1 066	495	1 466
3	OT Częstochowa	4 997	0	1 507	3 490	74	0	1 905	296	1 215
4	OT Gorzów Wlkp.	8 232	0	1 900	6 332	1 483	180	3 082	1 378	209
5	OT Kielce	2 935	0	1 709	1 226	403	108	380	300	35
6	OT Koszalin	14 442	0	3 034	11 408	2 961	300	5 001	1 333	1 813
7	OT Kraków	3 277	0	1 535	1 742	890	0	477	274	101
8	OT Lublin	7 240	0	2 315	4 925	3 269	0	865	476	315
9	OT Łódź	4 913	0	2 161	2 752	325	93	319	269	1 746
10	OT Olsztyn	71 413	0	17 494	53 919	34 720	9 820	5 410	2 448	1 521
11	OT Opole	8 843	0	1 693	7 150	3 398	522	2 343	415	472
12	OT Poznań	35 892	0	4 826	31 066	19 097	40	5 631	1 337	4 961
13	OT Pruszcz Gdański	23 018	0	2 739	20 279	14 233	1 517	2 506	554	1 469
14	OT Rzeszów	8 993	0	1 862	7 131	3 705	1 107	1 759	420	140
15	OT Szczecin	36 625	0	17 861	18 764	6 886	1 024	7 038	1 248	2 568
16	OT Warszawa	10 033	0	3 237	6 796	1 478	568	1 021	440	3 289
17	OT Wrocław	35 539	0	4 056	31 483	12 563	2 971	10 546	1 430	3 973
18	Centrala KOWR	1 621 174	558 957	429 917	632 300	50 073	1 018	0	62	581 147
Ogółem		1 914 285	558 957	507 400	847 928	158 603	19 618	49 687	13 392	606 628

* Dane na podstawie sprawozdania budżetowego za rok obrotowy 2020.

** W tym wydatki z tytułu wpłat na Fundusz Rekompensacyjny (126 442 tys. zł).

Źródło: dane KOWR.

Wykonanie planu finansowego KOWR w 2020 r. (układ memoriałowy)

Lp.	Wyszczególnienie	2020 r.		
		Plan*	Wykonanie**	4:3
		tys. zł	tys. zł	%
1	2	3	4	5
I	STAN NA POCZĄTEK ROKU			
1.	Środki obrotowe, w tym:	271 052	273 600	101%
1.1.	Środki pieniężne	271 015	268 276	99%
1.2.	Należności krótkoterminowe, w tym:	0	705	
1.2.1.	z tytułu udzielonych pożyczek			
1.2.2.	od jednostek sektora finansów publicznych			
1.3.	Zapasy	37	204	551%
2.	Należności długoterminowe, w tym:	1 932	2 012	104%
2.1.	z tytułu udzielonych pożyczek			
2.2.	od jednostek sektora finansów publicznych			
3.	Zobowiązania, w tym:	15 245	268 440	1761%
3.1.	z tytułu zaciągniętych pożyczek i kredytów			
3.2.	wymagalne			
II	PRZYCHODY OGÓŁEM	922 334	887 338	96%
1.	Przychody z prowadzonej działalności, z tego:	10 266	3 731	36%
1.1.	Pozostałe	10 266	3 731	36%
2.	Dotacje z budżetu państwa	391 955	368 581	94%
3.	Środki otrzymane z Unii Europejskiej			
4.	Środki od innych jednostek sektora finansów publicznych	4 844	4 069	84%
5.	Pozostałe przychody, z tego:	515 269	510 957	99%
5.1.	Odsetki (np. z tytułu udzielonych pożyczek), w tym:	70	778	1111%
5.1.1.	Odsetki od depozytów u Ministra Finansów lub z tytułu skarbowych papierów wartościowych	69	593	859%
5.2.	Środki otrzymane od jednostek spoza sektora finansów publicznych			
5.3.	Równowartość odpisów amortyzacyjnych	3 000	2 656	89%
5.4.	Środki na koszty funkcjonowania KOWR	507 400	507 400	100%
5.5.	Pozostałe	4 799	123	3%
III	KOSZTY OGÓŁEM	890 800	685 018	77%
1.	Koszty funkcjonowania	371 697	304 051	82%
1.1.	Amortyzacja	15 000	11 911	79%
1.2.	Materiały i energia	16 455	10 359	63%
1.3.	Usługi obce	74 983	61 609	82%
1.4.	Wynagrodzenia, z tego:	204 390	174 478	85%
1.4.1.	osobowe	200 421	172 281	86%
1.4.2.	bezosobowe	3 969	2 197	55%
1.4.3.	pozostałe			
1.5.	Świadczenia na rzecz osób fizycznych	3 984	1 069	27%
1.6.	Składki, z tego na:	40 321	32 457	80%
1.6.1.	ubezpieczenie społeczne	35 262	29 060	82%
1.6.2.	Fundusz Pracy	5 059	3 397	67%
1.6.3.	Fundusz Emerytur Pomostowych			
1.7.	Płatności odsetkowe wynikające z zaciągniętych zobowiązań			
1.8.	Podatki i opłaty, w tym:	4 408	1 994	45%
1.8.1.	podatek akcyzowy			
1.8.2.	podatek od towarów i usług (VAT)	2 913	41	1%
1.8.3.	opłaty na rzecz budżetów jednostek samorządu terytorialnego	305	170	56%
1.8.4.	podatki stanowiące źródło dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego	687	484	70%
1.8.5.	opłaty na rzecz budżetu państwa	3		0%
1.9.	Pozostałe koszty funkcjonowania	12 156	10 174	84%
2.	Koszty realizacji zadań, w tym:	514 447	380 539	74%
2.1.	środki przekazane innym podmiotom			
3.	Pozostałe koszty, w tym:	4 656	428	9%
3.1.	Środki na wydatki majątkowe			
3.2.	Pozostałe koszty	4 656	428	9%
IV	WYNIK BRUTTO (II-III)	31 534	202 320	642%
V	OBOWIĄZKOWE OBCIĄŻENIA WYNIKU FINANSOWEGO	0	165 733	
1.	Podatek dochodowy od osób prawnych			
2.	Pozostałe obciążenia wyniku finansowego, w tym:	0	165 733	
2.1.	Wpłata do budżetu państwa (np...z zysku, nadwyżki środków finansowych)	0	165 733	
VI	WYNIK NETTO (IV-V)	31 534	36 587	116%
VII	DOTACJE Z BUDŻETU PAŃSTWA			
1.	Dotacje ogółem, z tego:	391 955	368 581	94%
1.1.	- podmiotowa			
1.2.	- przedmiotowa			
1.3.	- celowa			
1.4.	- celowa na finansowanie projektów z udziałem środków UE - bieżące	391 955	368 581	94%
1.4.1.	w tym: na współfinansowanie	59 640	55 762	93%
1.5.	- celowa na finansowanie projektów z udziałem środków UE - majątkowe			
1.5.1.	w tym: na współfinansowanie			
1.6.	- subwencje			
1.7.	- na inwestycje i zakupy inwestycyjne			
VIII	ŚRODKI NA WYDATKI MAJĄTKOWE	45 000	33 899	75%
IX	ŚRODKI PRZYZNANE INNYM PODMIOTOM			
X	STAN NA KONIEC ROKU			
1.	Środki obrotowe, w tym:	8 125	175 189	2156%
1.1.	Środki pieniężne	8 117	170 113	2096%
1.2.	Należności krótkoterminowe, w tym:	0	2 700	
1.2.1.	z tytułu udzielonych pożyczek			
1.2.2.	od jednostek sektora finansów publicznych			
1.3.	Zapasy	8	184	2300%
2.	Należności długoterminowe, w tym:	1 932	2 008	104%
2.1.	z tytułu udzielonych pożyczek			
2.2.	od jednostek sektora finansów publicznych			
3.	Zobowiązania, w tym:	57 433	172 693	301%
3.1.	z tytułu zaciągniętych pożyczek i kredytów			
3.2.	wymagalne			

* Plan finansowy KOWR na 2020 r. zamieszczony w załączniku nr 11 do ustawy budżetowej na rok 2020, uwzględniający zmiany zatwierdzone przez MRiRW.

** Dane na podstawie sprawozdania budżetowego za rok obrotowy 2020.

Źródło: dane KOWR.

Wykaz jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w których prawa z udziałów albo akcji wykonuje Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa¹²⁹

I. Spółki hodowli roślin uprawnych:

- 1) **„DANKO” Hodowla Roślin Sp. z o.o.**, Choryń 27, 64-000 Kościan,
- 2) **Poznańska Hodowla Roślin Sp. z o.o.**, ul. Kasztanowa 5, 63-004 Tulce,
- 3) **Małopolska Hodowla Roślin Sp. z o.o.**, ul. Zbożowa 4, 30-002 Kraków,
- 4) **Kutnowska Hodowla Buraka Cukrowego Sp. z o.o.**, Straszaków 12, 62-650 Kłodawa,
- 5) **Pomorsko Mazurska Hodowla Ziemiaka Sp. z o.o.**, Strzekęcino 11, 76-024 Świeszyno,
- 6) **„PlantiCo – Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Zielonki” Sp. z o.o.**, ul. Parkowa 1A, Zielonki Parcele, 05-082 Stare Babice.

II. Spółki hodowli zwierząt gospodarskich:

- 7) **Ośrodek Hodowli Zarodowej Osiecin Sp. z o.o.**, ul. Włocławska 2, 88-220 Osiecin,
- 8) **Ośrodek Hodowli Zarodowej „Głogówek” Sp. z o.o.**, ul. Fabryczna 2 lok. B, 48-250 Głogówek,
- 9) **Hodowla Zwierząt Zarodowych Osowa Sień Sp. z o.o.**, Przyczyna Górna 1, 67-400 Wschowa,
- 10) **Ośrodek Hodowli Zarodowej „Gajewo” Sp. z o.o.**, Kałdowo 2, 82-200 Malbork,
- 11) **„Mścice” Ośrodek Hodowli Zarodowej Sp. z o.o.**, ul. Koszalińska 85, 76-031 Mścice,
- 12) **Hodowla Zarodowa Zwierząt „Żołędnica” Sp. z o.o.**, Żołędnica 41, 63-911 Rawicz,
- 13) **Ośrodek Hodowli Zarodowej w Kamieńcu Żąbkowickim Sp. z o.o.**, pl. Kościelny 1, 57-230 Kamieniec Żąbkowicki,
- 14) **Ośrodek Hodowli Zarodowej Dębołęka Sp. z o.o.**, Dębołęka 72, 98-275 Brzeźnio,
- 15) **Hodowla Zwierząt i Nasiennictwo Roślin Polanowice Sp. z o.o.**, Polanowice, 88-150 Kruszwica,
- 16) **Ośrodek Hodowli Zarodowej „Garzyn” Sp. z o.o.**, ul. Leszczyńska 34, Garzyn, 64-120 Krzemieniewo,
- 17) **Ośrodek Hodowli Zarodowej w Osieku Sp. z o.o.**, ul. Zamkowa 3, 32-608 Osiek,
- 18) **Ośrodek Hodowli Zarodowej Lubiana Sp. z o.o.**, Lubiana 8, 73-260 Pełczyce,
- 19) **Ośrodek Hodowli Zwierząt Zarodowych Sp. z o.o.**, Chodeczek, 87-860 Chodecz,
- 20) **Ośrodek Hodowli Zarodowej Bobrowniki Sp. z o.o.**, Bobrowniki 6A, 76-231 Damnica,
- 21) **Gospodarstwo Rolno-Hodowlane Żydowo Sp. z o.o.**, ul. Kościuszki 41, 62-241 Żydowo,

¹²⁹ Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 lipca 2018 r. w sprawie wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej (Dz. U. poz. 1525) oraz pismem KOWR do MRiRW z dnia 3 października 2019 r. (znak sprawy: CEN.DNS.WAERSS.6150.1.2019.PG.4) oraz pismem KOWR z 24 kwietnia 2020 r. (znak sprawy: CEN.DNS.WARESS.6141.2.2019.KJ.22).

- 22) **Ośrodek Hodowli Zarodowej „Przerzeczyn Zdrój” Sp. z o.o.**, Gilów 120A, 58-230 Niemcza,
- 23) **Kombinat Rolny Kietrz Sp. z o.o.**, ul. Zatorze 2, 48-130 Kietrz,
- 24) **„Przedsiębiorstwo Rolniczo-Hodowlane Gałopol” Sp. z o.o.**, ul. Wierzbowa 10, Gałowo, 64-500 Szamotuły,
- 25) **Przedsiębiorstwo Rolne Długie Stare Sp. z o.o.**, ul. Wiosenna 5, Długie Stare, 64-100 Leszno,
- 26) **„Stadnina Koni Janów Podlaski” Sp. z o.o.**, Wygoda 3, 21-505 Janów Podlaski,
- 27) **Stadnina Koni Michałów Sp. z o.o.**, 28-411 Michałów,
- 28) **Stadnina Koni „Racot” Sp. z o.o.**, ul. Dworcowa 5, Racot, 64-000 Kościan,
- 29) **Stadnina Koni „Krasne” Sp. z o.o.**, ul. Mickiewicza 36, 06-408 Krasne,
- 30) **Stadnina Koni Liski Sp. z o.o.**, Liski 19 lok. 1, 11-210 Sępólno,
- 31) **Stado Ogierów Starogard Gdański Sp. z o.o.**, Rzeczna, 14-400 Pasłęk,
- 32) **Stadnina Koni „Nowe Jankowice” Sp. z o.o.**, Nowe Jankowice 17, 86-320 Łasin,
- 33) **Stadnina Koni w Dobrzyniewie Sp. z o.o.**, Dobrzyniewo 23, 89-311 Falmierowo,
- 34) **Stadnina Koni „Pępowo” Sp. z o.o.**, Gogolewo 71, 63-840 Krobia,
- 35) **Stadnina Koni „Iwno” Sp. z o.o.**, ul. Park Mielżyńskich 1 lok. 1, Iwno, 62-025 Kostrzyn,
- 36) **Stadnina Koni Prudnik Sp. z o.o.**, ul. Poniatowskiego 3A, 48-200 Prudnik,
- 37) **Stadnina Koni Nowielice Sp. z o.o.**, Nowielice, 72-320 Trzebiatów,
- 38) **Stado Ogierów w Łącku Sp. z o.o.**, ul. Płocka 12 lok. 1, 09-520 Łąck.

**Dane kontaktowe jednostek organizacyjnych
Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa**

Centrala Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa

ul. Karolkowa 30
01-207 Warszawa

Telefoniczny Punkt Informacyjny

(22) 376 76 76
www.kowr.gov.pl
kontakt@kowr.gov.pl

Oddziały terenowe i filia KOWR

OT w Białymstoku ul. Komendantów 4 15-102 Białystok (85) 664 31 50	OT w Bydgoszczy ul. Hetmańska 38 85-039 Bydgoszcz (52) 525 08 01	OT w Gorzowie Wlkp. ul. Myśliborska 32 66-400 Gorzów Wlkp. (95) 714 61 00
OT w Krakowie ul. Mogilska 104 31-546 Kraków (12) 424 09 40	OT w Lublinie ul. Karłowicza 4 20-027 Lublin (81) 532 21 12	OT w Łodzi ul. Północna 27/29 91-420 Łódź (42) 636 53 26
OT w Poznaniu ul. Fredry 12 61-701 Poznań (61) 856 06 01	OT w Pruszczu Gdańskim ul. Powstańców Warszawy 28 83-000 Pruszcz Gdański (58) 342 96 00	OT w Rzeszowie ul. Asnyka 7 35-001 Rzeszów (17) 853 78 00
Filia w Zielonej Górze ul. Kręta 5 65-770 Zielona Góra (68) 506 52 40	OT w Kielcach ul. Piaskowa 18 25-323 Kielce (41) 343 31 90	OT w Koszalinie ul. Partyzantów 15a 75-411 Koszalin (94) 347 31 00
OT w Częstochowie ul. Jana III Sobieskiego 7 42-200 Częstochowa (34) 378 20 36	OT w Olsztynie ul. Głowackiego 6 10-448 Olsztyn (89) 524 88 01	OT w Opolu ul. 1-go Maja 6 45-068 Opole (77) 400 09 39
OT w Szczecinie ul. Bronowicka 41 71-012 Szczecin (91) 814 42 00	OT w Warszawie Plac Bankowy 2 00-095 Warszawa (22) 635 10 00	OT we Wrocławiu ul. Mińska 60 54-610 Wrocław (71) 356 39 19

#KUPUJŚWIADOMIE

#SolidarnizRolnikami

www.produktpolski.gov.pl

Krajowy Ośrodek
Wsparcia Rolnictwa

ul. Karolkowa 30,
01-207 Warszawa
www.kowr.gov.pl

© KOWR maj

